GRID MODORCEA

lumea fără oglindă

EDITURA ALBATROS

Scanned with OKEN Scanner

GRID MODORCEA

LUMEA FĂRĂ OGLINDĂ

ROMAN

EDITURA ALBATROS

BUCUREȘTI, 1990

Scanned with OKEN Scanner

Copiilor Revoluției
care strigau :
„Vom muri și vom fi liberi"

Scanned with OKEN Scanner

Acest roman, ale cărui prime trei capitole au apărut în *România literară* din 15 sept. 1983, a fost predat inițial Editurii Eminescu, care, în 1984, l-a respins în acord cu C.C.E.S. O soartă vitregă a avut-o și la Editura Albatros, a cincea variantă a cărții fiind respinsă de cenzura C.C.E.S., în 1989, pe motiv că „mai are încă probleme". Revoluția, care face posibilă publicarea acestui roman așa cum l-am dorit eu, transformă din fericire, sper, dimensiunea epică de demascare a unui sistem falimentar în document literar.

Autorul

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA ÎNTÎI

I

Mie nu de moarte mi-e frică, ci de ceața asta interminabilă. Moartea mi se pare mai prietenoasă, mai dulce chiar în hotărîrea și rostul ei decît pîcla oarbă și incertă care mă înconjoară, care mă ține într-o continuă stare de îndoială și pentru care simțurile, gîndirea și logica mea cea mai elementară sînt ca și inexistente. Și apoi să te mai afli și la volanul unei mașini pe care nu poți s-o mai controlezi !... Mă simțeam neputincios, ah, cum să lupt cu stihia, cum s-o destram ! ?, de parcă duhuri ascunse își băteau joc de mine. Ca iluzia să fie neștirbită, circulam, e drept, cu viteză deasupra pămîntului, într-un vehicul elegant, dar senzația adevărată, palpabilă, era că mă tîram, că nu înaintam aproape defel, că orbecăiam, afundîndu-mă, tot mai mult, în mlaștina unor coclauri subterane, ca într-o conspirație a tenebrelor cu chip de babe blînde surîzătoare, pocăite. Trăiam neputința mea și a tehnicii în fața naturii, a pîclei sale greoaie de nori tîrîtori, de aburi învălătuciți și încruntați. În situația în care eram, nu mai aveam nici o clipă imaginea întregului, vedeam numai partea imediată a lucrurilor, gîndurile și simțurile mele existau doar aici și acum, încurcate și dereglate de hățișul cren-

Scanned with OKEN Scanner

gilor și al copacilor izolați, al ceții în sine. Pentru prima oară mi se întîmpla să reflectez (de vină era starea aceea de confuzie, de inconștiență) la neputința mea și a cuceririlor civilizației în fața naturii, a neprevăzutului. Dar nu, nu era gîndul meu, nu mă recunoșteam în el, nu eram eu ! Și nici altcineva nu mi se părea că sînt. Pur și simplu pluteam între a fi și a părea că sînt. Dacă m-aș fi oprit atunci, dacă aș fi abandonat călătoria, poate cea mai necesară călătorie din cîte mi-a fost dat să trăiesc, oare n-aș fi terminat cu tot coșmarul acela ? ! Dar era oare aceasta o soluție pentru un învingător ? ! Nu era ca un fel de cal troian al lașității mele ! ? M-aș fi autocondamnat la un lucru și mai chinuitor, la așteptare, or așteptarea în pustiu e mai lungă și mai mistuitoare decît călătoria în pustiu. Iar eu eram omul acțiunii, n-aveam timp să aștept ; eram și așteptat, trebuia deci, orice ar fi, să înaintez, să ajung. Nu aveam de ales. Și-apoi eu mă simțeam mult mai bine înaintînd în nesiguranță decît așteptînd în nesiguranță. Faptul că acceleram era deja o certitudine, certitudinea înaintării...

Da, dar în ce sens ?... Cum, în ce sens ! ?... Da, în ce sens înaintezi ? Ți-e totuna încotro mergi ?... Să înaintez, ăsta-i principiul meu ! Și-apoi merg încotro mă duce drumul... Dar dacă te duce într-un sens greșit, dacă ai luat-o într-o direcție opusă față de cea în care ți-ai propus să mergi ! Ți-e indiferent unde ajungi ?... Nu, cum să-mi fie indiferent ! ? Să-ți spun un secret : în povestea asta, totul e cum pornești, cum începi călătoria. Iar eu am pornit-o bine, să știi, m-am orientat cît se poate de clar și n-am cum să nu ajung la țintă, la capătul călătoriei !... Da, dar pierzi timp, o grămadă de timp tot orbecăind și tot rătăcind încoace și încolo. Așa,

poate să-ți treacă și viața fără să ajungi la țintă. Trebuie să te gîndești și *cînd* ajungi... Mă gîndesc, mă gîndesc, nu vezi că mă gîndesc !... Uneori ajungi prea tîrziu, cînd nu mai e nimic de făcut... Tocmai la asta mă gîndesc, să nu ajung prea tîrziu... Tu nu gîndești, tu accelerezi !...: Ce s-ar face lumea dacă toți ar gîndi și nimeni n-ar mai munci ! ? La țintă nu poți să ajungi decît accelerînd ! Nu uita că sîntem în secolul vitezei !... Dar tu accelerezi de dragul accelerării !... Te înșeli ! Eu sînt în criză de timp La ținta mea nu se ajunge prin meditații, prin telepatii sau mai știu eu ce leacuri transcendentale, ci prin acțiune, prin sudoare, prin consum de energie... Apropo, vezi să nu ți se fi terminat benzina, să nu rămînem în pană... Lasă asta în seama mea, tu vezi-ți de ideile tale !... Ce gîndeam ? ! A, da ! Că important nu e atît începutul și sfîrșitul, cît drumul care le leagă. Important nu e să ajungi la capătul călătoriei oricum, ci cît mai eficient, cum spui. Dacă ești în criză de timp, apoi călătoria propriu-zisă e cea care contează, drumul care duce spre capătul ei, ca spre ținta însăși, ca spre centrul unui labirint... Aha, păi tocmai ce fac eu, vorba ceea : Călătorului îi stă bine cu drumul !... Eu spuneam de vorba cealaltă : Fiecare doarme după cum își așterne... Oi fi tu meșter la împleticit mințile cu graiuri minune, dar eu m-am exprimat limpede... Bine, bine, dă-i înainte, dă-i înainte cu ochii legați ! Uite, privește, vezi ce trece pe lîngă drum ! ? L-ai zărit pe ăla călare pe măgar ? E de-o mie de ori mai cîștigat decît tine, care alergi ca nebunul cu bolidul tău cu tot ! El o să ajungă la țintă mai sigur decît tine și la timp !... Și ce propui ? ! Să schimb mașina pe măgarul lui ! ?... Dacă o să vrea !... Hai să fim serioși ! Țăranul din tine tot catîr a rămas ! Doar n-o să țină ceața asta o veșnicie ! ?...

Scanned with OKEN Scanner

Cît trăiești, e bine să te îndoiești !... Lasă, lasă, văd că-ți place să faci teorie pe spinarea mea ! Eu trag, năduș esc, îmi pun viața în orice clipă în pericol pentru tine și tu filozofezi !... Dar cum poți să înaintezi cu adevărat fără să ai limpede în minte traseul ? Nu-ți trebuie un plan, o orientare ? ! Numai așa mergi la sigur și cîștigi timp ! Altfel te învîrți ca peștele într-o căldare !... Dar ce, crezi că eu vreau să pierd timp ! Crezi că mi-am propus să orbecăiesc, să am teamă sau să nu știu unde mă aflu ? ! Astea-s condițiile ! Creează-mi tu alte condiții și-o să văd atunci care mai sînt avantajele măgarului tău, chit c-o ia pe scurtătură sau c-ajunge în vîrf de munte pe potecuță ! Și-apoi... Nici un „apoi". De cînd e lumea, măgarul meu i-a fost de folos omului, nu i-a pricinuit nici un rău, s-a hrănit cu buruiana și apa pămîntului, n-a iscat nici un fel de crize mondiale, pe cînd mașina ta... Și-apoi nu ți-am spus că am pornit bine, că m-am orientat de la plecare ? !... Și te-ai dezorientat pe parcurs ! De ce schimbi vorba ? !... Nu știu care din noi doi a întors-o ! Nu eu am adus ceața, înțelegi ? M-am trezit deodată în ea ! Și n-am de ales : sînt nevoit să înaintez, să accelerez !... Nimeni nu te obligă... Văd că tu nu ești om, nu simți. Nici la înmormîntarea tatei nu vrei să ajungi și cauți tot felul de justificări ca să mă faci să opresc, să aștept, să fiu las, cum ai fost tu cu rațiunea ta egoistă în toți acești din urmă ani, cînd ai stat departe de el. Ceață a fost de cînd lumea și numai cei ca tine i-au împiedicat pe oameni să înainteze ! Au trecut alții prin situații și mai grele și s-au descurcat. O să mă descurc și eu, nu mă las, trebuie să ajung măcar la înmormîntarea lui !... Iar eu nu vreau să merg la încă o înmormîntare, la înmormîntarea ta, adică și-a mea !... Ai să mergi, dacă nu

Scanned with OKEN Scanner

mă lași în pace să fiu atent numai la conducere, dacă nu încetezi să mă mai chinui cu șicanele tale. Mi-e de ajuns că am ceața asta pe cap ! Și să știi că nu am de gînd să-ți mai ascult poveţele și raţiunile, porcăriile tale de gînduri interesate, care m-au ţinut atîţia ani departe de ai mei și m-au împiedicat să vin pînă și la aniversarea zilei de naștere a tatei, cînd a împlinit șaizeci de ani, sub pretext că ai o filmare și nu poți lipsi !... Și cum, n-am avut ? !... Nu, n-ai avut ! Ai minţit ca și altă dată. Cînd ai plecat din sat erai un om curat, un băiat cu sănătatea morală întreagă și acum disimularea a ajuns „morala“ ta, ea s-a cuibărit pe nesimţite în noul tău mod de viaţă, te-ai molipsit de la alţii cu relaţii și bani ! Ai văzut că talentul nu-i suficient ca să ajungi cineva ! Așa ai început să faci compromisuri, să accepți orice rol, să înveți să minți ! Și iată-te acum aproape o stea ! Poate cel mai tînăr star ! Cu ce preţ ? Dar ce mai contează ! ? În afara interesului tău, a gloriei cu orice preţ, nimic ! Să ajungi cea mai mare vedetă, atîta contează ! În rest, după tine, potopul ! Parcă nu mai ai suflet !...

II

Eram ca două oglinzi ciudate, în care se reflectau prudența și lașitatea, pe de o parte, riscul și îndrăzneala, pe de altă parte. Mai bine zis, ar fi trebuit să se reflecte, fiindcă în realitate, în ceea ce simţeam eu că sînt de fapt, aceste forţe se amestecau, se întretăiau, cîștigau teren cînd una, cînd alta, ca și ceața de afară. Sigur, efortul de limpezire era mai puternic, așa cum și atenţia mea se mărea, ochii mi se dilatua tot mai mult, încordarea

Scanned with OKEN Scanner

creștea nefiresc și mă așteptam parcă din clipă în clipă să apară acel mult visat simț de orientare prin ceață. Știam că nu-l aveam încă, dar mă străduiam să-l am și uneori mi se părea că-l am, de aceea un curaj nebun mă îndemna să înaintez, să accelerez fără nici o frică, șoptindu-mi tainic că-i bine ce fac. Oh, din nou acea luptă dintre a ști și a avea impresia că știi. Și nu puteam să nu mă întreb dacă iar mă înșelam, căci de un lucru eram sigur : știam că îmi plăcea să mă înșel. De vină era firea mea cea nouă, de actor, care îmi dezvoltase enorm simțul exagerării. Așadar, aveam eu în plus un simț de orientare prin ceață (fiindcă de mers mergeam bine, conduceam, de aproape două sute de kilometri, de parcă aș fi beneficiat tot timpul de o vizibilitate perfectă) sau la mijloc era vechiul meu simț al exagerării ? ! „Exagerezi, tinere, iar exagerezi !“, îmi suna mereu în urechi, ca un ecou, vorba baritonală a bătrînului meu profesor, care voia să mă aducă, la normal, chipurile, ori de cîte ori intram, în felul meu, în pielea cîte unui personaj, în special a eroilor shakespearieni. Dar nu m-au domolit sfaturile lui, nu mă interesau, le consideram depășite și inutile, ca pe orice sfat, în general (eram convins că experiența artistică nu poate fi transmisă, că e un unicat, și că, de altfel, nimeni n-a învățat din experiența altcuiva, de unde și expresia aceea, cred, că istoria nu se repetă, în timp ce erorile se repetă, nu știu cine o fi spus-o, n-are importanță, poate să pară un paradox, o aiureală, dar pentru mine exprimă un mare adevăr, dovadă c-o' și țin minte, desigur, nici nu-i greu de ținut minte așa ceva, cînd te gîndești că un actor are în cap și știe pe de rost sute și mii de versuri și de replici). Pe mine nu mă interesa decît să aduc ceva nou, să uimesc prin jocul meu, prin fiecare

Scanned with OKEN Scanner

apariție a mea, or pentru asta trebuia să înaintez, să posed o artă a mistificării, a exagerării, și nu pot spune că, în acest sens, nu eram înzestrat din adîncuri cu o voință de fier. Dar bătrînul profesor n-avea de unde să știe toate astea.

Nu era de mirare deci că și atunci, în acele condiții vitrege, voiam să pun bazele unei noi și, probabil, faimoase (mereu credeam că tot ce făceam eu va deveni neapărat și faimos) teorii a exagerării, a monumentalizării faptelor, a dilatării primejdiei. Dar oare nu toți oamenii, în condiții de panică, de lipsuri, de boală etc., posedă, deodată, acest simț al exagerării ? ! Și totuși, sincer să fiu, îmi știam defectul, dar de data aceea nu exagerăm deloc, dimpotrivă, realitatea îmi depășea imaginația, tot ceea ce acel simț ar fi putut născoci, denatura, augmenta. Intr-adevăr, efortul de limpezire părea mai puternic, dar era ca o limpezire în pustiu, ca o luciditate în gol, așa cum înaintarea însăși mi se părea deșartă. Ceața era o realitate prea vie, prea concretă. Poți oare să te faci că vezi ceea ce nu vezi și în schimb să te prefaci că nu vezi ceea ce vezi ? ! Poți ! Numai că asta se cheamă autoînșelare, orbire premeditată, dedublare a eului, risc pe propria-ți piele. Cînd ești singur și în primejdie, cum eram eu, orice minciună îți poate fi fatală. Măcar atunci să fii sincer cu tine însuți și să nu crezi în miracole, în vreo minune salvatoare ! Și totuși eu am așteptat-o, o bună bucată de drum am crezut în ea, în soarele salvator. Apoi mi-am luat orice speranță, încet-încet m-am trezit din somnul care creează monștri, din necunoscutul dătător de iluzii deșarte și ignoranță. Și-am început să cred doar în mine însumi (nu asta înseamnă oare talentul ?), în puterea mea de-a înainta, de-a mă orienta, de-a privi realitatea

Scanned with OKEN Scanner

în față, de a accepta ceața ca pe un datum, nu ca pe un fatum.

III

Nu puteam să nu văd că dincolo de ceață e tot ceață ! Degeaba mă uitam eu în oglinzile retrovizoare, din instinct mă uitam, împins de simțul înșelăciunii, care nu-mi dădea pace, mereu mă uitam, degeaba : nu numai înaintea mea se întindea ceața obositoare, ceața fără vedere, ochi al Fortunei, dar și înapoia mea... Instinctul mă îndemna să mă uit în oglinzi, cu disperare mă îndemna, din nevoia de a nu abandona speranța, de a crede că poate înapoia mea ceața a dispărut, s-a ridicat... Măcar în urma mea să învingă soarele... dacă din față mă întîmpină doar pîcla învăluitoare a morții... Mi se făcuse milă de astfel de gînduri nebuloase, chinuri fără noimă, inutile, pe care, în fond, mi le autoprovocam, adică mi le pricinuia neputința mea, ca un fals instinct de conservare. Și nu pot spune că nu-mi înțelegeam slăbiciunea, partea dedublată a disperării, cu ceea ce se ascundea de fapt în spatele ei : obsesia gloriei, tot ce-mi stăruia de ani și ani de zile ca o poruncă, de a urca toate treptele succesului, de a ajunge în vîrf, de a fi unic, de a fi disputat de cît mai multe case producătoare de filme din est și vest, de a primi Palme d'Or sau Oscarul pentru interpretarea unui rol principal, așa cum l-am visat eu... Oh, dar și teama cumplită că toate aceste speranțe, pe care le vedeam ca și împlinite, se pot nărui într-o clipă, așa cum mi-a fost dat să mai trăiesc odată acest sentiment, atunci, în timpul cutremurului, cînd, student fiind,

mă, aflam în mansarda de pe Calea Plevnei, ce-o închiriasem spre a repeta și noaptea, spre a-mi crea un minim de condiții inexistente la cămin. Numai că un cutremur e un cutremur, nu te poți lupta cu el, pe cînd cu ceața... în mîinile și picioarele mele, în luciditatea, stăpînirea de sine și în simțul meu de orientare stătea putința de a continua drumul, de a ieși teafăr din încercarea prin care treceam, de a ajunge la capătul călătoriei, acasă, acolo unde mă născusem și unde mă așteptau părinții mei, unul viu și îndurerat, celălalt împăcat, aproape împăcat, cu toate socotelile, afară de una, încheiate, cum bănuiam eu, deși îmi era greu să accept că el murise, nu puteam să mi-l închipui pe tatăl meu mort, un om atît de puternic, de dîrz și încăpățînat, atît de încăpățînat, că însăși moartea s-ar fi lăsat păgubașă cu el, oricum, nu-mi venea să cred că a murit, sfîrșitul lui neașteptat mi se părea un mister, dar tocmai asta este moartea !

Iar în timpul călătoriei mele, cînd o simțeam pîndindu-mă, cînd îi adulmecam parcă prezența după paravanul de ceață, înțelegeam și de ce. Pentru că e obsesia vieții, de cînd ne naștem, fără să ne dăm seama, ne trage către ea ca o ceață interminabilă, iar noi o urmăm halucinați pentru că e mai vie decît viața, fiindcă-i mai cuprinzătoare decît ea. De aici și frica, și panica, și nevoia de miracole, și goana după iluzii, și invidia față de cei inconștienți și nepăsători, care nu trebuie să mai ducă, asemenea celor ca tine, a învingătorilor, încă o cruce, încă o obsesie, cea a unui ideal măreț, cea a unei glorii unice, amenințate, la tot pasul, de obsesia obsesiilor, ca în dimineața aceea cînd, la orice „colț" de ceață, mă aștepta inevitabila Doamnă, care mă atrăgea irezistibil pe un drum necunoscut, căci nu puteam să nu văd că șoseaua mă ducea în-

Scanned with OKEN Scanner

tr-o direcție pe care eu n-o mai puteam hotărî, de parcă voința mi-era paralizată. Trebuia să fac ceva, să mă revolt, să întorc, să frînez, să schimb direcția, s-o iau la stînga, la dreapta, pe primul drum care-mi ieșea în cale, acum, pe-aici, dar de mult nu mai controlam situația, mașina mergea parcă singură, nici motorul nu i-l mai auzeam, înainta în negură, aluneca, plutea, se afla în grațiile imprevizibilei Doamne, prezentă doar prin ceața acaparatoare. Gîndeam — sau poate simțeam ce nu gîndeam — că fapta cea mai cumplită nu e să mori, ci să trăiești în moarte, într-o atmosferă de moarte, de pîclă, de pustie, să fii condamnat la un drum lung, lung, labirintic, plin de capcane, cît zeci de vieți parcă, pe care vrei să-l străbați neabătut, cu orice preț, ca să ajungi, culmea, la o înmormîntare (a părintelui tău sau poate chiar a ta !) și să nu ai înaintea ochilor decît o natură îndoliată. Să trăiești astfel sau să scapi, să pieri ! ? Să trăiești netrăind sau să mori trăind ! ? Trăind... în ce ? În amintirea cui, cînd totul e uitare, împărăția lui Lethe ? ! Sau poate în amintirea uitării însăși ? ! O, dar cîtă glorie trebuie să ai în viață (eu eram abia la început de drum !) ca uitarea să treacă proba ținerii de minte, nevoită fiind să nu se poată nici pe sine uita (căci există o memorie a uitării !) și nici să nu poată evita deci dreptul tău la o nouă existență fără moarte, adică să fie nevoită să-ți regenereze mereu amintirea, numele, gloria, de parcă ai trăi o tinerețe veșnică, ca într-un ritual al permanentei întoarceri !

IV

Nu, nu erau simple jocuri de fraze, nu erau găselnițele unei minți bolnave, unei conștiințe exer-

Scanned with OKEN Scanner

sate la lumină, înfierbîntate la razele vieții pure și deodată căzute în dizgrația naturii, abandonate într-o curgere ceţoasă, mocirloasă, derapantă ! Mîzga, pîcla regenerau de-adevăratelea în ființa mea, mi se strecurau încet-încet în vene, apoi mi se urcau la creier, ca să scoboare din nou în toți porii, inundîndu-mă pur și simplu așa cum mașina însăși era înnăclăită, pătrunsă peste tot de mizeria de pe drum și din aer, lucru firesc, deci, ca starea ei să fie și a mea, ca îndurările ei să mi se transmită și mie ! Gîndurile, frazele mi-erau, zic, îmbibate de mîzgă, așa cum însuși luciul capotei, al caroseriei întregi devenise o pată întunecată, așa cum uleiul de la motor, pe care abia îl schimbasem se prefăcuse deja, nu mă îndoiam, într-o pastă negricioasă, infernală. Simțeam că jucam, parcă, într-un film politic neobișnuit, rolul unui personaj persecutat care trăiește începutul unei alienări... începutul unei existențe schizoide... Ah, ființa schizoidă a omului modern ! Desigur, mă aflam într-o situație excepțională, într-o stare-limită, dar reală, nu teoretică sau artistică, cum spuneau criticii, aceia mai ales pe care-i cultivam eu, ca să scrie mai interesant despre mine. Ce n-ar fi dat, mă gîndeam atunci, vreun vînător de subiecte să fie în pielea mea sau să afle ceea ce trăiam eu ! Da, orice rău e spre bine, are o latură optimistă, creatoare. În America subiectele „tari", „cazurile-limită" se caută cu lumînarea. Îmi și vedeam „felia de viață" pe care o trăiam cumpărată cu dolari grei de vreo companie producătoare sau chiar de vreo firmă care nu urmărește decît să se conformeze acelui „Code and Rating Administration !" Într-o meserie ca a mea, ca să învingi, ca să fii cîștigător, trebuie să ai vocația unui egoist de clasă, să poți transforma orice ți se întîmplă în aur, să faci din negru alb, să-ți vinzi chiar sufletul sub

Scanned with OKEN Scanner

un ambalaj străin, dar seducător, strălucitor, da, să faci din propria ta viață un serial întreg, să-ți comercializezi fiecare fleac care ți se întîmplă, să profiți de pe urma oricărui lucru, chiar și cînd te doare, să vezi în moartea care te pîndește, în taina pe care te-ai jurat că n-ai s-o trădezi nici cu prețul vieții, în chipul iubitei, al mamei, în tot ce-i sfînt și-n tot ce te amenință, să vezi deci prilej de creație ! Numai așa poți să te dăruiești cu totul spectatorului. Căci nu degeaba se spune că actorul odată intrat în rol nu-și mai aparține, că el este al publicului ! Dar care este marele rol al actorului dacă nu propria lui viață ? ! El se joacă pe sine în orice clipă, deci se vinde și se cumpără. Pînă și luciditatea, și distanțarea sînt o formă rafinată de egoism, bun de transformat în spectacol, bun de vîndut sau de cumpărat. Iar arta ? Arta este învelișul care îmbracă tot acest mecanism mercantil, creat, bineînțeles, pe un suport biologic, natural. Faci artă în fond ca să supraviețuiești. Arta e o formă de supraviețuire, deci și de hrană. Or ca să fii mai cultivat, să mănînci mai bine, să te îmbraci mai elegant trebuie să transformi orice ți se întîmplă în experiență. Aici e cheia problemei, a întregii afaceri. În ce măsură reușești să faci din viața ta, din evenimentele pe care le trăiești experiență adevărată, în aceeași măsură vei face din ele spectacol, Iar poporul, spun înțelepții, au nevoie de spectacole ca de pîine. Pîinea și spectacolele sînt indispensabile și dacă vrem să ieșim din ceață. Unii nu vor, dar eu vreau ! Acum ! Ah, dacă aș avea o bucată de pîine poate m-aș mai liniști ! Mi s-a făcut o foame !... Da, așa înțelegeam eu egoismul și pot spune că eram un adevărat egocentrist al timpului meu ! Chiar în clipele acelea de panică, de orbecăială, fără să fiu întru totul atent la volan, mă gîndeam că

Scanned with OKEN Scanner

dacă voi scăpa din încercarea prin care treceam am să-i povestesc cu de-amănuntul lui Han Pira, amicul meu, regizorul, tot ce mi s-a întîmplat, să scrie el un scenariu sau poate să-l scriem împreună. Era păcat să se piardă așa ceva ! Da, participam la tot ce mi se întîmpla ca să acumulez experiență ca să nu uit nimic, să le arăt spectatorilor prin ce trece un actor, cît se chinuie, cît se zbate, ce riscă pentru a ajunge la capătul călătoriei ! O mîncărime absurdă în talpa piciorului drept nu-mi mai dădea pace, mă zgîndărea și mă rodea fără încetare, precum un vierme miezul fructului ! Oh, cumplită boală, mîncărimea asta, căreia nu-i dădea de capăt nici un medic ! Nu mă vindecasem nici cu leacuri băbești și nici cu radiații ultraviolete, un tratament complicat pe care mi-l prescrisese unul din cei mai buni specialiști în boli de piele, încrezător că prin metoda lui o să-mi scoată diavolul de-acolo, un fel de centru nervos, de nucleu vital chiar, cum zicea el, localizat în talpă printr-o activitate ciudată, curioasă, a materiei cenușii, un fel de parte vulnerabilă, deci, asemenea călcîiului lui Ahile. Mi se luaseră, pe rînd, nu știu cîte rînduri de piele, dar nervul diavolesc tot n-a putut fi, cu cea mai aleasă aparatură științifică, scos de-acolo. Nu mai aveam decît o speranță, ca mîncărimea să dispară într-o bună zi, la fel cum apăruse, așa, din senin. Nu știu de ce, dar chiar atunci, în timpul acelei călătorii infernale, presimțeam c-o să dispară, că i-a sosit ceasul, că-i tocmai ziua dracului, fiindcă mă mînca prea din cale-afară, mai rău ca niciodată, deși piciorul drept, talpa cu pricina, pe care o țineam încordată, țeapănă pe accelerație, mi-era demult amorțită și n-o mai simțeam ! Da, părea ca un blestem, era singurul punct care zvîcnea, care cocea ca un buboi gata să se spargă ! Dar putea fi blestem sau cruce

Scanned with OKEN Scanner

mai mare pe care să le port decît să fac din viața mea, dintr-un asemenea amănunt vital, bunăoară, cadre, planuri, dintr-un scenariu imaginar, proiecții filmice ale realității vii, trăite în orice clipă din perspectiva unui obiectiv plasat în așa fel încît să nu-i scape nimic din ce se întîmplă înăuntrul ființei mele sau în afara ei : totul trebuia să devină experiență, pentru a putea să circule apoi cu o mare putere de comunicare.

Ca un făcut, tocmai în clipa acelui gînd, am simțit cum mașina mă trage violent într-o parte. Căutam să-i mențin direcția, luptîndu-mă din răsputeri cu volanul, dar ea se îndrepta vertiginos, ca un taur orbit de furie, spre marginea cealaltă a șoselei, înaintînd de-a curmezișul și blocînd și sensul invers de circulație, punînd în pericol deci și viața altor „nevinovați" ce-ar fi putut trece chiar în acele clipe pe acolo. Atunci însă, văzînd că mașina o luase razna spre necunoscutul dinaintea ei, am închis ochii și am apăsat puternic, pînă la fund, pedala de frînă. Cîteva zgîlțîieli puternice m-au făcut să cred că mașina se răsucea pe asfalt ca un titirez. Eram buimăcit, ametit și țin minte că-mi venea să vomit. Acum, gata, mă prăbușesc, îmi ziceam, mașina ajunge cu roatele în sus, motorul explodează, gata cu viața mea... Cum să fac să ies, să sparg geamurile, tabla caroseriei, mă sufoc, vreau să ies, n-am aer, vreau să trăiesc, nu, nu, de ce tocmai mie să mi se întîmple, de ce tocmai atunci cînd sînt abia la început de drum, de glorie, cînd am toată viața înainte, într-un fel chiar toată nemurirea !

Ah, în clipa aceea mi se concentraseră toate gîndurile, toate faptele și toate visele pe care le trăisem și pe care trebuia, așa cum îmi calculasem, să le trăiesc ! În viitorul faptelor și viselor mele nu intra nici o aventură inutilă, nici un accident pros-

Scanned with OKEN Scanner

tesc, nici o ironie a soartei, nici o abatere de la ținta călătoriei ! Da, viața mea era un continuu risc, dar un risc mereu cîștigător și așa trebuia să rămînă pînă la capăt ! Aproape și surprizele le calculasem, căci, cu o voință fermă, cu o tărie de om-mașină, de superman poate, ce nu reușești să controlezi, să stăpînești ! ? Ființa mea era mînată înainte de o ambiție încăpățînată, rea din cale-afară, dar o ambiție totuși lucidă, în calculele mele nu intrau ceața și orbecăiala, pentru că aveam o încredere înmiită în oglinzi, în puterea lor de a mă orienta și de a mă scoate din orice încurcătură. Aceasta era o credință neștirbită, verificată de om de mii de ani, o credință deopotrivă artistică și științifică : În viitorul vieții mele priveam ca într-o oglindă clară, adevărată ! Nu eram Faust, niciodată nu mă ispitise vreun diavol din afară și nu încheiasem nici un pact cu vreo nălucă, iluzie deșartă sau cu vreo umbră rătăcitoare. În undele ei precise, limpezi, matematice, nu citisem nici un semn de disperare, nici un obstacol nu se ivise sau vreun drum înfundat, adică vreun semn care să-mi indice că aici sau acolo călătoria mea victorioasă se întrerupe, se înfundă !... Nici o primejdie nu mi se arătase, nimic care să mă întîrzie ! De ce ? Pentru că în calculele mele de-a viitorul vieții nu intra nici un joc de-a moartea, nici o complicație metafizică, nimic nepămîntean ! Totul sau aproape totul era gîndit în marginile concretului și ale verosimilului, iar speculațiile, șovăiala, tergiversările, îndoiala mi se păreau deșertăciune, le aruncam din mintea mea ca pe niște coji inutile ! Nimic din ce însemna înveliș nu mă interesa. Pentru mine totul era miezul, fapta fierbinte, viața bogată și clocotitoare, sîmburele care mă propulsa înainte, care mă înmugurea și mă creștea ! De aceea, cum îi stătea bine unui actor modern, eu nu credeam în revelații,

Scanned with OKEN Scanner

în nemurirea sufletului sau în alte prostii de-astea ! Și nici în clipa acelei încercări supreme nu credeam, ființa mea refuza să accepte că puteam să mor, să am un accident fatal. Era deci o altfel de credință în nemurire, într-o nemurire care are ca suport viața, nu moartea, dorința veșnică de a trăi, nu dorința pasivă, finită, de a nemuri, de a fi proiecția vreunui tipar suprasensibil ce hotărăște să te reîncarneze în altceva sau să te trimită direct în rai ! Da, atunci era o clipă supremă, pentru prima oară erau puse la grea încercare calculele mele !

Stăteam cu ochii închiși, simțeam zguduielile, mai ceva ca atunci în mansarda mea, în timpul cutremurului, simțeam că mă sufoc, că mă prăpădesc, și totuși refuzam să cred că voi muri. Așa cum aveam un simț al exagerării primejdiei, în clipa aceea, iată, exista un instinct al supraviețuirii, apăruse în ființa mea, așa, deodată, din frică parcă s-a născut un fior de viață nemuritoare, ca o mare putere de apărare. Și fără să fac nimic, lăsîndu-mă în voia acelei rătăciri nebune a mașinii mele, luîndu-mi picioarele de pe pedale și ducîndu-mi mîinile (de pe volan și manetă) la ochi, ca să-mi asigur nevederea și mai bine, devenind deci un fulg la discreția mocirlei, ceții și a unei fierării de cai putere care gîfîia, pocnea, scîrțîia din toate încheieturile (desigur, motorul făcuse autoaprindere și se oprise), făceam sau făcusem de fapt totul : în afară de aceea că din neștiință procedasem ideal, căci reușisem să opresc motorul (Vai, nu știam că în caz de primejdie trebuia să scot cheia de contact la școala de șoferi nimeni nu-mi spusese !), am ajuns tot atît de ideal să-mi concentrez gîndurile într-unul singur, în acela al supraviețuirii, un fel de voință lucidă de a rămîne intact, o credință instinctivă în conservarea pură a ceea ce este esențial din mine, adică chiar

Scanned with OKEN Scanner

dacă se va prăbuși mașina, va sări în aer și odată cu ea tot universul, acel ceva esențial va rămîne, nu va pieri, va dăinui. Cum eram oare să cred că voi muri, că, gata, dispar, așa cum și apărusem, fără să întreb pe nimeni dacă vreau să mă nasc, fără să am nici cea mai mică conștiință a ceea ce este independent de voința mea ?! Puteam oare să pier atunci cînd eu nu vroiam, cînd mintea, cînd ființa mea măreață refuzau să moară ca într-o scamatorie, ca într-un hocus-pocus, ca un simplu înveliș, cum ar cădea frunzele toamna ?! Nu, mi se pare că sînt un mister prea mare ca să dispar așa, ca o biată zdreanță ! Îmi era clar că întîmplarea, destinul, ceața, mașina, tot ce mă înconjura avea ceva din seva vieții ca mugurii primăvara, promițînd că depinde de permanența unei alte deveniri ! Atunci am simțit, la fel de concret ca și izbiturile mașinii, că există un *mister*, o taină vie. De ce arta supraviețuiește, chiar și arta actorului ? Pentru că este purtătoarea unui mister specific, care se transmite ca o apă freatică, ca o băutură zeiască, urmașilor. Dacă ar fi lipsită de mister, de inefabil, de ambiguitate, ar muri repede, ca un rol conjunctural. Dar arta este purtătoare de mister ca și viața, are ceva din dorința veșnică de a supraviețui a ființei organice amenințate, așa cum eram eu în clipa aceea. Eram purtătorul unui mesaj, unui mister al mesajelor, ma bine zis, pe care urma să le comunic, să le transmit pe de-a-ntregul. Pentru asta trebuia să trăiesc, să le moșesc cu toată forța mea, cu toate simțurile mele intacte. Niciodată nu mă văzusem mutilat în oglinzile visului meu ! De aceea, în gîndul supraviețuirii, nici nu încăpea alternativa vreunei viitoare existențe în infirmitate, a vreunei imagini amputate. Acel mister, pe care îl simțeam în și cu toată ființa mea, va face ca partea nemuritoare din

Scanned with OKEN Scanner

mine să învingă. Căci el însuși nu va putea pieri, se va păstra tainic în lucruri și în ființe, în memoria altora, în seve. Prin acest inefabil sîntem într-un fel nemuritori... Altfel, de ce de multe ori ne amintim că am mai făcut un lucru, un gest, că am mai trecut printr-un loc, prin cutare oraș prin care nu mai trecusem niciodată, de ce recunoaștem oameni, chipuri pe care nu le-am mai văzut vreodată, dar ni se par cunoscute, de parcă le-am mai întîlnit undeva ! ? De ce mai dăunăzi o zărisem pe femeia brună, cețoasă, și mă întorsesem din drum anume ca să o salut, ca și cum o cunoșteam de cînd lumea, o așteptasem, o căutasem și dorisem atîta s-o întîlnesc, deși eram sigur că n-o mai văzusem niciodată ? ! De ce ? Inseamnă că ceva din noi, din anumiți „noi", se păstrează și se continuă, că nu piere, că supraviețuiește, ca un secret al vieții și al morții, al ființei și al neființei, al dialecticii mișcării, a ceea ce curge și pare că este și nu este, a ceea ce este asemănător în schimbare !

Atunci, în acele clipe groaznice, am avut revelația că pot fi printre cei aleși, că sînt nemuritor, că misterul pe care îl luasem cu mine din luncile satului meu Lunca nu poate pieri, e veșnic ca mișcarea însăși, chiar dacă pare că are momente de moarte, ca și tot felul de alte ritmuri, chiar dacă pare că se naște, crește, piere și din nou renaște, se relevă, apoi iar dispare, că e amintire sau aievea, că aici ține de sfera cunoașterii, că aici scapă oricărei înțelegeri !... Într-adevăr, simțămîntul acesta, pe care nu mi-l mai conștientizasem astfel niciodată, care poate părea nebulos oricui, dar mai ales care era atît de surprinzător pentru un „înstrăinat" și un „adept al civilizației" ca mine, își avea rădăcinile în luncile și livezile satului meu, în miracolul oamenilor de-acolo și al Săratei, adică al locului de

Scanned with OKEN Scanner

taină care-i făcea pe luncani nemuritori, care le dădea un aspect de „veșnic tineri". Era deci o limbă pe care orice luncan mi-ar fi înțeles-o pe dată. Ciudat, dar abia atunci, în acele clipe de balans între viață și moarte, secretul locului natal renăștea în mine, se trezea din uitare, răbufnea ca o magmă, spărgea pietrificarea „îndepărtării", îmi reamintea că sînt fiu al acelor oameni fără vîrstă. Drumul spre casă, Călătoria întoarcerii mele ca o aventură în adîncul ființei, în labirintul meu interior, căruia, iată, îi găsisem centrul! Da, a fost nevoie de un șoc, de un mare obstacol, ca să-mi revin la esența mea sau, mai exact, s-o caut pe cea adevărată. Și totuși, în această lumină, un gînd tulbure, neliniștitor, m-a făcut să mă chircesc din nou în mine: De ce tata se stinsese atît de timpuriu față de vîrsta înaintată la care ajungeau de obicei luncanii?

V

Cînd zvîrcolelile au încetat, am deschis ochii. Mașina se afla undeva, într-o parte a șoselei, la cîțiva centimetri de stînca muntelui inundat de marea de ceață. Am împins portiera și am coborît, făcînd apoi cîțiva pași. Mergeam. Mersul, ce minune! După atîta nemișcare (parcursesem peste 200 km!), dezmorțirea mi se părea ca o adevărată naștere, ca o punere (miraculoasă) în funcțiune a unui mecanism înțepenit. Mi-am rotit brațele de cîteva ori, m-am răsucit de mijloc, am făcut cîteva genoflexiuni, ca, deodată, trezit la viață, să-mi aduc aminte de rostul meu. M-am uitat, de îndată, ca un automat, la ceas. Eram în întîrziere. Nu mai aveam decît vreo două ore pînă la momentul cînd începea slujba de

Scanned with OKEN Scanner

înmormîntare a tatei. Și încă nu știam unde mă aflu, nici o piatră kilometrică nu era prin preajmă și nici vreun oracol pe care să-l întreb, adică vreun semen care să se ivească din ceață și să-mi dea niscaiva amănunte ! Trebuia să mă grăbesc, să-mi continui drumul orice-ar fi, să înaintez, poate la ieșirea din zona munților mă aștepta un soare salvator. Cu asemenea speranță în suflet, m-am îndreptat spre mașină ca să-mi continui lupta cu ceața atotputernică. Abia atunci am privit mașina și-am văzut că stătea într-o rînă, botul îi era aplecat într-o parte. M-a apucat un tremur. Un fior m-a străbătut din cap pînă în picioare și pentru o clipă am retrăit șocul derapării mașinii. Oare ce se întîmplase ? Abia acum îmi dădeam seama că nici nu mă bucurasem că trăiesc, fiindcă nu realizasem ce se întîmplase. Scăpasem de la moarte sigură, ca prin minune, iar eu mă pregăteam să călătoresc mai departe ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Nici măcar nu mă întrebasem dacă mai eram în stare să conduc. Gîndul, dorința de a ajunge erau mai presus de orice temere. Însă cînd am văzut mașina lăsată într-o parte, spre dreapta, frica de dinaintea opririi m-a străbătut din nou. Era intactă în mine, ca o umbră a morții. Am făcut cîțiva pași, am ocolit botul mașinii și atunci am observat că roata din față era dezumflată, că se afla pe geantă ! Am rămas stupefiat ! Eram interzis, perplex ! Mă holbam la roata aia dezumflată și nu-mi venea să-mi cred ochilor ! Și deodată am auzit un hohot de rîs. Am privit în jur : ce era cu gluma asta prostească ! Nu, nu era nimeni, eu rîsesem. Nu-mi făcuse nimeni nici o șotie. Starea contradictorie în care mă aflam se datora numai faptului că, într-adevăr, nu mai avusesem pană niciodată, că era prima oară de la cumpărarea mașinii cînd o vedeam pe geantă și că tot pen-

Scanned with OKEN Scanner

tru prima oară realizam cît de ușor poți să mori, cît de ușor poate să-ți fie întreruptă călătoria din cauza unui biet cui rătăcit în calea ei, de parcă cineva anume l-a pus acolo și l-a înfipt în roată, dar nu în oricare, ci tocmai într-una din roțile din față, cum e cel mai rău!

Asta îmi mai trebuia acum! Ce ghinion! Ghinion e că ai scăpat cu viață? Mai bine zi „ce noroc"! Și acum ce fac? Cum, ce faci!? Pune mîna și schimbă roata cu roata de rezervă! Ușor de zis, dar operația asta n-o mai făcusem. Stăteam încă locului, holbat, căci nu știam cum să încep. Așteptam, cu gîndul că poate s-o ivi din ceață cineva să mă îndrume, să mă ajute. Priveam în adîncul pîclei, dar nimic. În astfel de treburi eram obișnuit să fiu ajutat, numai că de data asta trebuia să mă descurc singur. Știam să mă bucur numai de binefacerile civilizației, îi cunoșteam doar fața roză, încă nu suportasem nici un șoc al reversului ei.

Mă credeam un îndemînatic, un priceput, un descurcăreț, dar asta era o amintire despre vîrsta mea luncană, despre anii de băietan, cînd îi stăteam de-a dreapta tatei în gospodărie și-i ajutam în toate cele, cînd colindam haturile satului, văile, luncile și pădurile din jurul lui și mă întorceam încărcat acasă cu de-ale gurii, mai ales că Muncelul era plin de pește, iar pădurea plină de roade. Însă din hărnicia mea nu mai rămăsese nimic, întîlnirea cu civilizația și anii care i-au urmat n-au făcut decît să-mi tocească orice apetit pentru munca fizică și să-mi dezvolte în schimb apetitul pentru confort, lux, bani, glorie, tot felul de succese mărunte, pentru o voluptate nouă de a trăi viața, un fel de lene a plăcerii, de plictiseală dulce, în care efortul fizic era minim, iar ambiția de a cuceri civilizația maximă. O vreme mă mai mișcasem la orele de înot,

Scanned with OKEN Scanner

călărie, scrimă și gimnastică impuse de practica universitară, necesare meseriei mele actoricești, dar apoi nemișcarea a început să se întindă pe tot restul timpului, mai ales în anii din urmă, după absolvirea Institutului, cînd m-am pornit să duc o viață de om-mașină. Ocupația principală a acestei de a doua faze, care îmi umplea mai toate ceasurile zilelor și nopților, era plăcerea de a filozofa, de a mă îndeletnici cu un fel de vorbărie sofisticată despre tot ce se întîmpla și auzeam că se întîmplă, un fel de cascadorie a minții, și a limbajului deci, prin care, lungit în pat sau sprijinind mesele cafenelelor, mă luam de piept cu realitatea, cu textele dramatice și cinematografice, cu ideile unor profesori și colegi, cu opiniile influenților zilei, atît de lineare și de schimbătoare, într-un cuvînt, cu bîrfa lumii, servindu-le replici tăioase, citate impulsive, furibunde, judecăți de valoare, bineînțeles extrase din concepția mecanicistă pe care o aveam despre univers, o concepție exclusivistă, care, prin urmare, nu admitea pe nimeni în centrul lui, al universului, în afara mea, mai exact, a Eului meu. Deprinderea-îmi intrase ca o boală în sînge. Asta se vede, cred, ca o reminiscență, și din felul cum povestesc : în loc să trec la fapte, să spun cum am schimbat roata, să descriu dacă am ajuns sau nu acasă, întreg sau vătămat, dacă scriu toate astea din rezerva unui spital sau din raiul vreunei vile, înconjurat de muze și vădane cu bani, dacă am ajuns să joc la Hollywood sau sînt un ratat, căruia acum, în pragul morții, iată, nu i-a mai rămas decît să se spovedească, în schimb, eu, ce fac ? „Filozofez", considerînd că-i mai important să mă lamentez, să intru în panică sau să gîndesc un lucru decît să-l fac. Da, consideram că a crea nu-l implică și pe a face și a munci. Creația era pentru mine doar un har, de

Scanned with OKEN Scanner

aceea gloria și toate binefacerile ei i se cuvin de la sine celui atins de zei. Mi se părea înjositor să schimb o roată cînd aveam rarisimul dar de a-mi pune problema unei asemenea acțiuni. Și-apoi mi se părea de o mie de ori mai ușor să filozofez despre ceva decît să-l fac. Era a doua mea natură, care le lipsește celor mai mulți. Era ca distanța de la simplu la complex. Pentru mine era extrem de simplu să gîndesc complicat, dar era extrem de complicat să fac ceva simplu, cum e schimbarea unei roți la o mașină. Preferam, cum am spus, un ajutor din afară. Dar de cînd mă tot frămîntam, nu apăruse nimeni. Așa că nu aveam încotro, trebuia să acționez singur, să mă descurc cum puteam.

Am luat cartea mașinii și am citit ce trebuia să fac. Am scos trusa de scule din portbagaj și roata de rezervă din suportul ei. Am depistat lăcașul de sub mașină, unde trebuia să introduc un braț al cricului. Cu cricul mi-am pierdut minute prețioase pînă să învăț să-l manevrez. Am luat apoi roata bolnavă și am pus-o în portbagaj, iar roții de rezervă i-am dat rolul principal.

VI

Mă aflam din nou la volanul mașinii, înconjurat din toate părțile de ceață, în aceeași stare de orbecăială, cînd și gîndurile începeau să mi se încurce, fiindcă numai starea de vizibilitate face posibil dialogul.

Deși aveam ceața înainte („înainte" însemna atunci „toate sensurile", căci nu știam încotro merg, care e direcția cea bună !), totuși eram optimist ca pe timp de soare : nu reușisem eu oare, cu forțele

Scanned with OKEN Scanner

mele, să pun mașina pe roate ?! Nu continuam să călătoresc ?! Și nu acesta este oare lucrul cel mai important cînd te afli în pustie ?! Sentimentul că nu ai capotat, că nu te-ai împotmolit, e ca un fel de renaștere a iluziei, a credinței în ideea fixă, în destinul tău de supraviețuitor, de învingător și purtător de mesaje ! Puteam din nou să cred în natura mea predestinată și dedublată. Ce absurd rol : luam ceața drept soare și mă destăinuiam ei. Cu puterea închipuirii îmi construiam un nou spațiu de joc, un alt decor, o nouă obișnuință : lumina orbitoare era cea care mă împiedica să văd în adîncimea drumului și nu pîcla înecăcioasă ! Trebuia să mă deprind cu acea existență, cu mersul în ceață ca atare, ca și cu speranța însăși ! Chiar ura devine iubire cînd te obișnuiești cu o soartă potrivnică. Da, da, într-o lume răsturnată, cît de cinstit e ticălosul, cît de aplaudat e conducătorul care știe să facă din erorile sale idealuri de viață pentru lașii săi supuși, cît de frumoasă e minciuna, prostia, cît de nobil e viciul și cît de ridicole sînt virtuțile ! Nu mai știi care e scena și care e viața ! Joci ca în viață și trăiești ca pe scenă ?! Cum poți să mai faci deosebirile între una și alta, cum poți, în ceață, să mai distingi umbrele de lumini, chipul adevărat de mască ? Cînd un actor este el însuși, cînd nu e alterat ? Sortit să se transpună în atîtea roluri, „el însuși“ poate fi esența rolurilor pe care le joacă ?! Cunosc actori buni ca pîinea caldă care sînt magistrali în roluri de ticăloși și de iude care nu acceptă decît să fie distribuite în roluri de sfinți. Da, într-o lume răsturnată totul e posibil. Omul poate deveni măsura tuturor lucrurilor răsturnate. Într-o lume dedublată eu nu puteam fi decît un dedublat. Și totuși eram un învingător, mă consideram purtătorul unui mister care trecea dincolo de pre-

Scanned with OKEN Scanner

zent, de conjunctură. Ceața era o ipostază trecătoare, o stare pasageră. Cînd mă identificam cu prezentul, cu clipa, păream un dedublat, dar în esența mea nu eram eu oare mai bun decît mă arăta închipuirea? Nu-mi cumpărasem oare niște oglinzi ale minții care întreceau cu mult măsura mea reală și mă reflectau cu mult mai nefiresc decît mi-era de fapt firea? Mă vedeam cu ochii închipuirii, în oglinzile sufletului, mai rău decît Caliban, mai orb decît Othello?! În felul ăsta, oare ceața era în afara mea sau în mine?! Iar lumea, lumea însăși, din pricina asta, n-o vedeam mai răsturnată decît era ea în realitate? Iată, mă puteam distanța, gîndeam dincolo de clipă, deci puteam fi eu însumi. Dar „eu însumi" n-am fost oare atunci cînd am schimbat roata și am ales un mod de a trăi în ceață? Am ales mersul, înaintarea. Să merg, să înaintez... era alegerea, soluția, lumea mea fără sens, fără busolă, în care oglinzile nu sînt bune de nimic!...

VII

Chiar dacă era ceață, chiar dacă ar fi plouat sau ar fi viscolit nu-mi păsa: mă aflam în mașină și goneam, înaintam, or asta însemna siguranța, nu neliniștea mea. Civilizația mă învățase că siguranța în lumea asta e să știi să trăiești într-o stare de provizorat, adică să ai conștiința schimbărilor rapide, a ruperilor de ritm, ca să poți face față oricăror surprize, oricăror salturi. Da, ca s-o iei înaintea timpului, ca să nu suferi din pricina felului cum e rînduită viața asta, trebuie să ai capacitatea de a te adapta condițiilor Tranzienței, de a fi mereu în miș-

Scanned with OKEN Scanner

care, de a nu te prinde nici o schimbare pe picior greșit. Totu-i să nu te fixezi, îmi spuneam, să nu pui suflet în ceva pe care-l crezi durabil, să nu bagi bani în nu știu ce drăcie, cum făcusem cu balconul garsonierei mele, că mă pusese dracul, un vecin, să-l închid, mi-l adusese pe cap pe-un văr de-al lui, un sudor și-un ciubucar, care cică nu-mi ia prea mult, și uite că acum căzuse pe umerii „balconeților", cum erau numiți ăia cu balcoanele închise, o lege care-i amenda și-i și obliga să-și desființeze lucrarea, adică rama metalică și geamurile. Nu știu cum căzusem și eu în capcana asta, dar căzusem. Aveam oroare de hîrtii, acte, cereri înregistrate, miliție, tribunal, circă financiară... și uite că de ce mi-a fost frică n-am scăpat! Toate se adunaseră pe capul meu, ca și pe acela al miilor de balconeți. Întîi m-am trezit cu un proces verbal vîrît hoțește în cutia de scrisori, fiindcă cel ce constatase fapta cică, scria acolo, încheiase actul în lipsa vreunui martor și în lipsa mea. Chiar așa ?! Oi fi lipsit eu, oi fi avut spectacol sau vreo filmare, dar martori se găseau cu duiumul! Da, numai că martorii ăștia, adică vecinii, aveau și ei balcoanele închise, căci la noi doar cine nu vroia nu era Balconeti, un fel de rudă de-a lui Falconeti, un personaj negativ dintr-un serial american foarte iubit de telespectatorul român, care, ca orice spectator, dacă iubește actorul, vedeta, iubește automat și personajul căruia îi dă viață. În blocul unde stăteam eu, majoritatea, cu vreo cîteva excepții, ăștia păreau anormalii, caraghioșii, erau balconeți, așa că mai toți primiseră procese verbale, și tot așa, vîrîte în cutie pe furiș, fiindcă constatatorului, omul consiliului popular al sectorului sau vreunul din *adepiști* (administrația domeniului public) sau mai știu eu ce voluntar obligat să facă o așa treabă urîtă, îi era frică de vreo cotonogeală, mai

fuseseră cazuri ; el, de, nu-și făcea decît datoria și și-o făcea formal, lăsînd legea să acționeze, să se descurce singură, iar legea, care nu era de azi, de ieri, ci de mai mult de o duzină de ani, cum aveam să aflu cu mirare din procesul ăla verbal, devenise deodată nemiloasă, ca și cum abia atunci apăruse și ca orice lege proaspătă trebuia să se aplice imediat, fără tăgadă, unde-i lege nu-i tocmeală, pe cînd cu oamenii te mai înțelegi ! Pentru balconeți, legea asta nu era făcută de oameni, căci ce lege de-a noastră e îndreptată așa de nemilos împotriva sănătății cetățeanului, avutul cel mai de preț al societății ? ! Să nu fi știut vreun contopistru dintr-ăsta că un balcon închis, cum îi auzisem pe balconeți vorbind la o ședință de bloc, înseamnă mai puțină poluare sonoră, mai puțin smog, mai puțină vîjgăraie, ploaie și zăpadă în casă, deci mai puțină umezeală, dar mai ales mai multă căldură (cîștigai vreo patru grade, ceea ce iarna era aur față de frigăraia pe care trebuia s-o înduri). De, îmi ziceam, re licîndu-le oarecum în gînd, i-a învățat civilizația cu binele, i-a scos din cocioabe, din fundături și i-a adus la față, la stradă, i-a ridicat cu liftul la lumină, le-a dat calorifere, apă caldă și mai ales un morman de promisiuni și iluzii, iar ei, creduli, s-au fixat în ele ca în veșnicie, și acum cînd sînt puși la încercare, cînd se văd fără ele, amenințați să trăiască în cel mai rău caz ca mai înainte, gata, se răstoarnă pămîntul, le pare ca o surpriză de proporții care îi ia pe nepregătitelea. Ha, vreți condiții omenești de viață într-o lume neomenoasă, în criză (de umanitate mai cu seamă), de la un capăt la celălalt al planetei ! Ha, punînd la socoteală și celelalte crize, n-o să fie de mirare dacă, după ce v-au scos din gropi bădălene sau din lunci și v-au săltat la blocuri, v-au învățat cu gustul civilizației, or să vă trimită îndărăt la

coasă, îndărăt la baltă, să munciți și să vă hrăniți copchiii ca pe vremea Poediei ! ? De n-a și-nceput progresul ăsta de-a-ndăratelea, pe ici, pe colo ! ?

Da, dar nu mă luasem și eu după ei, nu eram un balconeti, poate ultimul Balconeti, nu căzusem, fără să vreau, în aceeași cursă fixistă, balconică, în curs de demolare (de, zise unul, nu mai sîntem o țară balcanică în curs de dezvoltare ! ?), deși vederile mele erau diametral opuse, căci vedeam dezvoltarea ca pe o cursă cu obstacole, ca o înaintare cu mașina în plină ceață, cînd trebuie să fii pregătit pentru surprize în orice clipă a Tranziției, a schimbării... de la o viteză la alta ! „A, domnu actor, poate ne-ajută domnu actor cu relațiile lui !" Să facem un memoriu colectiv, le-am zis, surprins și eu de idee.

Printre noi se afla un avocat și a întocmit el memoriul, a pus acolo toate păsurile oamenilor, găsind pe deasupra și cîteva fisuri în aplicarea legii, de la chestia cu procesul verbal, că nu fusese corect întocmit, la faptul că nu poți fi amendat de două ori pentru săvîrșirea aceluiași lucru nepermis (vai, aflasem că unii plătiseră deja o dată amenda !) sau că fapta se prevala, fiindcă trecuseră mai bine de trei luni de cînd cei mai noi balconeți își închiseseră balcoanele, căci majoritatea le aveau închise de mai mulți ani, iar vreo cîțiva chiar de douăzeci ! Am depus memoriul la consiliul popular, convinși că aveam dreptate, dar mare ne-a fost mirarea cînd, peste cîteva zile, fiecare s-a trezit în cutia poștală cu procesul verbal, ce însoțise memoriul, remis și cu o notă în care se scria că nu se acceptă contestații colective și că se primesc numai contestații individuale. Fiecare deci să suporte consecințele sau să se descurce cum poate cu legea, să nu facem caz general dintr-o treabă personală ! Și se indica un nou termen de predare a contestațiilor individuale. Oame-

Scanned with OKEN Scanner

nii iar s-au adunat, nu știu ce-au hotărît, că eu n-am mai fost. Unii însă, după un timp, m-au căutat, au început să mă zăpăcească cu insistențele, mă pîndeau probabil cînd veneam acasă, la orice oră, căci numai eu îi mai pot salva, să merg în audiențe, undeva, sus, că sînt cunoscut, că am fost dat de-atîtea ori la televizor și c-am recitat și poezii cu partidul, și că nu se poate să nu fiu ascultat, să nu răzbesc... Na, mă și vedeam eu în postură de altruist, în fruntea unei răzmerițe, a unei cauze tîmpite ! Ați greșit adresa, fraților ! Ț-am refuzat, n-aveam timp de prostii. Nu mai puteam eu de balcon, îl dădeam jos și gata, terminam cu bîlciul. Dacă știam că nu-i voie, nici nu-l închideam, dar m-am luat după alții. Ce-mi trebuie mie balcon închis, ce, eu eram familist, să am grija plozilor să nu tremure iarna sau să-mi pun butoaie de varză și murături ? ! Și nici de păsul altora nu-mi ardea. Eram atît de grăbit, de ocupat, că nici pentru mine n-aveam timp destul, d-apăi... „Așa sînteți cu toți, voi ăștia de vă bateți cu pumnu în piept pe la televizor sau pe acolo pe scenă, niște lași !“, mi-a spus vecinul care mă băgase în toată tărășenia aceea. „A, că voi, toți ăștia din fotolii, din culise sau de prin săli, sînteți niște zmei, gata să răsturnați pămîntul... dar numai cu Bîrfa !“, i-am strigat furios și i-am trîntit ușa în nas. Ia uite, domnule, în ce daravelă intrasem ! Măi, să fie ! Mă confundau cu un fixist, cu un autentic Balconeti sau cu vreo Madona di Logia ! Mîine-poimîine puteam să am un mare succes sau să mă trezesc cu vreo propunere să joc în afară, căci mă remarcaseră niște regizori din străinătate, puteam prin urmare să nu mai locuiesc aici un timp, sau, dacă mai cîștigam ceva bănuți, mă gîndeam să mă mut într-o vilă, și ăștia, cu țigăneala lor balconică, mă luau drept vreun deputat

împătimit în stare de minuni, gata să se bată cu pumnul în piept în Marea Adunare Națională ca să obțină schimbarea legii ăsteia balconice, draconice, naiba s-o ia !... Ce mai, pînă una alta, am să-mi dau jos geamurile, apoi am să-mi găsesc vreun meseriaș, vreun chilipirgiu care să-mi desudeze rama metalică, cum începuseră deja să și le dea unii, ăia cu funcții sau ăia mai săraci, care n-aveau de unde să plătească o amendă de trei mii de lei, cum stătea scris de mînă în capul fiecărui proces verbal. La mine nu se punea nici una din problemele astea, nu eram nici fricos, n-aveau ce galon să-mi ia, talentul n-are ce scaune ierarhice să-și apere, și nu eram nici strîmtorat la pungă, deși nu pot spune că nu mă gîndeam cu ciudă, mă apucase într-o seară chiar și-o criză nervoasă, la faptul că-mi uitasem pentru o vreme starea tranzientală, condiția existențială pe care i-o impune civilizația galopantă omului modern, și că mă pusese diavolul balconic să-mi vîr ceva bănet într-o afacere fixistă, să-mi arunc, la propriu, banii pe geamuri, nemaipunînd la socoteală și suma pe care acum trebuia s-o mai dau „stricătorului" ! Problema mea era să termin grabnic, cît mai iute, cu bîlciul ăsta care îmi picase pe cap, care mă sîcîia și amenința să mă scoată dintr-ale mele, să mă pună pe niște drumuri ce-mi făceau silă. Îmi făcusem un program riguros, îmi alesesem un drum propriu, îmi calculasem ritmul mersului și nu admiteam să mă abat cu nici un pas. Or povestea cu balconul mă scotea, într-un fel din acest ritm, era, culmea, ca un obstacol pe care mi-l pusesem singur ! Însă nu știam, în clipa certei cu vecinul, că diavolul balconic îmi intrase deja în sînge și că avea să-mi mai dea de furcă pînă ce-o să reușesc să-l smulg de-acolo.

Ce se întîmplase ? Un regizor străin fusese invitat de teatrul nostru să monteze *Filoctet* de Sofocle şi-mi încredinţase mie rolul principal, adică îmi propusese să-l joc, dar după multe discuţii, spre stupefacţia tuturor, refuzasem (şi nu numai din pricină că mi se oferise un contract gras pentru un film !). Fiind deci foarte ocupat, uitasem de toată istoria cu balconul. Veneam noaptea tîrziu acasă, ce să-mi mai ardă mie de contestaţie, de geamuri, să le dau jos, sau de alte chestii balconice. Numai că într-o zi mă trezesc cu o citaţie la tribunal. Iar am început să mă perpelesc pe treaba asta. Ce să mă fac ? Data fixată mă obseda şi în somn, îmi bubuia mintea ca un metronom. Prin urmare, cu sau fără contestaţie, procesul verbal tot era înaintat tribunalului. Şi-acum urma să mă judec cu statul ? ! Unde ajunsesem ? ! Simţul exagerării dilatase enorm realitatea, tot ceea ce nu ştiam, necunoscutul în care intrasem, căci nu mi se mai întîmplase niciodată aşa ceva, de parcă trăiam în afara legilor şi a culiselor sociale, şi, într-adevăr, arta, contactul cu clasicii mai ales, mă înzestrase cu un fel de carapace ce mă ţinea departe de ele sau îmi erau indiferente ; da, simţul exagerării îmi crease o lume imaginară nouă, de nesuportat. Mă vedeam tîrît într-un labirint de ghişee, hîrtii, întrebări, ştampile, uşi, aşteptări, culoare, scări drepte, în spirală... Trebuia să acţionez imediat !

Eram ameninţat în esenţa mea de om, în liniştea şi siguranţa mea ! Cine se cred ei de-şi bat joc, după bunul plac al întîmplării, de oameni ? iŞ cine sînt eu, o paparudă, un nimeni, care nu contează ! ? N-am şi eu un cuvînt de spus ? Am să-i fac să mă audă ! Nu trăiesc şi eu oare pe pămîntul ăsta, nu sufăr şi gîndesc pentru el, nu creez pentru oameni, nu pun umărul şi capul la contribuţie, nu-mi dau plămînii la

repetiții și la spectacole, nu slăbesc eu cu cîteva kilograme după fiecare reprezentație, nu-mi pun tot talentul, tot sufletul ca să-i alin pe oameni, ca să-i cultiv și distrez, ca să-i fac mai buni și mai drepți ! ? Înțeleg să slujesc o cauză, dar și ea să mă slujească pe mine... atunci cînd am nevoie, cînd sînt amenințat în esența mea de om, sau măcar să mă respecte, să mă asculte și să se întrebe vizavi de un necaz de-al meu ! De 20 de ani unii își închid balcoanele și pînă acum nimeni nu s-a întrebat de ce ? Dacă au văzut că închiderea balcoanelor e o necesitate de ce n-au luat măsuri să facă altfel de blocuri, altfel de proiecte, să fi inclus, bunăoară, în costul apartamentului și o sumă pentru închiderea balcoanelor, să le facă stas, să fie estetice, da, dar pentru asta ar trebui să nu mai facă deloc balcoane la stradă sau să facă multe spălătorii, căci altfel tot ar rămîne bulevardele pavoazate cu cămăși, cerceafuri și izmene !... Înțeleg să mă sacrific, și cu spiritul și cu brațele, fiindcă de vreo cîțiva ani de progres nu-i toamnă să nu strîngem și noi actorii recoltele, anul trecut am avut o tarla întreagă de porumb (La capitolul ăsta, da, are de ce rîde Iovan de mine !), însă nu înțeleg de ce trebuie să-mi sacrific și sănătatea, și încă în condiții de proprietate personală, pentru care am făcut mari eforturi, ca să adun ban cu ban ! Ni se ia pînă și acest minim drept, de a ne sacrifica pentru cauză în stare de sănătate trupească și mintală și nu de boală ! Iar închiderea balconului e tocmai acest minim drept la sănătate !... Iată cum deveni altruist, da, dacă ești capabil să te transpui cît de cît în pielea mulțimii, a neajutoraților care îndură frigul în apartamentele lor proprietate personală, care văd în ivirea verii izbăvirea lor, pentru care iarna e lungă cît trei anotimpuri !...

Scanned with OKEN Scanner

VIII

Era prima oară cînd ieșeam dintr-ale mele, cînd altfel de gînduri îmi dădeau insomnii. Picătura în plus care a revărsat paharul, *blow-up*-ul meu interior, avea să se producă într-o după-amiază, cînd, venind mai devreme acasă de la o repetiție, am găsit vîrîtă în crăpătura ușii (nu în cutia de scrisori !) o hîrtiuță : era somația care îmi indica un termen de 48 de ore pentru plata amenzii de trei mii de lei ! A doua zi m-am dus direct la circa financiară, trecînd peste orice complex de demnitate, ca să dau față în față cu monștrii ăștia necunoscuți, cu slujbașii care ne împresoară și ne fac să ne simțim în casele noastre, pe pămîntul nostru niște lași și fricoși, trăind în încordare și nesiguranță ! Ah, ca niciodată, abia atunci, aveam să-l invidiez pe Iovan Iorgovan, prietenul copilăriei și adolescenței mele, care, credeam eu, era departe de asemenea probleme !... L-am căutat pe cel care semnase citeț somația. Am dat peste un prăpădit de moșneag, cu ochelari, îmbrăcat în niște haine ponosite, roase de atîta slujbărit, un gîngăvit în prag de pensionare, unul dintre acei care ar face orice potlogărie numai să nu-și piardă serviciul, nenorocita de leafă, într-adevăr un monstru, mai laș decît ultimul dintre lași, în stare să-și vîndă orice strop de omenie și înțelegere pe altarul acelui divin pretext, „tovarășe, eu nu-mi fac decît datoria". Și slujbașul-robot chiar cu această lozincă m-a întîmpinat, deși n-apucasem să-i spun nici o vorbă, doar ce-i înaintasem somația. Mi se făcuse deja milă de cel care, vai, era împuternicit să mă terorizeze ! „Tovarășe, începu el, nici una, nici două, dînd drumul unei plăci uzate, ascultă-mi sfatul, plătește, că unde merge suta, merge

și mia ! N-ai ce-i face, tot n-o să scăpați, unde-i lege nu-i tocmeală ! Cine a plătit, a scăpat. Dați acum o mie și scapi și de majorări, altfel..." „Altfel ce ?" „De nu plătiți, o să vă punem sechestru pe lucruri !" „Și altceva ce-o să-mi mai faceți ?" „Te facem de rușine la servici, și-i păcat, nu, ești tînăr, ai cariera în față..." Aici avea dreptate, mi se deschidea în față o carieră de Sisif, ca mercenarii ăia din filmul lui Lumet, *Colina*. „Văd că ești om de înțeles, schimbă tonul robotul încărunțit în hîrțoage și ploconeli, care, cum aveam să aflu, își cîștiga salariul în funcție de amenzile încasate de la oameni, dai banii, rămîi cu balconul neatins, așa a scăpat oricine a plătit. Îți spui eu, că lucrez de-o viață în slujba asta, de mai bine de douăzeci de ani încasez amenzi pe chestia cu balcoanele. De ce crezi că-s pline străzile de balcoane închise și nimeni nu le dă jos ? Fiindcă după ce-i aplicăm amenda ălluia de-și închide balconul, adicătelea după ce ăla achită suma de trei miare, îl lăsăm în pace. De la cutremur încoace, îi drept, am lăsat-o cam moale, dar acuma, ascultă la mine, îți vînd eu clenciu, e consiliu popular, sectoru, în criză de fonduri și iar i-o campanie de stors niscaiva parale de pe la locatari, de pe la balconeții mai noi, pricepi ? !" Nu, era o ticăloșie prea mare, nu voiam să pricep. I-am strigat : „Vasăzică asta era ! Mă luminasem. Ei moșule, nu mă cunoști, dar află că n-am să-mi dau jos nici balconul și n-o să plătesc nici amenda. O să vă arăt eu care pe care !" „Hă, hă, hi, guiță robotul, fără să se sperie de dictia mea. Mulți au făcut-o pe vitejii ca dumneata, dar degeaba, nu se poate, au dat-o în bară. Păi nu se poate fiindcă în chesia asta sistemu-i pus la punct, îi rodat, frate, i-un cerc vicios din care n-ai cum să scapi". „O să găsesc eu o fisură ! Nu-i tocmeală care să nu poată fi încălcată. Tocmai de asta se și fac toc-

Scanned with OKEN Scanner

melile, ca să fie încălcate". „Dumneata cu ce te ocupi, adicătelea ce meserie ai ?" „Sînt actor". „Și umbli cu încălcarea legilor ? Te legi singur la cap, frate !" „Nu sînt frate cu dumneata, cu un..." „Lasă, lasă, nu te înfierbînta, zi ce vrei în gînd, că de cînd sînt în slujba asta am auzit tot felul de vorbe și-au fost și unii care au aruncat și cu cratițele după mine ! Dar am un cap tare, să știi ! Mai bine ascultă la mine, plătește ! Actorii cîștigă bani frumoși, ce te calicești dumneata la trei mii de lei, că-i poți cîștiga într-o seară, mi-a spus mie un vecin, că-l are pe cumnatu-său actor la Tănase. Nu-i păcat să dai jos balconul, c-ai băgat doar atîția bani în el, ce mai contează acolo, la talentul dumitale, cîteva sutare în plus ! ?" „Nu v-am spus : N-am să-mi dau jos nici un geam de la balcon și n-am să plătesc nici un leu în plus. Am să vă învăț eu să-mi prețuiți talentul, dacă-i vorba de talente ! Căci drept să spun. nu știam că-i nevoie de un car de talent ca să storci bani de la oameni, să practici cu așa ticăloșie savantă o politică de biruri și amenzi încît cetățeanul să creadă nu că-l, jupoi, ci că-i vrei binele, că adică. chipurile, mărești prețurile ca să-i crească nivelul de trai ! Zici că-i bine pus la punct sistemul dumitale. dar am să-ți arăt că scîrțîie din balamale ! Există dreptate pe lumea asta și eu cred în ea !" „Hă, hă. hi ! Păi și eu, cînd eram tînăr, am primit și-un glonte în șold în numele dreptății, uite ! Și ca să mi-o dovedească, robotul se mișcă de la biroul lui, tîrșindu-și un picior. Crezi c-a meritat ?" „În halul în care ați ajuns, cred mai degrabă c-ați nimerit din întîmplare prin iureșul revoluției sau al vreunei încăieri". „Vrei să-și arăt și decorațiile ?" Și monstrul se grăbi să scoată din sertarul biroului o cutie jerpelită în care își ținea decorațiile, asta fiind probabil arma secretă a sistemului său, vreau să zic a

Scanned with OKEN Scanner

talentului lui de a convinge, de a muia cerbicia platnicilor. Cu cine am ajuns eu să mă înfrunt, cine apără interesele satului împotriva intereslor omului, a nevoilor sale elementare! Sper că dincolo, la tribunal, n-am să dau tot peste așa arătări, care „își fac datoria" tot cu astfel de argumente „istorice", la fel de bine „unse". *Foloseam din nou frîna de motor. Un lanț de serpentine periculoase amenința iarăși rațiunea de a fi a Călătoriei mele. Ceața tot mai pămîntie, prin care mă obișnuisem să înaintez precum o cîrtiță, nu era, se vede treaba, așa hotărîse Necunoscutul, Făptura fără sex, un obstacol pe măsura mea, trebuia acum să trec prin focul unei încercări și mai nemiloase! Și, într-adevăr, virajele pe care le făceam erau atît de incredibile, căci cotiturile drumului l-ar fi surprins, prin bruschețea lor, chiar și pe Lari, cel mai bun cascador de la Buftea, încît mintea mea exersată cu schemele șocante ale filmelor americane de science fiction, se zbătea buimăcită în căutarea vreunui punct de sprijin; lăsînd conducerea mașinii pe seama instinctului primar, cu un efort disperat, născut din durerea privirii, devenită una cu valul năucitor, al norilor pîcloși care veneau spre mine fără contenire, buluc, m-am înălțat cu gîndul deasupra acestei stări-limită și m-am fixat la bordul avionului cu care, nu demult, venisem de la un mare Festival cinematografic, unde, ca interpret principal, însoțisem un film de-al nostru intrat în competiție (fapt onorabil prin el însuși, chiar dacă filmul nu obținuse nici un premiu), m-am fixat în liniștea acelei lumi de basm a cerului limpede și nemărginit, străbătut de la un capăt la celălalt al orizontului de marea de curcubee a luminii.*

Da, eram convins că trebuie să mă judec. „O să mă judec!", i-am strigat, surprins și eu de ceea ce

Scanned with OKEN Scanner

am ajuns să gîndesc acum, după ce am făcut primul pas în lumea plină de capcane a Balconadei. M-am îndreptat spre ieșire. „Pierdere de vreme, ascultați-mă pe mine, zise repezit slujbașul-robot, c-am trecut și eu prin asta, c-am avut și eu balconul închis, ce vă holbați așa, ce, nu-s și eu om, n-am suferit, crezi, n-a trebuit să dau primul exemplu ! ?“ Iar îmi venea să-i plîng de milă. Dar viața mă învățase să n-am milă. *Mașina patina pe toată lățimea șoselei, în orice clipă putea să apară din ceață un alt vehicul cu care să mă izbesc. Doamna nevăzută se juca cu temeritatea mea.* Natura mă învățase să fiu crud. *În condițiile acelea riscul putea părea o prostie (privit din afară), dar pentru cel în cauză era mai mult decît o necesitate.* Da, yes, to be pitiless ! *Era o stare de a fi în mișcare.* Da, yes, to destroy or not destroy ! *Starea de a înainta.* „O să mă judec !“, i-am repetat. „E-o pierdere de vreme !“, mi-a replicat el din nou. „Poate pentru cei ca dumneata o fi pierdere de vreme, dar pentru mine nu. Vreau să trec și eu prin tot calvarul ăsta... Nu uita, sînt actor și am nevoie, mare nevoie, de tot felul de experiențe... sociale !“ „Mai bine lipsă de așa experiențe. Astea nu-s experiențe, îs nervi, nervi... sociali, cum zici. Ai mata nervi de aruncat în vînt ! ? Ascultă-mi sfatul, plătește si scapi... și ești un om liniștit, altfel te-apucă damblaua, îți bați gura de pomană, nu te-ascultă nimeni, n-ai cu cin te lupta !“ *Strîngeam volanul atît de tare încît îmi simțeam încheieturile degetelor pîrîind ; nervii îmi erau încordați la maxim.* Înfierbîntați, și eu și monstrul vorbeam cînd la pertu, cînd în formule de politețe, cînd amestecat, după cum se schimbau, de la un moment la altul, relațiile dintre noi, mai bine zis senzațiile unuia față de celălalt. În astfel de situații de... incomunicabilitate, oamenii parcă nu mai sînt ei înșiși, se înstrăinează, nu se mai

recunosc, par că acum își revin, acum se pierd, ca într-un labirint de ceață. *La fiecare viraj, la fiecare mișcare necontrolată a mașinii aveam față de golul ce se căsca (bănuiam) în spatele perdelii vii, pîcloase, alte senzații, desigur, senzații tari ! Dar nu-mi visasem eu oare asemenea „trăiri de călătorie" ? !* I-am strigat din ușă : „Ai să vezi, o să vedeți, am să cîștig procesul !" „Ba n-o să-l cîștigați ! Că judecătorii care-i judecă pe balconeți sînt puși acolo ca să nu le dea dreptate, altfel își pierd pîinea, înțelegi ! ? E ordin de sus, domnule, ce crezi mata ! ?" M-a pufnit rîsul, nu alta. N-am putut să nu-i spun sincer, de la obraz : „In loc să recunoști deschis că aveți greutăți din pricina unora ca mine, inventați tot felul de neadevăruri. În loc să apelați la conștiința omului, da, tovarășe, avem greutăți, trecem printr-o perioadă mai grea, procedați la tot felul de stratageme. Ce zici, merită oare să mutilezi conștiința măcar și a unui singur om numai ca să scoateți bani și din piatră seacă, și asta, de, în numele datoriei față de o idee fixă care e contrazisă la tot pasul de realități ? ! Eu mă duc acuma să mă bat nu pentru împuțitele ălea de geamuri și de rame metalice, ci pentru adevărul vieții, care nu poate fi niciodată strangulat sau îngropat de nici o idee fixă ! E o prostie să nu ții seama de realități. Iar cine se încăpățînează, piere de propria-i nebunie. Totu-i să veghem, să stîrpim răul la timp, pînă nu-i prea tîrziu, pînă ce rîia nu se întinde pe întreg pămîntul !" L-am mai privit o dată pe slujbașul-robot, dîndu-i a înțelege că o să mai vorbim, că o să ne mai întîlnim, că o să vedem noi care pe care, a bătut ora, gata, nu mai e nimic de amînat, nici o pornire, nici un avînt, ieșiți din tranșee, din bîrloguri, din forul vostru interior, la atac deci, m-am răsucit pe călcîie și am plecat ca zvîrlit din tun, fără să-i mai dau șansa vreunei perorații, vreu-

Scanned with OKEN Scanner

nui cuvînt măcar. *Din nou marea de curcubee! În gînd. Căci în oglinda retrovizoare nu vedeam decît jerba mortuară și cîmpul de ceață. Și cîte speranțe îmi pusesem în oglinzi, în oglinda nou-nouță ce-abia o cumpărasem! Credeam în puterea lor de-a străpunge orice baraj de pîclă sau de întuneric, credeam în magica lor iradiere fiindcă le consideram naturi ale luminii, izvoare primordiale, esențe ale Oului arhetipal. Să mă fi înșelat oare? Nu confundam eu lumea (mea) cu o imensă oglindă artificială?! Iar gîndul cu un fantastic ou catoptric din care izvorăsc necontenit Protei? Da, omul e un artifex!... era un artifex!... Sau mi se părea așa?!...* Am început să sondez imediat terenul, vorbind cu cîțiva regizori și directori de film mai apropiați, căci ăștia sînt oamenii care, prin natura muncii lor, au relații peste tot. Am mers pe mai multe piste deodată, intrînd în cele mai diverse combinații și ajungînd în cele mai sus puse birouri. Pînă am ajuns în cel mai de sus, al arhitectului șef. Am parcurs deci toate treptele ierarhice ale Olimpului epopeii, al Balconadei, fără însă ca vreun șefuleț-zeu, în ciuda grijii pentru om ce-o afișa, în ciuda înțelegerii problemei balconeților, în care se includea și pe el, să facă propriu-zis ceva. Și nici șeful-zeu, cu care am întors din nou subiectul pe toate fețele, nu s-a angajat să mă ajute în vreun fel, dimpotrivă, mi-a spus că-i mai bine să respect legea, adică să-mi desființez lucrarea. Pentru geamuri duble da, poate să-mi dea aprobare pe loc!... Cum puteam să mă lupt cu niște inși atît de amabili, de buni, de ireproșabili, care se purtau atît de prietenește cu mine de parcă nu ar fi fost persoane oficiale și nu de ele și numai de ele ar fi depins problema în cauză?... Coborînd scările modernei clădiri din al cărei ultim și suprem birou abia ieșisem, îmi ziceam: Nu-i comportarea asta

Scanned with OKEN Scanner

oare o tehnică și mai perfidă de a mă dezarma ?! Ajungeam, iată, tot la ce-mi spusese slujbașul-robot, numai că el se purtase de-a dreptul și-mi propusese o afacere mult mai bună, plăteam și trăiam liniștit... cu un balcon închis, care nu se compară cu niște prăpădite de geamuri duble !...

Poate aș fi lăsat totul baltă dacă nu primeam o a doua somație. Treaba asta m-a răscolit din nou. Deci voi nu mă lăsați în pace ! Bine, atunci să continuăm lupta, să vedem care pe care, cum rămăsese vorba ! De data asta am urmat altă cale, eăci schimbîndu-mi scopul, mi-am schimbat și mijloacele. Trebuia găsită fisura. Cineva influent m-a trimis la un ziarist de la un mare cotidian care se ocupa cu probleme de genul balcoanelor. Omul a fost lord, a dat cîteva telefoane și m-a îndreptat exact unde trebuia, învățîndu-mă și ce să fac. Secretul fisurii începea cu o cerere în care solicitam să vină un funcționar de la sector să constate că mi-am dat jos balconul. Am dus imediat cererea omului indicat de ziarist. Cel care, chipurile, trimitea și cel care mergea să constate erau deci oamenii mei, adică ai ziaristului. Așa că mi-au dat la mînă o hîrtie în care se arăta că în ziua de cutare se făcuse constatarea și că mi-am „desființat lucrarea". Cu documentul ăsta prețios am mers la tribunal, am dat acolo peste o fată de zahăr care cică mă cunoștea (vreo altă admiratoare de-a mea !) și a făcut ea treaba mai departe, pe loc, deși nimerisem într-o zi cînd nu se lucra cu publicul, adică mi-a găsit dosarul (măi să fie, aveam deja și dosar !) și mi-a pus documentul la dosar, spunîndu-mi că totu-i ca și rezolvat, cu hîrtia asta nici nu trebuie să vă mai prezentați la proces la data anunțată în citație, se judecă în lipsă, le-am ușurat sarcina și avocaților, care, cu balconeții, au cea mai mare bătaie de cap, să veniți joia aicea să vedeți ce balamuc

Scanned with OKEN Scanner

e... Mi-a mai spus o zi și o oră cînd trebuia să mă duc ca să-mi iau hotărîrea judecătorească. Într-adevăr, am cîștigat procesul, iar cu hotărîrea, în care se spunea că sînt „cu mîinile curate" și că sînt absolvit de plata amenzii, am mers la circa financiară și i-am pus-o sub ochelari slujbașului-robot, care a rămas perplex. Așa ceva nu i se mai întîmplase. Era o victorie categorică ! „Păcat, mi-a zis, că ați dat balconul jos, păcat de-atîția bani de i-ați băgat în lucrare !" Avea o voce stinsă, de om înfrînt. A luat un exemplar al hotărîrii judecătorești, din cele două pe care mi le făcuse fata de zahăr, și s-a retras pleoștit, de la ghișeu, la biroul său. A întors hîrtia pe ambele fețe, a văzut iscăliturile, ștampilele, timbrele. Pierduse un client, asta cred că-l blegise așa. Dar dacă i-aș spune, m-am gîndit, și un diavol rîse sardonic în mine, că am scăpat nu numai de plata amenzii, ci și de „demolare" : să-l invit să vadă că nu am clintit nici un geam de la locul lui, că închiderea balconului e intactă ! ? Cred c-ar crăpa !... Într-o clipă însă m-am răzgîndit, și asta din două motive. În primul rînd, celui de la consiliul popular, care „făcuse" constatarea, i-aș pricinui sigur un rău (căci dacă cineva de la ei vrea să constate iar, pe bunelea, și-mi vede balconul închis, ne înțelesesem să-mi iau eu toată răspunderea, că adică n-am putut suporta zgomotul și frigul și l-am închis din nou), și apoi, deci al doilea motiv, îmi dăduse în gînd să mă răzbun altfel pe timpul pierdut și pe furtul de dreptate, pe neînțelegere : am mers acasă, la bloc, și ,într-adevăr, le-am spus tuturor balconeților pe care-i știam cum să procedeze ca să-i păcălească, ca să nu-și dea jos balconul, da, le-am vîndut pe nimica secretul fisurii !...

Na, îmi pusesem în minte să iau de coarne taurul lumii întoarse pe dos și m-am ales doar cu o răzbunare de valoarea unei lovituri de copită ! M-am

Scanned with OKEN Scanner

consolat cu bucuria că i-am văzut fericiți pe cei cărora le vîndusem secretul închiderii balconului, fără plata amenzii. Însă fericirea asta n-avea să dureze decît o lună și cîteva zile, căci alaltăieri, înainte deci de a ști că voi pleca în Călătoria de-acum, fără sens și fără folos de oglindă, i-am văzut pe balconeții mei strînși la intrarea blocului, boscorodind și înjurînd. „ce ne facem ?", se frămîntau ei, „îi nebunie curată, fraților", „nu ne lasă să trăim", „ce-au cu noi ?", „cică o să vină cu macaralele de să ne spargă geamurile", „nu mai bine ne lăsau acolo în groapă, ce ne-au scos, ce ne-a trebuit nouă bloc", „ne-au cocoțat aicea de să ne spînzurăm"... .Ce se întîmplase ? De ce erau așa de porniți ? Cu greu, din văitărelile lor, am putut afla că s-a dat o lege nouă împotriva balconeților, adică a noastră, o lege care o întărea pe cea veche și că venise somații ca în 24 de ceasuri să desființăm lucrarea, altfel nu mai putem scăpa de amenzi. Era o lege generală, care nu mai implica consiliul popular și tribunalul, ci aveai de-a face direct cu circa financiară și cu miliția. Gata, nu mai era nimic de făcut, chiar nimic ! Și uite, domnule, tocmai cînd ne rezolvasem și noi treaba, cînd ne obișnuisem iară să trăim, liniștiți, ne-a venit alta pe cap și mai boacănă ! Ce mai, s-a stricat lumea de tot !... *Iovan Iorgovan nu avea asemenea probleme. Nu avea mașină, nu stătea cu grijă că i se termină benzina în rezervor și că n-o să mai găsească benzină. (Ciudat, dar pînă acum, nu întîlnisem în drum nici o stație peco !). Ce probleme putea să aibă unul ca el ? Ceața însăși, probabil, i se părea o oglindă veritabilă a Naturii !... Ca un ideal, poate, al firii lui lăuntrice, pure și omenești !...*

Da, Tranziența ! Unde mă dusese înțelegerea „șocului viitorului" și a altor teorii la modă, pe care în vremea aceea abia le descopeream ? Ce să spun, mă

adaptasem schimbărilor rapide de mă rupsesem ! În practică încurcasem teoria, poate pentru că teoria era valabilă numai dacă schimbările rapide se fac în bine, nu în rău. Oricum însă, după experiența cu balconul (*oare ce se întîmplă cu balconeții în lipsa mea ? cînd o să mă întorc din Călătorie trebuie neapărat să-mi desființez lucrarea !*), am înțeles de ce nu-i bine să te fixezi, să nu-ți închizi balconul, să nu-ți pui gresie, faianță, tapet sau ială la ușă... Să nu bagi bani în nu știu ce drăcie tehnică care mîine poate fi depășită de alta mai drăcească, cum mă pusese pe mine dracu să-mi iau o mașină lux, să le iau fața la toți, dar care consumă mult... Să nu te fixezi, deci, să nu te însori, să nu faci copii... Nu, despre asta nu vorbea Toffler... Copiii n-aveau legătură cu Tranzienta... Ba chiar trebuie să-i ai ca să-i înveți că totul se consumă fiindcă totul e mișcare și că mișcarea e mijlocul ideal pentru a fi pregătit să întîmpini orice schimbare (*ah, virajele astea nu se mai termină odată ! ?*), oricît de bruscă și absurdă... Da, copiii mei vor trăi în case pe rotile, cum cică văzuse Toynbee în Florida, vor merge odată cu mișcarea de caracatiță a orașelor... Vor trăi pe o planetă de/ pe rulote... planeta albastră a rulotelor verzi... *Ce-aș rîde să-l văd pe Iovan, statornicul, neclintitul, pe rotilele civilizației ? !...*

IX

Ce ciudat ! Refuzasem să-l joc pe Filoctet, pentru că povestea lui mi se păruse incredibilă și inactuală, nemaipunînd la socoteală că regizorul opunea lumii contemporane, crizelor ei, o viziune retro, statică și depășită. Și iată-mă acum în ipostaza vie

Scanned with OKEN Scanner

a unui Filoctet modern, aflat pe o șosea montană, ca pe o insulă pustie, în ceață, orbecăind de ceasuri întregi, de o veșnicie parcă, și obișnuindu-mă cu înaintarea asta, abandonat de semenii întru călătorie, precum Filoctet de soldații săi și de ceilalți greci porniți în expediția împotriva Troiei, luptîndu-mă, ca și el, să supraviețuiesc, și unde locul arcului și al săgeților lui Heracle, pe care semizeul i le dăduse în dar la moartea sa, era ținut de o mașină puternică și de oglinzile ei retrovizoare, iar rana de la picior, pricinuită de mușcătura unui șarpe, care puroia întruna și răspîndea un miros respingător, era însăși durerea din sufletul meu, deschisă o dată cu moartea tatei și agravată de întîrzierea mea și de tot ceea ce sufeream în dimineața aceea, și se tot continua, infiltrîndu-se în toți porii făpturii mele optimiste și otrăvindu-mi judecata dreaptă, mereu, mereu, strop cu strop!... M-am apucat și eu să țip, să urlu de durere în carapacea mea mobilă. Dar dacă urletele lui Filoctet îi scoteau din minți nu numai pe oameni (motiv pentru care soldații săi îl părăsiseră pe insula Lemnos), ci și pe zei (Heracle însuși, în finalul piesei, vine, ca un *deus ex machina*, să-l sfătuiască ce să facă, să-l îndemne, după zece ani de așteptare și suferință, să-și continue, orice ar fi, *călătoria*, să meargă la Troia, căci numai cu arcul și săgețile lui grecii vor învinge), urletele mele nu erau auzite de nimeni, nici un semen, nici un zeu nu veneau să mă îmbune, să mă lecuiască, tot eu le suportam ca pe ecoul durerii din mine, orice strigăt se izbea de tabla caroseriei ca de un perete și se întorcea în ființa mea și mai tulbure, și mai asurzitor. Parcă eram pus la zid și nu mai aveam nici o soluție de scăpare. Atunci însă, cu o mișcare rapidă, am deschis geamul și am început să strig din răsputeri,

Scanned with OKEN Scanner

poate cineva de-afară mă va auzi. Dar era oare un „strigăt din răsputeri" sau un geamăt prelung de suferință ? ! Sau mi-era oare frică de propria dezagregare și ceva din mine, ca o esență a elanului vital, își cerea dreptul la un sens, căuta căile unei ieșiri din impas, asemenea unei lumi rătăcite care vrea să renască din propria-i cenușă ! ?, Nu, nu m-a auzit nimeni, dar eu mă simțeam mai bine.

În clipa următoare însă a trebuit, instinctiv, din nou, să pun o frînă bruscă, mașina a patinat, s-a răsucit și cu mare greutate am putut s-o redresez (nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă n-aș fi circulat chiar pe mijlocul șoselei !). În față, din pîcla cețoasă, mi-au apărut, ca din pămînt, mai multe mașini care stăteau înșirate, bară la bară, una după alta, unele aveau fazele aprinse, ceea ce mi-a permis să observ, ca într-un tunel de aburi neguroși străpunși, în evantai, de micile surse de lumină, că șirul de mașini se întindea pe o bună bucată de drum. Unii dintre șoferi ieșiseră afară, se adunaseră în mici grupuri și discutau între ei, gesticulînd și privind înainte, adică spre capătul, rămas nevăzut, doar bănuit, al șirului. Probabil că-i pusă vreo barieră, mi-am zis. Dar ce să caute o cale ferată aici pe munte, dacă era să mă iau după pantele pe care încă le urcam și coboram ! ? Numai să nu se fi terminat tocmai aici cu înălțimile și serpentinele !... Am oprit motorul și am coborît, gîndindu-mă să merg să întreb, să aflu ceva. Eram disperat, alt obstacol, alt ghinion ! Mi-era și frică să mă mai uit la ceas... De ce să mă impacientez atîta ? Poate era, într-adevăr, o barieră, poate dintr-o clipă într-alta trebuia să treacă trenul și gata, scăpam ușor și de hopul ăsta ! Și fără să mai întreb pe nimeni nimic, am luat-o la pas iute pe lîngă coloana de mașini, dar, spre mirarea și enervarea mea, șirul era mai

Scanned with OKEN Scanner

lung decît mi-l închipuisem. Am mers așa pînă ce-am dat, în fine, de capăt, adică de prima mașină oprită și de cauza care ținea în loc atîta lume. Încă de cu noapte, un trailer uriaș se ciocnise cu un camion și de ore întregi circulația era blocată. Dar nimeni nu se agita, nu făcea nimic, nici măcar șoferii în cauză : stăteau zgribuliți și neputincioși în cabinele mașinilor accidentate, așteptînd pesemne ajutoare. Ce ajutoare ? Poate vreo macara sau vreo altă mașină de mare tonaj care să le tracteze magaoaiele, să le scoată de pe marginea prăpastiei. Numai că tot cercetînd eu locul, am văzut că într-o parte a șoselei, unde era „proiectat" camionul și unde credeam că-i prăpastia, nu se afla decît un vad de pămînt, e drept, cam moale, de aceea, probabil, nici unul din conducătorii vreunui autoturism nu se încumetase să ocolească blocajul. Adevărat însă că nimeni din cei de acolo nu avea mașină ca a mea și nici atîta amar de grabă ! Altfel ar fi riscat, ar fi încercat să „spargă" așteptarea, să facă, nu, ceva !... Am revenit iute la locul unde îmi lăsasem mașina, m-am urcat la volan și am pornit cu curaj spre vadul șoselei. Spre uimirea celor de-acolo, care au încercat să mă oprească, spunîndu-mi că-i periculos, c-am să mă împotmolesc sau c-am să alunec în prăpastie, am purces, cu gîndul la ținta călătoriei mele, la tentativa neobișnuită și, cu viteza întîi, încet-încet, ca un melc, cu roțile înnămolite, făcute manșon de noroi, înaintînd într-o rînă, gata să patinez, am reușit să trec dincolo de obstacol, să depășesc trailerul și să ajung iar pe asfalt, de partea cealaltă a blocajului, unde se aflau alți oameni care mă priveau surprinși, nevenindu-le să creadă că am reușit, de parcă ieșisem pe poarta iadului întreg și nevătămat. Fără să mai stau pe gînduri, fără să mai curăț noroiul pe care

îl adunaseră roțile, luîndu-mi un aer de superioritate firească, așa cum îl văzusem pe Lari pozînd după reușita vreunei cascade periculoase, am apăsat puternic pe accelerație și am depășit rapid cîrdul de mașini, parcă și mai lung, care stăteau blocate, în sens invers, de partea cealaltă a accidentului. Rana din sufletul meu sîngera și nu puteam să mai întîrzii. Pentru o clipă însă am uitat de durere : găsisem leacul în nevoia de a mă sacrifica, de a mă jertfi.

X

N-am mers însă mai mult de vreo cinci kilometri și chiar înaintea mea, din ceață, a apărut un milițian voinic, cu statură impozantă, cu sprîncenele și mustața albite de chiciură, care stătea înfipt acolo în mijlocul drumului, de parcă pe mine mă aștepta. Am frînat brusc, am rotit iute spre dreapta volanul, dar cred că tot n-aș fi putut evita ciocnirea dacă el n-ar fi făcut un salt într-o parte, o mișcare măiastră à la James Bond. A scos apoi un țignal și, ca trezit din sperietură, a început să fluiere asurzitor la mine. Eu deja reușisem să opresc cu greu mașina la cîțiva centimetri de scunda clădire a postului de control. Abia atunci am observat că era acolo o bifurcație de drumuri și probabil că, dacă aș fi văzut la timp indicatorul, ar fi trebuit s-o iau la dreapta sau la stînga, căci mergînd înainte nu puteam decît să mă ciocnesc de cabina postului de control sau chiar de milițian, în cazul că s-ar fi aflat afară, cum am avut ghinionul să mi se întîmple tocmai mie. Destinul mi-a rezervat o nouă încercare, din care am ieșit cu

Scanned with OKEN Scanner

bine, deocamdată. Ce, parcă eu aș fi vrut să intru în om ? Cine-i nebun să se lege singur la cap ?! Ceața asta blestemată, păcătoasă, e de vină !... Dar bine că nu s-a întîmplat nimic, că milițianu-i teafăr, și eu, și mașina !...

Milițianul se îndrepta spre mine. Trebuie să nu mă pierd cu firea, mi-am zis. Deodată mi-am intrat în pielea unui personaj învățat cu de-alde astea, afișînd un zîmbet și un calm nefirești, o stăpînire de sine care numai experților în materie nu le scapă că-i trucată. Dar, spre surprinderea mea, și milițianul afișa un calm neobișnuit, profesional. Ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, mă salută și îmi ceru actele. Politețea lui avu darul să mă deruteze pentru o clipă. Mă gîndisem să încep prin a-i cere scuze, dar el a aplicat o tactică de... dezarmare. Era lecția știută, mi se mai întîmplase În timp ce-i întindeam actele, i-am spus : Știți, la cîteva minute de-aici circulația-i blocată. Știu, mi-a răspuns el sec, uitîndu-se la poza de pe buletin, apoi de pe carnetul de conducere, fără să mă privească. Poate îi spune ceva mutra mea, poate mă recunoaște, îmi trecu prin minte ideea asta și-mi miji o speranță. Poate m-o fi văzut în vreun film sau la televizor. Nu prea seamănă fotografiile, îl aud că zice. A, poza de pe permis e mai nouă, sînteți începător. Păi, făcu el, aruncînd o privire spre mașină, văd că n-aveți semnele de începător. V-ați pierdut „portocalele", tovarășu... Traian ! ? Uite, domnule, îi arde de glume ! Și nici numele meu nu pare să-i spună nimic ! Simțeam că mi se urcă sîngele la cap și că începe să mă ia cu călduri. Am deschis portiera și am ieșit afară din mașină. Trebuia să mă stăpînesc. Ca să vezi, îi arde de glume și acolo o grămadă de lume așteaptă un ajutor ! Ah, începui eu să mă răcoresc, blestemata asta de ceață,

Scanned with OKEN Scanner

lua-o-ar dracu s-o ia ! Numai ea-i de vină ! A, de-asta mergeți dumneavoastră cu farurile stinse, se-apucă milițianul să-și arate calitățile, de-asta mergeți cu viteză de n-ați apucat să vedeți indicatorul de la intersecție și-ați călcat peste linia continuă, nemaivorbind peste ce era să mai călcați, de-asta aveți roțile pline de noroi și mașina într-un hal făr-de hal de murdară... Da, de asta, izbucnii eu, din cauza cețiii și a nepăsării unora, c-a trebuit s-o iau prin arătură ca să-mi continui drumul. Oamenii stau acolo de ore întregi, de cu noapte, și ce vă pasă ! Da, nu trebuie să părăsiți postul. Da, v-ați făcut datoria, ați anunțat prin stație și gata ! Sarcina dumneavoastră-i să vegheați, să luați carnetele la oameni, să nu încurce cineva căile, să nu... Vi se reține permisul de conducere, talonul și certificatul de înmatriculare și vi se aplică o amendă de cinci sute de lei, mi-o reteză el scurt. Achitați pe loc suma sau vă fac proces verbal ? Nu se poate, tovarășe milițian, tovarășe plutonier major ! Să vedeți, eu trebuie să ajung neapărat la înmormîntare, știți, a murit tata, am primit telegrama abia aseară... m-am asigurat, am plecat cu rezervă de timp, dar ceața asta blestemată, interminabilă, și obstacolul ăsta... cu accidentul... mi-au luat minute prețioase... Nu se poate să nu mă înțelegeți ! Uitați-vă aici, pe bancheta din spate, e jerba de flori... și înscrisul de pe panglică... e același nume... Nu se poate să nu înțelegeți... Aveți și dumneavoastră un tată sau ați avut ! Trebuie să ajung la înmormîntare, e datoria mea sfîntă, nu se poate să nu mă ajutați !... Vă ajut, vă ajut să ajungeți teafăr ! spuse milițianul. Cred că cei de-acasă au destulă durere, nu le mai trebuie un mort ! Urmați-mă !... în timp ce-l urmam, urcînd cele cîteva trepte ale cabinei postului de control, i-am spus să nu-mi poarte de grijă,

Scanned with OKEN Scanner

că n-o să se întîmple nimic, doar știu să conduc! Am văzut, era să intrați în mine și să vă izbiți de zidul cabinei... făcu el puțin ironic. Nu se poate să nu ajung la timp!... Fără mașină sînt mort, credeți-mă!... Și cu mașină cum sînteți!? Lăsați tovarășu... Traian. Cu ce vă ocupați?... Sînt actor. Nu se poate să nu mă cunoașteți! El mă privi drept în ochi pentru prima oară. Se poate, doar atît zise și se puse să-mi completeze o dovadă. Vă rog, sării eu. Întrebați pe alți colegi de-ai dumneavoastră... pe tov. colonel Chiriac. Am făcut filme cu miliția, cu dumneavoastră noi colaborăm mereu, ce naiba, puțină înțelegere! Tovarășu... legea circulației e pentru toată lumea! Am pufnit în rîs... Dar fără să mai spun nimic, am scos cîteva sute de lei și i le-am pus pe masă. Așa procedau colegii mei și mă învățaseră să fac la fel. Deodată îmi trecură prin minte tot felul de întîmplări de acest gen pe care ei le povesteau cu haz în cabinele de machiaj înainte de începerea vreunui spectacol sau în pauzele dintre acte. De data asta aveam și eu să le povestesc ceva! Numai că milițianul continua să completeze impasibil dovada pe care trebuia să mi-o elibereze în schimbul actelor și implicit, deci, al reținerii mașinii. Dacă ajungea să completeze dovada și să o rupă, nu mai era nimic de făcut, căci era document unic și avea și duplicat. Tocmai transcria numărul mașinii. Nu vă spune nimic numărul ăsta, tovarășe milițian?! Nu vedeți, ultima cifră e suma celorlalte două, îi șoptii eu, de parcă ne-ar fi putut auzi cineva sau ceva, deconspirîndu-i „marele secret". Dar el tăcea. Termină de scris ce-avea de scris și-mi înmînă dovada și buletinul de identitate. Apoi scoase carnetul de amenzi, îmi dădu chitanțe pentru 500 de lei pe care îi opri din banii puși de mine acolo, înapoindu-mi totodată și

Scanned with OKEN Scanner

restul. Nu, omul ăsta nu-i de înțeles, mi-am zis. Sau poate că eu nu sînt ?! Degeaba, excepția confirmă regula, n-am de ce să mă rușinez pentru gestul meu. Ba mai mult, am vrut s-o termin cu el spectaculos, bazîndu-mă pe psihologia teatrală a intimidării : E un abuz ce-ați făcut dumneavoastră. Puteam să ne înțelegem, multe puteam. Vă puteam propune și pentru un film... Dar văd că nu sînteți de înțeles. Bine,.. Numărați-vă zilele pe care le mai aveți de numărat în postul ăsta. Fiți sigur, pentru ce-ați făcut n-o să vă avanseze. Rar mi-a fost dat să întîlnesc atîta lipsă de înțelegere umană. Parcă n-ați fi om, parcă n-ați simți ce înseamnă să-ți moară cineva drag. Mi-a murit tata, tata, înțelegeți ?! Și dumneavoastră îmi luați dreptul de a ajunge la timp la înmormîntarea lui. Am să vă reclam, da, ce-am să vă mai reclam !... E dreptul dumneavoastră, spuse el de parcă nimic din ce-i spusesem nu-l șocase. Puteți face contestație. Da, am să fac și am să mai spun că mi-ați ieșit în cale, profitînd de condițiile atmosferice, provocîndu-mă să fac accident... că acolo circulația e blocată și dumneavoastră stați aici impasibil, ba nu, stați și pîndiți oamenii din ceață și-i amendați, că faceți abuz, că-mi sechestrați pur și simplu mașina !... Pe vremea asta și în starea în care sînteți, îmi zise el ca un doctor unui bolnav, nu mai puteți continua călătoria la volanul mașinii. Sînteți un pericol și pentru dumneavoastră și pentru ceilalți șoferi sau pietoni angajați în circulație. Mașina... închideți-o și lăsați-o aici, o să avem noi grijă. Vă sfătuiesc să mergeți la tren... Gara e foarte aproape... într-acolo... la trei sute de metri de-aici !... Cîteva mașini grele și o macara se iviră din ceață. Făcînd abstracție de mine, cum o făcuse de fapt și mai înainte, dar fără motiv, doar din talent profesional

sau poate dintr-o profundă cunoaștere a oamenilor, milițianul se îndreptă să le dirijeze. Erau probabil ajutoarele pentru deblocarea circulației, care trebuiau îndreptate spre locul accidentului.

XI

În costumul negru, în pantofii noi-nouți, cu jerba de flori într-o mînă și cu umbrela în cealaltă, căci fusesem prevăzător și-o luasem cu mine, stăteam îngrijorat în mijlocul peronului, alături de-o mulțime de oameni și priveam cu ei în ceață, înspre direcția de unde trebuia să vină trenul. Într-adevăr, am ajuns destul de repede la gara spre care mă îndreptase milițianul, numai că, din păcate, m-am dezumflat de îndată, timpul deja nu mai conta, călătoria mea contracronometru se terminase, totul devenea de-acum o problemă de șansă, de „dacă" sau „poate", dacă n-a amînat, din cine știe ce pricină, înmormîntarea tatei, poate o mai apuc, s-o fi amînat pe după-amiază, deși la noi nu-i obiceiul ăsta, da, am spus, mă dezumflasem de îndată, pentru că „mersul trenurilor" fixat acolo pe perete nu indica decît un tren personal, care, din cauza ceții, avea o întîrziere de peste trei sferturi de oră, alte trenuri, în direcția ce mă interesa pe mine, trecînd mult mai tîrziu. Și culmea a fost că deși am ajuns la gară cu atîta vreme înaintea sosirii trenului, n-am reușit să iau biletul decît în ultimul moment, căci trenul trebuia să vină dintr-o clipă într-alta, dacă nu mai adunase și alte minute de întîrziere între timp ; n-am reușit din pricina aglomerației, enormei îmbulzeli de la casa de bilete. Jerba mi-era șifonată rău de tot,

căci oamenii, mulțimea aceea de navetiști ce ieșise, cum aveam să aflu, din schimb — majoritatea lucrau la marele combinat chimic din orașul F., în a cărui gară mă aflam —, asaltase pur și simplu casa. De parcă ar fi fost ceva firesc, n-au respectat nici un rînd, au venit grăbiți, unii gîfîind, încărcați cu tot felul de bagaje burdușite cu pîini și s-au vîrît direct în față, aruncîndu-se în grămadă ca la rugby, în timp ce alții, din cei care au respectat rîndul, din cei civilizați, de, îi „moralizau" cu vorbe tari și chiar cu înjurături, fiind din cale-afară de furioși, dar intrușii, cei mai mulți bărbați cu fețele nerase, s-au făcut că nu aud nimic, ba arătau că jignirile le făceau bine, ca un ras de dimineață, pe care nici unul nu apucase să și-l facă acasă.

Un vînzător ambulant de ziare trecu pe acolo. Ținea în mînă, alături de teancul de ziare, un exemplar din „Secolul 20". Era ultimul număr. Îl cumpărai. Mă mai gîndeam încă la ghionturile pe care le primisem, la o lovitură zdravănă încasată direct în coaste, dar și la coatele pe care le administrasem și eu unora ca să mă strecor și să iau biletul, ce costase o nimica toată. Începui să răsfoiesc acel număr. Era grozav. Avea ilustrații din folclorul fantastic, din demonologia mitică și bestiarele infernului. Undeva dădui peste un fragment din „Jurnalul" lui Kierkegaard. Ce ciudată mi se păru, în starea în care eram și pe ceața aceea, întîlnirea, în limba mea, cu marele danez! Auzisem multe despre el, dar nu-l citisem încă. Citii: „Procesul de educare a genului uman este un proces de individualizare". Mă uitai la cei din jur și apoi spre casă, unde învălmășeala nu mai contenea. Era o întîmplare că prima idee care-mi căzuse sub ochi putea fi aplicată aici, pe loc?! Nu, nu cred

Scanned with OKEN Scanner

că era o întîmplare. Numai ceea ce ne este dat să fim noi înșine, prin cuget și voință, nu ține de nici un destin.

Trenul încă nu se ivea din ceață. Navetiștii, care făceau „ruta“ zilnic, obișnuiți cu graba, îl chemau nerăbdători cu privirile de parcă le ieșise din sînge strămoșească așteptare. Începură să se agite. Cînd locomotiva apăru, pufăind ușor, ca și cum sosea mai devreme, îmbîcsind cu aburul ei aerul și-așa încărcat de chimicale și de veninul pîclos în care trona Doamna naturii, toată mulțimea de-acolo, de pe peron, se puse în mișcare, ca prin farmec, fiecare încărcîndu-se cu sacoșe, genți, tot felul de bagaje și aruncîndu-se spre tren. Vagoanele, aproape goale, cu puțini călători, începură să fie asaltate, escaladate pur și simplu. Îmbarcarea se făcea din mers și mai toată lumea, femeile mai ales, cu bagaje mai puține, sărea pe scările vagoanelor cu mare sprinteneală. Cînd trenul se opri în punctul din care trebuia să plece, peronul era deja aproape gol. Eu și încă vreo cîțiva mai rătăciți rămăsesem să ne urcăm ca oamenii sau poate ca ne-oamenii, căci îl auzii pe unul de lîngă mine îngînînd, „na, măi taică, am rămas de căruță !“ Deci noi eram codași, ne-au luat-o alții înainte, n-am procedat ca ei, „ca oamenii“ ! Dar de ce atîta grabă ? Eu aș fi avut un motiv, dar ei, cu toții, pentru ce ? Ce s-a întîmplat cu oamenii aceștia între timp, de cînd părăsisem locurile, de-au ajuns să arate așa de schimbați la fire ? Sau poate că eu eram de vină, eu eram cel schimbat, eu care de-atîta amar de vreme trăiam rupt de asemenea realități ? De cîți ani nu mai mersesem eu — și nu numai pe ruta asta — cu un tren personal ?!...

Mă urcai într-unul din vagoanele din față, cel de lîngă vagonul poștal. În așa ceva însă nu mai

Scanned with OKEN Scanner

călătorisem în viața mea. Era un vagon comun, fără compartimente, cu bănci înșirate de-o parte și de alta a unui culoar, cum văzusem prin filmele *western*. Vagonul, ca și celelalte vagoane, părea nou, dat de curînd în folosință. Avea o linie economicoasă" de construcție, iar lumea se simțea bine, cum vedeam eu, călătorind într-un astfel de vagon popular, unde fiecare se afla ca în familie sau ca pe ulița satului, pe banca din fața porții casei lui. Oamenii vorbeau în gura mare, se strigau unii pe alții peste despărțiturile acelea, se observa de la o poștă, ce mai, că sînt cunoștințe vechi. Oricum, nu mi se mai păreau țăranii de altădată, fiecare închizînd în el o lume. Și nici nu mai erau... Deveniseră navetiști, sau poate noii balcooneți, căci mulți, probabil, locuiau la bloc sau în case cu etaj, cum scria la lege.

Mă uitam să văd dacă recunosc pe cineva, vreun consătean. Înainte, țin minte, prin anii de început de studenție, nu era dată să mă întorc acasă să nu recunosc sau să nu fiu recunoscut de cineva. Chiar mă feream de treaba asta, aveam orgoliul meu și nu-mi plăcea să fiu descusut. Însă acum mi se părea că privesc la față o altă lume, nerasă, bătrînicioasă, parcă toți semănau între ei. În loc de proces de individualizare, proces de uniformizare. Strașnică evoluție! Și nici un loc! Țineam în mîini straniile și incomodele mele bagaje, dar nimeni nu se sinchisea, era ca și cum nu existam, totul părea ocupat, căci pe locurile încă neocupate se găseau aruncate la repezeală genți, haine, diferite pachete, semn că erau „reținute", obicei citadin, cînd călătorii dau năvală în vehiculele transportului în comun ca să-și rețină un loc pînă ce compostează, de parcă ar veni sfîrșitul lumii și fiecare se luptă să nu rămînă pe dinafară, se luptă să-și asigure locul pe care să ajungă dincolo !...

Trecui prin mai multe vagoane fără să găsesc însă vreun loc. Peste tot aceeași „atmosferă". Eram chiar pe punctul să renunț și să stau în picioare, ca atîția alții, dar ochii îmi fură atrași de un „compartiment" cu două locuri libere, celelalte două fiind ocupate de un bărbat între două vîrste și de altul mai tînăr, amîndoi destul de îngrijit îmbrăcați. O clipă am crezut că nu fac parte din lumea pe care cu mirare o descopeream, dar mă înșelam. Cei doi vorbeau la fel de gălăgios ca ceilalți, iar din cînd în cînd se uitau la o navetistă tînără, o țărancă destul de arătoasă, din „separeul" de vizavi, ocupat numai de femei. Cel tînăr îi făcea semne să vină lîngă el. Dar fata se codea. Atunci mă apropiai de bărbatul între două vîrste și îl întrebai dacă locul din dreapta sa, de lîngă geam, e liber. Era liber, doar nu se vedea nici un obiect acolo, să zici că-i „reținut", așa cum era pălăria de pe locul de lîngă tînăr. Dar omul îl privi întrebător pe cel din fața lui, de parcă fusese luat prin surprindere, căci nimeni nu îndrăznise să mai solicite locul, se uită apoi la mine și impresionat poate de apariția mea neobișnuită în acel tren și la acea oră de „vîrf", în costum negru, ca de gală, și cu jerba, îmi răspunse aproape fără voie : „da".

XII

Trenul porni. Dar nu merse cîteva minute că se opri din nou, făcu un fel de haltă și vagoanele chiar că se ticsiră cu navetiști, probabil lucrau la același combinat și ieșeau pe altă poartă sau terminau mai devreme și-și mai făceau cumpărături prin magazine și așa ajungeau să aștepte trenul

Scanned with OKEN Scanner

afară din oraș sau la marginea lui, unde o fi halta asta, căci de dat seama nu-mi puteam da, din cauza ceții. Tînărul deschise fereastra, privi prin pîclă ca pisicile în noapte, apoi făcu un semn și strigă : „Gherghino, aicea suntem !“ Cînd Gherghina asta veni, o femeie pomădată, cam durdulie, cu tuleie sub nas, mereu cu zîmbetul pînă la urechi și cu cearcăne cît ouăle de gîscă, pălăria dispăru pe un bagaj, sus, și ea îi luă locul. Deși se postă chiar în fața mea, nici nu mă privi, păru că nici nu mă bagă în seamă. „No, începu ea, ca o muiere dată naibii, n-am putut să am liniște tătă dimineața !“ „Te pomeni c-ai avut tură grea !?“ „Am avut. Că și șefu numa lîngă mine-o stat“. „Atuncea n-o fost așa de grea !“ „Nu-i ce crezi tu, mă !“ „Da ai încercat ?“ „Fugi, mă, d-acilea !...“ „Păi ce nu-ncerci cu mine ?!“ „Încearcă tu, no, și-i dădu un ghiont în glumă, cu cine-oi mai încercat !“ „Păi de ălea m-am săturat. Vreau să-mi încerc norocu și cu altele. Uite, cu aia de colo mi-ar plăcea !“ Și tînărul arătă spre mîndra țărancă din „separeul“ de vizavi, pe care și eu o remarcasem la început. „A, îi Vica, făcu Gherghina, îi din sat cu mine, s-o angajat de trii zîle la fabrică !“ „O fi, că n-am mai văzut-o pe-acolea, aha ! Ia strig-o să vie-ncoa !“ „Tu, Vico, haida o tîră-ncoa !“ Vica se codi. „Haida tu, insistă Gherghina, că nu te-or mînca lupchii“. Vreo două femei din preajma ei o urniră din loc și fata se porni spre noi. „Ia strînge-te, grăsano, mai încolo, îi zise tînărul vecinei sale, să-i facem loc și ei !“ Gherghina se strînse spre fereastră și-și îndesă picioarele între ale mele și eu căutai să le mut, și în toată mișcarea asta toți se uitară crunt la mine, „ce caută împopoțonatu și-ndoliatu ăsta aicea și-ntr-un ceas nepotrivit“, „ne-o luat un loc“, „prost ai fost, bă, că i-ai

dat locu", păreau că zic în sinea lor. Și n-aveau dreptate ? Locul meu era în mașină. Mă apucă o ciudă și mai amarnică pe milițian că nu se îndurase să-mi lase carnetul. Ce suflet ! Să nu înțeleagă el durerea unui om ! Dar ce, parcă cei de față o simt ?! Nu se gîndeau decît la faptul că le încurcam socotelile. Asta intuiam și eu. Dar o curiozitate ciudată — o fi foamea de „experiențe" noi !? — mă ținea legat acolo și nici un imbold n-aveam deocamdată să mă ridic și să plec. Ba chiar mă „fixai" și mai bine în loc, privind apoi în zare, o zare oarbă, desigur, însă eu priveam de parcă peisajul transilvan mi se arăta în toată puterea luminii, în acea mișcare de raff cinematografic, pe care o poți trăi atît de aparte numai în viteza trenului. Mă simții „încadrat". Nu, nu de o cameră de filmat, ci de căldura ochilor tinerei femei. Și, surprins, încercînd s-o fac pe familiarul, mă auzii spunînd vorba aceea neutră, cînd vrei să intri în discuție cu cineva : „Ce vreme, domnule !" Și, într-adevăr, era o vreme... Însă am spus-o de parcă abia atunci descoperisem ceața. Dar celor cărora mă adresasem nici nu părea să le pese de vreme și nici de mine. „Ce vremi, da, domnule !", îl auzii pe bărbatul vînjos de lîngă mine că-mi șuieră pe la ureche. Și ceilalți, în afară de tînăra invitată, care stătea încă în picioare, se porniră, ca la un semn, să rîdă prostește.

XIII

După ce fata se așeză și tînărul se lipi de îndată de trupul ei zvelt, feciorelnic, insul între două vîrste se sculă, își luă geanta de sus, de pe suportul de ba-

gaje, o deschise și scoase două sticle, avînd pe etichetă cunoscutele prune. „No, Culae, ia de colea, îi spuse tînărului și-i înmînă sticlele, ți-o venit rîndu, mă !“ Gherghina bătu din palme de fericire, știa ea ce știa, apoi scoase la iuțeală dintr-o sacoșă un păhărel și i-l întinse tînărului, care, la fel de „sprinten“, destupă o sticlă și turnă: „Începem așa roată !“, făcu el și-i trecu păhărelul plin ochi Gherghinei. Ea îl luă și-și turnă conținutul pe gît dintr-o sorbitură. Apoi urmă bărbatul. Cînd veni rîndul fetei, nu avură succes. Vica refuză să bea. „Haide, ia, o îndemnau ei. Botezu, măi fată, ce naiba !“ Dar ea lăsă ochii în poală, sfioasă, și dădu din cap că „nu“. Păhărelul ei îl „sacrifică“ Culai. Mai băură un rînd. Erau însetați o sete de „ora mesei“, cum nu mai văzusem. Dar ăsta era doar începutul. Căci îndată aveam să-mi dau seama că mă aflam în mijlocul unei petreceri generale, extrem de originale. Ridicai ușor capul, privi înspre interiorul vagonului și observai că și în celelalte „compartimente“ se bea. Pe culoar, chiar lîngă noi, se opriseră trei bărbați cu pălării pe cap nerași, înalți, semănînd între ei și cu alții de-acolo. Acum fiecare scoase din buzunar un păhărel la fel cu al Gherghinei și unul mai osos, căruia îi tremurau mîinile, le turnă pe rînd dintr-o sticlă de țuică de un kilogram, cu aceeași etichetă cu două prune pe ea. Apoi omul se aplecă și luă dintr-un sac o pîine și ceva parizer și le împărți cu ceilalți. Femeile din separeul de vizavi, unde se aflase Vica, beau și ele tot țuică ordinară de alimentara și mîncau hamsii. Una le întinse cîtiva peștișori și celor care stăteau în picioare. Și ăștia, la rîndul lor, îi dădură o bucată de parizer. Peste tot se făceau astfel de schimburi în natură, alimente de tot felul trecînd peste capetele oamenilor de la un separeu la altul. Întregul vagon se transformase într-un bufet bizar, nemaivăzut.

C-da 143 Coala 3

Scanned with OKEN Scanner

Cînd apăru controlorul, care mai de care îi întinse sticla, să tragă o gură și de la el. „No, bre, mai pitiți-vă sticloanțele istea, le glăsui gîjîit omul cefereului, să nu care cumva să urce mintenaș și fărde veste vreun șef!“ „N-ai grijă, dom șef, las pe noi, că n-o fi bai!“ Toți aveau legitimații și numai mie controlorul îmi perforă biletul, în timp ce mă privea suspect cu coada ochiului. După ce ieși, bărbatul de lîngă mine zise: „Bă, da voi beți gratis, nu plătiți?! Ia scoateți paralele!“ Și ceilalți doi, în afară de Vica, care era „poftită“, se scotociră prin buzunare și portofele și-și plătiră partea. „Păi, no, mai trebă să pui doi lei!“ „Da ai uitat că mi-ai rămas dator de ieri!?“ îi spuse Culai. „Că bine zici! Ei, atuncea mai toarnă-un rînd!“ Și tînărul nu mai așteptă să i se spună încă o dată, că și intră în rol. „Da zgîrcit mai ești tu, mă, Culae, îl zgîndări Gherghina, pentr-un leu ăi fi în stare să-i scoți ochii omului! Și-acuma ce mi-i leu?! Nu face nici cît o ceapă degerată!“ „O fi la tine socoteala asta, da la mine nu prea-i, că tu lucrezi la combinat și cîștigi ceva, da eu?!“ „Păi cin te-o pus, mă, și mujerea chicoti, tu, om tînăr, să te faci paznic la stadion, marcator de teren și aranjor, sau cum i-o zice, de plase cînd îi meci?!“ „Fiindcă-i fără bătaie de cap fa, n-am probleme, n-am o droaie de șefi prin prejur și pe deasupra-i și muncă curată, de-aia!“ „Curată, pe dracu! Uite ce mîini albicioase ai, ți-o intrat varu sub piele, mă!“ „Hă, hă, cine vorbește! Că ție nu ți-o intrat chimicale de-alea, fă? În toate bortele și și-n cap, pe creier, ți se vede, că ai deraieri dese, prea dese!“ Și Culai rise cu poftă, mîndru de vorbele bine potrivite care-i ieșiră pe gură. „Deraieri ai tu, bă, zgîrîie-brînză, că-n loc de linii oable am văz't eu, îți tremură mîna și trasezi acolo terenu în brizbrizuri, de nu știu jucătorii cînd e mingea-n

Scanned with OKEN Scanner

careu sau haut, hă, hă, hă ! Uite și-amu-ți tremură mîna, cînd torni ! Bă, Culae, bă, tu nu ești bun de turnător, bă ! Cînd nu-ți convine-o vorbă, iaca, torni pe jumătate !" „Taci, meliță, și bea, nu vezi că-i plin ochi !" „Păi de nu-ți spuneam... mă trăgeai în piept !" Și Gherghina își turnă țuica, din păhărel pe gît, plescăi și scoase un „ah" de plăcere. Apoi răsturnă păhărelul și i-l puse lui Culai pe pantaloni, chipurile să se prelingă ultima picătură pe ei. „Na' mă, să-ți botez pantalonii noi !" Într-adevăr, arătau ca noi, erau strălucitori. „Uite, bă, la asta, s-a îmbătat !" Și Culai, înciudat, îi smulse păhărelul din mînă, dar ea îl tachină mai rău, îi dădu un pumn în spate, prăpădindu-se de rîs, și la fel rîdea și bărbatul de lîngă mine, ținîndu-i isonul.

De cînd venise fata acolo, Culai era mai reținut. Se vedea că-i place de Vica, iar Gherghina simțea asta și-l cam sîcîia. Acum el se puse să toarne din nou, dar tocmai atunci muierea dracului îl mai pocni cu un pumn în spate. A; roape tot conținutul păhărelului se varsă pe pantalonii mei. ‚Stai, fa, în mă-ta, strigă Culai, no, vezi ce-ai făcut ! ?" Eu lăsai „Secolul 20" deoparte, căci în tot timpul acela, cît nu trăgeam cu ochiul la ei, mai și citeam, și vrui să mă scol, dar simții că sînt imobilizat acolo de picioarele Gherghinei, așa că rămăsei locului. Un val de furie mă năpădi, și, ca să mă potolesc, procedai așa cum făceam de obicei cînd mă aflam în asemenea stare, adică începui să recit din poetul meu preferat, *„E dat acestui trist norod / Și oul sterp, ca de mîncare..."*, începui adică tocmai cu versurile astea din „Oul dogmatic", îmi ieșiră pe gură s ontan sau poate că inconștientul le găsi potrivite cu momentul acela, deși nu erau, nu prea erau. *„Om fără saț și om nerod, / Un ou cu plod / Îți vreau, plocon..."* Și totuși erau, pe undeva. *„Încă o dată : / E*

Oul celui sterp la fel..." Şi iar mi se părea că se îndepărtau, şi iar că se apropiau, că esenţa lor era prezenţa, pretutindeni şi aici, în toate stările lumii. „*Ca vinovat e tot făcutul, / Şi sfînt — doar nunta, începutul*". După ce terminai, îi văzui rămaşi mască, se uitau la mine prostiţi, ca la o arătare, de parcă abia atunci mă descopereau, deveneau conştienţi de prezenţa mea şi de locul pe care îl ocupam lîngă ei. Trebuie să recunosc că-mi plăcea să joc teatru, să fiu interesant cu „norodul", să-l surprind, să-l uimesc. Nu înţeleseseră probabil nimic din versurile lui Ion Barbu. Erau versuri care-mi plăceau la nebunie tocmai prin efectul pe care-l produceau. Îi lăsam pe proşti cu gura căscată şi-mi atingeam scopul. În nenumărate situaţii plasam cîteva strofe dinăr-astea şi şocul produs mă lăsa să trăiesc liniştit. În afară de Barbu, mai aveam cîţiva poeţi preferaţi, cărora le ştiam cărţile pe dinafară, şi pe care-i plasam după împrejurări. În felul acesta, adică cu astfel de „mijloace", procedam numai cu neiniţiaţii. De bună seamă că mă socoteau nebun, cum, de fapt, mă socotea şi tata şi alţii din sat, cînd le recitam. Nebun sau „actor", pentru cei care mă ştiau, era tot una! Cu iniţiaţii însă procedam invers, veneam cu „poetul anonim", îi desfiinţam cu raritäţi folclorice, cu tot felul de balade fantastice, descîntece, bocete, cîntece deşuchiate, pe care le adunasem cu sîrg ani de-a rîndul de pe la bătrînii din Lunca sau din alte sate de primprejur şi de aiurea, pe unde colindam cu raniţa în spate, verile mai ales, în studenţie, iar mai nou, pe unde se nimerea să am o filmare şi aveam filmări berechet prin toate colţurile ţării.

Vica mă privea şi ea. Pentru prima dată ridică ochii din poală şi păru curioasă, atrasă ca de-un mister. Fecioara mă incita, mă ispitea. Simţeam că

Scanned with OKEN Scanner

trebuie să continui jocul. „*La rîpa Uvenderode / Ce multe gasteropode ! / Suprasexuale / Supramuzicale...*“ După ce rostii cuvîntul „suprasexuale“, Gherghina chicoti de plăcere și gîrii. Chicotiră și bărbații. Pesemne că așa își manifestau „înțelegerea“ cuvintele, noi pentru ei, ale versurilor le gîdila ciudat auzul. O privii și mai insistent pe Vica. „*Incorporată poftă, / Uite o fată : / Lunecă o dată, / Lunecă de două / Ori, pînă la nouă, / Pînă o-nfășori / În fiori ușori, / Pînă-o torci în zale / Gasteropodale...*“ „Gastero... cum ?“, făcu Gherghina și izbucni în rîs, însă hohotul și-l potoli imediat, căci eu continuai să mențin starea de comunicare cu Vica, în primul rînd, ceea ce lui Culai nu-i scăpă, rostind mai departe cuvintele cu voluptate : „*Gasteropodale ; / Pînă cînd, în lente / Antene atente / O cobori : / Pendular de-ncet, / Inutil pachet, / Sub timp, / Sub mode / În Uvenderode*“. Tăcui. Vica scoase un oftat abia sesizabil... doar cu privirea, dacă îi vedeai buzele cărnoase mișcîndu-se, de parcă între noi doi se consumase un act sexual în afara timpului și a vorbăriilor din jur. Stîngaci, apoi fata se aplecă și cu mîna nesigură căută să-mi șteargă de pe pantaloni țuica vărsată și pe care n-o absorbise încă stofa. Cînd văzu asta, Gherghina se repezi și ea cu amîndouă mîinile s-o imite. „Dom'ne, zise, ăstea-s condițiile ! Da las că țuica nu pătează“. „Nu, nu pătează !“, săriră cu gura și bărbații, și, ca să facă o demonstrație, Culai îi dădu Vicăi mîna la o parte, căci gestul ei îl ofticase, și turnă ultimii stropi din conținutul primei sticle pe pantalonii bărbatului de lîngă mine. Acesta însă se supără, luă sticla, smulgînd-o cu năduf, și o aruncă sub o bancă, spre hazul și mai nebun al Gherghinei, căci găsi prilej să intre iar în starea de rîs prostesc, ca în mustul pro-

priu. „Na, mă, ia și sticla asta și desfă-o, făcu ea, cînd își mai potoli hăhăielile, că acuș vine Verșani și rămînem cu băutura plătită și nebăută !“

XIV

Băură un timp în tăcere. O clipă, atrași de mișcarea capului meu spre fereastră, se uitară cu toții afară, în ceață. Celelalte voci însă continuau să zumzăie, făcînd din vagon un fel de stupină uriașă asurzitoare. Simțeam că acum ei mă privesc altfel, că le stă pe limbă tot felul de întrebări, dar nu au curajul încă să mă atace, deși băutura le putea da îndrăzneala să afle ce-i cu mine, cu jerba, cu ținuta mea și cu versurile ălea ca de altă lume. Nu, nu mă întrebară nimic. Eu mă gîndeam la mașină pe care mi-o lăsasem acolo, în seama milițianului, la răscrucea aceea cu ghinion de drumuri, și la ceața asta interminabilă în care înaintam ca melcul. Un fior al timpului pierdut îmi străbătu ființa. Gherghina avu și ea o reacție, de parcă se simți curentată, și își depărtă puțin picioarele de mine, eliberîndu-mă din strîmtoare, un fel de înghesuială voită la care mă supusese. „Mai toarnă, mă, Culae !“, strigă ea ca o eliberare. Și tînărul turnă. Continua să toarne, continuau să bea. Cînd îi venea rîndul Vicăi, Culai tot căuta s-o convingă să tragă și ea o gură. Abia acum el reuși s-o înduplece și fata își muie buzele cărnoase de două ori în țuica din păhărel. „Așa, măi fato, bravo, ce, crezi că te-otrăvesc ? !“ „Dă-i pace, mă !“, zise Gherghina și-l trase de mînecă. „Ai astîmpăr, n-o-mboldi cu sila, că te zîc lui ta-su !“ Dar el n-o luă în seamă, o împinse cu mîna în semn de să-l lase în voie, să nu se bage în ciorba pe care se

Scanned with OKEN Scanner

pregătea s-o pună pe foc, și își continuă jocul. Și ei parcă, Vicăi adică, începu să-i placă, stropii de țuică o mai domesticiră nițel. Însă Gherghina nu se potoli : „Las-o, mă, în pace, c-o așteaptă mă-sa cu treabă, nu ca mine, cît m-oi ameți, nu m-așteaptă ni'me de să mă miroase, că de cum ajung acasă m-arunc în pat și mă trezesc numa la noapte, de mi-o fi sete, alteori numai în zori !" De ce nu-i lăsa în pace ? Îi era ciudă pe Vica ? Dar nu fusese și ea cîndva inițiată la fel ? ! Mă uitai încă o clipă de-a dreptul la Vica, prinsă acum în plasa șușotelilor lui Culai, și parcă o văzui de data asta, așa, deodată, pe viitoarea Gherghină, chipul acestela, matur, ridat înainte de vreme, încercănat, suprapus peste fața ei feciorelnică. „Cum o să te culci, tu, așa, ca o loazbă pînă mîne, îi zise cel de lîngă mine, ce, nu te scoli la meci ? !" „Da ce-i azi, mă ?" „Miercuri. Au băgat etapă". „Păi no, zi așa, cum să nu mă uit ! Da cine cu cine joacă ?" „Nu știu, da transmite !" „Mă uit, mă, pun ceasu să mă scoale !" Culai își vedea de treburi cu Vica. În hărmălaia aceea nu se auzea ce-i șoptea. Gherghina îi dădu un ghiont și el, ca un automat, le mai turnă uni rînd. Și a doua sticlă era pe golite. Vica nici nu se mai uita la mine. Era acum în elementul ei, doar o clipă se aflase suspendată undeva, într-o stare de tranziție. Și cei trei bărbați de pe culoar, cînd îi privii, avînd și ei sticla de țuică re terminate, se uitau cu jind la ea și chiorîș la Culai. O clipă avui senzația că toată bărbățimea din vagon se benocla la Vica și că nu s-ar fi dat niciunul în lături să se taie pentru ea. Parcă era „Domnișoara Hus". Și deodată, cum mi-era firea și pornirea, mă pomenii strigînd : *Carnaksi, Mașalà !"* Arătai cu degetul spre fată... *„Este domnișoara Hus... / Cu picioare ca pe fus, / Largi șalvari / Undeva. // Pentru ea, cinci feciori / Pricop-*

siți (ah! beizadele) / Au tăiat cinci alți feciori, / Ce-i făceau la bezele. / Și-au dantat cinci feciori / Pricopsiți, la streangul furcii: / Ea danța / Acana / Cu muscalii și cu turcii: // Pași agale / Cu pașale, / Pași bătuși / Cu -arnăuți. / Sprinteni, spornici, / Cu polcovnici / De tot sprinteni, / De tot sus, / De strigau, pierduți, ibovnici: / — Ișalà, domniță Hus!..."

Pe ultimele cuvinte vagonul aproape se goli, nu mă mai adresam decît cîtorva oameni, risipiți pe bănci ici și colo, căci între timp trenul se oprise, navetiștii își adunaseră în grabă catrafusele și coborîseră. Totul se evaporă de parcă nici n-ar fi fost. Vica și ceilalți, de parcă fugiseră de un apucat care se luase de ei, recitîndu-le în grai minune și țopăind turcește. Mă uitai pe fereastră iute, să-i mai văd măcar o dată pe cei ce se aflaseră adineaori lîngă mine, s-o văd mai ales pe Vica, s-o privesc cum merge, cum calcă pămîntul, cum își plimbă capul și-și leagănă trupul zvelt, feciorelnic, să-i zăresc măcar silueta, dar toată lumea se pierduse în ceață, pe toți îi înghițise blestemata. Mă așezai pe bancă frînt, ca un învins. Da, totul se evaporase în afară de „urmele" navetiștilor. Privii de jur împrejur îngrozit. Mă uitai iar pe fereastră, parcă din ceață apărea luna. Mi-aruncai iar ochii la neorînduiala din jur. „*Buhuhù la luna șuie*, strigai eu pe fereastră, după ce lăsai geamul, poate m-o auzi cineva, poate ea, Vica, *Buhuhù la luna suie, / Pe cutuie să mi-l suie, / Ori de-o fi pe rodie: / Buhuhù la zodie*". Nimic. Liniște. Doar pufăitul locomotivei. Zăceau acolo bucăți de pîine, hîrtii, zeci de capete de hamsii, cutii de carton și de conserve, pieliță de salam și o mulțime de sticle goale, aproape pe fiecare bancă cîte una, două. Vagonul arăta ca un maidan plin de gunoaie „proaspete". Îi revăzui pe băr-

batul de lîngă mine și pe Gherghina cum șuș oteau și cum, spre sfîrșitul țuicii, ea îi dă jumătate din păhărel, din porția sa, să bea, spunîndu-i vorbe deocheate la adresa celor doi porumbei care ciripesc sub nasul tuturor, spunîndu-i apoi ceva despre nevasta lui, cum că-l înșeală și el e un prost. Îi revăzui și mișcările lui Culai, cu încetinitorul însă, alintările și șoaptele lui la urechile fetei, pe care mi le imaginam deja multiplicate în zilele următoare. Da, „urmele" lor... Era prăpăd... „Uite, dom'le, ce-au lăsat ăștia aici, strigă spre mine un bărbat încărunțit, ce se afla într-un separeu alăturat, cu chipiu de ceferist pe cap, care se sculă, și, probabil, se pregătea să coboare la următoarea stație. Așa fac zilnic, dom'ne, oricît le-ai spune ! Ce să le faci, sînt animale. Îs de serviciu, unii fac de noapte pe la combinat, pe la depouri, îs paznici pe la întreprinderile din oraș, mai sînt și gunoieri și ce nu sînt, și vagabonzi, fiecare pe unde-apucat să se-aciuiască, de parcă i-o fi dat cineva din satu lor afară, lucrează, zic, ici și colo, de cu noapte mai mult lucrează, da cînd merg spre casă, beau și se ghiftuie cu pîne și salam, ca să poată dormi de cum s-aruncă-n pat, Și cică asta-i viață !" Și omul stuchi cu năduf, acolo, pe culoar, de parcă voia să pună punct reprezentației pe care o văzusem în ziua aceea și pe care el o vedea pesemne zilnic. „Dar de ce a coborît mai toată lumea la Verșani ?", îl întrebai eu, căci mă mirase faptul. „Pentru că deștepții ăștia, și făcu un semn care putea să însemne multe, au desființat două halte, din lipsă de cărbuni cică, ca să facă economii, da și Verișanii e comună mare s-o tăt mărit, și nu-i casă ca să n-aibă un suflet, două, de să nu lucreze la oraș. Combinatu i-o atras pe toți, i-or înghițit ca un pește mare pe niște fofilici !" În vremea asta adună cîteva sticle de pe jos, la repe-

zeală, le îndesă în servieta și-așa burdușită, mai zise, „no, vine Recaia, trebă să cobor, că de era halta, no, nu mai faceam eu atîta drum pe jos sau să mă milogesc la vreo ocazie", și ieși.

Cînd trenul porni din nou, vreo cîțiva pui de țigani, fiecare ținînd în mîini cîte un sac, probabil că se urcaseră la stația respectivă, năvăliră în vagon și se puseră să adune sticlele și ce mai găseau pe acolo. Cînd terminară treaba aici, se împărțiră și o luară în direcții opuse, spre alte vagoane, ca să-și încarce sacii cu sticle goale, desigur, să le vîndă. Făceau treaba în grabă și în tăcere. Cînd ieșiră, auzii vocea gîjîită, dar puternică, a controlorului: „Bă, s-adunați hîrtiile, că vă ia mama dracului!"

XV

Vagonul rămase gol. Mă simțeam de parcă cineva își bătuse joc de mine, de parcă pusese la cale intenționat acel spectacol atît de bine „organizat" încît eclipsa tot ce văzusem pînă atunci sau tot ce făceam noi la teatru! Fără îndoială, „spectacolul" mă impresionase tocmai pentru că în fond nimic nu era extraordinar, „aranjat" ca să impresioneze pe cineva; regizorul lui era viața! Totul se petrecuse firesc, normal. Nefiresc și anormal păream eu și continuam să fiu, pentru că în mintea mea arta rămînea un domeniu al iluziei, al senzațiilor tari, al neobișnuitului, dar și pentru că nu cunoșteam viața, deși mă încăpățînam să cred că sînt plin de experiențele ei. Da, îmi lipsea armura și viața mă prinsese aici, nepregătit. Nu-mi mai știam semenii, îmi uitasem rădăcinile, căci fusesem uluit, adînc surprins de purtarea țăranilor

Scanned with OKEN Scanner

mei, de ceea ce deveniseră ei între timp, de cînd mă înstrăinasem de lumea lor ! Poate pe mulți dintre ei îi cunoșteam bine de tot, poate cu unii copilărisem chiar, dar nu-i mai recunoșteam, se schimbaseră atît de mult sau mă schimbasem atît de mult !...

În fața mea, pe locul unde stătuse Gherghina, se afla un om în vîrstă, cu fața nerasă, în costum negru și cu pălărie pe cap. Nici nu mi-am dat seama cînd a apărut acolo, cînd a venit, cînd s-a așezat. Semăna izbitor cu tata. Mă înfiorai. Era aspru ca el. Și mă privea la fel de iscoditor. La fel de poruncitor. Ce voia de la mine, ce voia să-i spun ? Parcă se afla aici de o veșnicie și, fără să scoată un cuvînt, mi se părea că mă năpădește cu întrebările știute, al cui sînt, unde merg, unde cobor, de unde vin, cît stau, de ce n-am mai fost pe-acasă atîta vreme, ce fac, cu ce mă ocup, cît cîștig, e frumos în capitală, avem ce mînca... Dar nu, nu mă întrebă nimic din toate astea. Se uită afară, privi un timp ceața și apoi spuse nerepezit, cu voce domoală : „O să vezi, cînd trecem de țara Bîrsei și intrăm în țara Oltului, se spulberă păcătoasa, nu rămîne nici o urmă de abur. Iar cînd ai să pășești în Lunca, o să fie soarele pe pămînt !“ De unde știa că merg în Lunca ? Mă cunoștea ? Îl privii mai bine și parcă chipul lui schimbat, îmbătrînit, ca o mască, ascundea niște trăsături cunoscute. Era vreun prieten de-al tatei sau vreo rudă pe care n-o știam ? Sigur, l-am mai văzut pe undeva, poate că l-am întîlnit acum ani buni, cînd veneam verile acasă, și nu mi le petreceam la mare sau în străinătate, ca în ultimul timp, chiar pe aceeași rută, în compartimentul vreunui personal, sau poate chiar pe ulițele satului ! În ceea ce mă privea, credeam că sînt și eu schimbat, am altă

Scanned with OKEN Scanner

alură, altă înfățișare, îmi lăsasem mustață și plete, dar el intrase în vorbă cu mine firesc, de parcă continuam o discuție întreruptă mai ieri și nu trebuia să facă nici un efort ca să mă recunoască.

„Vin de la înmormîntarea lui Ion, tată-tău ! spuse însă deodată străinul, surprinzîndu-mă cu totul, năucindu-mi gîndurile, mai tare decît tot ce mi se întîmplase în ziua aceea. Te-or așteptat cu tăți... știau c-ai să vii, da după o vreme popa o spus că nu se mai poate aștepta, că soarele-i prea arzător... se strică mortu și-i păcat ! „Amuțisem. Și chiar dacă făceam un efort și deschideam gura, ce puteam să-i spun ? Începu să mă doară inima, de parcă-mi sîngera. Dar dacă nu era adevărat, dacă totul era o farsă, o minciună, iar omul din fața mea o arătare, o nălucă ? ! Una care știa însă că azi e înmormîntarea tatei și că eu vin să iau parte la ea ! ? Și totuși cum se face că deși înaintam spre Upea, unde trebuia să cobor ca să iau cursa spre Lunca, el se urcase (probabil) la Verșani ? Simțeam că înnebunesc. Sau stai, poate că înmormîntarea a avut loc acum vreo două-trei ore și omul o fi mers cu treabă la Verșani, o fi luat vro ocazie și a putut să-și rezolve iute lucrurile și să apuce și trenul ! Cînd nu cunoști realitatea și posibilitățile ei, care sînt nelimitate, imaginația și logica, da, care sînt limitate, mai ales în situații limită, în stări paroxistice, te pot înnebuni. „Fain bărbat, continuă el, cu același ton liniștit. O murit cu zile... Tăți o să murim cu zile... tăți care am trădat misterul, care ne-am rupt de matca-mumă... Vai, ce om s-o prăpădit !... Dintr-odată vocea i se schimbă și dintr-un elan ciudat se aplecă spre mine, îmi luă la repezeală o mînă și mi-o sărută. Eu îs de vină, feciorule, eu îs de vină de moartea lui... iartă-mă !... Eu mi l-am luat dintr-ale lui și i-am spus... hai să ne-angajăm la com-

binat, c-au nevoie de oameni, hai, și-om cîștiga bănet! M-am ținut de capu lui, c-așa-i firea mea și rostu meu, să fiu colo și colo, ca un vestitor pricepi, chit c-am fost poștar, c-am în sînge meseria asta de mesager... Hai și hai, pîn ce-o mers... Mumă-ta ce s-o mai supărat, că ce-i trebă lui la bătrînețe fabrică..." Se opri o clipă să-și tragă sufletul. Oftă adînc. Nu mă mai privea. Simțise nevoia să se confeseze, mă căutase, cine știe cît mă căutase prin tot trenul, acum se potolise, se descărcase, se liniștise. Vorbi din nou domol: „Asta s-o întîmplat acuma cîțiva ani... să fie patru, cinci ani. Nu-i mult, da cînd mă gîndesc ce repede s-o schimbat, pare-o veșnicie! Îl vedeam eu că-l îmbătrînea aeru de-acolo pe zi ce trece, că-l apucase și tusea de chimicalele celea, da așa-i cu munca asta, cîți nu-și scuipă plămînii, da se-obișnuiesc și-o duc așa ani în șir... care-s mai robuști, cum era Ion. Toate bune zîc, și-ar fi mers, ar fi mers... de nu era să se întîmple pacostea ceea cu cisterna, cu vagonu cela lăsat pe linia moartă în combinat, de-a-nceput deodată să răsufle lichidu din el, că se făcuse o înecăceală de nu te puteai apropia decît cu masca de gaze Da pînă să vie careva c-o mască, putea să sară în aer cisterna și tăt combinatu. Atuncea, el, tată-tău o mers c-un aparat să repare fisura, să depisteze loc cu pe unde răsufla, că să vezi drăcie, ce fel de gaz o fi fost ăla, amoniac așa ceva, că cisterna cogea măgăoaie, o început să se ridice de la pămînt. Si se înălța sus, sus și-apoi exploda de nu era Ion să dreagă fisura, adicăte să găsească chicita. Și o găsît-o da ce bai, c-o înghițît mult gaz, multă chimicală, că trebuia să deschidă robinetu, și asta i-o fost fatal... L-or dus la spital, dar o mai avut zîle putîne de trăit..." Oftă iar lung, se schimbă parcă la față și glasul îi deveni plîngător, mai plîngător. „Da, fe-

Scanned with OKEN Scanner

ciorule, eu mi-s de vină. Vai, se tînguia el, am călcat legea, am îndemnat pe tată-tău să încalce misterul, să trădeze aeru și matca și dară Lunca-i vatra tinereții făr de bătrînețe, cin nu știe, că zece sate-n jur tăt omu vine să ia sănătate vie din luncile și sărata ei, din aeru și nămolu ei. Luncanii îs făr de vîrstă, tătă țara Oltului știe, și chiar de mai mor unii, nu mor ca hăilalți, că de-i privești, arată ca și cum or trăi, de parcă se duc puțin numa în rai, să vază cum îi, să compare, și de nu-i ca la ei, musai că se-ntorc, și merge vorba că mulți s-or înturnat, că nu cred să fie alt sat pe lume, și cît amar de vreme am umblat eu ca poștar n-am văzut, care să aibă atîția bătrîni, moși și strămoși, cît Lunca. Vieţuiesc tăți, stau pe la porți și-i vezi în tăt locu, ca niște pani, statornici și plini de cîntare și cu droaie de nepoți și strănepoți în juru lor. Misteru Luncii li-i veacu și leacu... Da, da, feciorule, misteru ista îi întinerește, da cine îl trădează l-apucă bătrînețele iute și iute se mai duce... Vai, sărmanu Ion! Și cîți din Lunca n-or pățit la fel, n-or fost atinși de bătrînirea fără leac!... C-așa-i misteru ista, nu-i iartă pe trădători, da, da, feciorule, nu-i iartă, nu..."

Și străinul se ridică și se îndreptă spre ușa vagonului, probabil voia să coboare. Și la mers și la statură semăna cu tata. „Ce stație urmează?" Dar el nu se opri, nu se întoarse, nu-mi răspunse nimic. „Măgura Upii...", auzii eu că spune cineva, pe care nu-l văzui, poate era vocea lui sau ecoul controlorului sau glasul puilor de țigani. A, Măgura Upii.. Cred c-am să cobor și eu aici... E mai bine... ca pe vremea copilăriei, cînd mă ducea tata la oraș, sau ca pe vremea studenției... Nu mai mă duceam la Upea, ca s-aștept cursa să mă ducă-n sat, ci coboram aici... I-o palmă de loc, vreo trei kilometri... Treci peste dealuri și dai în Lunca... Nu-i decît o potecă

Scanned with OKEN Scanner

și un drum de care... Și acum nici nu mă mai grăbesc... bagaje n-am... Numai că ceața asta... Privii însă afară. O clipă făptura îmi tresări... Are dreptate străinul... Vara, în țara Oltului, n-am văzut niciodată ceață și-atît de persistentă, de interminabilă... Privii iar afară și simții și mai clar cum pîcla se destramă, chiar dacă ochii se obișnuiseră doar cu întunecimea ei. Misterul... da, misterul locului o destramă, are dreptate vestitorul... aici și-a găsit sfîrșitul... capătul nefirii și al infinirii...

Trenul se opri. Grabnic, îmi luai umbrela, cartea și jerba și coborîi. Coborîse și străinul, căci îl văzui cum se îndepărtează. Stătui așa cu picioare puternic lipite de pămîntul care ducea spre casă, și-l privii, nu știu cîtă vreme, trenul pornise demult, îl privii, îi mai zării o clipă silueta... pînă ce pîcla îl înghiți... nu, nu ceața, ci lumina, era lumină, ca prin minune, ea îl înghițise, venise ca prin minune și înghițise pîcla, risipi ceața păcătoasă, nemiloasă, Făptura fără sex...

PARTEA A DOUA

I

Îi plăcea să meargă, mai ales în zilele toride de vară, cum era miezul acelei zile, cînd i se părea că pămîntul scoate fum sau aburi încinși, de parcă a luat foc, prin locurile mai puțin umblate de la hotarele sălbatice, dinspre vechile lacuri ale satului. Căci oricît ar fi dogorit soarele de tare și prin alte părți ar fi fost arșiță, prăpăd, aici, în locul acesta uitat de lume, era ca în rai, ca în primii ani de la facere, cînd verdeața și roadele inundau pămîntul și aerul era pur și răcoritor precum fructele coapte, zemoase, culese pe rouă. Ar fi zis, dacă se lua numai după minunea asta, că nimic din oglinzile ademenitoare ale civilizației, pentru care era surd și orb, fiindcă nu plecase niciodată un pas dincolo de haturile astea — nu ajunsese aici. Și de ce ar fi plecat? Doar avea de jur împrejur totul: munții, pădurea, bălțile cu pește și stufărișe unde ouau și cloceau rațele sălbatice, mai în vale dumbrava, luncile și poienile, pline de tot felul de plante și flori mirositoare, pe unde bîzîiau albinele și șerpuiau nenumărate pîrîiașe, care se adunau în Valea Lunții, ce brăzda satul în două și pe ale cărei maluri înalte creșteau pădurici de aluni și răchite pletoase, care umbreau și sărutau fața apei... Erau

Scanned with OKEN Scanner

toate ierburile, gîzele și vietățile pămîntului, toate oglinzile vii pe care natura i le dăruise omului să se vadă în voie în ele, să se recunoască în adîncuri, să-și afle mereu rădăcinile, ca să nu se rătăcească, să nu se piardă pe sine, să nu uite, căci altfel n-ar ști încotro merge. De aceea nici acum nu-și înțelegea prietenul care îl părăsise și nu mai venise. Ce voise ? Să cucerească lumea, să călătorească ?! Călătorie prostească, la suprafață. El aici, stînd pe loc, călătorise mult mai mult, călătorise cu adevărat, căci cucerise tainele sufletului și ale locului, călătorise în adîncime, nu se risipise, stăpînea misterul, nu-l înstrăinase, nu-l uitase, ci-l apărase, îl păstrase, să nu moară. Dacă ar fi făcut ca alții, ce s-ar fi ales din el ?! Cineva trebuie să rămînă. Mai ales că el a rămas și de bunăvoie, nu s-a sacrificat. Dacă îi urma pe ceilalți, atunci da, asta i se părea sacrificiu, adică o prostie, o aiureală, ceva fără folos. Căci cu ce s-au ales luncanii care au plecat din sat ademeniți de ochiul diavolului, banul, oglinda cu mii de fețe ? De, auzea el și vedea, unii s-au ales și cu mașini mici, pe care le țin în șuri în locul vitelor, și cu tot felul de aparate de băgat în priză. Da, își zicea, dar lăcomia-i oarbă, banul îți ia mințile și te poate duce în groapă. Cică de cînd te naști începi să mori, că nu numai tu ești în pîntecul mamei, ci și moartea ta, că orice mamă naște două roduri. Nu-i adevărat ! Începi să mori doar din clipa — și nu-i muritor să nu-l pîndească clipa asta — în care boala diavolească, banul, a pus ochii pe tine, s-a pus să lucreze asupra ta, încet-încet, pînă te stăpînește și te doboară. De boala asta, numită însă în fel și chip, prin tot graiul de nevoi, depinde sfîrșitul și nu de tine, care, sub puterea ei vrăjită, nu mai pōți face nimic, doar să-l mai amîni. Și între timp aștepți și crezi că ești

puternic, că ai gloria, că ai cucerit pămîntul, dar boala te macină, lucrează pe dinăuntru, ea te cucerește pe tine. Numai aici, în raiul meu, banul nu există, e fără rost, iar așteptarea îi roditoare, fiindcă boala poate fi învinsă prin statornicie. Da, boala asta nu-i atinge pe statornici, care au leacurile vindecării în ei și în aerul pe care îl respiră, în pămîntul pe care-l muncesc și-n puzderia lui de plante și roiuri și fructe... Degeaba rîd ei de mine că-s somnambulul satului, c-am rămas de căruță... cu nuiaua în mînă în urma vitelor, călcînd în baligi și fără să am nimic din ce au ei, de, se laudă cu oglinzile altora, cu cuceririle lor, da' care, ca pe niște gîngănii, or să-i înghită !...

Înainta prin păpuriș și trestie, vorbind, ca de obicei, de unul singur, ziua în amiaza mare, de unde i se trăgea și porecla. Trebuia să dea de un ochi știut numai de el, unde avea pusă o sculă, printre nuferi și răchite. Îl așteptau ai lui acasă cu niscaiva pește. Dar, deodată, se opri. Ascultă. O presimțire îl răscoli din adîncuri. Se întoarse și o luă spre zăgaz, un dig făcut de luncani ca să oprească apa să se scurgă din lacuri, devenite acuma bălți. Ajunse la locul numit „Între iazuri", unde Valea Luncii revenea la matca ei, străjuită de răchite rămuroase și tufe de arini, toate îndesite cu brusturi, curpeni și alte plante cățărătoare. Nuiele de aluni și crengi împletite țineau malul să nu se năruiască. Se privi în oglinda cerului. Era ca lacrima. De aceea părea atît de aproape și atît de departe, ca și munții ce se străluminau prin el. Ajunse la Dumbravă, apoi mai merse puțin și dădu în capul zăgazului, lîngă moara care odinioară măcina făină pentru șapte sate. Se urcă pe ridicătura cea mai înaltă a digului, aproape de locul pe unde apa se scurgea ușor din bălți și învîrtea înainte roa-

Scanned with OKEN Scanner

ta morii. Privi Valea, îi urmări coturile, pînă la cotul cel mare ce-o lua spre Olt, apoi reveni și se uită spre dealuri și se opri la poteca ce venea dinspre Măgura Upii. Îi presimțea venirea. Fusese la înmormîntarea tatălui lui Traian, privise de departe, lumea îl așteptase, dar se lăsase păgubașă. El însă nu pierduse speranța. Îl aștepta. Știa că o să vină. Altfel de ce nu mai era în apele lui, ca în celelalte zile, și o neliniște ciudată îl cuprinse, mai ales adineaori, iar acum nici nu se mai îndoia, parcă îl zărea de departe cum vine ? !...

II

Cum se îndepărtă de haltă, primul lucru pe care nu-l uită, pe care îl văzu și spre care se îndreptă instinctiv era fîntîna aceea seculară, bătrîna fîntînă de la începutul potecii care ducea peste două dealuri și o vale în Lunca, fîntînă cu apă limpede și proaspătă, dar ocolită de oameni, părăsită, fiindcă — de cînd se înecase în ea o mireasă — se credea că-i blestemată, că-i bîntuită de tot felul de năluci și lighioane. Traian se opri la cîțiva metri de fîntînă, o privi atent, de parcă voia să-și amintească de ceva, îi privi scripetele, lanțul și găleata, apoi își mișcă buzele, ca într-o bolboroseală de descîntare sau de rememorare și se apropie de ea, ușor, ușor, pe nesimțite, să nu trezească poate vreun duh, se apropie, se apropie și mai mult pînă ce-i atinse gura și deodată, urmîndu-și pesemne un gînd ieșit din toropeala verii, se aplecă și se uită în interiorul ei, în adîncu-i întunecat și mereu nesecat. Făcu toate acestea ca într-un ritual, repetînd aproape întocmai ceea ce părea că

Scanned with OKEN Scanner

mai făcuse de multe ori, el sau ai lui, cîndva, demult. „Aha, e scorpia, își zise. E tot aici!“ Și îndată auzi cum din el însuși, dar ca și cum ar fi fost în afara sa, se leagă o cîntare: „*Foaie verde trei foi late,/ Departe, vere departe,/ Dar nici tomnașa departe.../ În inima cîmpului/, La marginea Luncii,/ Unde-i floarea fînului/ Și-i e sete murgului/ De-i e păs voinicului...*“ În timp ce cîntarea continua în el și ochii-i priveau ficși lighioana ce i se părea că pîndește acolo, în adîncul întunecat al fîntînii, dădu drumul, cu o mișcare bruscă, jerbei de flori pe care o ținea într-o mînă: „Na, înghite, strigă el, ia tot răul de la mine! Ia-l și dezleagă-mă de păcatul uitării!“ Jerba pluti puțin pe suprafața lină a apei, apoi dispăru ca înghițită de o forță nevăzută, de un sorb al adîncului, după care se auzi ca o bufnitură, ca un bob uriaș care plesnește, asemenea semințelor vrăjite pe care le aruncă în foc descîntătoarele.

Pe luciul limpede al apei, o clipă mai înainte învolburată, reapăru imaginea clară a chipului lui Traian. Dar nu apucă prea mult să se privească pe sine, că deodată, în oglinda fîntînii, lîngă imaginea sa, văzu chipurile cîtorva oameni ce se aplecară curioși să afle, poate, ce se zărea acolo, în fundul apei. Mai stătu un timp așa, surprins, nedumerit, de ce nici un chip străin nu dispărea de acolo!? Apoi, de parcă toată vraja fusese ruptă, Traian se dădu cîțiva pași înapoi de la gura fîntînii, iar cîntarea din el încetă. Îi privi pe stricătorii tainei. Da, erau cîțiva drumeți, ce păreau străini de locuri, de misterul fîntînii. Se opriseră acolo fiindcă erau însetați și voiau să bea apă pur și simplu, să se răcorească, să-și spele broboanele de sudoarea ce le năclăiau fața și părul. Cînd unul dintre ei se pregăti să scoată apă, Traian, care își

recăpătă firea adevărată, zîmbi. Căci atunci cînd omul apucă găleata, în mintea lui, acum înveselită, se reînnodă cîntarea și i se păru că-l vede cum... „*De haine se dezbracă/ Și-n găleată s-așeza,/ Drumu-n puț, frate, că-și da!/ Și Scorpia l-înghițea/ Nevătămat, cum era!...*“ Balada asta, ținea minte, o culesese de prin zona Talinului și a Rusalimului și se prezentase cu ea la examenul de admitere la Institut. Desigur, o mai modelase, respectînd însă esența folclorului : adică schimba un cuvînt, două, și o adapta după locuri și împrejurări. Acum însă nu trebuia să schimbe nimic, căci se potrivea cu întîmplarea și mai ales cu jocul, care, era a doua lui natură, îl umplea de uitare și de o bucurie pînă atunci ascunsă. Drumețul din fața lui, fără să priceapă cu cîtă repeziciune poate el trece dintr-o lume în alta, din real în imaginar, ținu o clipă găleata în aer, apoi îi dădu drumul în fîntînă și o scoase plină cu apă. Cu o cană de tablă, ce se găsea acolo, legată cu un lănțișor de marginea fîntînii, fiecare din cei însetați bău, după care, turnîndu-și pe rînd în palmele făcute căuș, cu toții se răcoriră. Traian îi privea și în mintea lui se înnodau, iute, nenumărate fire, legînd nevăzutul și îndepărtatul cu văzutul și prezentul. Oamenii cu chipuri negricioase, brăzdate de soare, acum răcorite, își puseră pălăriile pe cap și pentru prima oară se uitară la el mai de-a dreptul. De parcă ar fi înțeles jocul acelui personaj ciudat, în costum negru, fără pălărie pe cap însă, pe o caniculă ca aceea. Drumețul care scosese apă luă din nou găleata, îi dădu drumul în fîntînă și o aduse iar la suprafață plină. Un altul vîrî cana și-i dădu lui Traian să bea din apa abia scoasă. El o luă, o duse la gură, în timp ce cîteva broboane mari de sudoare i se prelinseră pe frunte și, ca de pe o strea-

Scanned with OKEN Scanner

șină a ființei, picurară în cană. Oamenii observară, plecară capetele sau priviră într-o parte ca să nu fie văzuți că se amuză. Ce ființe, își zise Traian, observîndu-i pe sub gene, ce arătări, n-au nimic sfînt, nu-l respectă nici măcar pe omul căruia îi dau să bea apă! Și fără să le mulțumească, fără să-i mai privească, doar cu umbrela și revista groasă cît o cărțoaie subraț, supărat dintr-o dată că i s-au stricat taina și jocul, porni spre potecă, să caute drumul care ducea spre Lunca, să și-l reamintească, dacă măcar el rămăsese ca altădată, căci acum i se părea că nimic nu mai seamănă cu ce știa sau cu ce-și amintea că era odată. Drumeții însă îl salutară discret, își scoaseră pălăriile și murmurară ceva numai de ei auzit, ca în surdină, de parcă n-ar fi vrut să tulbure liniștea, ca să-i poată asculta pașii, să-l ghicească pe tînărul care se îndepărta, să-i afle rostul după fîșîitul ierbii pe care cu atîta uimire o călca.

III

Într-adevăr, pentru un om de-al locului, cum era Iovan, care-l zărise de departe că vine, care îi presimțise apropierea, Traian părea o ființă stranie, neînvățată cu natura, cu mersul printre tufe și ierburi răcoritoare, pe drumuri neumblate, o ființă rătăcită, care venea din civilizație, din ceața ei, și care se arăta mirată de tot ce vedea. Părea că acum descoperă verdeața și aerul pur, lumina neobișnuită a cerului și forfota gîzelor și albinelor, freamătul de taină și cîntarea făpturilor vii, nevăzute. Se afla într-un luminiș, înconjurat de ierburi și flori mirositoare, de răchite și snopuri de

aluni. Trase în piept puternic, de cîteva ori, aerul neîntinat, îmbătător al locului, și lăuntrul său se învioră, iar corpul transpirat i se răcori, de parcă abia ieșise din apa unui lac sfînt sau făcuse o baie de ozon. Ceea ce-i reaminti deodată de copilăria și adolescența lui era acest aer pur, viu, ca de început de lume, care îi îmbăta nările. Iovan simțea că ceva se petrece cu prietenul lui și se bucura că ființa i se limpezește, i se purifică. O toropeală divină îl cuprinse, ca pe un prunc la sînul mamei, și el chiar era un prunc mare, rătăcitor, care, silit de o împrejurare tragică, se întorcea acasă, în mijlocul naturii, pe care o uitase. Venise aici ca un alt om, acaparat de plăcerile orașului, dar îndată atras de minunea locului, pentru că, își zicea Iovan, în adîncul lui și el era al locului, era plasmă din plasma acestei minuni, care-l răscolea, care-l prefăcea și-l adapta, îi trezea amintirile și-i aducea în prezent toate gîndurile uitate, toate trăirile părăsite, îngropate. Șocul naturii, al aerului ei primordial, fu atît de puternic încît îl îngenunche. Își îngropă capul în iarba mirositoare și stătu așa mult timp. Lacrimile îl năpădiră, nu știa de ce, poate că pentru prima oară se gîndea cu adevărat la tatăl lui și la tot ce pierduse... prin uitare. Plîngea fără să se poată stăpîni, de parcă nu-și mai aparținea, de parcă o forță nevăzută, ca un năduf, ieșea din el și voia să se elibereze. Fiindcă locul nu suporta în oameni duhul răului, să-i presimtă că-l poartă în ei !...

Se ridică ușor, ființa lui părea acum eliberată, ca după un somn lung, regenerator, și, asemenea unei căprioare însingurate, privi în jur, neliniștit. Un simț ciudat, rar, pe care îl au numai cei trăiți în sînul naturii sau animalele sălbatice, părea că reapare în el, că-i redă o dimensiune pier-

Scanned with OKEN Scanner

dută, că-l sensibilizează din cale-afară și-l face să descopere nevăzutul, ceva de dincolo de lucruri. Avea presentimentul că e pîndit, dar nu ca acolo, în ceață, de o primejdie rea, amenințătoare. Dimpotrivă, aici se simțea apărat de o forță ocrotitoare. I se părea că-l urmărește, un prieten vechi și bun, că-l vede în tot ce face, pînă și în mișcarea insesizabilă cu care își ștergea lacrimile aproape uscate de pe obraji. Nu se îndoia, dincolo de tufele dese, în spatele ramurilor pletoase, se afla o făptură iscoditoare și ocrotitoare. Îi presimțea bătăile inimii, îi auzea chiar răsuflarea.

IV

Încet-încet își reamintea drumul, cotiturile potecii neînsemnate pe nici o hartă, doar pe aceea a sufletului oamenilor acestor locuri. I se părea totuși că drumul e mai sălbatic, mai neumblat ca altădată, iarba mai puțin călcată, mai puțin bătătorită de pași sau de urmele carelor, pesemne că luncanii umblau mai rar pe aici, nu mai treceau dealul pe acest drum care lega halta de sat de-a dreptul, se „orășenizaseră" poate, nu mai mergeau pe jos, luau rata, de, aveau bani ! Așa o fi de cînd mai toți făceau naveta la oraș, lucrînd la combinat sau prin alte servicii ! Faptul nu-l mira, devenise poate firesc și aici, căci fenomenul se răspîndise în mai toate cotloanele țării și-l întîlnise prima oară acum cîțiva ani tocmai în Maramureș, cînd făcuse cu teatrul un turneu estival. Ținea minte discuția purtată cu o bătrînă, aflată într-o mare de oameni care stăteau într-o stație, în Borșa, și așteptau mașina, cursa locală : „De ce, mătușă,

țăranii nu mai mer..." „Nu țărani, domnule, îl întrerupse ea repezit, aproape furioasă, nu țărani, oameni !" O jignise cuvîntul milenar pe care Traian, din obicei, îl folosi cînd i se adresă. Fără să intre în amănuntele și cauzele acelei mentalități, reluă întrebarea : „De ce, mătușă, oamenii nu mai merg pe jos din centru pînă acasă, doar stau la o palmă de drum și în loc să meargă de plăcere cu pasul, așteaptă aici în îmbulzeală mașina, de fapt pe șoferi, că doar circulația e la cheremul lor, am văzut eu, ei sînt zeii noii lumi, fac totul cum îi taie capul, după bunul lor plac li se îngăduie orice, lumea îi acceptă, oamenii se ceartă între ei, preferă să se păruiască decît să-i jignească cu o vorbă pe acești împărați ai civilizației, da, și omul, ca prostul, se bucură cînd vine mașina, uită cît a așteptat, parcă timpul n-ar avea valoare pentru el, se bucură că merge două stații cu mașina, de ce ?" Bătrîna îl privi mirată și-i spuse de-a dreptul : „Păi nainte oamenii mergeau pe jos pînă la Baia Borșa și pînă la Vișeu, dar acum s-or civilizat, s-or boerit, înțelegi mata ?!" „Dar aici în sat... în oraș, cursa vine din oră în oră, sau ar trebui să vină, că de multe ori stai și mai mult. De ce să așteptați atît în stație, cînd pe jos ești în cinci minute acasă, asta nu pricep eu !?" Ea rîse colțos și-i dădu o replică memorabilă : „Păi ca s-arate lumii că au bani ! Să nu-i vorbească satul. Omului i-e rușine să se ducă pe jos, ar trebui s-o ia prin dosul caselor, pe dealuri... și de ce s-o ia ?! I-e rușine să nu zică lumea că se calicește la cîțiva lei ! Și nu-i așe ? Azi lumea s-o civilizat ! Tăți au bani să meargă cu locala !..."

Așa și cu luncanii, își zise, au bani, „s-or civilizat", cine știe de cînd unii n-au mai pus piciorul pe poteca asta !? Totul părea lăsat în sea-

Scanned with OKEN Scanner

ma naturii, a legilor ei entropice, urmele omului nu se mai vedeau, erau rare, ca o amintire a copilăriei, a pașilor lui dintîi. Ciudat era că tocmaí el, amnezicul, cuceritorul, gîndea lucrurile astea, iar întîmplarea cu bătrîna maramure eancă rămăsese ca o pildă, ca o reverie nefirească în drumul succeselor lui, bazate pe calcul, pe rațiune, în care nu intra nimic din sentimentalismele trecutului. Îi era chiar ciudă pe unii țărani înapoiați, voia ca civilizația să pătrundă și la sat, să-i absoarbă, să-i atragă cu miile-i de oglinzi schimbătoare! Ce se mai bucurase! Da, el intuise viitorul, el plecase din sat, o luase tuturor înainte, cu instinctul lui de cuceritor și cu un nume atît de predestinat, pentru care îi mulțumise de atitea ori tatălui său, fiindcă lui îi venise ideea asta considerată trăsnită: nimeni în sat nu-și mai botezase copilul cu numele Traian, fiul lui era unicul Traian! Deci viitorul îi dăduse dreptate. Nici nu ținea minte de cîte ori nu-și ocolise sau își expediase consătenii care erau în trecere prin București și veneau să-l vadă, să-i aducă vreo vorbă de la ai lui.

Dar acum, aici, în atingerea aerului pur al locului, de cînd jertfise jerba și băuse din fîntînă licoare aducerii aminte, aceste sentimente îl năpădiră, îl umplură de bucuria și vitalitatea dintîi, ca de un glas lăuntric primordial. Sigur, își zise, reamintindu-și ușor, fără să se concentreze defel, după cotul ăsta, mai merg vreo cincizeci de metri și dau de Valea Luncii. Într-adevăr, la poalele dealului pe care trebuia să-l urce apăru apa șerpuitoare, de fapt dîra aceea îndesită de arbuști, tufe și răchite pletoase ce străjuiau curgerea liniștită și melodioasă a pîrîului în drumul lui spre bătrînul Olt. Și mai încolo, desigur, trebuie să fie puntea aceea improvizată, trunchiul de copac răs-

Scanned with OKEN Scanner

turnat ce lega cele două maluri ! Da, era acolo. Numai că putrezise, se frînse de la mijloc și nimeni nu mai pusese nimic în loc. Apa însă era mică, din cauza căldurii care o secase, așa că se descălță și intră în pîrîu prin dreptul unui vad. Se opri și lăsă ca apa să-i mîngîie gleznele. De cîte ori nu se bălăcise el în Valea Luncii ? Stătu o vreme așa, apoi o porni pe albie în sus. Nu-merse mult și la un cot al ei apa săpase în mal și deschisese o adîncitură, făcînd un ochi mai mare, loc tocmai bun de dat la pește. Însă luncanii, cînd apa era mică, secată ca acum, prindeau peștele cu sleitul, adică închideau albia cu pămînt și îl luau direct cu mîinile ca dintr-un cazan. Rari cei care o făceau din plăcere, prinzînd peștele cu undița. Mai toți n-aveau răbdare, dădeau ce dădeau cu undița, apoi se băgau în apă, atrași de toanele de porcu-lean și rîbițe mai ales, peștele cel mai puturos, pe care îl prindeau cu mîinile, ori cu sleitul, ori căutîndu-l ușor, să nu-l sperie, printre rădăcinile cu mustăți bogate ale răchitelor, unde mînca sau trăgea să se odihnească, pitulat ca într-un culcuș. Nu-i venea să creadă că după atîția ani de uitare se afla din nou aici. Dacă n-ar fi fost ceața, dacă n-ar fi apărut milițianul acela să-i ia permisul de conducere, sigur n-ar mai fi călcat pe aici și poate n-ar fi înțeles niciodată ce-l despărțea de lumea asta care i se părea fără oglindă sau cu un alt fel de chip, n-ar fi înțeles nici adevărata față a iluziilor în care trăia și nici rostul amintirilor ! Numai la început, în primele zile ale adaptării la viața trepidantă, prin care intrase în noua lui vîrstă, a Marelui Oraș, i se întîmplase să închidă ochii, acolo, în patul de la cămin sau în sala de cursuri, cînd era mai abătut, mai dezorientat, și să se „întoarcă" în locurile copilăriei, să refacă starea în

Scanned with OKEN Scanner

care se găsea acum, bălăcindu-se în apă, bucurîndu-se de libertatea pe care i-o dădea natura din jur sau visîndu-se pescar norocos, căutînd cu mîinile pe la rădăcinile răchitelor peștii albi și lungi și ducîndu-se acasă cu traista plină! Apoi nici o amintire, oglinzile civilizației, debutul în film chiar din primul an de Institut, celelalte succese îl făcuseră s-o rupă brusc cu trecutul. De ce? Trecuseră mai bine de zece ani, ca un veac, și abia acum își punea întrebarea aceasta fundamentală a primei vîrste. De ce?

V

Se strecura ușor printre brusturi și plante cățărătoare și-l pîndea, îl veghea să nu i se întîmple nimic, dar ce putea să i se întîmple? Știa și singur să se apere de șerpi! Nu, doar îl privea, aproape că nu-l mai recunoștea și voia să se satură de revederea lui. Stătea pitit și se întreba la ce se gîndea. Acum, uite, privește încoace, în direcția unde mă aflu eu. Dar nu putea să-l vadă, era bine apărat de verdeață. Poate că mă presimte, altfel degeaba cască ochii, degeaba ciulește urechile sau își umflă nările, degeaba întinde mîna să pipăie verdeața, s-o rupă și s-o guste, sînt prea bine ascuns de taina de care el s-a îndepărtat. Îi trebuie mult timp ca să-și revină la simțurile dintîi, să mă poată cu adevărat întrezări și întrauzi, să mă miroasă sau să mă guste de la distanță. Acum ce vrea să facă? Vine spre mine sau se întoarce? Nu, Traian se întoarse și ajunse din nou la trunchiul frînt, la vadul lin, pe unde putea să urce ușor malul și să-și continue drumul, pe vechea cărare, spre muchea dealului din față. Oh, de-ar lua-o pe malul Văii să-l pot mai lesne urmări, altcum, de-o

Scanned with OKEN Scanner

ia spre muche, pe scurtătură, îl pot cu greu ocoli prin lanurile de grîu, ca să-i fiu pe-aproape și totuși să nu mă simtă, mai cu osebire să nu mă vadă. Traian se încălță. Trebuia să părăsească malul, cu apa avea să se întîlnească iar după ce va trece dealul și va ajunge la poalele pădurii, acolo unde Valea Luncii intra în sat. Da, dar mai întîi, își reaminti, dau de Sărata, de minunea dintre dealuri. Poteca asta era singura cale. Dacă o lua pe malul pîrîului în sus ajungea în sat, nu-i vorbă. Dar trebuie să meargă cîteva ore, să ocolească cele două dealuri... Cînd era băietan și mergea cu ciurda, „turul" ăsta, al satului, îl făcea, împreună cu Iovan, aproape zilnic. Dar acum, chiar dacă nu se mai grăbea, chiar dacă rostul lui era mai mic — se gîndise să nu se întoarcă la București, ci să-și mîngîie mama, să stea cu ea cîteva zile, tot venise pînă aici —, voia să ajungă înainte de-a se întoarce luncanii de la cîmp... să intre în sat fără să fie văzut. Avea așa, un fel de rușine, pentru că întîrziase la înmormîntare... Dar o să meargă la mormîntul lui taică-său, fiindcă cimitirul era în drum spre casă... Reținerea asta o avusese în el întotdeauna și credea că acumulînd atita experiență actoricească o să-i treacă. Nu i se părea că se împacă defel rușinea, pe care o luase cu el din prima vîrstă, cu tupeul actorului, cu natura de cuceritor ce-o dobîndise din a doua lui vîrstă și pentru care muncise din răsputeri. Poate și din cauza asta, ca s-o rupă cu „rușinea" trecutului, își dădea în petic persiflîndu-și originea, ironizîndu-i pe țărani, vorbind în versuri populare, curtîndu-și colegele în limbajul baladelor fantastice, ca pe niște Ilene Cosînzene, cum le alinta pe mai toate iubitele lui, cărora le prindea flori în păr și le spunea : *„din cosițe floa-*

Scanned with OKEN Scanner

rea-ți cîntă, nouă-mpărății ascultă" !... Da, acum era altul motivul, dar tot rușine se chema și apăruse tot din dorința de a nu fi văzut. Nu știa de ce, dar de cînd părăsise satul, ori de cîte ori se întorcea, mai ales de sărbători, iarna, și doar în primii ani de studenție, îl năpădea rușinea asta de nedescris. Îi era rușine că-i fiu de țăran și că vine acasă !? Nu voia să dea ochii cu luncanii pe care-i sfidase ?! Era ceva de neînțeles, ca o boală, ca o stare de umilință. De aceea, înapoierea cu mașina o gîndise ca pe o adevărată salvare ! Să vină aici cu propria-i mașină, să scape de ochii consătenilor care l-ar fi recunoscut în tren (nu fusese întoarcere să nu se trezească deodată cu vreun cunoscut lîngă el), să scape de șușotelile țăranilor din rata care-l aducea în sat sau de ale babelor pe la porți, cît timp mergea cu geamantanele de la stația finală, din centru, pînă acasă, da, era o adevărată salvare, era ca și cum de la București intra direct în casă. Asta a visat el mereu, să vină incognito, să pătrundă în sat pe neobservate, tiptil, să nu atragă atenția nimănui ! De aceea, de multe ori, pe cînd era foarte tînăr, prefera să vină pe jos de la Măgura Upii, să treacă dealurile și mai cu seamă să vină pe la orele prînzului, într-adins alegea timpul acesta, cînd știa lumea plecată la cîmp. După aceea, după ce satul afla că a venit, după o zi, două, de stat în casă sau în livadă, ieșea și el, se integra ușor, firesc, se saluta cu oamenii, se ducea pe la unii să-i vadă... cei mai mulți însă, babele, rudele și nelipsitul Iovan și-ai lui, dăduseră deja din primele ceasuri năvală în curte să-i spună „bine-ai venit" !... Era ca o readaptare, ca o reintrare în matcă și în rol, în pielea unui personaj uitat, părăsit o vreme... Iar după ce se „așeza", rușinea îl părăsea, devenea el însuși,

superior și sfidător, făcînd-o pe popularul însă, lăsîndu-se întrebat și admirat, pozînd în vedetă, lăudîndu-se, dezvăluind „secrete" de Capitală, „noutăți" politice, spunînd ultimele bancuri... Rușinea asta îl stăpînea de fapt ori de cîte ori trebuia să interpreteze un nou rol... iar cînd intra în pielea personajului se simțea eliberat ca de o povară și scăpa definitiv de orice trac, devenind de nerecunoscut !...

Nu, nu înțelegea de ce zăbovește atît, de ce îl apăsau gîndurile pe care i le ghicea din mișcarea aproape insesizabilă a buzelor, care era ca un reflex al muncii sale de actor. De unde să fi știut el că unui actor bun gîndurile trebuie să i se citească pe buze, cum suna vorba bătrînului profesor ?! Dacă ghicise acest lucru, dacă îl intuise, asta ținea de starea lui naturală, de puterea lui de previziune, de capacitatea sa telepatică pe care o dobîndește orice statornic (în timp), oricine trăiește în mijlocul naturii multă vreme și-i veghează rădăcinile, îi păstrează nealterat sufletul și-l continuă în sufletul său, ca parte a marelui întreg, ca durată din permanența lumii. Deși îl ghicea, totuși, nu-l pricepea, nu-i stăpînea gîndurile, intențiile îi scăpau, îi alunecau printre degete. Simțea că Traian nu era un om obișnuit, că prietenul lui se înstrăinase, că-și schimbase stările, că nici puterea locului nu-l putea elibera complet de noile lui obsesii. Pentru Iovan era simplu să știe tot ce gîndea și simțea un luncan obișnuit, nu era greu să-i urmărească vicleniile și încotro trăgeau ele. Pentru luncanii lui, pentru statornici, dar chiar și pentru navetiști, deși ceva din ei, dinlăuntrul lor, îi scăpa, avea informațiile necesare ale firii, ale vorbelor, obișnuințelor, gesturilor... Cu Traian însă era altceva, parcă ajunsese din alt aluat,

Scanned with OKEN Scanner

comunica pe unde diferite, se încurcau stările... Îl deruta, parcă el era cel ce rătăcea pe aici, deși cunoștea fiecare locușor ca în palmă, și nu invers. Un moment i s-a părut că putea spune cu siguranță că o va lua la dreapta și că va începe să urce panta dealului. Însă Traian părăsi poteca și intră într-o pădurice de salcîmi aflată în apropiere, parcă voia să-și aducă aminte de ceva. Era un ciot acolo pe care se așeză și-l pipăi cu mîna. Părea o sculptură în lemn, creată de vreme, ce reprezenta un moș. Și el se gîndi la moșul care o născu pe Codreana Sînziana... cînd a mers în fundul pămîntului, la sfatul acela, și a mușcat din partea de măr ce i se cuvenea babii lui... Traian rîse și ecoul ocoli poiana, se înălță, iar frunzele începură să se miște și o mică adiere se iscă, răcorindu-l, hrănindu-i respirația cu un aer și mai pur, și mai îmbătător. Pe badea Ion l-or îngropat azi și el rîde, își surprinse Iovan un gînd neobișnuit cu firea lui. Poate pentru că îi scăpa cu totul starea nouă în care se afla Traian. Făcu un efort să-i înțeleagă privirile. Da, cum nu-și dăduse seama ?! Moartea aici, cînd în fața ochilor ai tot felul de flori, de copăcei de iorgovan și de oleandru, de tulipan și trandafir, nu putea fi decît o parte a vieții, o sămînță dintr-o regenerare viitoare. Ridicîndu-se și pornind spre potecă, spuse : *„Pe cînd lupii cu oile în staul se culca și ciobanii cu împărații și craii la masă se ospăta. Pe cînd un soare apunea și altul răsărea..."*

Traian începu să urce panta. Nu se zărea țipenie de om pe zăpușeala aceea, nici înaintea și nici în urma lui. Se opri o clipă, se întoarse și privi în vale. Halta era departe, abia se vedea printre plopii uriași care străjuiau șoseaua națio-

Ç-da 143 Coala 4

Scanned with OKEN Scanner

nală de-o parte și de alta. Iar mai încoace, Valea Luncii, a cărei curgere o simțea prin verdeața abundentă ce-i inunda albia șerpuitoare...

VI

Iovan ajunse repede, pe căi știute de el, în vîrful dealului, se pitulă într-un loc de unde putea să cuprindă orizontul și se așeză să-l aștepte. Mai încolo, într-un lan de secară, o mulțime de femei se prefăceau că muncesc de zor. Erau și mai vîrstnice și mai tinerele. Aveau pe cap pălării de paie cu boruri mari și basmale, iar trupul le era acoperit cu rochii lungi și largi, făcute din materiale înflorate. Mîinile le erau și ele înmănușate. Așa, îmbrobodite, ca să nu le bată soarele, nici să nu le ardă, ca să nu le zgîrîie buruiana sau paiele, arătau ca niște paparude aducătoare de ploaie, sau ca niște sperietori protăpite în calea ciorilor și-a păsărilor stricătoare. Munceau alene în toropeala arcea de amiază, dar mai mult stăteau de poveste și rîdeau. Dădeau din melița, nu le mai tăcea fleanca, se aprindeau din te miri ce, iar Iovan, care se pitulase în apropiere, nu știa ce să facă, să le arunce cu o piatră să le distragă atenția, să tacă, dar degeaba, s-ar fi dat de gol, așa că trebuia să le suporte bîzîielile și chicotelile, care se auzeau de departe... Un măr păduret se afla mai încolo, la margine de drum, răzleț, însingurînd parcă dealul și dînd cerului o imensitate copleșitoare. Traian încă nu-l vedea, dar simțea că-i acolo, unde-l știa, în drumul lui, chiar pe culme, că-l așteaptă. Grăbi pasul, nu mai merse mult și-i zări coroana, apoi panta se domoli și-l văzu cu

totul. Se duse întins spre el, se opri și se așeză pe iarbă, la umbra lui. Aproape că-i venea să îmbrățișeze copacul. Deci era acolo, îl aștepta să revină. El rătăcise, colindase prin lume, cîte nu făcuse între timp, jucase atîtea roluri, se schimbase, era chiar altul, prin trăiri și ideal, iar mărul pădureț rămăsese la fel, neschimbat, fără vîrstă, la locul lui, în calea drumețului, să-l umbrească și să-l răcorească cu acrul fructelor lui. Se întinse pe spate și luă un măr căzut pe jos, în apropiere. Mușcă. Da, avea același gust. Dar nu înghiți îmbucătura, ci o scuipă, nu-i mai plăcea, îi făcea chiar greață, simțul lui gustativ evoluase, gura i se obișnuise cu alte parfumuri. Îl apucă mirarea la gîndul că putuse să-i placă, cînd era băietan, merele astea sălbatice, și atîtea alte fructe de pădure, că se înfrupta din ele cu poftă ! Dar de ce să mă mir ?, își zise. Cu puii nu s-a întîmplat la fel !? Ținea minte că la început, în primul an de studenție, a trebuit să treacă mult timp pînă să se învețe cu mîncarea de la cantină, mai ales cu mîncărurile preparate din carne de pasăre, din pui de găină. Obișnuit cu carnea puilor crescuți în curte, cea a puilor de crescătorie, pe care îi vedea, cînd era de serviciu la cantină, dezghețați în apa de la chiuvetă, căci erau aduși congelați în pungi de plastic, i se părea de nemîncat. Multă vreme i-a fost frică să pună gura pe carnea aceea ca să nu se îmbolnăvească. Dar cum nu se dădea altă carne, și cum bani nu prea mai avea, oricît îi trimiteau ai lui, ca să mănînce pe la restaurante, a trebuit pînă la urmă să o accepte și chiar încetîncet, cu timpul, să i se pară delicioasă, să devină de neînlocuit. Atît de mult ajunseseră să-i placă „spurcăciunile", cum le zicea tatăl lui, încît, cînd venea acasă, nu mai suporta alte cărnuri și nici

Scanned with OKEN Scanner

carnea de pui, care i se părea greu de mestecat, ațoasă, ca a păsărilor sălbatice ! „Ți-or lenevit maxilaru spurcăciunile celea, îi spunea tatăl lui, cînd îl vedea făcînd nazuri la mîncare, parc-ai fi babă fără de dinți în gură !“ „Tu nu știi, bre, că obișnuința-i a doua natură !“ „O fi, da' nu obișnuința cu rău, care-i împotriva firii și-l face pe om nevolnic și-l rupe de casa lui și de tării și de credința dintîi !...“

Țăranele din lan, cu chipuri coapte și rotunde, cu pielea ca un burduf amirosind a miere și lapte, de cum îl zăriră venind de după coama dealului, se opriră curioase din flecăreală și din ce secerau și adunau pe-acolo, îl urmăriră ce face și cînd se așeză la umbra pomului singuratic începură încet-încet să se apropie. Înaintau cu o prefăcută nepăsare. Traian nu le vedea, stătea într-o rînă, iar la scurt timp se lăsă pe spate, abandonîndu-se cu totul în iarba răcoroasă. Uitase parcă gestul acesta, pe care îl făcuse odinioară de zeci de ori : cînd îi era mai greu, cînd voia să treacă peste un moment mai dificil, venea aici, pe dealul Picului, la adierea mărului pădureț, se lăsa în iarbă și stătea așa pînă se liniștea, pînă uita de griji, de lume, pînă simțea în suflet o pace deplină. Dar și după ce a plecat din sat, multe luni bune, a urmat obiceiul acesta în gînd : în zăpușeala de la examene, mai ales, căuta să se rupă de acel loc și timp, evada de-acolo și se închipuia aici, în iarba verde de acasă, de unde se întorcea parcă mai limpezit, mai vitalizat. Cu timpul însă acest mister natal n-a mai avut nici o forță magică asupra voinței lui, subjugate apoi de alte reprezentări, de alte realități, cărora li se integra profund, ajungînd în scurtă vreme să li se abandoneze doar lor. Pe nesimțite, dar nemilos, parcă fără cale de întoarcere și fără regrete, asfaltul a luat locul ierbii

Scanned with OKEN Scanner

de-acasă și imaginii ei, iar orașul de beton și sticlă, mașinile, forfota și toate binefacerile civilizației au luat locul dealului, pîraielor și mărului pădureț care umplea orizontul.

Pierduse pînă și nostalgia acestui gest, trăit cîndva ca un ritual primar, ca o bucurie elementară, de a privi cerul, înaltul boltei lui, printre crengile mărului său singuratic! „A trebuit să moară tata, păcătosul de mine, ca să mă dezmeticesc, ca să ajung din nou să respir aerul de-acasă, să-mi reamintesc lucruri pe care numai un monstru le poate uita, să retrăiesc gesturi fără de care omul pare mutilat, ah, să mi se pară vis traistele și bulendrele ăstea atîrnate de crengile de deasupra capului meu, de parcă ar sta așa, aici, de-o veșnicie!..." Cum gîndea și privea astfel, văzu imaginea răsturnată a unei țărănci tinere, care apăru deodată acolo și începu să caute într-o traistă agățată de o creangă mai apropiată de locul unde se afla el. Fiindcă tot își aveau lucrurile aici, era firesc ca una din țărănci, ca într-o înțelegere tacită, să vină și să se prefacă a cotrobăi prin traiste. Voiau cu toatele să știe ce-i cu omul întins acolo, erau curioase. Țăranca cea tînără căută ce căută pînă ce se făcu că scapă o ploscă cu apă pe piciorul lui Traian. Fata scoase un „oi" melodios, iar Traian se răsuci și o prinse de mînă. Dar ea și-o trase iute îndărăt. Celelalte țărănci, care pînă atunci chicotiră ușor, bufniră în rîs. Abia acum Traian le remarcă. Stăteau strînse unele într-altele, de parcă erau un grup de ciori zgribulite toamna! Îndată se porniră să comenteze, ca și cînd el n-ar fi fost de față: „Ți-am zîs eu!? Îi nepotu lu Culai, grăjdaru ceapeului!" „No, aduce, da nu răsare!" „Ba-i fecioru lui Ion, de l-o-nmormîntat azi!" „Fugi de colea! Cela de-o

Scanned with OKEN Scanner

plecat la București și n-o mai vinit ?!" „Chiar el !" „C-o fost tare supărat tătîne-su de uitucia lui !" „Și ce faci matale acolo la București, de nu-i cu supărare ?", îl întreabă de-a dreptul o țărancă mai urîtă, care tăcuse pînă atunci. Dar Traian nu răspunse. Era surprins de tot ce auzise. Pentru ele părea să nu existe nici un secret. Cum, nu știau ce face, cu ce se ocupă ?! Nu intră în jocul sîreteniei lor. Și-apoi, privindu-le chipurile curioase, n-avea nici un chef să stea la vorbă. Mai ales că nu i se părea nici o figură cunoscută. Poate că or fi din Măgura Upii, își zise, nu din Lunca. Și se întoarse de tot cu spatele la ele, fără să-i mai pese ce fac. Țărăncile se uitară din nou una la alta, derutate parcă pentru un moment, dar cu secerile mereu active. Una mai tînără, de curînd măritată, că-și tot privea fericită, fără să se mai sature, verigheta de la mînă, trecu în fața lui, se aplecă, luă de jos, chiar de lîngă mîna lui Traian, un măr pădureț și mușcă din el voluptuos, cu poftă, parcă voia să-i facă în ciudă. Mai mușcă o dată și încă o dată, în timp ce-l privea provocator. Apoi se aplecă iar, luă un alt măr și i-l întinse. Asta vrea s-o facă pe Eva cu mine ! Dar nu-i decît o altă Vică în devenire... Și dacă mă uit bine... cam seamănă !... Totuși luă mărul și, printr-o scamatorie, îl făcu să dispară. Văzînd că celelalte, uimite, nu mai zic nimic, o bătrînă se vîrî și ea în vorbă : „Domnu-i de la circ sau așa ceva ! Mi-o spus ta-su că-i scamator !" „Ba-i de ăla de spune poiezele la televizor, sări o alta. Eu nu l-am văzut, da mi-o zîs fata mea". Traian privi în lungul drumului, peste deal, făcîndu-se și de data aceasta că nu le ia în seamă. „No, cît stați pe-acasă, domnișorule ?", îi sună în ureche o voce parcă știută, încercînd să-l facă să vorbească, fiindcă simțeau

Scanned with OKEN Scanner

și ele că tînărul e vorbăreț din fire. Traian, fără să se uite la ele, căutînd cu ochii cîmpul, zarea, zise : „ Pînă încep ploile, leliță Mărie !“ Femeia tresări cînd își auzi numele. Ce, o cunoaștea, își aminti-se de ea, doar nici n-o privise ! ? Traian rîse în sinea lui. Își închipuia ce fețe mirate trebuie să aibă lungancele. Merse la sigur. Întotdeauna, în privința asta, mergea la sigur. Știa el că pe una din ele trebuia s-o cheme Maria. În Lunca, din zece femei cel puțin trei se numeau Maria. Și fiindcă își dăduse seama că-l cunosc, că știu cine e, într-adins caută să le întoarcă surpriza, continuînd să le vorbească acum însă în versuri de-ale locului : „*Sora mijlocie, Lelița Mărie,/ Plină-i de trufie,/ Cu a sale gene,/ Ochișori, sprîncene ;/ Că de-i cauți în ochi/ Mori ca de diochi !...*“

Se întinse pe iarbă, izolîndu-se parcă iar de ele, și privi printre crengi soarele incandescent. Apoi își mișcă încet ochii, de la o creangă la alta, pînă găsi doar albastrul cerului, acea culoare senină, liniștitoare, care îi odihnea și răcorea sufletul. Din cînd în cînd zărea cîte o pasăre brăzdînd molatec înaltul, întunecînd pentru o clipă, cu punctul aripilor ei, lumina de catifea a boltei. Îi venea să crape de ciudă la gîndul că viața îl furase fără milă, că îl făcuse să abandoneze asemenea trăiri, parcă vrînd să-i dovedească faptul că succesul, stările gloriei, o viață de lux, box-office-ul, toate astea sînt incompatibile cu nostalgia, cu un ritm de viață mai liniștit, cu amintirile, cu iarba verde de acasă ! Da, cu sentimentalismele ! Și nu era așa ? ! Viața în natură, libertatea în iarbă, departe de lumea dezlănțuită ! Sentimentalisme ! Stări sufletești demodate, nedemne de un cuceritor ! Ce-i cu mine ? Se compară amăgirea asta cu amăgirea artei ? N-aș da-o pentru nimic în lume ! Și totuși e de-a-

Scanned with OKEN Scanner

juns să stau o oră în iarbă sau să respir aerul acestui loc dăruit parcă de zei și să nu mă mai recunosc ?! Atît de slab sînt oare ?! Unde sînt eu însumi, acolo sau aici ?! Ce forță mă transformă și îmi ia mințile ? Ce mister mă face să uit așa repede unde am ajuns, visul devenit realitate, și mă îndeamnă să strig (și chiar începu să strige) : Vino-ți în fire ! Trezește-te ! Ești ca un om rătăcit în cosmos, care a plecat să caute fericirea și gloria printre stele, dar cînd s-a întors înapoi a rămas uimit, văzînd că universul e aici, pe pămînt ! Cosmosul trebuie adus la dimensiuni umane și nu omul la dimensiuni cosmice ! Rătăcitule !... Ultimul cuvînt îl spuse rostogolindu-se de două-trei ori în iarbă, pînă ce ieși din conul de umbră al copacului. Simți soarele parcă direct pe creștet. Femeile rămaseră și mai surprinse decît fuseseră în momentul cînd el le recită. Acum nu știau ce să mai creadă. Să rîdă în felul lor muieresc sau nu. Dar n-apucară să se hotărască, fiindcă îl văzură pe Traian făcînd un gest, arătîndu-le ceva, și îl auziră strigînd, într-un grai necunoscut lor. Nu înțelegeau ce spune. „Universul e aici ! Priviți !“ În rostogolirea lui, Traian ajunse în dreptul unui mușuroi de furnici. Îl privea uimit, ca și cum nu mai văzuse niciodată așa ceva, ca și cum uitase (și poate chiar uitase !) că în copilărie întîlnise sute de astfel de mușuroaie. Numai că acum vedea totul cu alți ochi, ca pe un spectacol miraculos. Ce găsea el atît de grozav la un biet mușuroi, de se minuna ca un venit de pe altă lume ?!... Iovan se perpelea la locul ascunzătorii lui. Ce n-ar fi dat să știe ce se întîmpla acolo ! Ar fi vrut să iasă, să se arate. Dar nu, nu era încă timpul. Trebuia să mai aibă răbdare. Și nu era altul pe lume care să știe mai bine ca el să aștepte.

Scanned with OKEN Scanner

VII

Mușuroiul de furnici se afla la rădăcina unui trunchi de copac retezat de multă vreme și aproape putrezit, cu lemnul sfărîmicios. Nici nu ținea minte să fi știut alt pom aici, lîngă „mărul lui." Furnicile erau mari, de trunchiuri, cu mandibule puternice, în stare să rupă cu ușurință așchii, frunze sau ierburi uscate. Furnicarul părea o adevărată construcție, ca o cetate întortocheată, neobișnuită. „Lucrătoarele" împînzeau tot locul, forfotind de colo-colo. Furnici nearipate, își aminti Traian privindu-le cu atenție, și furnici aripate... care, după zborul nuptial, își pierd aripile, și, la scurt timp, mor. Furnicile îi dădeau impresia că se mișcă în toată libertatea, dar după un timp observă că ele făceau totul după niște „legi" precise, că au trasee clare și că fiecare e un mic Sisif care știe că-i este dat să facă la infinit, așa cum generații la rînd au făcut de cînd lumea, același lucru. Acest univers miraculos era astfel, pentru că în el se petreceau ceremonii și ritualuri. Unele furnici capturau ritmic afide și le duceau în furnicar. Din acești păduchi de plante mici ele culegeau o secreție cu gust dulce. Dar altele, care nu hrăneau larvele, cărau frunze, bețe sau paie, ca să consolideze cuibul, să-l facă tot mai rezistent. Unele mergeau în șir, încercînd să transmită una alteia firișoare practic invizibile. În altă parte a mușuroiului, dintr-o mică vizuină, pîndea o furnică puternică : nu lăsa pe nici o alta să intre acolo, pesemne că apăra colonia sau ouăle sau nimfele de coconi... La un moment dat însă, apăru în fața ei o furnică la fel de puternică. După o încăierare scurtă, fulgerătoare, noua venită o învinse și-i luă

Scanned with OKEN Scanner

locul... Dar ca să aibă parcă o poziție strategică și mai bună, să cuprindă toate căile labirintului, se urcă într-un fel de balcon al mușuroiului.

Își pierduse ceasuri întregi în copilărie cu ochii și gîndul la tot felul de mușuroaie. Niciodată n-a înțeles de ce, cînd întîlnea pe cîmp sau la marginea pădurii cîte un furnicar, se oprea să-l privească. Citise chiar și-o carte... să afle cît mai multe despre ciudatele viețuitoare. Cum de putuse uita pasiunea asta a lui ?! Cînd era la coasă și dădea peste un mușuroi, nu-l distrugea cu lama coasei, cum făceau toți luncanii, ci îl ocolea, îl lăsa să trăiască, se oprea chiar din treabă și-l observa mult timp... pînă cînd se auzea strigat de-ai lui de mai multe ori : „Ce tot faci acolo, mă ! ? Te pomeni că ți-oi ghici norocu' ! No, hai, c-ai rămas în urmă, dă-i bătaie de ne-ajunge !..." Acum își dădea seama. Îl ținea locului și-l uimea poate, de fiecare dată, faptul că vedea acolo, ca într-o oglindă, un spectacol sau o trupă de actori care pregătea un spectacol. Da, vedea lumea și-și citea viitorul !...

Am să le provoc. Cum numeam eu „demonstrația" asta ? A, da, jocul de-a revolta !... Și Traian luă un bețigaș și îl puse în calea unui șir de furnici. Acestea, îndată, se urcară pe el și cu o repeziciune nemaipomenită începură să-l rupă cu mandibulele. Într-o clipită calea le era iarăși deschisă. Bucățica de lemn dispăru de parcă nici n-ar fi fost acolo. Dar Traian se „jucă" mai departe : luă alt bețișor și-l așeză în alt loc și în alt chip. Furnicile, ca și prima oară, acționară la fel de prompt. Nici una nu ezită și nu „gîndi"... să caute altă soluție. Căci, cu mare ușurință, cale de vreo... doi-trei centimetri, ar fi putut să ocolească bețișorul și să-și vadă de drum. Dar cu o nebănuită violență și lăcomie se aruncară asupra lui, ca asu-

Scanned with OKEN Scanner

pra unei prăzi rare, și-l fărîmițară. Curioasă voință : ele pe drumul lor voiau să treacă și n-aveau să-și schimbe calea bătătorită, de zeci și zeci de zile poate, pentru un bețigaș pe care în cîteva secunde îl puteau face să dispară !... După ce acționară ca o perfectă mașină de război și își eliberară „potecuța", furnicile își văzură mai departe de treabă ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Atunci Traian vru să le pună în față un nou obstacol, mai acătării, și începu să caute în jur, dar nu văzu nimic deosebit, doar pantofii prăfuiți și fluierele picioarelor, îmbrăcate în ciorapi groși, ale țăranilor aflate lîngă el. S-o descalț poate pe una și să-i dau pantoful nou-nouț, hă, hă, hă, la furnicat ! Părăsi însă iute acest gînd, se izolă iar de lume și se abandonă din nou, cu totul, jocului. După o clipă de ezitare, găsi ce căuta și hotărî : înlocui bețișorul următor sau un alt eventual obstacol străin cu unul din degetele mîinii sale ! Din mijlocul mușuroiului, la răscrucea tuturor drumurilor, acolo unde el își așeză degetul, furnicile, fără să pară deloc derutate sau surprinse, se năpustiră asupra intrusului cu și mai mare violență decît înainte, atacînd în valuri-valuri cu zecile și sutele, atrase pesemne de mirosul mai deosebit al pielii. Apoi merseră și mai departe, urcîndu-se pe mînă, spre braț, și începură să-l muște îngrozitor. Traian strînse din dinți și răbdă. Cu rapiditate, tot mai mulți colți ai mandibulelor îi intrau în piele. Erau înțepături mici, iuți și usturătoare... zeci și zeci de înțepături, care îi amorțiră mîna, parcă nici nu le mai simțea. Îi dădu sîngele. În acea clipă se auzi strigătul țăranilor : „No, afurisitele !..." Și una din ele, cea mai tînără, cea

pe care Traian o apucase de mînă, cotrobăi într-o traistă, scoase la iuțeală un ștergar și începu să lovească în disperare, cu furie, ca să înlăture furnicile, „haita voastră de lupi", ce dădură parcă de gustul sîngelui. În secunda următoare, celelalte, la fel de violent, veniră și puseră să dea cu picioarele și cu secerile pe care le aveau în mîini în mușuroiul de furnici, vrînd să-l distrugă, iar pe ele să le sfîrtece în bucățele, să le facă una cu pămîntul. „Afurisitele, afurisitele, ziceau. No, de-am avea cîteva găleți cu apă clocotită una n-ar scăpa, una !..." Făcură totul repede, „gospodărește", crezînd că-i fac pe plac lui Traian, rămas la fel de surprins de reacția lor ca de cea a furnicilor în fața unui biet bețigaș. Se bucurau, chicotind în felul lor muieresc, de isprava pe care o săvîrșiseră. Traian se ridică, apoi luă doar revista, care era mai în apropiere și se grăbi să plece, speriat parcă de toată întîmplarea. Femeile nu știau acum dacă să se mai hlizească sau nu. O clipă el o mai privi pe țăranca oacheșă, trandafirie. Ea zîmbi stîngaci, apoi își plecă privirile. Traian se întoarse și, fără să-și mai ia umbrela, vrînd parcă să scape de ea, să evite poate vreo batjocură a țărăncilor, care, neștiind din ce lume venea el, n-ar fi înțeles ce căuta pe o așa vreme cu o astfel de însoțitoare, plecă grabnic, mîniat, cu pași inegali însă, agitați. Nu salută, nu zise nici un cuvînt, purtîndu-se la fel ca și cu drumeții care-i stricaseră vraja, care se insinuaseră brutal în taina lui. Dar nici ele, chiar cînd el se îndepărtă, nu mai chicotiră și nici nu-i mai strigară, cum le era felul, nimic din urmă, ci își văzură mai departe liniștite de treabă, ca și cum nimic nu se întîmplase.

Scanned with OKEN Scanner

VIII

Iovan privea prostit. Nu-i venea s-o ia din loc. După ce s-au vîrît în sufletul omului, după ce s-au arătat de-a-ndoaselea față de cum le știa el firea, iată ce fac acum !

Femeile rămaseră tăcute un timp, după ce-l petrecură cu privirile pe Traian, pînă cînd una din ele descoperi umbrela și le strigă : „Țulai, ia priviți ce și-o uitat omul cela. Nu-i umbreală ca a no'st, îi de oraș !“ O ridicară de jos — era o umbrelă mare, cu un mecanism automat, pe care Traian și-o cumpărase de la Belgrad, de la talcioc, cînd fusese anul trecut la Festivalul internațional de teatru de acolo, și, împreună cu o alta, care veni iute s-o cerceteze, reuși s-o deschidă. Și-o înălță apoi deasupra capului și începu să se plimbe de colo-colo, legănîndu-și trupul, iar cu o mînă își făcea vînt, pozînd pesemne în vreo actriță pe care o văzuse în cine știe ce film sau o broda așa din instinct, încercînd să joace un rol mai deocheat, să le amuze pe celelalte. Și chiar le înveseli. După întîmplarea cu tînărul, acum, ca eliberate, se puseră pe o adevărată explozie de chicoteli, rîsete și prosteli, pipărate din cînd în cînd, mai ales de cele mai bătrînele, cu vorbe deșuchiate. „No, tu, mai dă-mi și mie drăcia aia, să mă lăfăi și eu !“, zise una din ele și se duse să-i ia umbrela celei care încă „juca teatru“, i-o smulse aproape din mîini, căci aceasta nu voia să i-o dea, parcă se îndrăgostise de umbrelă, ca și cum era proprietatea ei, după o mică dispută însă i-o luă și și-o puse și ea deasupra capului... „Tii ! parcă-i umbrar, zise femeia veselindu-se. No, și uite ce repede se-nchide și se deschide !... Așe ne-ar trebui nouă s-avem acolo în lan !“, „Ia să văd și eu !“, făcu o alta și „în-

cercă" și ea umbrela. „Da să știi că-i fainâ ! Să-l spunem președintelui, no, să ne cumpere și nouă !..." Urmară și altele la rînd, care de care se bătea să stea și ea o „țîră sub umbraru ista". Țărăncile, ca într-un joc inventat de ele, își treceau umbrela de la una la alta, fiecăreia venindu-i chiar rîndul de mai multe ori, căci îi zgîndărea mintea alt chip de a se schimonosi și, cum se concurau între ele, nici una nu se putea lăsa mai prejos de suratele ei. Între timp, două mai toropite de căldură se așezară la umbra pomului, își luară de-ale gurii din traistele lor și începură să mănînce. „Tu, Mărie, zise una, ia scoate aparatu' cela, de să ne mai gîdile o țîră auzu' !" Și tînăra țărancă, și ea tot o Mărie, căci ei i se adresase, se opri din joacă și, îndemnată și de altele, se duse și scoase dintr-un coș, atîrnat și el în mărul pădurel, un tranzistor. Îi dădu drumul, dar se nimeri să nu fie muzică. Un crainic tocmai vorbea despre campania agricolă... „Mută-l, tu, n-auzi ce-și rugînește ăla glasu' acolo ? !" Și tînăra Mărie așa și făcu. Pe celălalt program era muzică simfonică. „No, îi muzică de-aia grea ! S-o las ! ?" „Îi fainâ ! Las-o ! Că-i tocma bună pe-așa năduf !" „Ba-i bună pe naiba ! Parcă-i de-nmormîntare !" „Las-o tu, Mărie, pe asta, am zis, că nu-mi arde-amu să sar în opinci !". Dar nu-și termină vorba, că muzica „grea" încetă și o crainică anunță ce-a fost, cine a interpretat, după care crainica spuse că urmează nestemate folclorice în interpretarea orchestrei „Banatul". Cînd muzica începu, tînăra femeie care își tot admira verigheta se prinse în brațe cu o altă muiere, aflată sub umbrelă, și porniră să se învîrtă așa, tot mai cu foc, ridicînd praful drumului, chiar dacă melodia nu era tocmai o învîrtită, jocul din bătrîni al luncanilor. Femeile mai în

vîrstă se uitau la cele două nebuniatice, de, soro, îs tinere, le fierbe sîngele, și mai-mai să se prăpădească de rîs.

În toiul micii veselii, pe care Iovan o urmărea prostit, „m-am lămurit, ce mai, ia s-o iau din loc", cînd se pregătea să plece, să-l ajungă din urmă pe Traian, apăru din lan un bărbat. În afară de el, care putu să-l recunoască de-acolo de unde se afla, din ascunzătoare, nici una dintre femei nu-l observă. Abia cînd se apropie la cîțiva pași de ele, tînăra cu tranzistorul îl văzu și, speriată, închise aparatul. Apoi se grăbi să-l vîre repede în coș. „Ce faci, tu, Mărie ! ?" strigă nemulțumită una din femei și celelalte o susținură, și mai nedumerite, în cor. Bărbatul tuși și abia atunci ele întoarseră capul, și-l observară. Pentru toate apăruse ca din pămînt. Se vedea cît colo că omul era șeful lor. Și tot atît de limpede era, după surpriza de pe chipul lor, că nu se așteptaseră să-l vadă la ora aceea acolo ! „Cum pleacă omu' de lîngă voi, vă și faceți de cap ! O să vă confisc aparatu' !", zise pornit bărbatul, un țăran robust, cu pălărie mare pe cap și îmbrăcat într-o salopetă. Se pare că era chiar brigadierul ceapeului. Femeile care se aflau jos înghițiră iute ce aveau în gură, aproape nemestecat, se sculară apoi și se duseră lîngă celelalte, care se adunaseră deja în jurul celor cu umbrela, chipurile ca să le ajute s-o închidă, fiindcă le vedeau cum se chinuie. Dar în loc să le ajute, trăgeau care de care de umbrelă și mai mult le încurcară. „De unde-aveți umbrela asta ?", le întrebă brigadierul și se îndreptă spre ele. Vreo două țărănci își duseră mîna la gură să-și înăbușe un chicotit, iscat de cine știe ce gînd. Bărbatul se opri și le privi din nou întrebător. După o clipă de ezitare, una zise : „Păi și-o uitat-o aicea... I-o fi

luat mințile, căldura... Da poate și-o aminti și s-o întoarce..." „Cine, bre, ce tot vorbești acolo ?!" „Păi... noi ziceam c-o fi nepotu lui Culai, cel de la grajduri... da pe urmă o spus Măria că-i fiu' lui Ion, de l-or înmormîntat azi, că doar ea-i știe, îi vecină cu ei !" „Tare s-o schimbat, intră în vorbă altă muiere. Eu îl știam de cînd era mic, da' de cînd n-o mai dat pe-aicea... de, ochii care nu se văd, se uită..." „S-o întors om mare !" „Ce om mare, scamator, ce, ăsta-i om mare !?" „C-așa-i, nici ta-su n-o vrut să mai audă de el !..." Femeile se puseră cum nu se poate mai firesc la vorbă, dar brigadierul le-o reteză : „Bine... bine... Lăsați-o la mine, că o să trec eu pe la mătușa Ilina diseară, și-am s-o duc... Și-amu, strigă el schimbînd tonul, mergeți la treabă, că mai e hăt pîn să se termine ziua lumină". Apoi, cu altă vorbă, zise : „Hai, și nu mai pierdeți vremea, că acuș apune soarele !" Femeile se desfoiară, adică se mișcară în îmbrăcămintea lor stufoasă, și alene, drăcuindu-l în sinea lor că le-a stricat veselia, intrară în lanul de secară. „Hai, hai !", le încuraja el din urmă. Atunci se puseră să meargă cu un fel de grabă, să-i arate că au înțeles și c-or face ce-a spus, să nu se îndoiască. De, pînă l-or vedea plecat de-aici !... Brigadierul le urmări și văzu că-i dau ascultare, că au ajuns la locul de muncă și că fiecare, pe cîte un rînd, s-a apucat din nou de treaba ei. Apoi luă de jos umbrela și o închise, căci femeile o lăsaseră deschisă și porni spre sat, pe drumul pe care dispăruse Traian.

IX

Începu să-i revină în minte imaginea prietenului său din copilărie. Parcă-l vedea aievea. Era

de neconfundat, căci într-o mînă, ca un semn heraldic, specific locului, avea întotdeauna o nuia înverzită de iorgovan. Îi plăcea să colinde văile și dealurile mai mult singur și dacă voia să-l găsească, apoi îl întîlnea numai prin preajma arbuștilor sălbatici de iorgovan, unde trăgea să se odihnească și de unde-și „împrospăta" nuielele, ca luncanii să-i poată vedea mereu vie prelungirea înverzită a mîinii, ca și cum ramul din brațul lui ar fi crescut. I se păru chiar că-l zărește în depărtare, că acum apare printre lanuri și tufișuri, că acum dispare, de parcă l-ar urmări. Îl urmărea el cu adevărat sau doar imaginea lui ? De cîte ori nu se întîlniseră pe drumul de care, parcă era un drum predestinat, de ce nu s-ar întîlni și acum în această (mereu aceeași) liniște și singurătate deplină ? Nu era dată, cînd se întorcea acasă, să nu-l zărească măcar. Nu se îndoia că era pe undeva prin preajmă, că trebuia să apară. Dacă i s-a părut că-l vede, atunci sigur că l-a și văzut. El se află pretutindeni. Aici părelnicia e oricînd aievea și ca niciunde aparența ține în chip evident de esență. I se păru din nou că-l vede sau chiar îl revăzu mergînd, ca și altădată, fără nici o țintă. Ca un somnambul în plină amiază... în plină prezență și viață. De ce îl porecliseră așa luncanii, nu înțelegea. Doar pentru că îl văzuseră umblînd noptile pe ulițele satului, pe la casele cu fete de măritat, ca o stafie ?! Atunci ar fi fost mai nimerit să-i zică Zburătorul, dar, nu, nu, pentru mine, își zise Traian, el a fost și rămîne ce e și ce arată a fi : Iovan, fiu de Iorgovan ! Ei or fi avînd motivele lor să-i spună așa, dar eu de mic copil, cînd îl vedeam trecînd cu nuiaua înverzită, așa-l strigam. Apoi mă luam după el și intram la ei în curte. (Traian și ai lui stăteau pe ulița principală.)

Cînd voiam s-ajung la Iovan, o tăiam pe-o ulicioară în jos, spre Valea Luncii. Mă simțeam, în curte la ei, ca la mine acasă. Ba chiar mai bine. Țin minte — pe Traian, tatăl lui îl obliga să se culce în fiecare după-amiază, altfel îl pedepsea în fel și chip — că nu puteam să accept ideea că eram singurul care trebuia să doarmă în timp ce alți copii și mai ales Iovan stăteau pe-afară, erau la cîmp sau se jucau. Dar cum puneam capul pe pernă, prefăcîndu-mă că dorm, începeam să-i „ascult" pe ai mei și cum îi simțeam că au adormit sau au plecat de-acasă, iute o și zbugheam din cameră afară și drept în curte la Iovan mă opream. Într-o după-amiază ai lui Iovan trebuiau să taie un vițel și eu mă perpeleam că ai mei nu se culcă și că nu mă puteam duce să asist și eu, doar mă chemase prietenul meu. Muream de ciudă, nu alta. Nu știam ce să fac. Pînă la urmă m-am hotărît s-o șterg tiptil. Am ieșit frumușel din casă și din curte, pe poarta mare, care nici nu știu cum am făcut-o să nu scîrțîie, fără ca părinții mei să mă simtă, erau prinși în descurcarea unei pricini. Ce frumos era afară! Ploua. Tălpile mele goale lăsau urme micuțe în noroiul drumului. Aerul părea parfumat. Norii se duseră și veni o adiere și un soare cu dinți. Apoi ploaia încetă. Se ivi curcubeul. Era la doi pași, îmi venea să-l ating cu mîna sau să-l sar ca pe o coardă miraculoasă. Cînd am ajuns, vițelul înjunghiat privea în gol cu ochii lui mari, înlăcrimați, triști. Iovan avea nuiaua însîngerată. M-am întors acasă. Am intrat la fel de tiptil cum ieșisem, în camera mea. Ai mei încă se ciondăneau. Tata a auzit o mișcare. A deschis ușa să vadă dacă dormeam. Da, „dormeam".

Iovan fusese un sălbatic și era sortit să rămînă un sălbatic. Nimic din firea lui nu prevestea că

Scanned with OKEN Scanner

poate o să fie altfel. Așa arăta și acum. Îl vedeam. Era de neconfundat... cu nuiaua lui îmbobocită și cu mersul său egal, netulburat, bătînd praful, care se ridica în mici rotocoale în urma lui, cu bocancii enormi în picioare, și cu privirea dreaptă, ațintită undeva departe, înainte și cu spatele ca de plop neîncovoiat... un bărbat a cărui înfățișare nu trăda nici o vîrstă, da, nici o vîrstă... Părea ca un sfinx, fără de timp... Cui i-e dat să cunoască veșnicia vîrstei lui?... Avea aceeași pălărie mare, roasă, antediluviană pe cap... Nu se uita nici în dreapta, nici în stînga, ci doar înainte, dar nu era sigur nici lucrul acesta, nu, el nu privea decît în el însuși și în adînc... Oare acum mă vede așa cum îl văd eu? O, se prefăce că nu mă vede! Ții minte!? Oamenii treceau pe lîngă el, iar Iovan se uita la ei atent, însă nu-i vedea, fiindcă el privea (oare tot însușirea asta o mai are?) dincolo de lucruri și de ființe!... Numai cînd te uitai la el mai de aproape îți dădeai seama, din privirea mereu străinie, că e purtătorul unui secret, al unei taine, al unui mister (propriu locului) greu de dezlegat cu unelte la îndemîna oricui și urzite la lumina zilei. Da, aparent pare un țăran robust, ca mulți alții din Lunca. Cîți nu au mușchii feței proeminenți, barba puternică, gura seacă? Numai că gura lui pare o fîntînă... oare mai pare astfel?, se întreabă Traian... o fîntînă din care Scorpia vrea să sece izvorul, să-l soarbă, întruna se luptă, căci altfel buzele lui, ce par a fi pustiite de luni de zile de apă, oricînd s-ar înroura. De fapt, toată ființa lui seamănă cu o esență, cu un fel de miez al elementelor, pe care s-a întipărit o nostalgie veșnică, însăși taina veșniciei. Are un aspect sever, de stîncă singuratică, bătută de ploi, dar uscată de vînt...

Dar oare acesta este Iovan cel real sau cel de odinioară, rămas neschimbat și augmentat de închipuirea mea sau de simțul exagerării pe care mi l-a dezvoltat enorm meseria de actor ? Dar oare îl cunoscusem vreodată cu adevărat pe Iovan ? Cînd eram copil doar îl putusem intui, iar de cînd mă aflam la București nu-mi mai păsa de el ; nu m-am mai străduit să-l cunosc, să mi-l apropii. Dimpotrivă, în scrisorile pe care i le scriam din cînd în cînd, îl condamnam că nu pleacă din sat, că se încăpățînează să rămînă în „capul ăla de lume" ! Ce prostie ! Mă înstrăinasem de el. Căci dacă era să gîndesc ca un prieten, ca acum, trebuie s-o recunosc, nu puteam să mi-l închipui decît aici. Pe unul ca el nu poți să ți-l imaginezi în altă parte, la el nu-i o problemă de schimbare sau dezrădăcinare, de adaptare sau supraviețuire și nici de degradare a ființei umane, ci o problemă de dispariție, de pieire definitivă, absolută, a însăși rațiunii de a fi a esenței omenești, profund și veșnic legată de prima sa vîrstă, de origini, de natură, ca matcă primordială, ca strat vital pur. (Oare ce speculații — „nu, astea nu-s speculații, sînt adevăruri, pune mîna și studiază, eu sînt la zi cu noutățile civilizației, nu uita, *I'm a Conqueror*" — ar mai face Traian dacă ar ști acum că Iovan e complet schimbat, că nu e o Imagine, o proiecție a conștiinței sale, ci un om real ? Că e însurat, de pildă. Că are soție și trei copii. Că nu a mai vrut să-i răspundă la scrisori de cînd și-a descoperit menirea socială de a fi. Că acum umblă să aprecieze întinderea locurilor mlăștinoase și că are un nou prieten. Că pentru el „veșnicia" și „clipa" sînt momente ale aceleiași trăiri organice. Că nu înțelege statornicia decît ca pe o devenire naturală, aceea de a da naștere vieții, de a face astfel ca nu-

Scanned with OKEN Scanner

mele să un piară. Că Viața și Numele sînt totul, ele sînt însești urmele de neșters ale Adevărului.

Uite-l cum pășește îngîndurat... absent... De ce o fi avînd capul atît de mare? Sau poate că pălăria i-l face atît de neobișnuit!... Parcă mai ieri îl lăsasem așa însingurat... cu pantalonii ăștia închiși la culoare, din stofă aspră, frecați de muncă, și în cămașa asta de in!... Și-acum îl întîlnesc la fel (sînt sigur că nu are nici o boare de sudoare pe chip!), pe căldura asta toridă (doar cămașa îi este puțin udă de transpirație la spate, lucru pe care nu-l pot zări, dar fiindcă l-am observat cîndva, acum ca prin farmec mi-l aduc aminte), da, e la fel, de parcă nu s-a întîmplat nimic cu Iovan între timp (și cînd se gîndea că nu-l mai văzuse, oho, de cînd terminase facultatea ca „tînără speranță", iar între timp chiar devenise o certitudine, cum scrisese mai deunăzi despre el amicul Han Pira; zbura de colo dincolo, numele lui circula, era pe buzele publicului și pe afișe, îl visau admiratoarele, care, nu se îndoia, dormeau cu poza lui — pe care o puteau lua de la orice chioșc, ca vedere — sub pernă; își cumpărase și casă, mașină, oho, oho!). Parcă nu a trecut nici o clipă de cînd ne-am văzut ultima oară! (Ciudată aducere-aminte! Ca și cum uitarea nici n-a existat, ca și cum o negură deasă, care-i despărțea, care-i ținuse departe, în timp mai ales, unul de altul, s-a destrămat, deodată, ca prin farmec!)

Îl urma de departe... fără să se apropie, fără să grăbească pasul. Nici nu avea de gînd să-l tulbure. Uite-l cum pășește! Pare ca un orb care a mers de infinite ori pe același drum!... Iovan își încetini mersul. I se părea că anume o face, ca să se micșoreze distanța dintre ei. Îl văzuse? Sigur. Chiar îl vedea, cu privirea lui cuprinzătoare... nici nu tre-

buia să întoarcă sau să miște capul ! Da, forța reîntîlnirea. Dar n-avea chef. N-am stare. Dorise... așteptase atît de mult momentul acesta sau credea că-l dorise. Eu sînt în doliu. Nu-i clipa. Ea a sosit, dar mă feresc s-o întîmpin. O alung de la mine. Uite așa, ca pe un fir de praf rătăcitor. Ce să-i spun ? ! Mai bine comunicăm astfel, fără vorbe, ca întotdeauna ! Ah, tata... Iorgovan nu știe de ce sînt acum aici, ce vrea de la mine, de ce mi-a ieșit în cale, ce așteaptă, de ce nu mă lasă în pace, de ce nu dispare pe una din căile lui neștiute ? Ce-i pentru el propriul său tată ? Tatăl lui... paracliserul, puah ! A simțit el vreodată, știe el ce-i aceea teama de tată ? Dar absența tatălui ? S-ajungi să-ți fie atît de frică de el încît să crezi că nu-l mai ai ! Parcă și-acum simt cum mă dor genunchii de-atîta stat pe coji de nuci, în copilărie, într-un colț al camerei mele, pe cînd el mă pedepsea, adesea Stăpînul mă pedepsea, din nu știu ce pricină ! (De cîte ori joc un rol în care indicația regizorală e să stau în genunchi, de atîtea ori mă văd stînd pe coji de nuci și realizez momentul cu atîta emoție încît par căzut în transă. Nu mă revolt. Nici cînd eram mic și eram trimis la colțul pedepsei nu m-am revoltat vreodată, lăcrimam, dar înduram, nu protestam. Poate și de asta am fost timid, rușinos, sperios atîta vreme ! Ca deodată să fug și să devin ceea ce numai în visurile mele cele mai ascunse nutream : un cuceritor !). De cîte ori n-o auzisem pe mama vorbind ca și cînd i-ar fi dorit tatei moartea, așa cum fac muierile care au pe cap un bărbat bețiv și trebuie să-i suporte zilnic pandaliile ! Oare acum se bucură că a scăpat de el ? Nu, nu cred să fi ajuns atît de rea... deși încăpățînarea luncanilor e o boală grea, e fără iertare... Dar așa e, în general, omul care îndură multă vre-

me : își blestemă asupritorul, îi dorește moartea și cînd ea vine, nu se mai bucură, fie că a venit prea tîrziu, fie că s-a obișnuit cu viața pe care a dus-o și s-a mai consolat, văzînd că alții o duc mai rău, fie că se gîndește că și pentru el cimitirul e aproape, că-i muritor și că oricînd poate să-i bată ceasul. Pe mama o mai auzeam însă spunînd că de era altul în locul lui nu era mare scofală, poate era mai rău. Avea motivele ei să se împace cu soarta. Deși eu mereu am condamnat-o și întărîtat-o : cum de putea să accepte „pretențiile" lui, nu-i e parteneră de viață ? Căci tata a tratat-o mereu ca pe o slugă, de parcă ar fi luat-o să-l slugărească numai pe el. Tu n-ai de unde să-l înțelegi, băiete ! Ta-su i-o lăsat atîtea datorii pe cap cînd o murit, că o trebuit să tragă pentru ele toată tinerețea ! El n-o avut vreme să învețe ca tine !... Asta era pe vremea cînd ea căuta să-i justifice în fața mea purtările de stăpîn, de bărbat care niciodată nu și-a spălat blidul în care a mîncat și nu s-a interesat de copil, adică de mine ! „Omul meu... care mi l-o dat Dumnezeu", de, vorba dracului. Omul ei care a înjugat-o și a pus-o să tragă și pentru oalele sparte de ta-su, care a băgat toată averea și banii moșteniți într-o fabrică falimentară, la Upea și în jocuri de cărți. O, și cînd mă gîndesc cît de bună era mama mea cu mine, cît de bună mi se părea că era cu toată lumea și bună cred că a rămas, dar în ultimul timp, în puținele dăți cînd am văzut-o, bunătatea ei părea forțată, venită din oboseală și din suferință. Și cînd mă gîndesc că nici tata nu era atît de rău ! Era un om înțelept... atîtea lucruri am învățat de la el : Cred că l-a înrăit gîndul că n-a putut să se ridice mai mult, atît cît îl ducea mintea, că putea să ajungă cineva, în capitală sau pe altundeva în lumea mare, pe unde s-au pricop-

Scanned with OKEN Scanner

sit alții mai proști ca el, cum îmi spunea spăsit în clipele, rare, de mărturisire... Și-atunci și-a „răzbunat" oful pe mama. La început fără voie, mai pe urmă din nevoie. Ea s-a obișnuit cu realitatea și a înțeles mai greu ce se întîmplase cu destinul ei. Plecarea mea de acasă, mai ales, a avut darul s-o mai lumineze. Dar, de fapt, mai mult i-a pricinuit necazuri, necazul cel mare, care a îndîrjit-o și a înăsprit-o împotriva tatălui meu : de-atunci n-a mai putut să-i ierte marea vină sau al doilea mare păcat din lume (după cel al întreruperii vieții pruncului din pîntec) față de mine : izgonirea fiului de-acasă ; avea să facă din el un fiu rătăcitor. Era convinsă că din cauza lui eu sînt departe de casă, că hoinăresc neajutorat prin lume, că numai el, prin felul lui aspru, autoritar de-a se purta, m-a alungat și m-a înstrăinat de ea. Ceva-ceva adevăr, trebuie să recunosc, se afla în cuvintele ei. Mi-aduc aminte de atîtea scene cînd mă pedepsea fără vreo pricină bine întemeiată. Îl invidiam pe Iovan pentru viața lui liberă. De multe ori mă asociam în gînd blestemelor mamei, care nu-i dorea tatei moartea, adică nu-i spunea nimic înveninat cînd se găsea prin preajmă ci doar în fața mea ce se mai scăpa, iar cîteodată chiar eu îl uram și doream să nu-l mai văd niciodată. Îl invidiam pe Iovan și pentru tatăl lui. De cîte ori nu m-am gîndit ce bine ar fi fost ca tatăl lui să fie și al meu ! Ce n-aș fi dat să fi avut și eu un tată ca al lui ! O, ce bun era, cum se purta cu mine ! Nu era în stare să facă vreun rău. Nu l-am văzut și nici n-am auzit să-l fi pedepsit în vreun fel pe Iovan sau măcar să fi ridicat mîna asupra lui sau chiar glasul să și-l fi înăsprit cînd făcea vreo boroboață. Nu. Nu s-a supărat niciodată pe sălbăticia lui. Omul e unul, spunea, și cheile firii sînt în mîinile fiecăruia, singur le

Scanned with OKEN Scanner

poate afla și cuceri. Visam o lume fără stăpîni, adică una fără tatăl meu. Și am ales calea evadării. În această dorință de a nu-l mai vedea, stă doar o parte din adevăr. Oglinzile orașului, ale civilizației, sînt însă cealaltă mare parte. Mama n-a avut de ales sau; mai bine zis, și-a ales singură soarta de martiră, ca și cum ar fi avut o vocație neobișnuită provenită din misiunea de a mă ajuta pe mine la facultate, trimițîndu-mi bani pe furiș, fără să știe tata. Nu știu cum făcea rost de ei, căci el nu-i lăsa nici un ban pe mînă, era un zgîrcit. Probabil că-l buzunărea. Și mai cred că tata a murit fără să bănuiască măcar ceva în această privință. Acum, că sînt aici și mintea mi-e limpede, spălată de aerul acesta pur, pot spune că am avut multe motive să-l părăsesc pe tata (nu-i adevărat însă că plecarea de-acasă m-a înstrăinat de mama). Da, am dorit să nu-l mai văd, mai ales atunci cînd mă făcea să-l urăsc, dar acum cînd nu mai e, cînd *într-adevăr* nu mai e, parcă l-am iertat, ba chiar un val de recunoștință pentru ce-a însemnat el pentru mine se convertește într-o împăcare ce mă „răzbună". Și cred că mama simte la fel. În chipul ăsta tata mi se pare că încă e viu, că n-a murit, așa cum atunci cînd trăia, cînd n-am mai vrut să-l văd, era ca și cum n-ar fi fost, ca și cum era mort...

Au traversat, mergînd unul după altul, pe drumul de care, tot acoperișul dealului, toată muchea lui împînzită de o cîmpie înaltă, de o platformă vie, numai crînguri și lanuri, fiecare avînd vreme să se gîndească la ale lui, dar și la ale celuilalt, căci altfel nu era posibil. Înainte de a coborî panta dealului, Iovan se ridică pe un dîmb care se vedea acolo și parcă vru să se întoarcă. Traian îi sesiză pornirea și se dădu după un tufiș, din cele nenumărate care brăzdau laturile drumului. Se feri

să dea ochii cu el sau să fie văzut. Soarele incandescent se apropia de pămînt și acum părea că îl înghite pe Iovan. Nu, era una cu Iovan, semăna cu el. Parcă răsărea... Nu, nu răsărea... de cînd îl știu e în căutare de soață. N-are somn, colindă satele, e mereu în stare de veghe, își caută perechea... *Foaie verde de cicoare, / In prunduț de mare / Iată că-mi răsare / Puternicul soare. / Dar el nu-mi răsare / Ci va să se-nsoare ! / Că mi-a tot umblat / Lumea-n lung și-n lat / Țara Românească / Și Ardelenească / Lungiș / Curmeziș, / Și tot n-a găsit / Potrivă să-i fie / Vro dalbă soție...* Iovan își mai suprapuse o dată ființa cu cea a soarelui, privi roată, apoi dispăru, coborînd panta dealului

X

De unde se găsea el acum, o putea vedea ca în palmă. *Sărata* — așa o numeau luncanii, așa o pomeniseră și Traian și toți care o știau din moși-strămoși. Cei bătrîni spuneau că Dumnezeu își făcuse pomană cu ei, că le dăduse „doftorie" naturală chiar în hotarul lor, fiindcă cine intră în ea iese vindecat ca din pîntecul mumă-sii. Zece sate în jur auziseră de locul acesta și unii, pe care îi îngăduiau luncanii, mai ales pe cei din Măgura Upii, aflați și ei la o aruncătură de băț, peste deal, chiar se convinseseră de puterile lui miraculoase. Auziseră pînă și cei de la București. Primul gînd, îți mai amintești, cînd ai ajuns acolo a fost să mergi pe la forurile competente și să-i convingi pe oamenii de știință, să-i îndemni să vină aici, la fața locului, să vadă ce și cum. Ei auziseră de loc, dar nu se urniseră încoace, parcă n-aveau curiozitate și nici încredere.

Scanned with OKEN Scanner

Probabil că erau sătui de „minuni" dintr-astea, îl se mai semnalaseră lucruri neobișnuite și li se vorbise despre ele ca despre pomul lăudat, ca despre lîna de aur, dar în realitate fusese un fiasco. Numai că minune fără credință nu se poate, cum îmi spunea mama că le zicea acolo, la biserică, popa Vasileodor. Și luncanii credeau în Sărata lor și de aceea pe ei îi vindeca și-i nemurea și alte minuni făcea !... Dar nu te-ai lăsat, te-ai ținut de capul unora pînă ce, în chiar prima vacanță de vară, ai reușit să vii aici cu doi specialiști. Mare vîlvă a fost atunci pe capul luncanilor, pe-al babelor mai ales. Iovan se ținuse departe ; niciodată n-ai știut ce credea el despre toată povestea asta... Și, într-adevăr, locul îi minunase pe oaspeți, din „mirific" nu-l mai scoteau. O verdeață abundentă se întindea cît vedeai cu ochii, pînă în poala munților, a pădurilor, care erau destul de aproape, la vreo trei kilometri, de o parte și alta, pe pantele dealurilor, numai pădurici, iar în partea din vale, unde se scurgea apa Săratei și forma un rîu mititel, ce se vărsa în Valea Luncii, se zăreau luncile și digul vechi, unde fuseseră vremelnic, cîndva, „iazurile Mariei Terezia". Nu era loc să nu fie acoperit cu tufe, arbuști fructiferi sălbatici, crescuți ici și colo, prin rîpe, uneori mai abrupte, mai ales pe panta dealului pe care se afla Traian. Numai unde era Sărata propriu-zisă, un fel de băi primitive, naturale, pămîntul arăta ca o hîrtie văruită, ca o piele de mioară întoarsă, ca un pod de palmă albit, căci era plin de sare și soarele și vîntul îl uscau, iar din loc în loc, în spațiul acesta sec, pustiit, se aflau mici goluri negre, mici gropi umplute cu apă, în care mișunau puzderii de viermișori. Stufărișul și păpurișul inundau din belșug multele căi ce duceau de la o groapă la alta, do-

Scanned with OKEN Scanner

sind aceste căzi sculptate de vreme, unde se băgau luncanii să se vindece, mai bine zis, să nu ajungă să se vindece... Specialiștii luaseră mai demult, cîteva eșantioane din apa sărată a bălții ciudate și nu peste mult timp sătenii au văzut că sosește acolo un buldozer și un escavator și că începe treaba. Au sosit chiar și cîteva mașini încărcate cu pietre mari, dreptunghiulare, pe care le-au deșertat în preajma gropilor... Mari speranțe și-au pus luncanii în viitoarea construcție ! Stăm aici, la capu' pămîntului, uitați de lume... Destui or fugit la oraș... Da' dacă se fac aicea Băi, s-or întoarce ei îndată... c-om avea de toate... Mai întîi și-ntîi c-o să asfalteze și pînă aicea... ca prin satele de primprejur... că numai noi om rămas neasfaltați, cu drum de țară, ca pe vremea Poediei.. Apoi să avem magazine multe, de tăt felu, și restorante și poștă ca lumea, nu ca asta, încropită în casa lui Uncuț... Și-s-avem și telefoane, nu două, cîte-s amu, unu la poștă și altu la ceape, și club să zidim, s-avem și noi cu ce ne mîndri, să facem formații artistice... să ieșim în lume, că și pe la noi știu mulți juca cu foc și cînta din gură ca Sofia ceea din Vicoveni... În zilele acelea, ții minte ?, toți luncanii își lăsaseră treburile și veneau aici, dar nu se apropiau de Sărata, stăteau colo, pe buza dealului dinspre sat, și priveau în vale, la mașina aceea mare care începuse să excaveze pămîntul. În două-trei zile muncitorii făcuseră un fel de piscină sau bazin de înot. Iar tu, care erai mereu prezent acolo, ca unul ce iscase toată vînzoleala aceea, priveai dealurile și visai la hotelurile ce se vor ridica aici, la puzderia de vile care vor împînzi locul și se vor pierde în inima pădurii... Urmase duminica. Luncanii ieșiseră la horă, se nimeri să fie și o nuntă, și se veseliseră ca niciodată. Citeai

pe chipul lor o bucurie de nedescris. Discutau între ei numai despre viitoarea stațiune... Stațiunea lor! Își făceau fel de fel de planuri mai fiecare venea cu o propunere își dădea cu părerea, cum o să fie, ce-o să se facă... în cît timp paradisul lor o să fie cunoscut de toată țara... și de străini... c-or să vină aici de peste mări și țări tot felul de oameni, oameni de seamă... și rudele care și-au uitat numele or să vină, nu așa ca acum, cîte o pasăre rară, grămadă or să vină... să se vindece... că tare bolnave trebuie să mai fie pe-acolo prin pămînturi streine... Dar mai apoi nu mai venise nici un specialist, nici un muncitor, nici o mașină și totul a rămas și pînă azi, vezi?!, așa cum începuse: de pe panta dealului, de pe ridicătura unde se afla, Traian putea zări mai într-o parte, spre dreapta, de băile primitive, bazinul excavat dreptunghiular și ceva mai adînc... De începutul ăsta au profitat din plin, dimineții, copiii — care se scăldau în apa adîncă a bazinului; la amiază și pe înserate ciurdele... — driganele (îi șoptea Iovan), — stăteau vîrîte pînă la gît în gropile de nămol de lîngă el, cînd rumegau hrana mîncată în timpul zilei și își găsiseră acolo, pe caniculă, un loc nesperat de răcoros...

XI

No, iacă, ce ți-am zis, se bucurau pe atunci bătrînii, care țineau la Sărata lor așa cum o pomeniseră, se bucurau că nu se făcuse aici, din ce pricină nu conta, stațiune, băi amenajate, că nu se canalizase locul... ca să se înfrupte numai ei din toată substanța aceea vindecătoare... „să n-o

subțieze străinii"!... Pînă în sat, Traian mai avea de trecut pe lîngă Sărata. În drumul lui spre casă era oare ultimul obstacol pe care îl mai avea de trecut? Dar ăsta nu-i un obstacol, e un spectacol, locul cel mai plăcut de privit de sub soare. De fiecare dată, cînd venea acasă, atunci, în primii ani de studenție, anume venea pe jos pe aici, ca să nu scape prilejul de a privi neștiut ca un martor nesperat, căzut parcă din cer, ritualul din gropile Săratei. Știa că pe-o căldură ca asta toți bătrînii din Lunca se aflau acolo... la vindecare. Chiar și unii de prin alte sate... care puteau să ajungă pînă aici. Mama îmi povestise că, odată, din nu știu ce depărtări, venise și un paralitic... îl aduseseră pe brațe ai săi... Eu nu l-am văzut, cică asta fusese demult, însă de-atunci mi se povestise de atîtea ori(bătrînii mai ales repetau la nesfîrșit, invariabil, povestea lui...) despre bolnavul acela încît am ajuns să văd aievea... cum îl poartă pe ulițele satului, cum ies cu el prin dreptul „Vădanei" și-l duc pe cîmpul de pe dealul Ciorii, pe drumul ce duce spre Sărata. O, ce mai repetau la nesfîrșit, l-am văzut, l-am văzut cum și-o recăpătat mersul, am văzut cu ochii mei, feciorule, cum s-o produs minunea... Și de povestea asta se lega întreaga fascinație și atracție mai nouă a locului. Bătrînii erau atrași aici ca de un magnet cosmic, ca de o forță tămăduitoare nevăzută. Pînă la vindecarea paraliticului, cică Sărata era mai mult loc de scăldat și joacă pentru copii și de lîncezit driganele în gropile ei. Dar odată minunea făptuită și văzută, cu toții și-au dat seama de secretul „vîrstei" lor, doar cînd erau mici n-a fost unul să nu se bălăcească pe-aici, să nu se dea cu mîl negru de la fundul bălții și să nu se joace de-a dracii! Luau deci leacuri cu ei, le intrau firesc în pori și

o duceau cu sănătate pînă la adînci bătrînețe. Abia acum începeau să se doftoricească, iar de cînd cu minunea, descoperiseră cheia de și mai lungă viețuire. De cum simțea luncanul că are ceva, că-l dor șalele, că l-a apucat tusea, că-i bolnav în vreun fel... venea iute și se vîra pînă la gît în gropi și se întindea apoi să se usuce la soare pe pămîntul albit de sare... De-atunci au început să țină la gropi ca la ochii din cap, să tăinuiască misterul, să-l ferească de urechi și priviri străine, să-l păzească de drigane și de bălăceala copiilor, care pînă atunci dacă nu erau cuminți, erau trimiși să se scalde sau să zburde numai în gropile cu nămol... „Că doară cu ochii noștri l-om văzut pe paralitic cum o fost adus pe brațe și nu după multă vreme l-om văzut pășind pe ulițele satului ca un om teafăr, vioi și roșu în obraji, ca născut din morți, dînd *ziua bună* tuturor și aducîndu-ne vorbe curate de laudă și mulțămire și binecuvîntîndu-ne locul și pămîntul și apele și aerul pe care-l respirăm"...

XII

Nici nu porni bine la vale și inima începu să-i bată puternic de parcă voia să-i sară din piept. Era năpădit de o emoție pe care, după atîta vreme de ne-trăire, n-o înțelegea. Scăpase doar de obsesia imaginii tatălui său și de urmărirea lui Iovan, singurele lucruri care, cu adevărat, i-ar fi putut pricinui — și justifica — o asemenea emoție. Dar astfel de gînduri hotărî să și le scoată din minte. Se porni să alerge. Privirile și gîndurile și le concentră numai într-acolo. Cobora aproape în salturi. Cu cît se apropia mai mult, cu atît inima parcă

Scanned with OKEN Scanner

îi bătea mai tare. Nu mai avea mult. Trebuia să se ferească să nu fie văzut. Încetă goana și începu să se pitească, să se dea după tufe și copăcei, să se strecoare după ierburile înalte. Ajunse în zona stufărișului, merse ca o pisică, să nu tulbure defel liniștea nefirească, cum o percepea auzul lui obișnuit cu zgomotul marelui oraș, și își găsi un loc de unde putea privi nevăzut spectacolul, mai ceva decît din culisele unui teatru...

În după-amiaza acelei zile toride de vară, după ce mă luptasem cu atîtea obstacole, cele mai grele fiind lăuntrice, în sfîrșit, de acolo, din ascunzătoarea mea, la numai o aruncătură de băț de faimoasele băi ale Luncii, îmi puteam permite să văd ceea ce voiam să văd. (Ceva mai presus de fire, ca o taină a locului, ca o canicula a minții, îmi stăpînea și de data asta parcă voința și plăcerea unei trăiri de soi, precum un păpușar marionetele sale!) O, binecuvîntate priviri, ce vedeți? Numai pe voi, făpturi-femelă cu grăsimi atîrnînd de alte grăsimi ca poamele în balans pe terase! Stați în gropi cu apă sărată anume pentru voi, în gropi cu nămolul mai negru decît cerul, da, decît cerul gurii Scorpiei mele. Stați pînă la gît, culcate, în găoacele pămîntului, ca driganele în groapa lor vîrîte una în alta și aflate alături, la cîțiva metri, să se vindece și ele. Sigur, sînteți, mai toate, bolnave de reumatism, cum sînt eu de romantism acum cînd vă privesc! Desigur, bătrînelor, driganelor, v-au lăsat moșii voștri singure să luați tăria locului, poate ei s-au dus demult, poate au rămas la crîșmă sau nu pot eu încă deosebi care-i bărbat și care muiere în amestecul și înnămolirea voastră?! Deși nu-i una dintre voi să nu aibă plin carul de ani, totuși arătați ca niște luturi încă vitale, ah, cum vă țineți scai de viața asta slăbă-

noagă care scapă gîlgîind și iese, îi vezi sufletul ? prin gurile știrbe, vai, cît de știrbe, chiar dacă de cînd vă știu ați mîncat doar pere moi, zămate cu salivă ! Tăifăsuiesc... adunate în grupuri de cîte trei, ținîndu-se, să nu alunece sub apă, cu mîinile de sînii uriași, ca de niște plante exotice fără gravitație, și Traian rîse în sinea lui de comparația pe care o făcuse. Ce femele mari, de rasă ! Pun pariu că brațele lor, curgătoare, ca nămolul negru prelingîndu-se, asudă o dată cu mișcarea de revoluție a pămîntului ! Iar în aer, cînd le scot la soare, au sclipiri lipicioase, ca de oglinzi ademenitoare. Fluxul și refluxul ăsta de cărnuri nămolite, îmbibate cu viermișori și săruri lecuitoare, răspîndesc o mireasmă de înger putrezit pînă la o depărtare de peste doi kilometri, pînă la cîrciuma din sat, unde, celor care beau, moșilor lor poate, li se amestecă, în mirosurile de rachie din nări Prin apă văd mișcîndu-se micile vietăți, un fel de lighioane sau scorpii minuscule, care numai într-un asemenea mediu pot trăi și se pot naște și înmulți. Ele sînt purtătoare de miracolul vindecării, de sarcini ale vieții și întineririi. Bătrînele țărănci, vezi-le, colea în acvariul ăsta divin, nu se pregătesc de moarte, se pregătesc numai de viață. Pe ele nu le așteaptă moartea acasă, sînt sigure de asta, căci iau de aici viață destulă ca s-o sperie, să nu le mai dea tîrcoale. Ca niște semne chirilice sau ca scrierile acelea ciudate de pe tăblițele găsite pe Insula Paștelui, da, chiar așa, nu mai comunică nimic prin gesturi, gesturile, indescifrabile, li s-au topit în întregul ființei... Pe cap au toate, se putea altfel ?, pălării de paie. Ca să-și apere de razele arzătoare fețele bine îngrijite cu alifii doar de ele pregătite și știute. Băgate pînă la gît în nămolurile ăstea zeiești, par, în panoramă, sau dacă

ar fi filmate cu o macara din plonjeu, niște minuscule sisteme planetare rămase, parcă pentru o clipă, în repaus absolut. Se bălăcesc cu voluptate discretă, abia observabilă, în lăturile acestea vindecătoare și dătătoare de atîtea sigure speranțe!... Privește-le acum, ohoho, cum ies să se usuce, cum își scot trupurile nămolatice, ca de balenă, la soarele mirabilei tămăduiri necesare! Nu se putea altfel, și ca la un semn se întind pe pămîntul albit de sare. Mișcările acestea le fac cu o sfială pudică de fete mari, iar un regret melancolic li se întipărește pe chip. Cînd au ieșit din gropi parcă am văzut înălțîndu-se niște rachete primitive asemănătoare unor basoreliefuri de pe malul unui Danubiu preistoric. Acum, pline de nămol și sare, trunchiurile (cărei geometrii? desigur, neeuclidiene, barbiliene poate) se curbează, aproape feciorelnic, cu gemete ușoare, la raza puternicului soare. Dar în unduirile lor există totuși un amestec de stranie masculinitate! Nu-i așa? Și nu ți se pare că adunate astfel grămadă, cum stau acolo tolănite, seamănă cu o turmă pioasă de pui de elefanți? Sau de drigane? Nu, fiindcă acum nămolul de pe ele se usucă, devine gri, albicios! Și chiar așa, tot au ceva nepămîntesc. Cu capete semețe, de țărănci bine trăite și plimbate deseori la sfintele sărbători de la Sîmbăta, în Daciile feciorilor și nepoților lor veniți anume de la oraș, repetă la nesfîrșit povestea paraliticului care „aci și-o căpătat mîndrețea mersului său de bărbat...“

De la facerea lumii părea să fie locul acesta și chiar de atunci și era, căci, în „nemurirea“ lor luncancele erau fără de vîrstă și orice lucru care exista acum sau pe care îl trăiau li se părea că există de-o veșnicie și că-l trăiesc așa ca-ntotdeauna. Așa cum stăteau imperturbabile în gropile

Scanned with OKEN Scanner

lor și ascultau săbiile stufărișului cum cîntă în bătaia zefirului, la fel ca și ieri, ca și alaltăieri, ca și vara trecută, ca și cealaltă vară trecută..., tot astfel li se părea că locul acesta le aparține de-o veșnicie și că-l moștenesc din om în om, din aceeași tulpină a arborelui genealogic al Familiei care stă la baza satului, care-i sămînța lui... pe nume Iorgovan. Și Traian putuse să vadă în arhivele bisericii că un nume ca acesta se afla la originea satului, care s-ar fi chemat mai întîi chiar așa și nu Lunca. Erau multe documente care atestau vechimea satului, dar el nu se mîndrise niciodată cu așa ceva, parcă n-ar fi fost luncan get-beget. Lauda asta a originii, a vechimii, a statorniciei, în lumea modernă, a satului planetar, i se păruse mult timp un orgoliu nemăsurat al consătenilor lui. Și totuși uite-i cum „veșnicesc", nepăsători la schimbările lumii, ca și la îmbătrînirea ei ! Ce vă pasă ?! Vă credeți împărătese pe locul acesta dăruit vouă — ca și altor preferați ai soartei — de nu știu ce hazard, o dată cu toate celelalte minuni de pe pămînt ! Și numai voi să vă bucurați de el, nu ? Dar tot am să vă fac eu figura, o să vedeți !, spuse Traian revoltat. Cum ajung la București, mă pun pe capul specialiștilor ălora, să continue aici ce-au început ! Și-acum sînt cineva, nu se poate să nu mă asculte !....

În apropierea Sărateï se afla un pom. Cîteva făpturi-femelă, cum le zicea Traian, se ridicară și, ca într-un balans cosmic, porniră într-acolo... A, da, uitasem ! Miraculosul loc e înzestrat parcă anume cu un izvor de apă dulce și păzit de un arbore cu umbră de înger bun. Însetatele guri vin alene și-și moaie buzele sărate și arzînde în apa dulce și răcoroasă. Ca niște plante uriașe, ce mai, ca niște drigane umane, se apleacă în genunchi și le aud

cum le pîrîie oasele și le plesnește în mii de șuvițe pînza de nămol uscat în care stau înfășurate ca într-o a doua piele, cît pod de mult se apleacă și se adapă din limpezimea acelui ochi nesecat al făpturii antediluviene a pămîntului ! În valea asta părăsită de alți oameni încep să adie umbrele : parcă e atmosfera sacră în care moartea, sub un chip de naivă vindecătoare și cu traista plină de sănătăți amăgitoare, își triază bolnavii. De pe acum, fără s-o știe, se pregătesc femeile-femelă pentru aspectul lor veșnic ! O să mai apucați voi oare surpriza pe care am să v-o fac eu cît de curînd ? Sigur, am să vă dau acest prilej, mai spuse Traian și se grăbi să plece, parcă nepăsător dacă mai este sau nu observat, întorcînd chiar într-adins capul ca să le mai privească o dată : fără să-l vadă sau fără să le pese de el, deși li se arătă, le văzu cum iau din fundul apei sărate a gropilor, în care se vîrîră iar, nămolul vindecător și își netezesc unele altora, pe spate mai ales, larva de lut a cărnii, își întind negreala cu blîndețea unor rugăciuni abia șoptite.

XIII

Iovan îl văzu cum se depărtează de Sărata și cum, cînd ieși din stufărișul ei, începu din nou să alerge. Trecu aproape de locul de unde veghea el și îi putu auzi clar cuvintele ciudate (cum avea să le mărturisească mai tîrziu alor săi) cu care tulbură aerul blînd al dealului împădurit ce-l mai despărțea de sat : Pentru voi, pentru nemuritoarea voastră prezență s-au născut cuvintele deocheate, toate universurile de cuvinte știrbe, grase, împes-

trițate, dar și toate cuvintele-curcubee, imaginatele și încă neimaginatele cuvinte-culori, ca și ametitele, bolnavele cuvinte care îți împleticesc limba în gură, care au și venin pe ele, cuvintele-scorpii, cuvintele-lighioană... La aceste vorbe pe Iovan îl trecu un fior și, cum vă spui, le povestea el mai încolo alor săi, mă năpădi și o presimțire. Unde-i era cartea cu care venise și de la măru' pădureț nu o lăsase deloc din mînă ? (Ce om, a izbucnit atunci nevastă-sa, o vi'nt cu mîna goală acas', la mumă-sa, făr tu un cap de ață... făr de o floare la mormîntu' lu' tătîne-su și doară zici, tăt satu' zice, că-i om mare acolo... că are bănet, că ce-o visat s-o ajuns... de, poate i-o adus mumă-sii ceva bani, da' chiar și-așa, nu se cade să intri-n sat cu mîna goală... ăsta, prietenu' tău, de spui că ți-i prieten și-l tăt aperi, ți-o adus barem ceva, v'o amintire sau ți-o trimis v'o ceapă degerată de cînd îi dus ?!...) Sigur, mi-am zis, o uitat cartea acolo, la Sărata, în locul unde s-o pitulat să vază ce-i interzis bunului simț să vază, c-așa o fost mereu de cînd îl știu : un uituc fără pereche ! Și mă-ntrebați ce-am făcut. Ei, da. Nu l-am mai urmat, l-am lăsat în voia lui și m-am dus să văz de carte. Ei, da. Presimțu' meu nu m-o-nșelat. Cărțulia era acolo, zăcea deschisă pe pămîntu' gol, albit de sare, ca un sfînt zugrăvit de părintele Vasileodor. O luai de jos, dar pentru prima oară o ispită prea necurată mă-mboldi, de cum atinsei cartea, și îmi îndreptai privirile, strecurîndu-le printr-o deschidere din păpuriș cum sigur făcuse și el o țină mai devreme, drept spre bălțile sfinte. No, mătușile noastre stăteau, nu-ți pot spune cum, ba pot, ca răstignite, la coacere și vindecare. Și-atuncea i-am înțeles răbufnirea ! (De, spunea nevastă-sa, se putea să nu semene sacu' cu peticu' și să nu-i iai

partea și țîfna !?...) Am răsfoit deodată... revista, că era o carte ce-i zicea revistă. Era plină de atîtea desene ciudate, da cu chipuri atît de vii, cu înflorări și lighioane atît de colorate, încît în amețeala căldurii crezui pentru o clipă că-s aievea. Văzîndu-le pe babe bălăcindu-se acolo, nămolindu-se laolaltă cu driganele, simții (sau ai vrut să simți) cum din paginile cărții (revistei, ai zis), da, așa, pe care o scuturai anume de cîteva ori, încep a țîșni și împînzi locul tot felul de ființe nelumești, tîrîndu-se sau zburînd, mergînd în patru sau în sute de picioare, cu o aripă sau o mie de aripi, cu un cap sau zece (tulai, doamne !), așa, năvăliră în Sărata și se puseră de să le prindă pe babe și să le mînce (ei, no, Iovane !) într-o mare de bocete și urlete că-mi venea, mie, ce imaginasem tăt sfîrșitul cela (de, cînd îi să-ți coacă ție mintea...), să intru în pămînt, să nu văz și să n-auz cum e sfîrșitu' lumii și-a nemuritoarelor (mătușile au credința lor și-i păcat să le-o spurci așe !). Da cin le-o spurcă, tu ?! (Și... și..., îl îndemnă să spună mai departe unul din băieții lui mai mari.) Păi să vedeți ! Deodată, din mijlocul Săratei, unde era mlaștina mai năclăită de sînge și apa mai otrăvită, se ridică (ți se păru că..., lasă-l, mamă, în pace, nu-l mai întrerupe, lasă-l să spună... de, să vă umple, ca-n fiice seară, mințile de năzbîtii..., spune, tată, spune mai departe), ei, da, se ridică un balaur (cu șapte capete), nu, cu șapte cozi uriașe și începu să bată cu ele pămîntu și văzduhu de se înfioră tăt suflarea, dealurile se clătinau, riurile urcau munții, pădurile o luau la vale, găinile cîntau cocoșește (cocoșii ouau), pisicile lătrau (cîinii mieunau), vacile fătau mioare (oile viței), nu, oile, cînd le mulgea ciobanu la stînă, dădeau direct mie-

Scanned with OKEN Scanner

re... Iovan se opri o clipă să-și tragă sufletul. (Și... și..., nu-l lăsară copiii, îmboldindu-l.)

Și din paginile celea năzdrăvane prinseră să iasă și alte lighioane, care erau acolo, născute sau nu de gîndul omului, că pe la noi eu n-am văzut și rareori am auzit, de care și eu luai sama pentru prima oară atuncea și le și vedeam aievea, cum vă spusei. (Cum se numeau și cum arătau?) Ei, da... (ia să te văz amu, ce-ți mai fată mintea!...) Și începu să le vorbească despre pajure ciudate și balauri cu aripi și trupuri de șopîrlă, despre capricorni și inorogi, despre metamorfoze de cîini, oameni și animale sălbatice, despre himere și scorpioni cu cap de cîine, încolăciți, despre tot felul de obiecte nepămîntene, reproducea tot ce citise și i se păruse că vede acolo, în aerul și balta Săratei, o lume care încet-încet devenea familiară, căci ochii lui o apropiau de ceea ce văzuse crestat pe strane, pe tîmple, pe bîtele ciobănești, și chiar el lăsase deseori urme, mai cu seamă cînd era mic, urme ale unei imaginații de altă lume, telepatică poate, oriunde se nimerea, pe obiecte și pe ființe, pe arbori și pe drumuri, amestecînd trăitul și tot ce moștenise cu netrăitul și tot ce credea că moșteniseră alții de pe alte meleaguri, oh, tot felul de faraonoaice și sirene cu două și mai multe cozi ieșeau de sub vegetația subacvatică a nămolurilor Săratei, locul se umplea pe negîndite de tot felul de sobori și dulfi, de aspide cu aripi, labe și gheare uriașe, de stihii cu priviri ucigătoare... (da cai înaripați?)... și cai înaripați erau, cai de foc ca cei de pe icoanele cu sfîntul Ilie, și cai cu cap de om erau și grifoni magnifici, cu cioc de vultur, aripi de pajure, trup de leu și coadă de șarpe (tulai!), ciudate întruchipări pe care nu le știa, nu le visase nici în vis de zodie, dar bă-

Scanned with OKEN Scanner

nuia că există, nici mintea lui nu le lega, nu zămislea din atîtea făpturi una singură, și uite, le vedea, le văzuse aievea, cum le vedeți și voi acum, uite, le vedeți, există, nu, dacă stau scrise și înfățișate într-o carte trebuie să existe, nu, și ce-i mai firesc să vezi lei în formă de balauri cu mai multe cozi, păsări cu capete de om și crocodili înaripați, zgripțuroi fermecați și acvile bicefale, pajure cu patru capete, șerpi și scorpii cu cap de fecioară, ciumă cu trup de leu și cap de om, ciumă cu trup de femeie și cap de bărbat cu coarne, ciumă cu cap de om, coarne de bou, coadă de șarpe cu un ghimpe care, dacă te-atinge, îți provoacă o boală fără leac... și-apoi măști, tot felul de măști, măști hidoase și ademenitoare, cu mai multe vîrste și fără nici o vîrstă, cu mii de ochi fermecați care te orbeau, cu lunete și telescoape... și-apoi oglinzi, tot felul de oglinzi vii care se multiplicau la nesfîrșit și înmiiau făpturirle ciudate de mai înainte...

XIV

Cînd zări prima casă a satului avu o tresărire. Parcă ar fi vrut să alerge, s-o mîngîie și să strige : „Lunca, Lunco, fii binecuvîntată, cu livezile tale cu tot, care te înconjoară ca un brîu de roade multicolore !“ Dar „ceva“ îi opri elanul. Într-adevăr, era de necrezut. Iovan stătea lîngă gardul acelei case, aflate în capul satului, pe ulița mărginașă care ducea în centrul lui, luînd-o la vale. Stătea și aștepta ca și cum dintr-o clipă în alta trebuia să apară cineva. Tot aici e ?! I se părea că mai ieri îl lăsase și tot așa a rămas !... Ce mutră ar face Traian dacă l-ar ști pe Iovan cum e acum ! El niciodată

nu și l-a imaginat bucurîndu-se, rîzînd, avînd familie, spunînd povești... Pentru el Iovan era același copil sălbatic, același ascet convins, același fătălău refulat, același complexat, care pîndea fetele nemăritate și vădanele, poate l-o băga în seamă, fiindcă el n-ar fi îndrăznit să-i facă felul vreuneia... era același fermecat de „Zînă". A, își aminti, nu-i de mirare că Iovan acum e aici, acum dincolo ! Doar l-am lăsat undeva pe drum și uite-l cum mi-a luat-o înainte ! Da, nu se îndoia, totul se trage de la „Zînă", de la farmecele ei ! Dacă nu era „vădana" asta să-și facă milă de el, sigur ajungea în rai fecior !...

În casa aceea de la marginea satului, o casă veche, cum mai erau puține în Lunca, de-ai fi zis că-i „muzeu", nereparată, necurățată, cu blidele, lavița, parsechiu, icoanele și toate vechiturile împăienjenite, trăia o femeie, văduvă, nici nu se știa de cînd, așa o pomenise Traian din copilărie, care făcea farmece și avea și ierburi de leac (toată ziua o vedeai pe cîmp adunîndu-le) pentru orice boală. Lumea o numea „doftoroaia satului". Iovan tot dădea tîrcoale casei ei, parcă o căuta cu lumînarea. Și, într-o zi, „doftoroaia" îl fermecă : puse ochii pe el, îl chemă în casă și-i dădu cică să mănînce ciuperci nebunești. De-atunci nimeni nu l-a mai recunoscut și ai lui l-au crezut pierdut. Atît de tare l-o scos din minți, vorbeau luncanii, că atunci cînd o vede pe zgripțuroaica ceea, cocîrjată și cu fața brăzdată de-un veac și mai bine de zbîrcituri, i se năzare că-i mai tînără și mai vioaie ca orice fecioară la joc. Unii îi mai aruncau o vorbă — două cînd îl vedeau pe uliță, rar cînd trecea în văzul lumii, vorbe cu două bătăi sau vorbe deocheate, să-l facă să se trezească, să-și revină, dar el știa că într-adins o fac, de ciudă, cum îi spunea lui

Scanned with OKEN Scanner

Traian, și din prostie o fac și-i ierta. Odată Iovan chiar îi șopti tainic, ca singurului om din sat cu care mai vorbea : „Las să zică gura lumii ce-o zice ! Mie-mi pare că-i zînă și zînă și este !“ De-atunci Traian .o poreclise pe vădană, pe femeia aceea misterioasă din casa de la marginea satului, dinspre dealul Ciorii „Zîna“... Dar acum știa — și cînd îl văzu pe Iovan acolo își aminti — că nu sînt numai zîne bune, ci și zîne rele, primejdioase, și că numai femeile care cred în magia lunii și au în sînge duhul Hecatei pot face farmece. Ce n-aș fi dat și eu, își zise, și ce artist adevărat nu și-ar dori, să fi fost fermecat, să simt cum e, să trăiesc și-o asemenea experiență !... Sau poate c-am să fiu ?... O, cît îl invidiez pe Iovan ! Ce-i și cu natura asta, îi dă unuia ce-ar trebui să-i dăruiască altuia, își risipește cornul abundenței cum se nimerește și te mai și uimești cînd vezi săraci cu duhul fericiți și stăpîni ai întrebărilor spiritului atît de nefericiți ! Oh, și ce rară, dar și ce minunată e acea potriveală, cînd într-una și aceeași persoană toate contrariile se-adună și stau într-o desăvîrșită armonie ! Să fie oare Iovan un asemenea ales și eu să nu fi știut pînă acum ? Exclus ! El nu-i Gruia, nu poate fi ! N-ar fi în stare de vitejiile lui. Ții minte cîtă bătaie de cap îi dăduse Gruii lui Novac o zînă infernală ? Ea i se arătase a fi zînă bună, apoi, cînd a prins momentul, l-a fermecat și a vrut să-l piardă, dar pînă la urmă tot Gruia, cu firea lui de cuceritor, ca și a mea, a reușit să-i vină de hac ! Iovan n-ar putea... e prea melancolic, ca Jacques fatalistul, îi place asceza și cred că, în ciuda sălbăticiei sale, a aparenței lui de stîncă singuratică, e și milos din cale-afară. O fi rupt vraja, o fi reușit să se rupă de farmece ? Asta-i adevărata putere : să te lași fermecat, dar

Scanned with OKEN Scanner

să și poți, să și știi să te smulgi din mrejele vrăjii ! De cînd n-am mai fost eu pe-aici, oare i-a venit de hac zînei lui ? (Oare nu fiecare are cîte o „Zînă" căreia trebuie să-i vină de hac ?! Dar de ce trebuie ? Ca să-ți arăți puterea sau să vezi dacă o ai !) Nu, nu cred. A rămas așa cum îl știu Atunci de ce se află aici, ca un neputincios, rezemat de gardul curții ei ?!... Acolo, pe deal, așadar, în mersul lui absent, exista o țintă... Stătea lipit de gard și bătea cu nuiaua egal, tacticos, dar faptul i se păru lui Traian că aduce mai degrabă a nerăbdare. Da, e așa cum am zis, așteaptă pe cineva. Dar cum Traian se afla încă departe de casă, în panta dealului, putu să vadă că acolo nu-i nici o mișcare, nu apărea nimeni, curtea era pustie. Dar dacă între timp, îi trecu fulgerător prin minte, zîna îmbătrînise de tot și murise ? (Cum moare o zînă ? Dispare, devine abur, da, ca zîna pe care a ucis-o, cu toate șiretlicurile ei, Gruia lui Novac.) Dacă-i așa, atunci suferința lui Iovan e fără margini... fiindcă ea... pentru el.... însemna... Și așa, încet-încet, pe nesimțite, lui Traian i se ridică parcă un alt văl, și mai profund, de pe carapacea uitării și-și aminti (momentul îi apăru aievea) cum altădată Iovan îi șoptise tot în taină : „Să știi că zîna, cum îi zici tu... numai ție-ți spui, e secret mare, auzi, să știi să-l ții... e sora mea... și eu cu ea vreau să mă-nsor, auzi !?..." Apoi își pusese degetul la gură „stt" și privise în jur ca să se convingă că de nimeni nu mai fusese auzit. Acest „mister" nu i-a dat oare sentimentul că-și bătuse joc de el ? Sau abia acum îl avea, amintirea i-l stîrnise ?! Iovan, fratele Zînei... Era posibil, deși nu auzise pe nimeni zvonind, nici o „fină a satului", cum erau numite cele mai alese dintre bîrfitoare, adică bîrfitoarele necesare, care duc vor-

Scanned with OKEN Scanner

ba de la o casă la alta, de la o hudiță la alta, fără de care viața satului e searbădă, e lipsită de cea mai vie „telegrafie fără fir", da, nici una nu lansase vreo astfel de „veste-bombă". În schimb, era imposibil să se însoare cu ea sau așa i se părea lui. Să-i fi luat mințile într-atît încît ochii săi să nu mai poată vedea adevărul, ce avea în față, o vrăjitoare cu mii de zbîrcituri, lucru pe care i-l putea arăta orice ciob de oglindă ? Dar el nu avea acolo, în casă, o cît de mică oglinjoară să se vadă pe sine, să se dezmeticească ?... O, dacă aș fi știut eu atunci, își zise Traian, care-i puterea oglinzii, i-aș fi spus și poate vraja s-ar fi destrămat și ar fi ieșit teafăr de sub farmecele ei ! Dar nici eu nu știam și mi-a trebuit mult timp pînă să mă inițiez și să cred în puterea oglinzilor. Nici nu-mi vine să concep faptul că atîta amar de vreme am putut trăi fără oglindă, fără să am nevoie să mă răsfrîng în ea ! Am trăit aici ca toți ceilalți și cum probabil că ei mai trăiesc și acum : ignorînd oglinzile. Nu țin minte să fi văzut la cineva vreo oglindă pe perete. Nimeni nu cred că știa cum arăta cu adevărat, deci nici Iovan și nici Zîna lui. Da, era o lume fără oglindă. Așa trăia din moși-strămoși ! Luncanii se nășteau, făceau nunți, procreau... și totul firesc, ignorînd cealaltă față a lumii care nu putea exista și progresa fără oglindă ! Am trăit și eu ca ei și știu ce spun, știu ce înseamnă să trăiești în afara oglinzilor, e ca și cum doar ai exista în afara timpului, a schimbărilor, a cuceririlor științei, știința fiind suprema oglindă care-i arată istoriei adevăratul ei sens. Nu zic că nu poți trăi și fără oglindă, fără nevoia de a te oglindi în ceva „străin", exterior ție, și nemilos de obiectiv, cum sînt oglinzile retrovizoare ale mașinii mele, dar asta înseamnă a trăi doar pe jumă-

Scanned with OKEN Scanner

tate, a nu face nici un efort de cuceritor, a trăi deci cum ți-e dat, cum ți-e scris, și a nu face nimic ca să-ți apropii necunoscutul, să ieși din cercul dat, din matca ta, din taina locului, să rupi vraja ! Aha, de asta, Iovane, n-ai vrut să vii cu mine atunci cînd am plecat să cuceresc lumea, cînd ți-am spus hai, vino ! Ți-a fost teamă de oglinzi ! Păi sigur, e și greu să le înfrunți ! Ți-a fost frică să nu-ți dezvăluie cine știe ce taină ? Dar tu n-aveai de unde să știi, cum nici eu nu știam, ce te așteaptă dincolo, în lumea oglinzilor ! Sau poate tu știai, de aceea n-ai venit și ai preferat să rămîi locului ?! De, fără risc nimic nu poți realiza și nici înfrunta oglinzile ! Însă după cîte te cunosc eu se pare că știu de ce tu — și-ai tăi, adică cei ca tine, statornicii —n-ai nevoie de oglindă. Din instinct, din intuiție... ai simțit primejdia. Da, e o mare primejdie să înfrunți o oglindă ! Tu nu cunoști povestea lui Richard al II-lea. În căderea măririi sale cînd s-a privit într-o oglindă, vai, a spart-o în mii de cioburi, spunînd că-i mincinoasă ! Dar ea îl arăta întocmai cum era, un dedublat lăuntric, or adevărul acesta el nu l-a putut suporta ! Da, e primejdios jocul de-a oglinda. Pentru că, dragul meu Iovan, trebuie s-o știi, orice oglindă e deconspiratoare... „e trădătoare de taină", auzi parcă glasul lui Iovan, al prietenului său pierdut, dar mereu surprinzător și poate telepatic. Se opri mirat. Iovan stătea tot la gardul „sorei" lui sau, poate, soției lui ! Numai că Traian nu-l știa însurat și nici vreun consătean care venise să-l viziteze la București nu-i spusese (era drept, nici el nu adusese vorba niciodată de prietenul lui). Se gîndi să nu-l tulbure, să-l ocolească și de data asta. S-or întîlni ei altădată și o să-i pună el toate întrebările astea care-l năpădesc. Nu-i a bine nici măcar faptul că-i tot

apare în cale, e ca o prevestire, ca un semn rău. Dar mai crezi tu în așa ceva ? Ții minte la Amsterdam, la Festival, cînd ghida aceea teribilă, ademenitoare și misterioasă, ca să te cucerească, chipurile, — tu erai la prima vedere cucerit, de, slăbiciune tipică de cuceritor, — te-a dus în sala oglinzilor Marelui Palat, ai avut revelația faptului că oglinzile au puterea de a ucide orice taină, orice superstiție, că în fața lor ești gol pușcă, că sufletul însuși ți-e dezgolit, iar drept armă nu mai poți avea decît conștiința de sine și sinceritatea totală ! Da, în fața lor, înțelegi că tot timpul ești urmărit de un alter ego nemilos ! „Ha, ha, ha, auzi parcă iar glasul lui Iovan, în fața lor ești o biată gînganie, credința în ele e deșertăciune, te duce la pierzanie, iar viața fără taină e ca miezul fără coajă pe care îl atinge iute putregaiul și moartea fără leac, de care eu nu mă tem și nici babele celea fără oglindă de la băi nu se tem, fiindcă oglinda lor e chiar nemurirea în care cred !“ Straniu gîndul acesta din mine cu glas de Iorgovan ! Blestem ! Înseamnă că nu m-am rupt de tot de mentalitatea de aici, că mai port ceva din prietenia lui în celulele mele ! Oh, să nu-l mai văd !... Dar cînd vru să plece, s-o ia prin alt loc, să coboare pe altă hudiță care și ea ducea în ulița principală, de unde apoi putea ușor ajunge la cimitir, de după gardul casei în care locuia Zîna, care pentru unii era bună, doftoroaie, pentru alții rea, cu „momeli“ otrăvitoare, cum fusese pentru Iovan, se auzi un rîs vrăjitoresc, un fel de sunete de pasăre croncănitoare. Iovan, aproape speriat, o luă în jos pe lîngă gard, surprins parcă de faptul că a fost descoperit. Dar ea, tot pe lîngă gard, prin curte, îl urmă pîndindu-l, sîcîindu-l și cînd nu mai putu să înainteze, căci ajunse la capătul gardului, începu, cu o voce ca de altă lume, să cînte:

Scanned with OKEN Scanner

Puternice Soare, / Ești puternic, mare, / Dar ia spune-mi: Oare / Und' s-o mai văzut / Și s-o cunoscut, / Und' s-o auzit, Și s-o pomenit, / Să ia sor' pe frate / Și frate pe sor'? / De mi-ei arăta, / Atunci te-oi lua, / Atunci, nici atunci!...

Apoi Zîna bătu din palme de cîteva ori și rîse din nou la fel cu rîsul ei vrăjitoresc, provocator (cum putea fi pe limba lumii ei). Dar Iovan izbi cu nuiaua de iorgovan de mai multe ori în gard și Zîna dispăru, adică lui i se păru că nu mai e acolo, ci doar aburul ei ce mai plutește deasupra locului unde se aflase... și poate chiar așa se și întîmplă atunci cînd ești într-o stare de vrajă și crezi că ai puteri magice și vrei ca ceva ce nu-ți convine să dispară. Asta își imagina Traian despre el, ca o explicație la întrebarea ce căuta oare Iovan aici. Căci n-avea de unde să știe că „uitatul" lui prieten ieșise de mult de sub puterea ei cum spuneau luncanii, fiindcă altfel nu și-ar fi putut întemeia o familie, iar „doftoroaia", văzuseră ei, nu se lega de oameni însurați, să le strice căminul, ci numai de „rătăciți", de „somnambuli". Acum Iovan mai trecea pe aci doar cînd avea nostalgia trecutului sau vreo treabă prin partea asta a satului și nu putea ocoli locul sau, în cazuri deosebite, cum era venirea prietenului rătăcitor și uituc, cînd trebuia să-i îndrume pașii, să-i arate calea intrării în sat ca în sînul matern. Și poate îl chema aici și o curiozitate de „fină a satului": să vadă cine-i acum fermecat de ea, cine-i în locul lui, cui i-a venit rîndul (fiindcă era convins că prin încercarea asta, ca printr-un botez al tăriilor, trebuie să treacă toți cei ce vor să-și cunoască puterile și au un vis mare de împlinit)!... Rîsul, care înainte îl fermeca, i se părea o dulce cîntare, o blîndă ademenire, se auzi din nou. Era supărător, enervant. Vru să-l strige pe Traian,

Scanned with OKEN Scanner

să-l ia de acolo, să plece, deși el îl atrăsese pe calea asta, să-i arate poate că scăpase de rușine, că fusese o rătăcire necesară. Dar Traian, care nu avea nimic să-i reproșeze în privința asta, care îl invidia pentru aventura lui, ce o credea nestinsă, în plină floare, ajunsese în altă latură a curții de unde putea privi înăuntru ca-n palmă. Ceea ce urmă îl uimi de-a dreptul, îl derută, nu știu ce să mai creadă : Văzu cum fereastra casei se deschise și cum în cadrul ei apăru un tinerel care, ca prins în mreje, îi făcu semne „Zînei", cu chip de babă hohotind, să vină spre el. Ea mătura prin curte, dar, cînd îl zări, aruncă măturoiul cît colo și alergă șontîc-șontîc, spre fereastră și cînd ajunse îl luă de gît. El, cu o mișcare iute a mîinilor, o prinse de mijloc și o ajută să sară pe fereastră și să intre în casă. Apoi fereastra se închise.

XV

Asta-i scena balconului răsturnată, își zise, sau nu, e scena trădării lui Iovan, a încornorării lui. Trebuie să-i spun ! Dar chiar atunci se simți ca vrăjit : o amețeală plăcută îi inundă toată ființa. Își aminti doar de ochii „Zînei" care, pentru o clipă, cînd străbătea curtea, se încrucișaseră cu ai lui. Îl tulburaseră din cale-afară, fără să-și fi dat în acel moment seama. Totul se petrecuse fulgerător, ca un fel de înțepătură de albină măiastră, căreia abia acum îi simțea efectul dulce-otrăvitor. Se lăsă să alunece lin pe lîngă gard și se așeză pe iarbă, aproape adormit. Ca prin vis îl văzu pe Iovan cum vine spre el, cu același mers netulburat, cu aceeași înfățișare absentă, străină, cu privirea îndepărtată,

de parcă n-ar vedea nimic în jur, fără ca totuși să se lovească de pomi, de ființe și obiecte, le ocolește tainic ca și cum ar avea un simț în plus, numai că i se părea că-l vede astfel venind... pînă cînd simți două brațe puternice cuprinzîndu-l și luîndu-l de-acolo aproape pe sus. Îl toropise căldura, îi povestea Iovan mai tîrziu nevesti-sii (de, îi delicat ca o copiliță, îngîna ea, prietenu ista a tău !). Moartea lui taică-su l-o slăbit, tu, în așa hal și unde mai pui că umblă, de cînd îl știu la fel umblă, cu capul descoperit (vezi să n-ai dreptate în privința morții lui nea Ion), de, el era orășean dinainte de-a pleca de-aici (no, iară îi iai partea)... și pe soarele ista, că și pe vite le doboară, l-o doborît și pe el (și ți-ai găsit tu să-l sprijini, no, în loc să-ți fi văz't de trebile tale, cum pornișI de dimineață, s-aduci o țîră de porculean ! ?)... I-am dus la fîntîna din fața porții lui Boier, am scos o găleată cu apă, l-am stropit pe față, (n-ai putut să-l vîri cu capu-n ea, să-l învii deodată ?!)... l-am lăsat acolo și-am plecat făr să mai stau de să mă vază (de, să nu știe care-i binefăcătoru, să nu care cumva să-l miluiască cu vreo pomană, nu că i-o murit părintele, ci așe, cum fac rudele or prietenii ceia a' luncanilor din America cînd vin de-și petrec zile din vacanță și pe-aicea !)... no, tu, că gură slobodă mai ai ! (no, nu-ți prea place adevăru, îl prea cocolosești pe rătăcitu cela, care te-o uitat, nici nu-i pasă de tine, ai să vezi, cu nimica nu te-alegi de-l bagi în samă iară, tăt păreri de rău o să ai !?)... Ce știi tu ? De ce să-l fi tulburat ?... Să spunem că nu era el, că era un alt om, un om, nu trebuia să-l fi ajutat ? (de nu era el, tu rămîneai în baltă, și se găsea altu de să-l ajute pe omu cela de care spui !)... O nimica toată. Eu îs mulțămit că pe el l-am ajutat... Apăi, cum îți zîc, m-am depărtat. Nu m-o vă-

zut, dar eu mi-am dat sama că și-o revenit, că l-am privit mai după un pom cum se spăla și tăt în jur cu coada ochiului trăgea...

Avea o stare ciudată, capul îi era amețit și greoi ca după o beție în pivnițele Ieșilor, cînd, după ce se terminase gala unui film în care deținea un rol important, gazdele îi poftiseră pe cei cîțiva realizatori într-o pivniță, la cineva acasă, și le puseseră dinainte cîte un pepene murat și un furtun din care să tragă vinul de Cotnari aflat în mai multe damigene mari, în spatele lor. Toată noaptea, pînă în zori, nu făcuseră decît să bea, să mu te din pepeni și să cînte, să se întreacă în tot felul de cîntări, amestecate cu bancuri și versuri de suflet, dezvăluindu-și o față a talentului, poate fața cea mai vie și tainică, pe care în împrejurările „de la suprafață" n-o arătau aproape deloc, fericindu-le astfel pe darnicele lor gazde, care nici ele nu se lăsaseră mai prejos, căci n-au plecat de-acolo cu mîna goală, fiecare a primit cîte o plasă cu mai multe sticle pline cu licoarea aceea minunată, făcîndu-le și serviciul să le-o ducă pînă la aeroport. Dar numai pe el îl duruse capul. De fapt, organismul lui refuza alcoolul de orice fel. Dacă bea cît de puțin, a doua zi tot se simțea prost. Și oricît de minunată ar fi fost licoarea, nu se putea, chiar dacă ar fi dormit și zece ore, să nu-i fie rău. Ba culmea, cu cît îi plăcea să bea mai mult, cu cît se lăcomea mai tare, cu atît suferința se prelungea pe mai multe zile, uneori îl ținea și-o săptămînă. Cum probabil, își zicea, o să mă țină și vraja asta, Doamne, ce băutură, un obstacol ca ăsta îmi mai trebuia acum, cît efort, cît chin să mă smulg din mreje, cîtă concentrare, bine că mi-am revenit cît de cît, să nu mă vadă lumea împleticindu-mă, să zică uite-l pe erou, s-o întors acasă da-i beut, vine o dată

Scanned with OKEN Scanner

la zece ani și și-atuncea-i ne-ntreg, umblă pe șepte cărări, da, mă simt mai bine, apa asta m-a mai răcorit, o să-i mulțumesc lui Iovan pentru pustiul de bine ce mi l-a făcut, sărmanul, trist trebuie să fie acum părăsit de toți, înșelat și de „Zînă", da, uite, pot să umblu drept, mă țin zdravăn pe picioare... să nu mă duc direct acasă, cum am zis, să trec întîi pe la tata... la mormînt...

Și Traian o luă la vale pe o uliță zisă a Vițului, mai umbrită, plină de cotituri, ferită astfel de privirile insistente ale vreunei babe neputincioase, rămase la ora aceea prin sat, care s-ar fi nimerit să stea la fereastră și să-l zărească, trecu pe lîngă vechiul și noul Cămin cultural, unde se țineau și ședințe, și serbări, unde se făceau și hore, și tot felul de adunări, apoi nu mai merse mult și dădu în Ulița de Jos, cum îi ziceau luncanii străzii lor principale, o uliță mai lată ca toate celelalte, care ducea într-un fel de piață a satului, centrul lui, acolo unde întorcea cursa de oraș. Nu era țipenie de om. I se păru că e privit, totuși, din mai multe părți : era senzația pe care i-o dădeau casele, cu ochiurile lor dinspre acoperiș, făcute în poduri, pentru aerisire, și care se uitau la el ca niște făpturi ciudate, uriașe și naive, urmărindu-i orice mișcare. Da, niciodată parcă nu le văzuse astfel : vîrîte una în alta, ca o turmă pe căldură, în plin soare, cînd oile se îngrămădesc unele într-altele să-și țină umbră. Căci nici un pom nu se afla aici ca să le umbrească. Porni spre biserică. Ici-colo apărea cîte un salcîm. Doar șurile de lemn și grajdurile, strînse și ele în case, se bucurau de îmbrățișarea crengilor pomilor din curți, încărcați de fructe, sau de bolta vițelor de vie, ale unor butuci bătrîni, ce se întindeau pînă pe acoperișuri. Pe el însă casele îl urmăreau, una după alta, ca niște ziduri de cetate, despărțite

Scanned with OKEN Scanner

de mari porți : toate erau la față, numai livezile erau pe deal și ordinea asta uniformă, a curților în pantă, se păstra pretutindeni și dintotdeauna, parcă, de-o veșnicie, de sute de ani, în orice caz, de cînd un strămoș de-al lui Iovan a ridicat aici prima casă și a întemeiat Lunca. Cum se îndepărta de centru însă și înainta spre marginea cealaltă a satului, unde se găseau biserica și cimitirul, pe panta dinspre Gîrbova Perșanilor, opusă dealului Ciorii, casele parcă se răreau, păreau mai împuținate, mai părăsite. Senzația de părăsire o avusese chiar și în mijlocul satului, numai ochii și zidurile acelea de piatră și cărămidă, acoperite cu țiglă, îi mai dăduseră sentimentul mișcării. Își închipuia cum trebuie să fi fost sentimentul ăsta pe vremea strămoșilor lui Iovan și ai lui, cum trebuie să fi fost deci viața satului, numai forfotă pesemne, agitație în piață, chiote și strigăte, care trase de boi scîrțîind sub greutatea belșugului, flăcăi călări gonind de colo-colo în porturile lor minunate și strigîndu-și de la înălțime Măriile... Cu timpul agitația asta s-a potolit, au venit războaiele, emigrațiile. Acuma exodul ăsta la orașe, la combinate... Știa că tatăl lui avea un document, oare pe unde îl lăsase ?, îl donase oare, așa cum spunea, arhivei bisericii sau școlii ?, pe care i-l arătase odată și care suna cam așa, limba scrisă acolo îl șocase... „mie nu misa trimisu incusa... eu suntu posesorula fiscaliloru... case boeresci ente-epocale... din Lunca adecă precum dreptulu... legiloru vehi... au romasu... buniriloru a familiiloru... iam datu urbariul...", și din el reieșea, i-l tălmăcise cîcă un protopop într-o iarnă grea, venise în inspecție, umbla din sat în sat, dar îl prinsese înzăpezirea aici și-l găzduiseră ai săi, cum că pe la 1525 Lunca număra cam 100 de case, pe la 1700 în

jur de 200, iar pe la 1900 mai puțin de 300 de numere, cam cît azi, dacă azi nu-s și mai puține. De, satul e mai retras, își zicea, nu prea s-a omorît niciodată omenetul să se aciuiască pe-aicea, doar cînd îi împingeau năvălirile pe unii de prin satele vecine, da și-atunci, după ce trecea năpasta, mai toți se retrăgeau, ca apele risipite, la matca lor. Ce mai, era convins, luncanii, cum o arăta și arborele genealogic păstrat și însemnat mai departe de părintele Vasileodor, au fost și au rămas o aceeași familie, cu rădăcina, trunchiul și ramurile ei, dezvoltîndu-se normal din generație în generație, la care s-a mai adăugat din vreme în vreme cîte un ram răzleț, cînd, rareori, cîte un flăcău se încumeta să încalce regula și lua vreo fată de prin Upea, Sîmbăta sau alte sate învecinate și familia ei se muta aici. De aceea vatra strămoșească se menținea cam pe același loc, își păstra piatra de hotar, aria adică! Nu era de mirare că și azi se mai păstrau cîteva case ca-n vechime, cum era aceea în care văzuse, acum mai bine de-un veac, cum spuneau cei mai bătrîni, lumina zilei „Zîna", case din lemn, din bîrne mari, crestate cu securea și încleștate una în alta, apoi lipite cu paiantă și acoperite cu paie. Înainte casele luncanilor nu aveau mai mult de două odăi, dar cu timpul, cam de prin secolul trecut, iar în vremea mai nouă și mai abitir, au început să-și facă mai toți căsoaie din piatră și cărămidă cu patru și cinci odăi, înalte și largi, ca sașii de la Recaia, împrejmuite de zid, ca să nu se poată uita nimeni din uliță, să știe ce drege și sparge omul în curtea lui. Păcat, își spunea, că au dispărut casele din lemn, doar la unele ce se mai păstrează porțile, cum îi poarta asta a lui Butu sau Orcea, nu mai știu cine stă aici, frumoasă poartă, cu florile ăstea și cu toate încrestăturile făcute din

Scanned with OKEN Scanner

fierăstrău. Și, în general, se mai păstrează ceva, n-au mai rămas doar cioburi, frînturi... ? Dacă ar fi după Iovan, nimic nu s-a schimbat, totul a rămas în el ca de pe vremea străbunului său, întemeietorul. În esență, dacă stau și mă gîndesc bine, are dreptate. Așa se petrec lucrurile în lumile astea fără oglindă, cum e Lunca. Cum sînt și celelalte sate vecine, doar știi bine, chiar dacă ele stau mai la drumul mare, mai puțin ferite de unele influențe. Dar în linii mari și ele au o istorie asemănătoare cu a Luncii. Cum mi-am dat seama de asta ? Și Traian își aminti că se îmbogățise cu o asemenea experiență chiar în prima vacanță de student. Ciudat era că și el trăise în copilărie ca toți ceilalți luncani, adică într-o stare patriarhală, asimilînd viața satului și cultura lui inconștient, și îl speriase gîndul că ar fi putut rămîne pe veci doar la acest nivel, dar abia ieșind de-acolo, fugind, rupînd-o deci violent aproape cu starea asta dintîi, distanțîndu-se de ea, începînd mai ales să fie cucerit de lumea oglinzilor, a putut cu adevărat s-o înțeleagă, să-și dea seama ce reprezintă ea, să-i cunoască *conștient* limitele. Atunci, în prima vacanță de *iatecist*, a înțeles întîia oară ce înseamnă o lume închisă sau aproape închisă, cînd pornise cu pasul prin împrejurimi să „culeagă folclor", cum îi spusese profesorul său, cum le spusese și celorlalți, la încheierea anului, anunțîndu-i că la toamnă or să înceapă anul II cu un spectacol dat la „Cassandra" de clasa lor și că fiecare e bine să vină cu ceva original de-acasă... Și mare i-a fost uimirea cînd a constatat că la doi kilometri de aici, la Tărîu, există și elemente diferite de port, alte cîntece, alte obiceiuri, la fel la Perani, Șirla, Upea și alte sate apropiate, fiecare cu tradițiile lui, voiau să fie unici, să nu-i imite nimeni. Felul acesta de a trăi ajunsese

Scanned with OKEN Scanner

pînă acolo încît pînă și Orchestra comună, care s-a format cu timpul din instrumentiști de prin tot locul și era chemată în toate satele de pe aici să cînte la nunți sau alte petreceri, și chiar la înmormîntări, cînta în fiecare sat unde era chemată și muzica „locală". De fapt, Traian văzuse, mai bine zis trăise și înainte aceste ciudățenii, căci se ducea și el cu cetele de tineri pe la nunțile din alte sate, dar atunci, în vacanța aceea, le redescoperise, le văzuse cu alți ochi, avusese revelația înțelegerii, așa cum în ziua asta, acum, de cînd a pus piciorul în zona satului său și după atîția ani a respirat din nou aerul ei tainic, miraculos, avea revelația naturii, o redescoperise ca pe singurul lucru pe care regreta că-l pierduse... În Lunca, sat mai retras, observase că s-au păstrat cele mai vechi cîntece, balade, cu eroi de demult, obiceiuri... Dar în ciuda acestei izolări aparente, căci unele motive mitice erau comune întregii Țări a Oltului, constatase că unele nuclee epice semănau, că unele teme melodice le întîlnise mai în toate satele, că „originale" erau doar variantele unor legende, cîntece... Nu cumva vreun cîntăreț vestit din vechime sau orchestra pe care o știa și el mai ducea de colo-colo cîte o cîntare măiastră, vreun ciob de tradiție, un obiect de port, o întîmplare cu tîlc pe care o auziseră într-un loc și-i influențau astfel și pe alții ? Oierii ăștia, ca să le zic așa, gîndea Traian, sau homericii autohtoni, ca să-i numesc mai acătării, țineau locul mass-mediei de azi. E clar. Înainte un motiv circula pe verticală și în timp, în zeci și sute de ani, dacă trecea de la o Țară la alta, cum e de la noi la Țara Bîrsei, dar pe alte meleaguri îndepărtate !... Acum, îi schimb, circulă iute, simultan, planetar, gîndindu-se pesemne la metafora semnificativă a lui McLuhan, „satul planetar", care, dacă se gîndea

Scanned with OKEN Scanner

bine, nu făcea din planeta noastră tot o „lume fără oglindă", cum zicea el, tot un univers închis, raportat, desigur, la alte planete, sori și universuri ! ? Nu, pentru Traian „satul planetar" însemna deschidere, comunicare cu universul, cucerirea lumilor. Pentru el totul se reducea la verbul *a cuceri*. Iar a fi fericit înseamnă a cuceri mereu. Atunci de ce regreta că nu mai sînt porți ca acea a lui Orcea ? Că au dispărut casele din lemn cum era cea a „Zînei" ? Că, în general, nu se mai văd decît frînturi de tradiție ? Ar fi trebuit să se bucure că lumea oglinzilor lui a pus stăpînire pe tot pămîntul ! Poate se bucura. Poate că regretul nu era decît o simplă constatare. Dar oare nu se mințea pe el însuși ? Oare să nu-și fi dat încă seama, un cuceritor atît de vajnic, de atent la pulsul schimbării cum era el, că poate tocmai specificul de care vorbea, al acelor „lumi fără oglindă", făcea să se păstreze tradiția, să se conserve „permanențele" și că, dimpotrivă, circulația de azi a obiceiurilor, cîntecelor străvechi, a mesajelor tainice de odinioară prin presă, radio, televiziune sau film, mijloacele care-i dădeau lui acel sentiment planetar și cărora le datora chiar nașterea și împlinirea vocației sale, le altera întrucîtva esența, ce era original într-un loc sau altul, amestecînd într-un mod bizar gusturi, porturi, deprinderi ? ! Și ce era cu asta ?, putea zice. Foarte bine, să fim toți frați, lumea oglinzilor ne va face să semănăm prea mult între noi. Sigur, cineva poate să-mi spună că asta e gîndire de tehnocrat, nu de artist-cuceritor ! Auzi, pericolul robotizării ființei umane ! ? Abuzul tranzienței, al „comunicării" alterează esența morală a omului ! ? Oare ruptura de tradiție înseamnă moartea lui sau o existență absolut nouă, planetară ? Dar în esența lui Traian era țăran si a rămas țăran în ciuda „afi-

Scanned with OKEN Scanner

lierii“ sale, din nevoia succesului, la condiția de „om al planetei“. Mai mult chiar, era și rămăsese luncan. Altfel de ce îi încolțiră deodată, simți asta ca un zvîcnet puternic în tîmple, gînduri de jorgovan : O lume fără oglindă își este suficientă sieși, n-are nevoie să se reflecte în ceva exterior ei, să „comunice“ cu alte lumi, căci ea e Lumea însăși, buricul pămîntului, începutul și sfîrșitul lucrurilor, care mereu încep și sfîrșesc din nou, fără încetare, ca un Archeu nemuritor ! ? Altfel de ce îi reveni, ca un ecou al unui glas lăuntric, atît de apropiat gîndul : Atîta timp cît în fiecare sat va exista un Iovan, sînt sigur, tradiția nu va pieri ! ? Altfel de ce aștepta cu nerăbdare să vadă dacă la capătul uliței pe care mergea acum, după colț, de unde începea mica hudiță ce ducea la cimitir, la ora aceea de pustie și pace, se aflau la locurile lor bătrînul cu ochelari și vizavi bătrîna cu toiagul, ființe despre care n-a știut niciodată mai mult decît că stau acolo în veșnică așteptare, ca niște sfincși plini de întrebări, veghind la comportarea Lumii ce se perinda fără încetare, din viață spre cimitir și înapoi ! ?... Da, cei doi erau acolo, ca doi lei bătrîni de piatră, de o parte și alta a drumului. Nu, ca două statui interogative ! Parcă îl așteptau... să vină cu dezlegările enigmelor pe care i le-au stîrnit. Toată lumea se vîntura, numai ei așteptau locului. Cînd îi văzu, avu sentimentul că parcă mai ieri fusese acasă, ca și cum rostul lor era să dovedească „ce repede trece timpul“, sfidîndu-l astfel și arătînd cît de vremelnic este totul... în afară de ei, cari sînt statornici, adică veșnici. De ani și ani de zile, oriunde ar fi plecat, oricîte schimbări s-ar fi petrecut cu el sau cu lumea, cînd se reîntorcea și trecea pe aici, pe cei doi bătrîni îi găsea tot așa, nemișcați, primitori, ca niște gazde mereu pregătite

de vizită... Bătrînul cu ochelari și pălărie preistorică pe cap stătea pe o bancă în fața porții casei unde locuiau ai lui, ferchezuit, cu barba proaspăt tunsă, privind înainte, prin ochelarii aceia vechi, legați cu sîrmuliță, uzați, parcă opaci, zîmbind misterios, cu gîndul poate la aerul lui falnic de odinioară..., stătea așa de parcă aștepta pe cineva să vină și să-l întrebe, ce mai faci, moșule ?, și să rămînă la povești !... Bătrîna, de partea cealaltă a hudiței, în fața unei case cu aspect la fel de părăsit ca și cel al casei moșului, de unde nu ținea minte să fi apărut vreodată cineva, părea și ea rămasă în așteptare : stătea, gîrbovită de ani însă, pe un scăunel, sprijinindu-se de un toiag, și privind undeva, dar nu înainte, ci într-o parte, de-a lungul drumului, privind atent și fix înspre vîrful copacilor din cimitir, cu gîndul poate la frunzele care ca mîine cădeau, ca mîine renășteau, și mereu așa, tot atît de veșnic, ca și neasemuita ei așteptare, căreia doar socoteala frunzelor căzute îi putea aminti clipele trecute !... „Ce prostie ! își zise. Iată unde duce așteptarea ! La ruină, la paragină, asta-i veșnicia lor ! Veșnicia mea e acțiunea, creația ! Speranța ! Dar nu o speranță în așteptare, ci în mișcare, în pas de cuceritor !“

Ar fi zis că totul era încremenit, mai mult decît altădată, în acea după-amiază toridă de vară, dacă nu bănuia că în unele case, unde gîngureau în leagăne pruncii, viața pulsa ritmic, iar în altele abia pîlpîia, acolo unde bolnavii de bătrînețe trăgeau să moară. Stăteau nemișcați în paturile lor și poate se gîndeau la pruncii din leagăne și îi ascultau cum cresc. Iar acolo unde era un apucat de friguri, căruia nici Sărata nu-i mai putea da „tinerețe veșnică“, se vedea cum prin coșul casei ieșea o dîră de fum, care se ridica sus, spre cer, drept ca o lu-

Scanned with OKEN Scanner

minare. Aista-i semn că-i arșiță mare, o auzea el parcă pe bunică-sa tălmăcindu-i, căci nu era în sat vreo altă știutoare în semne mai grozavă ca ea... Cîteva vrăbii se scăldau în praful drumului. Aista-i semn că o să plouă, sigur păn diseară o să plouă !... Cîte „semne" nu moștenise de la bunica lui ? Și le tălmăcea mai bine decît cei de la „meteo" ! Băi, barometru, îi strigau colegii de la cămin, cum se sculau, ia spune-ne, cum să ne îmbrăcăm azi ? La început îl întrebaseră în glumă, dar mai apoi o luaseră în serios. El se uita afară și dacă vedea că se ridică ceața... Ei, da, ce semn era ? Toată dimineața aceea așteptase să se ridice ceața... și nu se gîndise o clipă la tainele bunicii ! Le uitase cu totul. La început, în anii fragezi aï învățăturii, cînd nu-i luaseră încă mințile oglinzile gloriei, cînd se afla încă aproape de prima vîrstă, de acea lume suficientă sieși, da, se gîndea mereu la ele, simțea că existau în el și că-i vorbeau cu glasul ei. Chiar o și vedea pe bunică-sa cum apare ; el îi ieșea în cale, se oprea, îi săruta mîinile... „Cum îi vremea azi, bunico ?" „Ce semne ai văzut ?" Ei dădea din umeri, nu știa. „No, de cîte ori nu ți-am spus să iei aminte, cum și eu am luat de la moșii mei ?" „Păi... ce-i cînd se ridică ceața de pe Olt și se duce pe Ardeal ?" „În ziua ceea plouă, să ții minte, auzitu-m-ai ?" „Plouă, da... Iară cînd ceața se duce pe Olt în sus ?" „Ei ?" „Se anunță vreme bună, așa-i ?!" Și tot mai departe o provoca Traian și de fiecare dată ea îi citea din gînd, ca de pe un pomelnic, mersul vremii, așa cum îl moștenise de la străbunii ei. Acum se uita la vrăbiile din țărîna drumului și iar o vedea cum vine spre el și-i vorbește : „Cînd vrabia se scaldă la marginea Văii sau în țărînă, e semn de ploaie... Cînd cîntă cocoșul înainte de miezul nopții, e semn că se face vreme

Scanned with OKEN Scanner

rea, iar cînd cîntă pe gard, e semn că se face moiște... Cînd fumul se lasă în jos, seara, pe cînd vine ciurda de la cîmp, cînd acoperă satul și se duce pe luncă la vale, pînă la lacuri, e semn că plouă... Cînd vara se ridică fumul în sus, pe cer, drept ca o lumînare, e semn de arșiță, iar iarna de ger mare... Cînd se urcă mai pe încolăcitelea, e semn de vreme așa-și-așa... Cînd luna are cearcăn și bate vînt și cînd soarele are cearcăn, e semn de ploaie... Cînd broscuța lui Dumnezeu, brotăcelul, cîntă în pom, cere ploaie... Cînd bate vînt călduț de la Bran, plouă... Cînd se chiaptănă pisica, plouă... Cînd cîntă cucul și mierla în sat, plouă... Cînd cîrîie cioarele iarna, e semn de ger mare... Cînd umblă porcul cu paie-n gură și asta e semn de ger mare... Cînd se fac alune multe, iarna va fi grea... Cînd cîntă țichileanu, opinci, opinci, e semn că vine primăvara, iar cînd cîntă privighetoarea chichivară, chichivară, e semn că se apropie vara... Cînd painjinile trece mătasea lui din iarbă în iarbă și se vede pe cîmp ca un faichel, așa, ca un voal, e semn de toamnă lungă... Cînd iarna-i grea, e semn că vara se fac bucate multe, grîu, ovăz, orz, porumb, cartofi, mere, prune și toate bucatele cîte le-o dat Dumnezeu pe fața pămîntului istuia... Ploi mai multe vin din jos și de pe muchea cea naltă și gîrbovită... Ploile care țin mai multe zîle cînd ploile Rusaliilor și ele vin de jos... Toate istea și altele mi le-o spus bunica mea, mama lui tata, cum și eu îți spui ție, care o îmbătrînit cu ele pe limbă și le-am văz't apoi cu ochii mei, că-i chiar așe !... Ia aminte, ia aminte", se auzea glasul bunicii lui ca un ecou, ca ecoul fîntînii de la intrarea în curtea bisericii, în cimitir, de care se izbea găleata coborîtă de însetatul de el ca să scoată apă răcoroasă și dulce ca mierea...

Scanned with OKEN Scanner

XVI

Iovan îl văzu cum intră pe poarta cimitirului cu mîinile curate și fața abia răcorită, spălată de praful drumului. Nu-i zări nici o tresărire pe chip, doar o oboseală, o sfîrșeală în ochi și în mișcări, în timp ce urca aleea pietruită ce ducea spre vîrful dealului unde se afla biserica satului și privea în stînga și în dreapta, poate o vedea mormîntul proaspăt al tatălui său. Erau multe morminte cu stîlpi din piatră, dar și multe cu stîlpi din lemn de stejar încrestat, crăpați și bătuți de timp, cei mai vechi, ai celor săraci, toate însă îngrijite și pline de flori, lalele mai ales, parcă erau niște mici grădinițe paradisiace. De ce se apleacă și smulge smocuri de iarbă ? A, adună și floricele de cîmp... păpădii galbene, crescute lîngă pietrele drumului !... Iovan fusese la înmormîntare, știa locul și chiar se afla pe aproape, lîngă temelia vechii biserici, atrăgîndu-l pe Traian, ca un magnet, într-acolo. Da, îl zări. Mormîntul tatălui se afla între biserică și temelia vechii biserici, pe care acum se ridica doar toaca, un fel de magazie din scîndură cătrănită, să nu o macine ploile. De ce l-au înmormîntat aici, se miră Traian, și nu în fața bisericii, lîngă părinții lui, sau chiar în groapă cu oasele lor ? Ceva nu era în regulă. Nu înțelegea. Iovan îl văzu că ezită, că pașii, cu cît se apropia de mormînt, îi sînt mai rari, mai șovăielnici. Se opri. Avea un chip surprins, parcă era ros pe dinăuntru de întrebări ciudate. Ce nedumeriri putea să aibă ? A, se dumiri el, nu știe. De, cine era să-i spună ?

Noul popă, un ins cam trăsnit, de loc tot din Lunca, pentru care părintele Vasileodor, acum la pensie, își pusese numele și cinstea în joc, că-l recoman-

dase celor de la Teologie să-l admită la facultate, pe un rătăcit ca el, bun de toate numai de popă nu, un vîntură-lume, care a încercat tot felul de meserii fără să se prindă de firea lui nestatornică nici una, pe unde n-o fost și cîte n-o stricat, îl recomandase cu gîndul scris c-o să-l ia după absolvire sub oblăduirea lui, că o fi poate ca și Ioan de Vianei, nepriceput acum, trecînd clasa ca gîsca prin baltă și cu plocoanele părinților, dar în stare de mari minuni pe viitor, așa crezuse, dar se înșelase, căci de cînd e în sat în locul lui, după niște peripeții de pomină printr-un cartier cică aflat într-un oraș de pe malul Dunării, Bădălan parcă-i zice, unde fusese trimis să facă practica de stagiar, da, de cînd e aici o făcut numai „minuni" prostești, ei bine, Turturică asta, c-așa-l cheamă, n-o vrut în ruptul capului să-l înmormînteze pe tatăl lui Traian, acolo în față, la locul de drept, că în fața bisericii, gata, nu se mai admit îngropări și deshumări, unii spun însă că își păstrează locurile din față numai pentru ai lui sau pentru cei care îl plătesc bine. Un ticălos, ce mai care o făcut, de cînd o venit ca popă-n sat, multe potlogării de felul ăsta !...

Pe mormînt erau multe flori. Puse și Traian smocul de iarbă și florile de cîmp. I se părea un semn mai viu decît jerba aceea adusă tocmai de la București. Ar fi fost ca un gest fals, artificiai, așa cum era o coroană mare din flori de hîrtie, agățată de un braț al crucii de lemn fixată provizoriu acolo, pînă va fi înlocuită cu una de piatră, o coroană pe ale cărei panglici stătea scris ultimul omagiu al colegilor de muncă ai tatălui său... Oare ce însemnase moartea lui ? Îi lăsase urme accidentul ? Devenise de nerecunoscut ? Într-un fel era poate mai bine că întîrziase, că se afla singur, cum credea, cu el, fără martori, fără ochii aceia iscoditori

Scanned with OKEN Scanner

ai babelor, să-l vadă dacă plînge și se zbuciumă. Privi ridicătura de pămînt proaspăt. La doi metri, dedesubt, se afla El, neodihnitul, despotul, îndărătnicul, întru odihna cea de veci, bun și liniștit ca un înțelept împăcat cu toate cele lumești. Ce ne mai leagă ?, se întreba. Pe el nimic de mine. În schimb, tata trăiește în mine, simt însă că nu atît prin sîngele, mersul, culoarea ochilor și-a părului și prin tot ceea ce mă face să-l recunosc cînd mă privesc în oglinzile nenumărate, de toate felurile și mărimile, pe care le colecționez și fac mîndria pereților apartamentului meu, ci mai ales prin viermii amintirilor, care mă rod pe dinăuntru și nu-mi dau pace, care de acum înainte, sînt sigur, mă vor obseda și mai mult. Stînd așa, în fața mormîntului, într-o stare de pietate, cum i se părea lui Iovan, de fapt era o stare cam forțată, îl năpădiră deodată tot felul de amintiri, întîmplări din copilărie, care de care mai semnificativă, legate de prezența tatălui în viața sa și care îi marcaseră puternic ființa în formare. El îi apărea cînd limpede, aievea conturat, cînd șters, ca un abur, cînd luminos, cînd întunecat. Dar acum se lupta cu sine, nu voia să se gîndească decît la întîmplări fericite. Care din ele îi făcea neîntinată memoria ? Pe care s-o aleagă ? Nu, nu erau multe. Cîteva. Făcea în clipa asta precum grecii, care, la sfîrșitul vieții, socoteau cîte pietre albe și cîte negre s-au adunat în lada destinului. Numai că Traian trăgea acum linia la sfîrșitul vieții tatălui lui, nu al său. Într-un fel era totuna. Pentru că atunci cînd moare cineva apropiat, nemaivorbind de proprii părinți, moare și ceva din tine.

Odată, tatăl lui îl luase la tîrg la Recaia. Era un tîrg de animale, cum nu mai era altul prin împrejurimi. Se strîngea acolo lume de prin toate

Scanned with OKEN Scanner

satele, căci în fiecare se creșteau animale și în zilele de tîrg se aduceau puhoi, pe toate drumurile întîlneai țărani mînînd vite, turme de oi sau porci. Dar ce făcea ca tîrgul să fie mai viu, atracția cea mare, era bîlciul aflat acolo, cu toate minunățiile lui. După ce tata — își aminti Traian — a vîndut viteii, luncanii fiind renumiți în creșterea lor, a tăurașilor mai ales, m-a luat de mînă și, cu chef cum era, căci băuse aldămașul, m-a dus să-mi facă cică toate poftele, m-a lăsat să mă dau în toate tiribombele, în roată, s-a dat și el în lanțul cel mare, învîrtindu-mă și rîzînd cu gura pînă la urechi, a plătit apoi 100 lei intrarea, sumă mare pe acea vreme, la circ, un fel de magazie mai încăpătoare, cu bănci și scenă, unde am văzut tot felul de scamatorii, iluzionisme, oameni care mîncau foc, rupeau lanțuri sau erau tăiați cu fierăstrăul, femei șarpe, femei bombă, femei zburătoare, care mă țineau cu suflarea tăiată, tot felul de minuni, despre care auzisem, dar nu le văzusem niciodată, pitici și uriași, femei sirenă și bărbați elefant, pe urmă o cobră care dansa după o melodie cîntată la fluier, cîini și porumbei care treceau prin cercuri de foc, maimuțe mici care mergeau pe bicicletă și pe sîrmă, clovni, papagali, acrobați, femeia fără oase și la sfîrșit un leu înfiorător, cu o coamă mare și o gură uriașă, care răgea la noi să ieșim afară, să evacuăm cică sala, cum ne „traducea“ un scamator. Eu muream de frică, și alți spectatori la fel, mulți se îmbulzeau spre ieșire, numai tata rîdea și îi făcea cu degetul un semn de mustrare leului: Să nu-ți fie frică, mă, îmi spunea, doară ești cu tata și tata are bani și de-oi vrea le cumpăr leul și pe ei îi cumpăr, cu coșmelie cu tot !... De-atunci nu l-am mai văzut parcă niciodată atît de vesel și neîncrîncenat, atît de liber, atît de grozav ! Dar și

Scanned with OKEN Scanner

circul fusese grozav ! Ce m-a impresionat cel mai tare însă au fost scamatorii, iluziniștii, un bărbat și o femeie tînără, care vorbeau și păreau normali, dar făceau foarte ușor, firesc, lucruri de neînțeles, incredibile. Mă fascinaseră mai ales cu un aparat de proiecție, cu care proiectau pe o mică pînză imagini ciudate, combinate cu dansul tinerei femei. M-au obsedat mult timp și i-am visat deseori cu ochii deschiși. Poate atunci am simțit pentru întîia oară ce înseamnă să fii pe scenă, să iluzionezi lumea, să o uimești și să fii aplaudat !... L-am rugat pe tata să mă mai ia cu el la tîrg și altădată. Dar n-a mai făcut-o. Ca și cum a intuit ce mă atrăsese acolo și voia să mă ferească de ispită. Care ispită ? Totdeauna a vrut să mă ferească de ea, de o nălucă închipuită de el, și a murit, poate, neîmpăcat că n-a reușit să mă facă țăran care muncește la oraș ! Ispită, ha ! N-a suportat niciodată ideea că „m-a scăpat din mînă", că n-a fost stăpîn pe situație, că în loc să se realizeze cum ar fi vrut el, „să-ți arăt eu ce pot", a trebuit să muncească pentru mine, pentru casă și ca să-și plătească datoriile, pe care, cum îmi spusese mama, le moștenise de la ta-su, dar eu cred că și le făcuse singur... pentru ispita lui, femeia fără oase ! Sigur și-o cumpărase, și-o făcuse ibovnică, am văzut că i-a plăcut, că era numai într-o admirație și că în momentele cît ea a evoluat, tata n-a mișcat, nu s-a foit, ca la celelalte numere și n-a vociferat ! De aceea n-a mai vrut să mă ia cu el la tîrg, să nu-i descopăr... ispita ! Săraca mama ! Pentru cîte ispite de-ale lui n-a trebuit să trudească ea ca să-i plătească datoriile ! Oh, doamne, iartă-mă ! Am spus că acum... că nu-i momentul... să-l vorbesc de rău ! Nu !...

C-da 143 Coala 6

Scanned with OKEN Scanner

XVII

Deodată se întoarse spre biserică și parcă vru să se închine. Așa i se păru lui Iovan. Dar își opri gestul, căci văzu un pui de țigan acolo, rezemat de un colț al zidului bisericii, cum îl privește. Poate stătea așa demult și îl privea. Cînd Traian se întoarse spre el și se simți la rîndu-i observat, țigănușul o luă din loc și intră în biserică. Deci biserica era deschisă, era cineva înăuntru. Traian porni într-acolo, luînd-o roată, poate dau de părintele Vasileodor, își zise, să-l întreb ce s-a întîmplat de l-au îngropat pe tata acolo. Se uită înspre crucea care străpungea ca o suliță singuratică cerul. Biserica nu era prea mare, însă turla era ascuțită, învelită cu tablă de aluminiu, nouă, abia fățuită, strălucind puternic în bătaia soarelui, motiv pentru care se putea vedea, ca un meteor, de la mari distanțe. Dealtfel asa erau mai toate bisericile pe aici. Dacă străbăteai dealurile, umblînd ori încotro, zăreai, cînd și cînd, mai ales cînd înaintai spre coamă, cîte o turlă care parcă ieșea din pămînt, ca un pisc plutitor strălucind în soare, cu o cruce în vîrful lui, ce creștea văzînd cu ochii și te făcea să nu te mai simți singur în imensitatea cîmpului, ba chiar, pentru oamenii locului, turla era semn de orientare, ca un prieten care veghea să nu te rătăcești, era semn că acolo, în valea aceea, nevăzut ochiului, ascuns de vederile păgîne și năvălitoare, se află un sat... Turlele erau ca niște piramide liliputane ale acestui pămînt, ca o hartă spirituală care te atrăgea și nu te înstrăina, care îți orienta pașii în locul semnelor cardinale. După mărimea turlei știai ce fel de sat e acolo, mare sau mai mic. Turla Luncii, care răsărea din pămînt doar cînd te apropiai de dealurile ce o

Scanned with OKEN Scanner

înconjurau, îți spunea că într-acolo, departe de lume, se află o așezare nu prea întinsă, cu o populație mică, pașnică, liniștită, care n-avea nevoie de o clădire a bisericii mai mare spre a se închina și întîlni de sărbători în ea, și ori de cîte ori era nevoie. Românii n-au clădit niciodată monumentul, gîndi Traian, iar luncanii dovedeau că sufletul e mulțumit să se reculeagă în biserica asta micuță, pentru că echilibrul sufletesc, credința, se capătă și se menține în mijlocul naturii, orice alt loc de întîlnire nu trebuie să fie pompos, să atragă atenția, să fie arogant și orgolios ca la alte popoare, mai ales cuceritoare! Ferească Dumnezeu să ne vină idei de mărire. Să începem să construim monumental! Asta îl rupe pe om de natură. E ca și cum un creier diabolic ar vrea să ne umilească.

În timpul acesta înconjură biserica și ajunse în fața intrării. Aici văzu un om negricios la chip, neras, cu o pălărie găurită pe cap, îmbrăcat în niște haine țărănești cam ponosite, pătate de tot felul de culori, care fluiera ușor o melodie și cu o pensulă picta ușa. Avea alături, pe un scaun, mai multe cutii cu vopsele, cu care se străduia să dea contur unui sfînt ce nu prea putea fi identificat datorită stîngăciei desenului, deși portretul părea terminat și omul lucra doar la finisarea lui. Asta-i caricatura unui sfînt, nu un sfînt la care să te închini. Ce l-a apucat pe părintele Vasileodor să dea pe mîna unui neisprăvit o așa treabă și unde mai pui că-i și la vedere, chiar la intrare, cine-a mai văzut?! Ceva nu-i în regulă. Nu-i de mirare că și mormîntul tatei... Se gîndi să intre în biserică, sigur acolo îl putea întîlni pe părinte și voia să se lămurească. „Bună ziua!", zise. „Vopsitorul" se întoarse spre el și-i răspunse firesc, deloc mirat, de parcă îl întîlnise mai ieri sau de parcă îl aștepta să pice din clipă în

clipă. Cînd îi întîlni privirea însă, îl recunoscu după ochi. Asta-i Turturică ! Măi ce-a îmbătrînit ! Îl ținea minte ca pe un tip nu prea zdravăn, un aiurit care era mereu luat la „mijloc" de ceilalți băieți pentru ideile lui trăsnite, una și-o aminti și acum, aceea cu și „calu-i om", fiindcă „dă din cap ca omu cînd zice ziua bună", idei pe care și le susținea cu tot felul de argumente anapoda și o noapte întreagă, iar cine n-avea somn și voia să se distreze îi ținea isonul, zgîndărindu-l din cînd în cînd. Cine l-o fi pus tocmai pe el să facă o treabă așa de delicată, cînd, după cîte știu eu, nu-i bun decît la șaibă, c-a făcut parcă profesionala, lucra ca lăcătuș mecanic într-un atelier, la Brașov, da, acolo l-am întîlnit ultima oară, ne-am văzut pe stradă, eram într-un turneu, și s-a ținut de capul meu, să merg musai la gazda lui că-i adusese ta-su mai deunăzi o pălincă, nu știu cum m-a îmbrobodit că m-am dus, apoi mi-a amețit capul și cu vorbe și cu băutură, că-n noaptea aia am dormit cu el într-un pat, dormea neîntors luncanu trăgea aghioase și sforăia, iar eu mă perpeleam, că nici telefon n-avea să-mi fi putut anunța colegii la hotel, să știe de soarta mea ! Au trecut ani de-atunci și uite-l cum arată, mai-mai să nu-l recunosc !... A, făcu Turturică după ce-i răspunse la salut, poate nu mă mai cunoști, da eu te știu pe dumni'ta, ești Traian al nost', mîndria satului ! Te-am văz't în filme și pe la televizor cum recitai c-un steag alături, și la radio te-am auzît, ce urechist de pe-aici nu te-o auzît ? ! A, ai vin't la-nmormîntare la badea Ion, la tată-tu, da n-am mai putut aștepta, să știi, era prea cald, amu mai bate-un vînticel, da atuncea te coceai, n-am mai putut sta, se-mputea mortu, începuse să amiroase, așa că l-am îngropat... I-am făcut o slujbă faină, să știi !... Vrei să zici că părintele..., îngînă Traian aproape aiurit de ce auzea, apucat parcă iar

Scanned with OKEN Scanner

de un leșin. Păi eu mi-s părintele, popa ăl nou !, zise repezit Turturică, în timp ce dădea cutiile cu vopsele jos de pe scaun, ca să-i facă loc oaspetelui să se așeze. Îi făcu semn și Traian, care simțea că i se înmoaie picioarele, sè așeză. Am vin't în locu părintelui Vasileodor, am fost chemat, că eu slujeam în altă parohie. De, vezi de nu mai dai prin sat, nu mai ești la curent cu noutățile ! Te pomeni că n-ai mai fost pe-aci dinainte de-a mă trimite cu înscrisuri la facultateą de popi ! ?... Vestea îl ului de tot pe Traian. Era ca un venin mai otrăvitor decît dacă l-ar fi înțepat un roi de albine sau decît licoarea din privirile Zînei, pe care o simțea cum îi îmbată din nou sîngele.

În clipa aceea îl văzu pe țigănuș ieșind afară din biserică, cu o icoană în brațe, și, la îndemnul și porunca popii, vezi, ai grijă, mă, mergi de-o pune colo pe iarbă, lîngă celelalte, se duse și o așeză ușor înspre latura de vest a clădirii, la o depărtare de cîțiva metri de zid, sub un pom, la umbră, ca s-o ferească de razele încinse ale soarelui. Și părintele Vasileodor unde-i ?, îl întrebă. O ieșit la pensie... cum o-mplinit optzeci de ani. M-o pregătit pe mine-n loc, c-o vrut să aibă urmaș tăt din sat... Da, urmaș, gîndi Traian, e bine spus, bun text, n-am ce zice. Și el știe ce faci dumneata aici ?... Păi de ce să știe ? ! Amu eu conduc sufletele, eu mi-s păstoru lor în Luncaca ! El și-o făcut suma, m-o-nvățat cum să țin slujbele, de botez, de-ngropăciune, de una, de alta, mi-o dat și niscaiva modele de predici... da-s cam învechite, nu mai merg azi, lumea s-o schimbat, parcă mata nu știi ! Oamenii s-or stricat, s-or risipit și s-or păcătoșit ! Vreau să fac o reformă și-aici cum am făcut și-n altă parte, cît mi-am făcut stagiu ! De-aia, mi-am zis, să primenesc totu și iaca, am început cu renovarea bisericii ! Eu și cu ficioru ista,

Scanned with OKEN Scanner

și arătă spre țigănuș, facem tăță treaba, că cei din sat nu prea se-nvrednicesc să ne dea o mînă de-ajutor, le-o fi băgat părintele Vasileodor în cap că nu-i bine ce fac eu, că mai are autoritate printre luncani, mai ales la babe, dracu să le ia, doamne iartă-mă, că ele i-au umplut biserica, da eu vreau s-o umplu cu tineri, că ei îs viitoru, nu ciosvîrtele, ce-abia-și mai duc zilele cu leacurile Săratei ! Așa că modernizez bisrica și-o pictez cum am văz't prin muzee, pe unde-am fost. Că ce bine mi-o prins colindatu pentru care m-or blestemat pînă și-ai mei, care cînd m-am popit s-or întors la mine și m-or ajutat să trec anii, că făr de plocoane nu se poate azi ! Amu s-or dat iar cu părintele Vasileodor și tata nu vrea să mă mai vază, da nu-i nimic, am casa mea, muiarea mea, plozii mei, iară aici treaba o fac și singur. Vezi la ce mi-o prins tăte meseriile de le-am învățat ? ! Așa erau popii drepți de prin vechime, știau să țină și sabia și plugu, nu cum îs burghezii de-azi, că numa pe dinfară-s îmbrăcați în haine sfinte, da pe dinăuntru-s îmbuibați ca porcii nainte de tăiere ! Și-uite la mine cum umblu, simplu, țărănește, să se vază că nu mă dau fălos, că ce mi-i în suflet așa-i și pe dinfară ! Da, își zise în sinea lui Traian, numai pete colorate, găuri, unsori... Și uite ce mîini am ! Vezi, dom'le ce palme bătătorite am, vezi, încearcă ! Astea-s mîini de țăran, nu de domn, de popă cu tichie ! Mie nu mi-e rușine de muncă... am fost și lăcătuș și zugrav și vopsitor de vapoare și instalator și marcator de terenuri și paznic și dulgher și coșar și cîrpaci și betoner... și-am pus și mîna pe-o carte și-am intrat și printr-un muzeu... ca să iau aminte la cum se schimbă moda de-a-i picta pe sfinți, ce-i atrage pe oameni mai mult, pe tineri mai cu samă. Știi ce ? Abstractu... ideea. Uite-te la pictura de-o zugrăvesc acuma chiar la intrare. Ce-ara-

Scanned with OKEN Scanner

tă ? Ai zice că-i sfîntu Nicolae sau Dumitru sau poate Toma ? ! Nu, tataie, e un sfînt în general ! Dumni'ta, ca artist, sper să mă-nțelegi ! Bătrînii nu mă-nțeleg da tineretu o să mă-nțeleagă. Degeaba duce părintele Vasileodor o politică parșivă cu mine, degeaba le-nvață pe babe să nu-mi mai calce pragu casei și-a bisericii, să predic la pereți, da viitoru o să-mi dea dreptate mie, cînd o să-mi încep noile slujbe, s-o umple biserica de prospătură, de fete și băieți ! Pentru el viitoru e mort ! Ce om ! Vezi, mi-o pus, ca să spui așa, cădelnița-n mînă și stiharu și patrafiru pe trup, da acuma, cînd o aflat că am idei noi, că-s doar altă generație, nu ?, s-o dezis de mine, și-am auzît c-o spus că-s escroc, că le iau banii la luncani și că-i bag la saltea ! Da, zi și dumni'ta, cînd eu știu de să zugrăvesc, să vopsesc, să repar acoperișu, că tăt eu am pus tablă nouă pe turlă, și tăt ce vezi aci cu mîna mea am făcut, de ce, nu, să aruncăm banii la meșteri străini și să nu-i păstrăm pentru alte nevoi ? !... Traian se uita la el și încet-încet îl redescoperi, da, în fond, nu se schimbase deloc. Un singur lucru îl nedumerea, cum de părintele Vasileodor se înșelase atît de amarnic ungîndu-l urmaș pe unul ca Turturică ? Cum de-i dăduse pe mînă munca sa de o viață și mai ales tot ce investise în sufletele luncanilor ? Marea greșeală era a lui, nu a celor de la Teologie, pentru care numele său devenise o garanție supremă, și nici măcar a lui Turturică, căci el nu făcea decît ce-i dicta firea, care era tot una cu credința lui : punea suflet în tot ce făcea și nu se îndoia că ce face, face bine ! Nu l-ar mira orice ar face, dacă, de pildă, ar auzi că a început să dezgroape morții și că-i mută de colo-colo, dintr-un cap în celălalt al cimitirului, sau că-i vine în minte cine știe ce altă trăsnaie, cum o fi cu mormîntul tatei, își zise, ah, cît de îndurerată cred c-o fi mama și din

Scanned with OKEN Scanner

pricina asta ! De vină era cine-i dăduse încrederea puterea și cine îl tolera mai departe. Nu credea însă că luncanii îl vor mai suporta mult și că vor lăsa lucrurile să meargă după noul lor făgaș, adică după capul lui Turturică. De, dacă nu s-au prostit și ei, dacă nu s-au molipsit de lașitatea generală și își acceptă soarta, dacă nu-și spun că trimisul ăsta al lor e ca o pedeapsă pentru cine știe ce păcate ascunse, încă nemărturisite, sau că îi rău cu răul, da-i mai rău fără rău, că s-or înțelege ei pînă la urmă cu el, că l-or da pe brazdă, că doară era om din satul lor și-or să-i găsească vreo chichiță în pandaliile lui, că decît să-l dea jos, să vină cine știe ce altă pacoste pe capul lor, vreun alt nebun, să le schimbe datinile, poate un rău și mai mare, că-n zîua de azi la ce bun să te mai aștepți, mai bine cu unul ca el, ce le-o fost hărăzit și gata ! Oricum, ăstea-s gînduri de senilitate populară sau dacă mă înșel, își zise, și e aici vreun tîlc, vreun sîmbure de înțelepciune ancestrală ?! Însă în privința lui Turturică, nu se îndoia, părintele Vasileodor greșise, semn sigur că i s-au slăbit băierile minții ! Dar dacă Turturică era un escroc, un fel de mafiot cum nu mai cunoscuseră luncanii și-i pungășea într-adevăr, cum l-o fi înșelat și pe părintele Vasileodor ?! Păi, făcu Iovan, de parcă îi auzea gîndurile, între timp și-o dat el sama de marfă, că adicătelea în cine și-o pus încrederea, da îndărăt n-o mai putut da, că se făcea de rîs la mai marii lui. Numa într-o minune o rămas de să mai creadă, de să se întîmple cu ista, cum tot spune, ce s-o întîmplat odat' cu Ioan de Vianei !...

Țigănușul ieși din nou din biserică cu o icoană în brațe, mai mare de data aceasta, pe care o așează lîngă celelalte, în picioare însă, rezemînd-o de tulpina pomului. Pe sticla ei trăia un desen naiv, de o frumusețe tulburătoare, reprezentînd un moșneguț

simpatic într-un car tras de patru cai înaripați ce călcau pe niște vălătuci de nori roșii proiectați pe un cer vesel-albastru, populat de tot felul de chipuri de îngerași, stele și flori. Și cu icoanele ce faceți ?, îl întrebă aproape temător Traian, la gîndul că cine știe ce-o să-i răspundă. Le scot, făcu autoritar Turturică, însoțindu-și cuvîntul de un gest aprins materializat printr-o linie șuie trasă pe ușă cu pensula. Le înlocuiesc cu picturi de-ale mele, unele le-am și pus, îs înăuntru, faine, le-a plăcut luncanilor, poți să intri să le vezi. Le scot, nu le mai las pe toate, mai ales pe ălea le scot, ce-s pictate cu aur ! Cică, frate, se sparg bisericile, se fură icoane și alte obiecte de preț, cum s-o-ntîmplat amu o lună la Upea... Aștia fac, gîndi Traian, ca pe vremea lui Stavrache, ei fură, apoi strigă ajutor, că le-o spart altarul hoții !... Cică sînt niște sectanți, îi dădea înainte cu gura Turturică, o bandă internațională care și-o trimes adepții narmați în toată lumea, de să distrugă vechile credințe, să spargă tăt, să nu mai rămînă nimica, să ia, să-mprăștie și să-și atragă pe deasupra și noi adepți ! Auzit-ai, frate-miu ? ! Așa ne trebe, că ce l-o deranjat pe partid biserica, credința străbună ? ! No, o dus atîta amar luptă cu noi, cu ortodocșii, cu biserica creștină, ne-o băgat la fund, pe noi, pe alde mine, că eu, dom-le, nu-i predică să nu urez sănătate și viață veșnică conducătorilor țării, de, ne-o îndepărtat din tăte trebile importante, de parcă sufletu nu-i treabă importantă, și or lăsat terenu liber, or lăsat loc de-nmulțire sectelor, că s-or sporit ca ciupercile și amu fac atîta rău ! De ne lua aliat pe noi, nu le lăsam de să sporească, c-avem și noi metodele noastre și le stîrpeam, dom' le ! Că ăștia e răi, sparg, sînt potrivnici vieții, ucid copii, au legi draconice, ascultă de porunci fără temei, iau cuvîntul vechiului testament pe dos decît

Scanned with OKEN Scanner

îi rostu lui, n-au milă cu cine se-abate de la legea lor, de parcă-s ca ăia cu omerta ! De-aia mi-e frică să nu dea iama și pe-aicea, așa că iau ce-i mai de preț din biserică și păstrez la mine-acasă, că-i mai în siguranță !... Și luncanii ce zic ?... Dar Turturică nu-i mai răspunse, nu auzi întrebarea sau se făcu că n-o aude, și intră în biserică după țigănuș, mă, ce tot moșmondești tu acolo și nu te ții de ce ți-am spus eu să faci ? !

XVIII

Traian ar fi vrut să intre și el în biserică, dar se îngrozi la gîndul că în locul minunilor și podoabelor din ea, adunate cu trudă și care îi dădeau aspectul unui muzeu naiv, ca interiorul unei case țărănești, cum erau odată prin Lunca și cum au mai rămas pe ici, pe colo, ar putea vedea jaful lui Turturică, stricăciunea și „arta" lui ! Privea icoanele și își amintea de lupta pe care o dusese și el, și învățătorul, dar mai ales părintele Vasileodor cu luncanii ca să-i convingă să nu le înstrăineze. Nu era slujbă aproape ca la predică părintele să nu le spună că icoanele sînt „patrimoniu național". Dar ei nu înțelegeau „ce-i aia". Și le vindeau mai departe pe-o nimica toată, pe nici o sută de lei. Veneau tineri pletoși prin Lunca, băteau pe la porți, cică erau de la „muzeul satului", și le dădeau ori bani, ori lucruri de amintire, lucruri orășenești de-ale lor, și țăranii își înstrăinau cu zîmbetul pe buze, fără să știe, comorile. Uneori veneau și cu mașini și „achiziționau" și alte obiecte, farfurii, vase, fuioare, ceasuri de lemn, traiste, ii, cojoace înflorate, laibăre și tot ce era artă veritabilă, artă populară veche, inestimabi-

Scanned with OKEN Scanner

lă. Dădeau icoane pe sticlă și își puneau de hîrtie, le aduceau din belșug tinerii aceia, iar lor le plăceau mai mult, că erau tipărite și frumos colorate, kitschuri clasa întîia ! Devenise o metodă, fiecare luncan se bătea care să aibă icoane de hîrtie mai multe și mai felurite. Era o păcăleală și o prosteală totodată, ca și cu mobila. Își dădeau lavițe, parsechiuri, cuiere, candelabre, lucruri solide, de peste o sută de ani, pictate cu culori vii, durabile, care nu-și pierduseră în timp nimic din strălucire, pe mobilă nouă, domnească, cum ziceau ei. Își înstrăinau unicatele pe produsele de serie, făcute însă la... oraș ! Și de cîte ori nu-l auzise pe învățător spunîndu-le că își înstrăinau „moștenirea neamului" și că n-au dreptul să facă ceea ce cu atîta ușurință făceau. Dar degeaba. Boala înstrăinării îi prinsese deodată parcă pe toți. În cîțiva ani reușiseră să risipească mai tot ce adunaseră în timp, preț de cîteva generații, înaintașii lor. Chiar și pe cei bătrîni îi apucaseră strechea, care furau din casă icoane și le vindeau pe ascuns, uneori, cum îi spusese odată Iovan, cu 30 de lei bucata !... Părintele Vasileodor începuse chiar să nu le mai facă anumite slujbe, rugăciuni sau feștanii, să nu-i mai spovedească sau să le mai intre în casă să-i aghezmuiască. Dar nu-i potolise nici cu asta. Icoanele se tot împuținau. Atunci, de frică să nu rămînă pereții satului goi, fără icoane, părintele s-a pus să le cumpere chiar el, să le salveze pe cele care mai erau de salvat. A intrat din casă în casă și tot ce-a mai găsit, tot ce-a fost lăsat la lumină și n-a fost dosit, fiecare ciob de icoană, de tradiție, le-a luat și a pavoazat interiorul bisericii, a umplut zidurile ei de jos pînă sus numai cu icoane pe sticlă. Babele evlavioase au adus și chindii și ștergare și locul a devenit ca un muzeu sfînt, lăudat de toată lumea. Numai că păcătoșii tot păcătoși. Ce-o fi fost

Scanned with OKEN Scanner

în capul lor, nimeni n-a înțeles. Căci unii și-au ascuns de ochii părintelui icoanele prin poduri și au continuat să le vîndă, într-ascuns, pe-o nimica toată. Mai bine „pe-o nimica toată", cică ar fi spus ei, decît să le dau pe degeaba popii, că cine îndrăznește să-i ceară măcar și-un gologan pe-o icoană, prinde pică pe tine, te ia la ochi, te mai și afurisește, zice că ești păgîn de nu contribui la-nfrumusețarea bisericii, și-așa rămîi de două ori prostit, că ce-i pasă lui, el are bănet căcălău, toată ziua cu miluita, plus ce mai ia de la stăpînire, că leafa-i o țîră, o bagatelă pentru el, îi dă nainte cu „patrimoniu", da icoanele le ia pentru el și „sfinții" lui, de nu-știu ce-i aia lipsă de-un ban și cît valorează suta pentru noi, mai bine, no, le dăm la muzeu satului și cîștigăm și noi ceva!... Dar într-o zi a trecut prin sat un străin, un american, fiindcă vorbea cu rudele din America ale unor luncani, mai exact, a venit „expre" aici, a oprit mașina în fața porții lui Toader a Gocii... și lumea l-o văz't, îi povestise tot Iovan, că-i intră în curte, că stă acolo ce stă și după o vreme iese, iese și Toader al nost' după el și privește, bre, privește uimit, nu-i vine a crede, că americanu cela bătea în mașină, îi explica ceva și iară bătea, și iară făcea semne din mîini, și pînă la urmă luncanul parcă înțelese, că merse în casă și ieși mintenaș cu-o icoană, făr a se feri de ochii bîrfitori; o icoană fainâ, numa aurită, pe care cică o voise străinu, americanu, care, cînd o văzu, o luă fericit în mînă, îi sticleau ochii și fața de fericire, o luă și plecă, arătînd spre mașină, făcînd un semn, că adică-i *oke*, că s-a aranjat!... Abia de-atunci, de cînd străinul acela i-a lăsat mașina lui Toader a Gocii pe-o icoană, luncanii și-au dat seama ce valori au avut ei pe pereți, abia fapta aceasta i-a trezit, i-a făcut să creadă ce-au pierdut și ce cîștigați au rămas aceia, puțini,

care nu le-au înstrăinat. Abia de-atunci... era prea tîrziu... cînd deja își împuținaseră comorile, cînd își goliseră casele de „vechituri", de unicate, de neîn-locuit, de nestemate păstrate din moși strămoși, în lo-cul cărora și-au pus tot felul de obiecte domnești ! Traian era s-o bată odată pe-o verișoară de-a lui, cînd, văzuse venind într-o iarnă de sărbători acasă, ce făcuse păcătoasa din minunăția de „cameră de la față" : coteț de porci ! Aveau acum porcii mobilă veche țărănească, trăiau înconjurați de cele mai vii culori înflorate ! Nu-i venise să creadă ! Se prosti-seră oare într-atît luncanii ? O singură generație, cîțiva ani, de fapt, de „civilizație", puteau să rupă într-atît cu trecutul ? Fuseseră oare mai înțelepți străbunii decît erau urmașii lor ? Dar aveau același sînge și două sau trei generații chiar conviețuiau și totuși se purtau la fel, ca și cum unii dintre ei, bă-trînii, n-ar fi fost înțelepții de altădată, care au moștenit comorile, au trăit în cultul lor și le-au păstrat o vreme ca să le transmită mai departe ? Nu, și altădată, demult, și acum, erau la fel de ignoranți, numai că civilizația a fost ca un șoc care le-a scos în evidență prostia milenară. La concluzia asta a-junsese Traian cînd își părăsise satul. Preferase Ne-cunoscutul, lupta cu el, cu Orașul, decît să mai fie martor la manifestarea, în tot felul de forme ului-toare, a prostiei lor ! Da, ține minte, erau și ex-cepții, ca „Zîna" sau mai ales ca Rada Iorgovana, bunica lui Iovan, care nu voise să-și înstrăineze din casă, în ruptul capului, orice i s-ar fi promis în loc, nici măcar un fir de ață ! După ce-am să mor eu, zi-cea, puteți să luați tăt, da eu n-am să mor, nu-i așe ? Fusese de multe ori la ea, îl luase Iovan, și de fiecare dată îl uimea voința de a trăi a bătrînei, hrănită de dorința de a-și apăra comorile, de care era perfect conștientă. Și de-o fi să mor, tu, Iova-

ne, n-ai să-i lași să jefuiască, nu-i așe ?, casa străbună, n-ai să-i lași ! Stătea pe un scaun cu trei picioare în mijlocul camerei de la față, sprijinindu-se de un toiag, și-și apăra comorile. Din cînd în cînd își rotea capul și le privea fericită. Avea ce să admire : un tezaur uluitor, adunat parcă de un neam întreg bob cu bob. De jur împrejur numai icoane, lavițe și cuiere pline cu fel de fel de farfurii și vase vechi. Nu era locușor unde să nu fie un ciob de tradiție, un obiect rar, nemaivăzut. Nici o minte străină nu-și putea închipui că aici s-au creat în timp atîtea frumuseți, cu un gust atît de rafinat. Toți care veneau rămîneau uimiți de faptul că obiectele adunate de bătrînă erau atît de bine conservate. Era singura casă unde se mai păstrau sobe și cuptoare de demult, cît și paturi suprapuse, cu perne mari de puf, uriașe. Dar cîți străini veneau seră la ea să cumpere ceva, căci toți luncanii îi îndreptau spre casa ei, Rada Iorgovana nu le dăduse nimic. Repeta întruna că așa jurase, să nu iasă nici un cap de ață din casa asta cît o trăi ea. Nu-i nimic al meu. Așe am moștenit. Am jurat să stau de veghe și să păzesc comoara. Tăt îi moștenire, nimic nu se înstrăinează. Știa că pînă și casa ei, în stil gotic, era unicat, cu poarta aceea de lemn încrustat, și dantelat, frumoasă ca o tîmplă de altar. Praful și pulberea o să se aleagă după moartea mea. Iovane, măiculiță, ai grijă să nu-njuge boii și să dărîme poarta, să n-o smulgă din țîțîni, păcătoasele, poarta raiului. Căci avea niște scorpii de fiice și rudele lor care abia așteptau să pună mîna pe comoară. Vreo două trăiau la oraș, se măritaseră și se mutaseră acolo, și veneau săptămînă de săptămînă să vadă dacă bătrîna lor mamă n-a murit, să pună mîna pe ceva „vechituri", ca să le vîndă, să prindă momentul, fiindcă își

dădeau și ele seama că aveau trecere cioburile și lemnele acelea, ce dracu fac orășenii cu ele și la ce le-or fi plăcînd, nu înțelegeau ! Numai Iovan, nepotu-său, era speranța ei. În el avea încredere. Oriunde s-ar fi aflat, cînd ea îl striga, venea într-un suflet. Presimțea ori de cîte ori avea nevoie de el. Iovan și ai lui stăteau cîteva ulițe mai la vale de „bojdeuca" Radei, lîngă apa Luncii, unde își făcuseră părinții săi casă. Dar el o auzea de-acolo chiar și cînd gemea ; și în somn o auzea. Și ca nimeni altul Iovan știa să păzească comoara. Ca un cerber. Știa că era de-ajuns o clipă de neatenție și surorile mamei lui, zgripțuroaicele, ar fi putut s-o păcălească și s-o fure pe bătrînă.

Cînd se întreba cum de oare timpul șterge răul și rămîne numai ce-i bun și doar ca un abur dojana că a putut uita lucruri atît de trainice care nu l-ar fi înrăit și încrîncenat în noul lui drum, care i-ar fi făcut poate și mai vie gloria, care i-ar fi dat ambițiilor lui un impuls și mai puternic, iar întregului elan o adevărată strălucire lăuntrică, hrănită de seve adînci, cît vîrstele luncane, auzi un țipăt venind din biserică. Traian se ridică de pe scaun. Urmă un plînset prefăcut de lighioană obișnuită să fie dată în vileag, era al țigănușului, și beștelelile popii, ce cauți tu aicea, bă, ia dă urechile-ncoace, și pe ailaltă, așa, ce ți-am spus eu să faci și tu ce faci, hă, ce-ai căutat în altar și ce-ai acolo sub cămașă, ce-i umflătura ceea, ăă, vezi dom'le, strigă el către Traian sau spre un martor închipuit, vezi cum mă sug... ca șărpii de-i ții la sîn, de, bandă internațională, ți-am zîs eu... te fură și aproapele și depărtatele, no, așa-i, n-ai vegheat o țîră, hîrști, ți-or șterpelit icoana, no, și-amu treci la treabă, să-ți bagi mințăle-n cap, că de te-oi blăstăma apăi tăt neamu tău nu mai scapă de dracii

Scanned with OKEN Scanner

ce i-oi trimite eu de să vă intre noaptea pe hogeag, de să vă puie să jucați țonțoroiu !... Dar Traian nu-l mai ascultă, își reprimă orice intenție de a mai intra în biserică, așa cum se pornise cînd a auzit plînsetul țigănușului, căci dorința lui cea mai mare, acum, înainte de a ajunge acasă, era să se abată puțin, tot se afla în drum (și-apoi voia să mai amîne întîlnirea cu mama lui, *încă nu-s pregătit să dau ochii cu durerea,* îi veni în minte un vers dintr-o piesă) și să vadă ce s-a întîmplat cu Rada Iorgovana și cu comoara ei.

XIX

Ieși aproape alergînd pe poarta cimitirului. Continuă să fugă prin fața celor doi „veșnici" pînă ajunse iar în piața satului. Nu întîlnise nici un muritor. Pustiu. Era transpirat și hainele îi atîrnau îmbîcsite de praf. Vreau un duș, se auzi strigînd. Mi-e dor de mașina mea, de străzi aglomerate, de casa' mea cu oglinzi, mi-e dor de lozincile mele lipite acolo : *Trebuie să învingi ! Nu te da bătut ! Ai să reușești ! Luptă ! Nu ierta nimic ! Gloria e aproape !...* Privi în jur. Nu apăruse nimeni. Doar „ochii" de la acoperișurile caselor îl priveau impasibili, fără să-l audă, fără să-l înțeleagă. Satul ăsta se duce pe copcă, cum s-au dus și comorile lui. Îi era frică să se apropie de locuința Radei, să nu dea și acolo peste o altă pustie. Îl apuca furia cînd se gîndea la viperele pe care le lăsase pîndind comoara, gata-gata să tabere asupra ei. Iovan îi dădea dreptate De ani de zile le știa pe mătușile lui pîndind astfel și doar el, în afară de formidabila-i bunică, se luptase cu ele, le înfruntase, amînase ja-

ful, pustia. Da, deveniseră ca niște fiare, mai ales de cînd aflaseră că un american venise în Lunca și își lăsase mașina pe-o icoană ! Crăpau că „baba", mama lor, nu mai moare odată ! Dar ea nu murea, era vie, stătea mereu de veghe și de cîte ori simțea că se furișau să pună mîna pe vreo icoană, bătea deodată, ca să le sperie, cu toiagul în podea și dădea apoi cu el în stînga și în dreapta, orbecăind, căci aproape nu mai vedea, de parcă alunga o pisică. Ea nu murea, în schimb ele crăpau, căci deja bătrîna își îngropase o fiică și celor rămase le era teamă că pînă o să înșface comoara, o să le îngroape și pe ele ! Parcă era un loc blestemat sau parcă bătrîna era apărată de niște forțe nevăzute, ocrotitoare de taine și moșteniri ale neamului, un fel de duhuri ale comorilor !...

Da, repetă Traian, satul ăsta se duce, se duc și averile lui și doar natura, cu forța ei entropică, rîzînd de prostia oamenilor, își vede mai departe de secreta ei viață, sălbăticindu-se și mai mult. Nu-i mai bine ce am ales eu, libertatea și nebunia marilor orașe, nebunia de a cuceri lumea și oglinzile ei rapid-mișcătoare ? ! Dar care-era vina Luncii, că nu se află undeva în buricul civilizației ?, părea că-l întreabă în gînd Iovan. Că nu trece șoseaua națională prin mijlocul ei ca prin satele vecine ? Că-i părăsită de toți și abandonată aici în fundătura asta, cu pămîntul nelucrat, fiindcă nici un agronom n-a stat acolea mai mult de-o vară ? Dacă s-or ridica din oasele lor vechi de sute de ani străbunii luncanilor și-or vedea dealurile nelucrate... Da, și ce-or face ?... Or pune din nou mîna pe sapă și coarnele plugului !... Sau or deveni și ei „neîndurători" și or îmbrățișa calea navetei și a orașului ! ? Istoria-i neîndurătoare. Nu vezi, nu-i nimeni să se îndure de Lunca... satul piere, piere

văzînd cu ochii... și în afara ta, caraghiosule, nu-i nimeni să-l apere ! Fiindcă nimeni nu *mai simte* nevoia ! Acesta-i mersul neabătut al istoriei și cine i se împotrivește e strivit, înlăturat, considerat anacronic, oportunist sau în cel mai bun caz... romantic !... Dar dacă mersul ăsta al istoriei e greșit ?... Nu uita că lumea se conduce după oglinzile ei... Care o rătăcesc !... Care o apără !... Cu sacrificiul cui ? Să-ți spun eu : Al satului nostru. Altfel de ce nu-l apără și pe el ? Să-ți spun tot eu : Fiindcă nu-i în stare să se apere nici pe sine, e slabă, iar oglinzile de care vorbești, ce-or fi ele nu știu, sigur o înșală, o mint. Numai de aici poate fi apărată lumea ! Dacă apărăm Lunca, salvăm lumea de rătătcire ! Eu asta știu și asta fac !... Și cine s-o apere ?... Cine, dacă nu noi, fiii satului ?... Și eu cum să-l apăr, cum să-l *mai* apăr, dacă într-adevăr am făcut-o cîndva ? ! Venind din cînd în cînd pe-aici și făcînd-o pe „apărătorul" ? ! Cum să-i ajuți pe... neajutorați ? Punîndu-mi „relațiile" la bătaie poate, căci am ajuns cineva, nu ? ! Prin munca mea, prin talentul meu... Nimeni nu te obligă ! Doar conștiința ta, dacă o mai ai, și mai ales sufletul, care nu se poate rupe de locul ce i-a dat viață, orice ai face, mereu te trage înapoi, la origini, să nu spui că nu-i așa, că te poți detașa, înstrăina de sentimentul ăsta așa cum credeai că se va întîmpla cînd ai părăsit satul ! Știam că ai să te întorci, că ai să revii. Dacă n-aș avea dreptate, n-ai fi acum aici, pe drumul dorinței tale celei mai vii, n-ai fi simțit nevoia să vezi neapărat casa Radei, să știi ce s-a mai întîmplat cu bunica mea și cu tezaurul ei ! ?...

Îl neliniștea, nu știa încă dacă în bine sau în rău, faptul că începuse să gîndească tot mai mult cu gîndurile lui Iovan. Oricum, ceva confuz se pe-

trecea cu el. Față de sat și luncani plutea, așa, într-un fel de abur de vinovăție și nevinovăție. Nu regreta că-i părăsise, că-i abandonase chiar, că obținuse tot ceea ce obținuse cu un asemenea preț, nu se îndoia că aici stătea secretul succesului său, în această ruptură absolută cu trecutul, dar în același timp simțea că „mersul inevitabil al istoriei", care a trecut ca un buldozer prin inima țăranului, nu duce prea departe dacă își uită originile, pașii copilăriei, comorile adunate cu trudă în vreme. Se putea oare bucura că luncanii lui erau amenințați cu dispariția, că problema lor era una de existență, de supraviețuire, iar a lui una banală de tipul : să-mi dau jos sau nu balconul ? ! Nu întîmplător, își zise, împotriva acestei amenințări a civilizației, ei își găsesc salvarea în mit sau în amintire. De aceea se cred nemuritori. Într-un fel au dreptate, pentru că natura a fost darnică cu ei, le-a dat raiul Săratei și tot restul. Dar puțini mai sînt conștienți de faptul acesta, doar cei bătrîni și cei statornici, ca Iovan. Majoritatea însă au contribuit din plin la degradarea propriului lor sat, la dispariția comorilor lui. Poate și din cauză că li s-a promis probabil o „viață nouă" pe bulevardele asfaltate ale „mersului inevitabil al istoriei". Însă asta a fost *atunci*, în anii entuziaști ai unui nou început, cînd și eu am fost prins în vîrtej și am părăsit Lunca. Cine să fi știut care-i adevăratul preț ? Dar *acum* ? Ce rost are să vedem cine a greșit, să căutăm neapărat un vinovat ! De cele mai multe ori, și exemple în istorie sînt cu duiumul, lașitatea, prostia și indiferența generală, cum a zis-o nu o dată bătrînul meu Will, pe care îl am mereu pe limbă, sînt muma vinovăției, de unde sug vinovații. Ce să mai acuzi, ce să mai regreți acum ? Pierdere de vreme ! La fel de repede, pînă nu e prea tîrziu, se cade să

vindecăm măcar rănile. Moartea satului trebuie oprită ! Lunca trebuie salvată ! Leacul ? Natura însăși. Da, numai cu ajutorul ei mai pot fi opriți tinerii să fugă la oraș, să-și părăsească pămîntul, casele, părinții ! Trebuie să fac ceva ! Ce n-au făcut alții pentru mine, am să caut să dreg eu, să încerc marea cu degetul pentru ei și odraslele lor ! Da, cum ajung la București, am să merg din nou la savanții mei, o să-i bat iar la cap, sau o să merg la forurile medicale, ba chiar și pe la conducerea oneteului că știu un barosan și pe-acolo, îi fac rost de bilete la teatrul nostru fiică-si, care mă cam place, oricum, o să găsesc eu pe cineva care să-mi îmbrățișeze Ideea !...

Se afla în fața porții casei Radei Iorgovana. Totul părea neschimbat. Privea pe nesăturatelea și nu-i venea să creadă. O bucurie înălțătoare, ca o răcoreală, îi inundă ființa. Împinse ușor poarta mare, uriașă, care scîrțîi puternic din încheieturi. Intră în curte ca într-un sanctuar. Doar cîteva lătrături ale unui cîine din vecini sparse o clipă liniștea aceea nefirească și mișcă parcă aerul dogoritor. Sau nu, era adierea pe care o simți venind de la frunzele falnicului stejar aflat acolo, în mijlocul curții, străjuind parcă de-o veșnicie, ca un acoperiș verde între cer și pămînt, pacea acelui loc. Tresări. Iovan se afla acolo, în pragul casei, și cînd îl văzu înclină din cap și dispăru, făcîndu-i semn să vină după el, să intre. Iovan a vegheat, își zise, a vegheat mereu. Nu s-a dat nici el bătut. Iar cînd intră și văzu că acolo totul era neschimbat, ca acum zece ani cînd venise ultima dată, sau ca acum vreo douăzeci și mai bine de ani cînd intrase prima oară, recunoscu că prietenul său reușise să înfrunte nu numai scorpiile, dar și oglinzile înșelătoare. Rada stătea în mijlocul camerei de la față privind undeva în gol.

Scanned with OKEN Scanner

Ar fi crezut, în liniștea aceea a lemnului dominator, de la acoperișul de șindrilă, poartă, grinzi și pînă la paturi, cuiere și fuioare, că-i și ea din lemn sculptat, un trunchi nemișcat, dacă, atunci cînd el intră, nu l-ar fi simțit și n-ar fi clipit din pleoape. Deci ea trăiește, e încă aici. Stătea acolo ca un sfinx... nemișcată... veșnică. Stătea de veghe ca un cerber. Nu, ca un cerber stătea Iovan. Însă el nu mai era acolo, plecase fără să-l vadă, dispăruse, ca și cum nici n-ar fi fost, și-l lăsase numai cu ea. Îi privi fața. Era albă, îngrijită... Îl uimiră frăgezimea și transparența pielii, prin care se vedeau mici vinișoare, ca o pictură anatomică pe o sticlă neobișnuită, fină și de mare preț. Comorile pe care le păzea o transfiguraseră astfel. Căci nu erau comori obișnuite, erau comori moștenite, urmele cele mai de soi ale străbunilor ei. Ele îi țineau trează sămînța vieții și-i dădeau conștiința că păzea nu numai comorile satului, ci și ale pămîntului acestuia, ale vîrstelor lumii lui.

XX

Cînd ieși în ulița principală, Traian fu izbit de o imagine care îl proiectă deodată înapoi în timp: în aceeași gătită și sobră ținută de odinioară, Iovan, în mînă cu nelipsita sa nuia de iorgovan înverzită, îmboldea din urmă o vițea, parcă aceeași vițea pipernicită dacă o priveai în raport cu statura lui falnică și stranie totodată. Ulița era plină de cireada satului care se întorcea de la pășune. Cînd s-a înserat? Cît oi fi stat la Rada? Și imaginea asta, a ciurdei, a lui Iovan, e aievea sau starea pe care mi-a transmis-o bătrîna și casa ei m-au scos

Scanned with OKEN Scanner

din timp și acum sînt altcîndva și trăiesc lucruri pierdute în memorie ? Nu, Iovan a plecat de la Rada fiindcă știa că trebuie să vie ciurda. Iar eu n-am să mai zăbovesc defel, mama m-o fi așteptînd, dacă m-a văzut cineva și i-a spus c-am venit, sau s-o fi mîhnit și mai tare în sinea ei și a încetat să mă mai aștepte. Întîi trebuia să mă duc acasă și pe urmă, mîine, poimîine, cît oi sta, că mi-am luat cinci zile de la teatru, directorul e un om minunat, cînd a auzit de necazul meu mi-a amînat și un spectacol, da, nu s-ar fi înecat bălaia, puteam să merg frumos și la Rada Iorgovana. O drigană veni spre el și-l privi curioasă. Știa că nu trebuie să se miște, poate era una dintr-acelea sălbăticite și n-avea chef să fie luat în coarne sau să sară vreun gard. No, boală, hăis de-acolo, tu, auzi vocea cunoscută a văcarului, era același din copilăria lui, îndemnînd vita să-l lase în pace. Și, într-adevăr, ea, ca Didu Lazului, prostul satului, după ce mai zăbovi a înțelege ce i se strigă și a doua oară, se urni din loc și-și văzu de drum. Totul se petrecea ca și altădată, mai trăise o astfel de „montare în cadru“ de atîtea ori. Întîmplarea putea fi și aievea, dar și o iluzie. Doar ritualul acesta, al ciurdei invadînd serile ulițele, e același de sute de ani. Aici imaginile au alte legi, trăirile alte funcții. Nu, lui îi plăceau doar iluziile adevărate ale oglinzilor lumii sale adoptive. Pe cît de în largul lui se simțea în preajma lor, pe atît de strîmtorat și prost se simțea acum, cînd luncanii, care ieșeau la porți să le deschidă driganelor să intre în curte și grajduri, îl priveau și pe el, ca pe o arătare probabil, cum se strecura pe lîngă garduri în acel costum negru prăfuit, cu chica și mustața la fel de prăfuite, cu figura poate obosită și răvășită (ah, de ce n-a luat din mașină și oglinda să se fi uitat mai devreme în ea !), ce-l făceau pentru

unii de nerecunoscut. Și cît de mult ar fi vrut să ajungă acasă înainte de a veni ciurda ! Acum n-avea de ales, trebuia să le dea „sara bună", altfel îi ieșeau vorbe chiar de la început, că-i înfumurat ca ta-su, că geaba o umblat pe la școli nalte sau c-o apărut pe pînză da-i tot ca nainte, că-i artist de doi bani..., la toți cei care stăteau pe la porți și-și așteptau vitele să le dea drumul în curți, se cădea deci, să le dea „sara bună". Dar ciudat lucru, nu el le reținea atenția mai mult și le atîța curiozitatea, cum ar fi crezut, ci... celălalt. După ce-i răspundeau la salut și-l mai cîntăreau cu privirile o clipă, de, dacă nu-l recunoșteau, pentru ei rămînea un străin, un trecător oarecare, atenția le era captată numai de... celălalt. Și iar i se păru lui Traian că alunecă în timp și că retrăiește lucruri pe care le credea definitiv uitate. Iovan, ca și altădată, îi magnetiza pe oameni și-i făcea să vorbească numai despre el. Cum apărea, privirile din jur se îndreptau spre „Somnambul" ca ochii vrăjitoarelor după Hecate. Toată ziua nu-l vedeau și doar seara apărea, o dată cu ciurda, cînd aducea vițeaua acasă mînînd-o din urmă cu nuiaua sa fermecată. Apărea mereu astfel, cum apăru și acum, cînd îl văzu și Traian, statuar și îngrijit, plutind parcă pe deasupra driganelor, în cămașa lui albă printre făpturile acelea negre, diavolești, brăzdate de nămolul vindecător al Săratei, înaintînd vraiște, cu coarnele lor mari, cu ochii aceia bulbucați, gata să sară, să împungă pe oricine le-ar fi ieșit în cale, chiar și pe stăpînii lor, numai pe el nu, căci și pe ele le magnetiza și, mugind, fugeau din drumul lui sau îl ocoleau și îi făceau loc, docile...

Și în seara de-*acum* ca și în serile de-*atunci*, pe ulițe, la rîu, pe după porți, în care și căruțe, ca și cum nimic nu s-ar fi schimbat, lui Traian i se

păru că aude un același cor de glasuri vorbind numai despre... celălalt, un zumzet de voci, amestecate în aer, care se spărgeau, invariabil, de timpanele sale ca un ecou etern, nealterat, mereu prezent, plămadă de vis. Nu știa dacă ceea ce aude e aievea sau e doar părerea minții lui obosite, care, nivelînd timpurile, retrăia în închipuire — tocmai pentru că nu-și putea imagina în mod real vreo evoluție în viața lui Iovan — fapte, zvonuri, dialoguri trăite altcîndva. Pentru Traian nu exista decît imaginea vie, puternică, a unui Iovan unic, cel închipuit în fel și chip de el, mai mult o creație a lui hrănită inițial de realitate, ca apoi, după ce acest contact s-a rupt, fantezia să-i brodeze în voie, liberă, tot mai liberă, un om aproape ireal, uneori, ca acum, cînd simțea din nou veninul Zînei în sînge, un amestec bizar de Zburător nefericit, de Somnambul, de Astru rătăcitor, însingurat, sau de Viteaz predestinat, de personaj mitic, blestemat. Uite, îl vezi, auzi parcă de după o poartă înaltă, cu crăpături în ea, pe lîngă care tocmai trecea, geaba are ochii deschiși, că nu vede, îi absent... Geaba are frumusețe pe dinafară, dacă-i blăstămat pe dinăuntru !... C-așa-i, no ! Nici o ficioară, nici vo mîndră de ispravă nu s-o-ncurcat cu el... Și cin n-o fost atrasă ?... Tăte or fost !... Și tăte, după o vreme, s-or lepădat de el ca de dracu !... Nimenea n-o rămas de să-i încălzească patu !... Traian auzea frînturi de vorbe, printre mugete, hărmălaia pe care o produceau driganele și strigătele oamenilor, dar el le lega și le dădea o claritate și un înțeles propriu, conform cu „obsesiile“ lui. O mai stat un an la Odlea, auzi iar vorbe venind de la două muieri ce mergeau încet, privindu-l, o fost chelner, da nu știu ce-o-nvîrtit el acolo, că l-or dat afară... N-o-nvîrtit nimica, s-o-ncurcat cu una, de era și drăguța șefu-

Scanned with OKEN Scanner

lui de restorant... Și de-aia... O lăsat-o grea și-o trebuit s-o ia de nevastă... Cine-o lăsat-o, șefu or... No, că poate și el, de cînd or vin't în sat de-amu are trii... Da una o fi a șefului, hi,hi, hi și, rîzînd cele două femei se opriră în dreptul unei porți. Nu, își zise, ăstea-s vorbe despre altcineva, nu despre prietenul meu. Dar de unde era sigur că-i așa ! ? Cînd Traian trecu de ele, le auzi din urmă șușotind : Ista-i băietu lu Ion... O vin't la-nmormîntare... L-o adus mortu acasă, altminteri... Se prăpădea și mă-sa și poate tăt n-ajungea !... Acum vorbesc despre mine. Și își imaginâ zeci de alte vorbe ieșite din tot atîtea guri, aflate pe după gardurile acelea „văzătoare". Na, de ce mi-a fost teamă n-am scăpat ! Croncăneli dintr-ăstea n-am vrut eu s-aud, dar degeaba, lua-le-ar dracu ! De asta nu-mi place să vin aici, nu poți face doi pași, că toată lumea te mestecă, te-ntoarce pe toate fețele, te răstălmăcește ! În Marele Oraș e altceva, te simți liber, nevăzut, necunoscut, ca un străin ! Dar și neocrotit, nu ca aici, unde ești spionat, urmărit, bîrfit. Aici nu poți scăpa defel de moralitatea ancestrală. Acolo trăiești ca pasărea cerului, da, dar numai pînă în momentul cînd ești cineva, cînd ajungi vedetă, cînd încep vînătorii să te ocheascâ. Totuși sentimentul că ești la fiece pas re-cunoscut, că mulțimea te admiră și te urăște, e atît de înălțător încît merită să porți și coroană de spini, să bei oțet sau să porți lanțurile libertății, ale acestei sclavii a nemuririi sisifice într-o lume atît de pieritoare și deterministă... Nenorocita de mumă-sa !, i se păru că-l năpădesc niscaiva voci din preajmă. Și Garafina ce spune ?, auzi că întreabă un glas de bărbat. Oi ! Să nu-l vorbești de rău pe ficior-su cînd îi ea de față, că-ți blastămă zilele !... No, păi cum, îi bolîndă ! ?... Ba-i neagă. hiș, năgară !, ca mujarea ceea de-o băgat-o omu ei

în fîntînă și ea tăt făcea semne cu degetele puchinind !... No, ce spune ?... Se-ncăpățînează și-o ține una și bună, că ficioru ei n-o avut noroc și pace ! Amu atîta spune... că n-o avut noroc, că n-o avut parte de nici o nevastă... (da, da, de Iovan vorbesc, își zise)... Cum de nici una, bre, că dor n-or fi fost tăte betege... (aha, își aminti, aproape veselindu-se : *Și tot n-o găsit / Potrivă să-i fie / Vro dalbă soție)...* Vorbește lumea că-i blăstămat !... (La ce s-or fi gîndind cînd zic asta ? dacă se gîndesc la ce mă gîndesc și eu, atunci...) Și lui Traian, deodată, ca într-un flash-back lăuntric fulgerător, cum văzuse într-un film franțuzesc, al regizorului acela mare, unde totul e bazat pe memoria vie a personajului principal, pe fluxul ei ciudat..., cum îi zice, domnule, uite, nu-și mai aduce aminte, sînt prea obosit, prea otrăvit, da, îi reveni în minte cu exactitate, cu o precizie care-i făcea de rîs memoria titlurilor, a numelor, parcă o vedea, camera de la față a casei părinților lui Iovan, cu toate detaliile. Un prunc plînge în leagăn. E singur în casa sărăcăcioasă, cu pămînt pe jos. Focul abia mai pîlpîie în sobă. Leagănul e pe cuptor și pruncul plînge ca din gură de șarpe. Afară, sub șop, Garafina sparge lemne. Nu, crengi, taie crengi uscate aduse astă-vară de la pădure. Își încarcă apoi brațul și... *Pe Iorgovan l-auzea/ În leagăn că mi-și plîngea/ Mă-sa-n grab' în cas' intra/ Și de prag să-mpiedica;/ La un deget să lovea...* (E frig și, uite, umblă desculță !...) *Ș-așa că să supăra,/ Mîna pe leagăn punea,/ Din gură că-l mîngîia,/ De picior se tot văita/ Și așa să supăra/ Și-ncepea a-l blestema :/ „Nani-mi-te, liu liu-mi-te,/ Pui de șarpe sugă-mi-te,/ De sub talpa casei noastre !“...* Traian cîntă cu glas tare și iar reluă... *Nani-mi-te, liu liu-mi-te...* Și de parcă cineva îl ascultă, alți pînditori din jur, auzi : No, că-i blăstă-

Scanned with OKEN Scanner

mat de-a binelea !... Ce-ți zisei eu ? Nici un fiu de om nu-l lasă de să-i păşească pragu la vite !... No, vezi !... Cică amu două veri o intrat în grajd la Petruța lu Izlău și de-atunci tăte cele tri vaci o înțărcat, c-o trebuit de să le taie una cîte una !... Se-nfioră. Iuți pasul. Nu mai avea mult pînă acasă și scăpa. Oh, de m-aș vedea o dată în curte ! Dar niște șoapte de taină îl opriră în loc și-l făcură să se lipească, atras ca de un magnet, de geamul unei case cam pitice, nu dintr-ălea la două rînduri, „săsești". Poate să aibă el vreo bîzdîganie !... Iaca, stă lîngă muiere... Da poate c-o avea dreptate mumăsa... n-are omu noroc și pace !... Ascultă, tu, Zasico ! De ce n-o luat una din sat de la noi, măcar una să fi fost din patru muiari cîte cică o avut ? Ha, să ia amu, că l-o da de gol cît o zice popa „amin" !... Cin'să-l ia cu plozi ?... Dar Traian le opri sfada, bătîndu-le în geam și izbucnind într-un hohot de rîs molipsitor, sănătos, sincer, fără tehnicile învățate la teatru. Tocmai atunci însă Iovan trecu de el, prin mijlocul uliței, urmîndu-și viteaua, și-l aținti o clipă cu privirea. Asta parcă îl trezi și-i aminti unde se afla, de ce era acolo, de cum era îmbrăcat, de ce-or zice oamenii văzîndu-l hohotind prostește. Încetă brusc să rîdă. Porni mai departe pe lîngă gard, privindu-l din urmă cu coada ochiului pe Iovan cum păşește imperturbabil. Merse așa o bucată de drum. Între timp ciurda se rărise, multe drigane dispăruseră în curți, se mai vedeau ici colo cîte una, care erau ale luncanilor din partea dinspre lacuri a satului.

Mai aveau puțin pînă în dreptul caselor lor. Traian micșoră pasul. Să-l las mai bine, își zise, pe el să intre întîi, s-o ia în jos pe hudiță... Vizavi de casa unde stătea Traian, casă mare, boierească, la două rînduri, cu poartă masivă de fier, pe care deja

o zărea, mai ales că spînzurau acolo, în semn de doliu, o pînză lungă, neagră, și un fel de drapel bisericesc, tot negru, dar cu franjuri și o cruce în mijloc galbene, aurite, pe care îl poartă cioclii — ei îi zic „toiag“ — înaintea dricului, vizavi deci era o hudiță, o fundătură ce dădea la rîu, pe unde ajungea Iovan acasă, la ai săi, luînd-o de-a lungul gardului ce împrejmuia livada și grădina casei, aflată în fundul curții, nu la față, la ulița principală, cum se construia mai nou, cam de-un veac încoace. Dar cînd mai avea puțin de mers, cînd chiar ajunse, căci viteaua o și coti, din instinct, din mijlocul drumului, apărură ca din pămînt, venind în goană dinspre hudiță, trei copilandri care îi săriră lui Iovan de gît, strigînd tata, tata. „Imperturbabilul“, deodată, deveni alt om, din nelumesc se transformă într-o ființă atît de lumească, de pămînteană ! Numai că acest „deodată“ însemna ieșirea din timp a lui Traian, un salt peste etape pe care el le pierduse și care acum se uneau într-o schimbare neașteptată, ce i se părea incredibilă. Șocul acestei imagini inedite, de neconceput și netrăite încă de el, îl prefăcu parcă în stană de piatră. Nu mai avea mers, nu mai avea glas. Doar ochii, pe care nici măcar nu mai putea să și-i închidă. Și așa, omenos, părintește, cu plozii pe umeri (îl văd, îl văd !), Iovan, prietenul său... unic, imaginar, dispăru în josul hudiței. Iată ce-l așteptase la capătul Călătoriei : cea mai grozavă surpriză, de parcă cineva anume regizase totul astfel. Dar era oare ultima și acum era capătul Călătoriei ? În orice caz, pentru el era ultima și capătul unei zile grele, în clipele acelea nu-și putea imagina ceva mai incredibil, mai surprinzător. Orice om care trăiește un lucru ce pentru el pare incredibil, nu-și poate închipui în acea clipă ceva și mai incredibil. Trebuie să fii

Scanned with OKEN Scanner

antrenat pentru asta, or el nu era decît un... actor, care poate nu știa că realitatea, de fapt își dăduse seama în acea zi, este mai surprinzătoare și mai inventivă decît imaginația cea mai „bolnavă“ și decît cele mai rafinate trucuri ale artei. Viața îi dăduse imaginației sale o lecție chiar acum, cînd stătea ca paralizat în mijlocul drumului, cu ochii fixați la acea imagine nemișcată a lui Iovan călărit de copiii lui, pe care o vedea, ca la o masă de montaj, fotogramă cu fotogramă. Totul avu asupra lui un efect uluitor : se îmbolnăvi pe loc. La otrava Zînei se adăuga și această „minune“, ca o boală ciudată, pe care o simțea în tot corpul. Abia putu să mai înainteze spre poarta casei părintești, doar niște piloni interiori îl mai țineau pe picioare și-l făceau să se miște mecanic, ca pe niște coturni. În sfîrșit, intră în curte. Nu era nimeni înăuntru. Oh, bine că am găsit poarta deschisă și că nu-i nimeni aici ! Cine să fie ?... e seară... s-a terminat și pa-rastasul... ce bine !... o s-o închid !... Și se aplecă, luă de la țîțîna porții o cheie mare pe care o vîrî în broască și o răsuci de două ori. Se rezemă apoi de poartă. Bolborosea. Nici el nu știa dacă erau gînduri sau simple vorbe. Nu știa. Se simțea ca atins de o boală fără leac.

XXI

Mama lui tocmai trecea din casă spre bucătărie, un fel de căsuță separată, aflată într-o altă margine a curții, unde se găsea și fîntîna. Mai toate gospodăriile în Lunca erau rînduite cam așa. Cînd se uită spre poartă și-l văzu în clarobscurul acela al înserării, fu cît pe ce să scape din mîini tava cu pa-

hare pe care le ducea să le spele, cu ultimele puteri rămase după parastas și după o zi atît de grea, în care făcuse totul aproape singură. Se speriase, scoase chiar și un mic strigăt, cînd văzuse o mogîldeață neagră la poartă, mișcîndu-se ca un om beat. Căci Traian se chircise, i se muiaseră deodată picioarele, dar apoi, cu un efort, reuși să se înalțe cît era de lung. O clipă ea nu-l recunoscu. Dar îndată simți că-i fiul său. Lăsă jos tava, unde se nimeri, și alergă spre el, cu lacrimi însîngerate în ochi, fiindcă altele nu mai avea. Și Traian deschise brațele... Se îmbrățișară. O, ticălosul de mine, nerecunoscător infam, de cînd n-ai mai strîns-o pe mama care ți-a dat viață la pieptul tău de fiu rătăcitor ! ? Un geamăt, ca de fiară rănită, ca de bărbat nemilos care se chinuie să plîngă, era tot ce putu să exprime din acest gînd. Maică-sa crezu că pierderea bărbatului ei și-a tatălui lui e pricina acestei dureri, care în fond era alta și se adăuga la pricina dublei suferințe. Băiatul mamei, îngînă ea, am crezut că nu mai vii... Ce bine că ești aici !... El înghiți în sec, abia își stăpînea nervii, abia se ținea să nu izbucnească în plînsul acela bărbătesc chinuitor, sacadat. Ea îi simți năduful, îi asculta la piept zbaterile lăuntrice, suspinul... Ești obosit, dragul mamei, ești obosit, ai mers cale lungă, hai în casă, văz că arzi ca focu, hai să te întinzi o țîră, hai, lasă, lasă, nu te mai zbuciuma atît, o să treacă, o să treacă, tăte durerile în lume trec, și suferința ha mai mare trece, vai, bietu de taică-tu cît o-ndurat, cît o-ndurat, și uite c-o trecut !... Și luîndu-l de mijloc, deși părea o bucățică de om față de fiul ei, îl ajută să meargă, ca de mii de ori pe cînd era prunc, îl sprijini să urce scările de la verandă și să intre în casă. Cu mișcări iuți, de țărancă trudită și învățată cu oboseala, înviorată însă acum și de venirea odorului,

singurul ei copil, îi făcu patul, îi scoase haina, îl descălță de pantofi, îl ajută să se întindă, punîndu-i sub spate și cap vreo trei perne mari, pufoase, apoi fugi repede la bucătărie și-i încălzi niște apă, reveni, aduse și un lighean, turnă apa fierbinte în el, risipi acolo și cîteva buruieni, îi luă, pe urmă picioarele și-i spuse să le țină cît o putea în apa lecuitoare, în aburul ei vindecător, pe care o acoperi cu o pînză, să-i păstreze tăria, iar cît timp Traian stătu așa, îi puse spirt, în cap, îl frecă pe spate, îl înfășă, îi îndesă un fes de noapte de-al lui taică-său în cap, și, cînd apa se mai răci, îl sui cu totul în pat și-l înveli cu o plapumă, peste care trase și un lepedeu. Și zicîndu-i „amu o să-ți fac și-un ceai de-acela de ierburi cum știe mama, iară mîine cînd te-i scula, o să vezi, n-o să mai ai nimica, o să-ți treacă tătă fierbințeala“, mai alergă o dată la bucătărie și cît el avu vreme să privească cîrpele negre de pe pereți, care acopereau oglinda „ha mare“, din mijlocul camerei lui, icoanele și tot ce era strălucitor și viu colorat, cum era obiceiul, cît ținea doliul, de regulă un an, ea reveni cu ceaiul și cu un fel de pișcoturi de casă, „specialitatea“ luncancelor zise „harlechini“. Mamă, făcu Traian văzîndu-i și amintindu-și că n-a mîncat nimic în ziua aceea („poate că amețelile-mi vin de la foame“), mai bine mi-ai fi dat o țuică și mîncare ca lumea, că-s de pe drum greu și lung !... Așe n-o să-ți mai treacă fierbințeala ! Îndură o țîră, maică, noaptea iasta, și să nu-mi spui mie cuvîntu ăl dintîi de mîine ăi mai ave ceva ! Și-n zori o să-ți tai un pui gras și cînd te-i scula o să te hrănească mama cum numa ea știe, și-așe în tăte zilele cît ăi sta cu mine să-mi ușurezi blăstămu ce-o căz't pe capu mieu, of, of, hai, be ceaiu și noapte bună !... Își duse colțul năframei la un ochi, apoi la celălalt, și ieși să ter-

mine treaba, nu înainte de a-i aprinde veioza și de a stinge lumina de la lustra veche, un candelabru rusesc de fapt, mare — adus de bunicul lui Traian cică din Bucovina, „cînd cu războiu“ — acoperit și el acum cu o pînză neagră.

Bău ceaiul, mîncă „harlechinii“. De ce le-or fi spunînd așa, doar n-au nimic clovnesc, să mă înveselească!? Și mi-i o foame... Parcă mi-e mai rău, am fierbințeli și amețeli mari... Dacă o să mor ?... îl cuprinse un tremur nefiresc. Teatraliza ? Era una din miile de combinații ale naturii care se concretiza în el sub acest chip sau mai bine zis simț al exagerării ? Nu, simțea că tremură de-adevăratelea. Vom învăța vreodată să murim ? De cînd ne naștem, murim în fiecare zi puțin cîte puțin. Dar nu învățăm nimic din aceste „mini-morți“, nu ne intră deloc în fire „comportamentul muririi“, cum scria un critic despre mine, îl impresionase cică felul cum reușisem să intru în pielea personajului shakespearian, a lentei lui morți. Noi doar jucăm moartea, și știm să o facem de minune, dar n-o trăim! Cică numai ceilalți mor, tu nu. Și nici cînd mori, nu mori, fiindcă tot ceilalți îndură. Dar măcar știm să trăim viața ? N-o jucăm și pe ea ? Și boala, boala ce-i ? Un fel de amintire a morții ? Iar tremurul ăsta al trupului, al mîinilor ?! Frică!? E frica!? Mă simt aici ca într-un cavou! În camera mea! În camera copilăriei mele! Unde am adunat toate visele, unde mi-au înflorit toate gîndurile de mărire, ah, Richard, dau un regat pentru o oglindă, vreau să mă privesc într-o oglindă, așa am crescut în ochii mei, privindu-mă, privindu-mă în oglinzile mele, așa am învățat, privire cu privire, comportamentul măririi, așa, și *„vreau să rămîn acolo, sus“*, așa am învățat să joc pe scena lumii zeci de roluri, am învățat să joc, nu să mor, nu, nu vreau să mor, vreau

Scanned with OKEN Scanner

o oglindă, o oglindă măcar, să tac și să învăț, să învăț „*cum strică suferința orice față*“, vreau... Oglinzile pentru el însemnau viață, trăire, iritabilitate, o stare proprie cuceritorului. Fără ele era ca și mort. Iar acum chiar se afla într-o mare de doliu, camera copilăriei lui ! Incredibil ! Privea de jur împrejur și nu-i venea să creadă. Unde-ți sînt oglinzile, prietenii, acei Cassius ai singurătății tale care pot să-ți deslușească sfios „*ce însuți nu ai aflat vreodată despre tine*“ ! ? Se ridică în capul oaselor. Își pipăi cu mîinile fața. Nu, nu simțea nici o schimbare. Și le privi. Vru să-și vadă chipul în propriile-i palme. Nu zări nimic. Doar pielea opacă, bolnăvicioasă, brăzdată de liniile destinului său încă nelămurit. Strînse iute mîinile. Auzi un zgomot de oglinzi sparte. Avu senzația că în pumnii săi sînt mii de cioburi. Dar nu, nu sîngera. Se înfioră din nou, cuprins de același tremur. Și deodată se trezi vorbind : „*Și mult ne plîngem de aceasta, Brutus./ Că n-ai oglindă-n ochii tăi să-ntoarcă/ Ascunsul merit, chipul să-ți arate/ Pe care umbrele-au căzut*“. La naiba, mai zise aproape tunător, să facem lumină, lumină deci, *mai multă lumină*, cum vrei tu, Faust ! Și cu o vitalitate nebănuită aruncă lepedeul și plapuma de pe el, sări în picioare, smulse cu furie pînzele negre, una cîte una, de pe oglinzi, icoane, candelabru și de pe celelalte lucruri și le îngrămădi într-un coș mare de nuiele, pentru rufe, aflat acolo, lîngă ușă. „Înfometat“, se repezi asupra oglinzii celei mari din mijlocul camerei, adică al peretelui dinspre ulița principală, se prinse cu mîinile de ea și se privi, se privi... adînc ! La început văzu un necunoscut cu un fes fistichiu pe cap, împodobit cu un ciucure roșu, pe care, uite, acum, îl clătina ca pe un clopoțel. Ca printr-o fereastră care dădea în uliță (nu privesc oare chiar pe fe-

reastră ?), văzu apoi o imagine vie, reală, același peisaj văzut de mii de ori în copilărie și ori de cîte ori venea și se afla aici, în camera lui, și privea afară, în zare, ziua și nopțile, cînd era senin : luna și strălucirea zăpezii pe crestele Făgărașilor. Dar, ca niciodată, această imagine părea foarte aproape, chiar sub ochii lui. Ar fi zis că dacă și-ar întinde mîna, ar putea să apuce luna de-un colț ! Și acum, din acele piscuri înzăpezite, printr-o ușă care se deschise, ca și cum ușa camerei se deschise și se reflectau în oglindă, apăru o nălucă, un duh ciudat, ce înainta spre el cu pași rari, plutitori, înainta îngîndurat, supărat... da, îi vedea chipul apropiindu-se cu încetinitorul, imagine cu imagine, ca sub o lupă ciudată, mărindu-se, mărindu-se... nu, ceea ce-i acoperea fața nu era o vizieră, ci borul pălăriei lui, pe care și-l trase pe frunte, ca să-și mascheze privirile, roșeața ochilor... da, era pălăria *lui*, i-o recunoscu, dealtfel îl recunoscu pe de-a-ntregul de departe, dar se făcu, da, că nu pricepe, iar în clipa asta, cînd *el* se afla în cameră... în camera răsturnată..., știa precis c-o să-i vorbească, de aceea venise, și chiar îi auzi *dinainte* glasul, căci mecanismul vorbirii duhului era invers : întîi i se auzeau cuvintele și apoi deschidea gura! Tu-știi, Tu-poți! As-cul-tă ! Ne-vo-ia-m-a-scos-din-sat-și-ui-te-ce-mi s-a-n-tîm-plat ! Fă-ca-ni-meni-să-nu-mai-pă-țeas-că-la-fel ! Sca-pă-mă-de-ru-și-nea-as-ta ! A-ju-tă-ca-oa-me-nii-să-se-în-toar-că-la-ve-tre-le-lor ! Răz-bu-nă-mă ! Tu-o-poți-face ! Tu-să-fii-pri-mul-fiu-ră-tă-ci-tor-ca-re... îhî... îhî... Vocea i se sugrumă. Ascultau amîndoi. Era cîntatul cocoșilor ? Nu, nu se putea să vină zorii zilei atît de repede. Erau bătăi în ușă ? Dar ușa abia acum se închise și duhul dispăru, înghițit parcă de o avalanșă a zăpezilor strălucind pe piscuri. O, iertătorule părinte, stai, unde pleci !

Scanned with OKEN Scanner

Termină ce aveai de spus ! Iertătoare nălucă, martor al Călătoriei mele, de ce nu-mi dai pace ? ! Și nu-mi judeca prea aspru fărădelegea rostirii !... Da, am văzut... văd... au o putere morții asupra noastră... Numai cine n-are morți nu știe ce-nseamnă tulbureala care-i apucă deseori pe cei vii. Dar cine n-are morți ? Poate doar cei încă nenăscuți sau cei încă ne-nemuritori, copii din flori, fără urmași, rătăciți, părăsiți, abandonați, înstrăinați... Oh, tată, tată, ce ai de gînd, să mă urmărești mai departe ca o ceață, ca o ceață deasă, interminabilă, aflată mereu înaintea călătoriilor mele prin ținuturile lumii ? ! Și cînd vei înceta ? Cînd te voi răzbuna ? ! Da ? ! Și cum crezi că o pot face ? Să stau de pază în capul satului și să le spun : Oameni buni, unde plecați, rămîneți, aici e raiul, unde vă duceți, acolo unde priviți cu ochii, în fumul din zare, nu e de voi, de ce nu mă credeți, întoarceți-vă, eu vin de-acolo, înțelegeți ? !... Oare mă vor crede, cînd eu însumi nu cred ! ? Toată arta de care sînt în stare de mi-aș pune-o în slujba acestei idei și tot n-aș izbuti să fiu convingător ! Ispita e prea mare ! Și omul pînă nu încearcă, pînă nu vede el cu ochii lui, pînă nu se izbește singur cu capul de zid, nu crede. Să te răzbun, zici ? Spune, ce-ai căutat acolo, de ce n-ai rezistat ispitei ? ! Banul, ochiul dracului... Să-i ajut pe oameni ? Dar cum ? Poate cu Fapta ! Să fac o faptă mare ! Să văd, să mă mai gîndesc, să dorm. să dorm, să visez... și tu mă ții în stare de veghe, da, morții ne țin treji, ne ține trează datoria pentru trecut și răspunderea pentru viitor. Asta și asta, mereu ni le cer ! Cine n-are morți, să-și cumpere..., da, să-și cumpere... să-și... Auzi iar bătăile în ușă. Ciuli și mai bine urechile. Nu, bătăile veneau de la fereastră. Cineva bătea în geam. Privi iar în oglindă... departe... departe... Fereastra se des-

Scanned with OKEN Scanner

chise. Un aer tare, pătrunzător, venind parcă din înălțimi, pătrunse în cameră. Și deodată, de foarte aproape, auzi un sunet ușor de pași pitulați, ca de pisică venind de pe uliță, ba chiar de sub fereastră, de parcă cineva stătuse acolo, îl pîndise și acum pleca. Vru să scoată capul pe fereastră, dar se izbi cu fruntea de oglindă, nu, de lună se lovi, căci era aici, în cameră, nu, uite, acum stătea rezemată de hornul casei alor lui Iovan și le lumina hudița și curtea ca un reflector uriaș. O clipă doar, o clipă i s-a părut că-i asemenea unui reflector de zece mii, cu arc, ca acelea de la filmările de noapte ! Și nici lună nu era, nu mai era, ci doar un bec chior, răzleț, pe unul din stîlpii de pe uliță. Suficient însă ca să vadă o umbră cum umblă, cum merge fără să se grăbească prin satul pustiu, cum se lungește, se tot lungește și cum pe negîndite se scurtează, devine două, două umbre, una mai mare, mai mișcătoare, și alta mai mică, dar fermă, suplă, și neclintită. Părea c-ar fi un om și umbra lui. Și-așa și era. Fiindcă atunci cînd ajunse în dreptul stîlpului cu becul chior, umbra cea agitată, lungăreață, dispăru și rămase numai cealaltă, adică numai celălalt, numai El. Căci el era, Somnambulul. Îi observă nuiaua, bagheta cu care făcuse să dispară, să absoarbă în el marea umbră, precum un mic paratrăsnet un fulger cît cerul, și pe care acum o bătea de pantaloni, ușor, poate că nici nu-i atingea, ci doar făcea mișcarea dintr-un fel de obișnuință veșnică. Era Iovan sau celălalt din el ? Unde colinda în miez de noapte, cînd și cîinii dormeau duși ? Și un glas lăuntric, același glas al oglinzilor pure și tăinuitoare, îi răscoli din nou ființa : *Acuma el rătăcea / Și firea el și-o pierdea / Toată noaptea că umbla, / De toți bulgării*

să lovea / Și buștenii că-i bătea. / De toți rugii să-ncurca/ Și pe nimeni n-auzea,/ Nici un foc nu să vedea.

Deodată, ca o făptură a nopții, apăru din beznă o altă umbră, la început la fel de lăți-lungită, de dedublată, ca apoi, cu cît se apropia de el, să devină una, adică unul, tot unul, pentru că îl recunoscu ușor, cine nu-l știa pe Didu Lazului, nebunul satului, despre care se spunea că fusese un om cu ceva carte, isteț, înainte de a pleca în primul război, și chiar după ce se întorsese de-acolo, e drept, cu mai multe doage lipsă, păstra un sîmbure sănătos din vechiul lui fel de a fi, mai tot timpul tăcut, muncind pentru o strachină de mîncare. Ajuta mai mult la tăiatul lemnelor și la alte treburi de prin gospodăriile luncanilor, se mulțumea cu puțin, nu isca scandal, nu bea, nu fura, făcea mai mult bine decît rău și mai ales vorbea rar, dar temător, mulți se fereau de cuvîntul lui, era ca o anatemă, mai misterioasă însă ca afuriseniile părintelui Vasileodor, se cunoștea că fusese om citit, că prea le spunea ca din carte, ca un bătrîn ce umblase și auzise multe, cîte în lună și-n stele! Se aflau acum față în față, prietenul lui și prietenul prietenului lui, care, de cîte ori îl vedea, cînd revenea prin sat, își scotea pălăria și se înclina ca înaintea unui om ales. Se simțea din privirile lui că-l respectă, că-l știe, că-l stimează, că-i aprobă fapta și că-l încurajează în tot ce făcea, ca și cum ar fi fost mîndru de el, ca un adevărat părinte, mai ceva decît tatăl lui, cu care, auzise, de la o mătușă auzise, că fusese la cuțite în tinerețe, căci amîndoi cică o iubiseră la nebunie pe mama lui și numai războiul i-a „împăcat". Traian nu credea, mai cu seamă că o știa pe mătușa lui o „fină a satului" în stare de orice vorbă de discordie. Cînd tatăl lui

n-a mai primit-o în curte, cu ochii lui a văzut cum a dat-o afară și i-a spus să nu-i mai calce cît o trăi el pragul, ea i-a zis odată, cînd l-a întîlnit pe uliță, că teama de adevăru hăl mare l-o spăriet atuncea pe frate-miu, Ion, pe taică-tu, că nu vrea să auză de adevăru hăl mare, da ție, cînd te-i face mai bărbat, tăt am să ți-l spui cîndva, că-i bine să știi cine ți-o dat sămînța firii, asta nu se poate duce în pămînt, îngropa, înțelesu-m-ai, nu-i drept ! Nu, n-a înțeles-o și nici nu voia să știe de asemenea bîrfe, îl dezgustau. Dar un cui, un drac de spin tot i-a vîrît sub piele, în creier mai ales, și-l măcina, din vreme în vreme, vorba ei de codoașă cu „adevăru hăl mare" ! Didu Lazului... Didu Lazului !... Cum de-l putuse uita, oare mai trăiește, e viu, nu, nu-l uitase de tot, în conștiință nu-l mai avea, e drept, dar în subconștient îi apărea ori de cîte ori juca rolul vreunui Yorick ! Da, de „adevăru hăl mare" uitase, nu de el. Și-acum, cum de-i venise în minte ? Îi venise pentru că, uite, îl vedea pe el ! Pe cel de acum sau pe cel de altădată ? Cine cu cine se afla față în față ? Totul îi apărea aievea ca atunci cînd, de la aceeași fereastră, participase la întîmplare, fără să vrea, întîia oară, tot într-o astfel de noapte senină cu lună sau doar părerea era aidoma ?!...

Didu se afla în picioarele goale și își ținea bocancii în mîini, strîns, la piept, ca pe niște comori, de parcă trecuse o apă mare. Și iarna și vara îl știa cu aceiași bocanci, ca și cu aceeași pălărie slinoasă și spartă pe cap, cu aceeași manta atîrnîndu-i pe el, pe care parcă n-o mai dăduse jos de pe umeri de pe vremea războiului. Și chiar așa îi era înfățișarea ! Părea un om chiar în clipa aceea întors de pe front, obosit, nedormit de zile și nopți, neras, cu ochii pierduți, flămînd și cu un zîmbet

Scanned with OKEN Scanner

înghețat pe față, de ființă sfîrșită, la capătul puterilor, de cîine ce abia mai poate să se gudure, să arate bunătate, ca s-o capete, pesemne, la rîndu-i. Dîdu Lazului se apropie de Iovan, care, cînd îl văzu, se opri locului, și-i zise firesc, fără undă de batjocură în glas : Nu știi unde-s ochii bufniței mele ?... Și se uită la el galeș, apoi privi undeva, în beznă, dincolo de conul de lumină făcut de acel singuratic bec chior, vrînd parcă să-i caute într-acolo. Iovan ridică nuiaua și, fără să-i zică nimic, nici nu-i zîmbi, nici nu rînji măcar, deși un gînd ciudat i-l putu citi în sticlirea ochilor, începu să-l bată ușor cînd pe un umăr, cînd pe celălalt. Însă Didu, ca și cum nu el era cel atins, cel amenințat, sau poate că nici nu simțea sau nu băga în seamă gestul lui Iovan, se porni să-i spună, în felul lui învăluitor, dar cu răbufniri de lume, cîte avea pe suflet, în formă de ceres și ne-în-țe-les, de tîlcuire și întrebări neliniștite, al căror miez însă nu putea să nu-l priceapă un dezlegător de taine ca el, mai ales cînd vraja cuvîntului îi era adresată de-a dreptul. Dacă n-ar fi fost, din cînd în cînd, incoerența pricinuită de boala lui, Didu l-ar fi putut da gata cu arta sa, căci avea un har dăruit doar celor aleși și pe care puțini bătrîni îl mai aveau în sat, poate vreo vrăjitoare sau poate „Zîna“ să-l mai fi avut... Ha ! făcu el, vîrîndu-se, cu o mișcare iute, sub chipul lui Iovan, de parcă ar fi vrut, cu alura și umbra lui ușoară și străzevie să i se vîre chiar sub piele. Să fi știut prin ce mări trecut-a pedestru Șearpele ? ! De ce-ai întîrziat, lighioană vorbitoare, de ce-ai întîrziat ? Frații și surorile tale s-au adunat toți în mine și mă mistuie, și mă chinuie ! De la nunta cea dintîiu, cînd mi-o fugit prea dalba mireasă, umblu desculț și nu-i nimeni care să-mi spuie cine din noi doi e mai rătăcitor ! Ha ! Să fi știut

cine, cîndva, s-o preamărit pe sine cu laudă mare sfidînd ca un sărăntoc prea mîndru orișice modestie ?! Cine, spune-mi ? Oare zînele pădurii au făcut ca Iovan, Șearpele mieu, să-și fi pierdut pu-tința ?!... Iovan, care era dușmanul neînduplecat al unor asemenea stricători de credințe, cum le zicea el, al unor asemenea pocitori de sens, îl fixă cu nuiaua în frunte, îl îndepărtă de la sine și, cu grabă mare, începu să urce mica pantă a drumului. Didu însă se răsuci, alergă și i se puse de-a curmezișul, postîndu-i-se din nou în față, cu mult curaj. De ce te-ai schimbat la față, fiule, îi turnă el mai departe în urechea minții din ambrozia sa înveninată, de ce ? Sau te pîndește și pe tine Șearpele Cuvîntului ? Ha ! Schimbarea la față e păcatul tău, fiule, băutură a Șearpelui cel răstignit ! Iovan îl îndepărtă iarăși cu nuiaua și înainte de a-și mușca limba, ca să sfîrșească jocul, să-l potolească pe nebun, căci simțea că era pus pe rele, îi spuse printre dinți, șuierător, șerpește, abia șoptit, dar cu un ecou ciudat, care se opri în timpanele lui Traian : Fugi de te-culcă, măi, Didule, hai, pleacă ! Apoi, trăgîndu-l de gulerul mantalei, îi mai șuieră : Și ce-ai zis, să n-o mai spui cît trăiești, auzitu-m-ai ?! Tu, tu ești cel despre care diavolul din tine grăiește ! Nu, n-am să-mi schimb niciodată fața cu a ta și nici păcatele mele cu ale tale ! Tu, tu ești Șearpele de-ai băgat discordia în familia prietenului meu încă dinainte ca el să se nască ! Tu, tu ești cel care îți strigi păcatul cu glas tare în toiul nopții și vrei ca eu să te iert ! Nu, n-am s-o fac niciodată ! Du-ți crucea, omule, cu demnitate ! Nu eu am pohtit la muierea altuia, nu eu port vina păcatului hăl dintîiu ! Hai, pleacă, și să nu mai spui o vorbă, și să nu-mi mai ieși în cale !... Îi dădu drumul, îmbrîncindu-l. Didu stătu ca

stană de piatră o vreme, tăcut, după care se trase cîțiva pași îndărăt, vrînd parcă să se sprijine de bezna din care venise, să se facă chiar una cu întunericul. Iovan se întoarse și porni mai departe, adică se apropie de ulița principală, de locul de unde-i asculta și-i vedea Traian. Dar nu apucă să ajungă în uliță, că din urma lui, din beznă, auzi glasul pițigăiat, ca o voce a nopții, ca de bufniță, al lui Didu : Unule, iubitorule de zîne, Șearpele zeiței Bendis ți-o supt măduva pu-tin-ței, unule cu toată omenirea amestecînd rătăcirea, unule, pe fața ta, Tăcute, unule, născut din Lighioană, preapădurețule, împărtășitule cu foc din oase de Șearpe, unule, neunule, unule, nebunule... Și, deodată, ca o fiară hăituită ieșită din minți, care nici în puterea nopții nu are pace, Iovan scoase un șuierat asurzitor, ce-l făcu pe Traian, acum, să-și ducă mîinile la urechi, și luînd din bolovanii drumului, din ce putea alege de pe jos, începu să arunce în beznă, într-acolo, spre locul de unde venea vocea, de unde se auzeau necontenit strigătele monotone și repetate ale bufniței, azvîrlea cu disperare, s-o facă să tacă. Dar nu tăcu decît după ce... găsi o piatră mai mare, o cîntări în mînă și o fixă cu precizie, de parcă ochii îi luminau traiectoria, în beznă. Urmă un geamăt lung, sfîșietor, ca de animal rănit, iar glasul îmbolnăvitor se stinse ca din gură de șarpe, ca din undele oglinzii lăuntric grăitoare : *Țipă vere, chiră-iește,/ Ce amarnic să jălește !/ De trei zile, de trei nopți / Țipă din gură de șearpe, / Săvai, cu răcori de moarte !...* Un bolovan se izbi de geamul ferestrei camerei unde se afla Traian și... oglinda „ha mare", din mijloc, în care se reflecta, se sparse în mii de țăndări. Se dădu cîțiva pași înapoi, îngrozit, și căzu pe spate. Dar nu căzu jos, ci pe pat. Doar picioarele i se bălăbăneau deasupra podelei.

Leşinase în cădere ? Cînd mama lui intră în cameră să închidă fereastra, căci o uitase deschisă, îl găsi dezvelit, plin de transpiraţie şi delirînd. Dar ce-o neliniști cel mai mult şi o înfioră, zgîndărindu-i o rană veche, era faptul că în cascada de vorbe pe care el le rostea în neştire, numele lui Didu Lazului şi alte cîteva înţelesuri se însoţeau într-un adevăr perfect inteligibil. Pe care îl ştia tăinuit şi pe care numai ea, credea, ar fi fost în măsură să-l rostească.

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A TREIA

I

Bolea de trei zile. Și chiar dacă n-ar fi bolit, tot nu s-ar fi mișcat de-acasă. Așa se întîmpla de fiecare dată cînd venea aici. Îi trebuia vreo săptămînă pînă să reintre în „normal", adică în ritmul de viață al naturii. Al liniștii de plumb care îi apăsa la început, nopțile mai ales, timpanele obișnuite cu vuietul mașinilor și cu clinchetul oglinzilor. I se dezobișnuise auzul cu tăcerile dintîi ale lumii, iar zgomotul se instalase în el ca a doua vorbire. Trebuia să se readapteze, să se dezvețe de ritmurile civilizației și să revină la obișnuințele originare. Trebuia să-și amintească ce uitase și să uite limba oglinzilor și a motorului mașinii sale, a bătăii tacheților și a „ralantiului", cărora ajunsese să le simtă lipsa chiar și cînd se afla pe scenă și trăia în pielea unui Cassius sau Oreste. Cînd venea mai des pe-acasă, se readapta mai repede, dar acum, după o absență așa de îndelungată, văzuse, de cum se îndepărtase de calea ferată și intrase în împărăția ierbii, cît de străină îi fusese simțirea, cît de greu înaintase, cît de șovăielnici îi fuseseră pașii și cu cîtă trudă deslușise graiul apei, al frunzei, al gîzelor, al adierilor tămăduitoare și mai ales cu cît efort își potrivise au-

zul cu limba luncanilor. Căci e o artă, își zise, să știi să asculți liniștea și să redevii țăran, e mai ceva decît chinurile facerii să te lepezi de a doua natură, cea de om civilizat, învățat cu ispitele și tainele oglinzilor, și să ajungi din nou pur, ca la sînul mumei ! Nici nu se gîndea să iasă în sat, să le facă hatîrul, să vorbească pe graiul lor cu *hăilalți* și *o țîră*, să-și pocească iar limba de vorbe fără nici un viitor, ca *năgară, glajă, tîrhat, zgaiță, ferdălă, roc, triftă, bacoalțe, hibăluit, găteje, picioici, harlechin, mucios, țibă, bonchenare, pocie* și cîte altele, care pentru el ajunseseră să fie golite de orice înțeles. Altădată lua totul în serios și-și făcuse chiar un „program“ estetic, ca orice artist adevărat, din aducerea la lumină a unor vorbe neaoșe sau a unor versuri populare unice, pe care nu le mai găsise în altă parte... Acum însă simțea că-și pierduse plăcerea sau instinctul de-a vorbi și auzi limbajul luncan, de-a se mîndri cu secretul că-i posesorul unei comori fără pereche.

Stătea mai mult întins în pat sau pe șezlongul din grădină și moțăia, nu voia să vadă pe nimeni, să știe de nimic, bolea, bolea... mama lui nu mai înțelegea de ce... fiul ei suferea de o boală fără leac... trupul și-l pipăia... dar carnea îi era molatecă... fără vlagă... trăia ca în letargie. Dormea în neștire, poate erau sutele de ore nedormite, zecile de nopți pierdute, oboselile și veghile, repetițiile și întîlnirile de „afaceri“ necontenite... toate „pohtele și nesăbuirile“ care se adunaseră în el și-l muiaseră, și-l vlăguiseră. Dormea în prostie... visa la zgomotul străzilor marelui oraș, la starea normală a vieții lui, care-i dădea adevăratele insomnii creatoare. Dar cu cîte nu se învață omul ? !, își spunea. O să mă obișnuiesc eu din nou și cu liniștea asta ! N-o să mi se mai pară atît de apăsătoare, de alienantă...

de schizoidă, cum spunea Massa... oho... *clasa muncitoare merge în paradis*, filmul cu Gian Maria Volontè..., oho... omul nu mai e un înstrăinat... a devenit un schizoid... sîntem doar în secolul ics ics... vorba lui nea Gore, paznicul teatrului nostru dîmbovițean !... O să mă obișnuiesc din nou și cu Calea asta lactee... gata-gata să-mi cadă pe creștet și să îngroape satul... Dar apropo ! Unde mi-o fi revista Secolul 20 ? Am o poftă nebună să citesc ! Vreau să mă înfrupt din Kirkegaard ! Unde am lăsat-o oare ? S-o fi uitat pe undeva ? Mamă ! !... Mamă ! !...

Era o minune că striga. Îi revenise glasul ? Ăsta-i semn că băiatul meu se face bine, îi zise maică-sa unei vecine cu care stătea de vorbă în bătătură și nu-i venea să creadă că se aude strigată astfel, că mai are un asemenea nume ! Tocmai i se plîngea vecinei că nu știe ce să-i mai facă, nu știe ce are... să cheme un doctor... ce să facă ?... că de cînd o vin't tace... tace... și o privește... o privește... de parcă ar condamna-o... de parcă ar vedea-o pentru prima oară !... Pe nimeni nu vrea să vadă... parcă înadins se pedepsește... Nici nu vrea să știe de suferința mea... că după moartea lui taică-su numai de boleșnița lui nu-mi mai arde !...

Dar cum îl auzi, își potoli tot focul, îi păru chiar rău că se destăinuise vecinei și, uitînd de orice „părcat", căci nici chiar în suferință omul nu se leapădă de firea bîrfitoare, vrea să se răcorească, să-și verse năduful, să nu crape de atîta năpastă, se repezi iute pe scările verandei să vadă ce vrea fiul ei... deodată reînviat. Mamă, îi spuse el fără s-o privească, fiindcă nu-i plăcuse s-o vadă venind în goana mare, parcă o alergau tăunii, mamă, n-ai găsit prin lucrurile mele, prin valiză, cînd ai cotrobăit să-mi speli vreo cămașă, o revistă, așa, ca o carte ? !... Ea înmărmuri. Abia bolborosi : Da, tu, Traiane, ai venit

cu mîinile goale, nu-ți mai amintești ? Cum să nu ! Își amintea. Lucrurile lui se aflau în mașină. Iar mașina se afla undeva... în ceață. De fapt, nici în mașină nu era nici o valiză. Cînd plecase nu luase nimic cu el. Nu-i plăcea să se încarce... că doar se gîndise să nu zăbovească mult pe-acasă... Și-amintea totul, desigur. Dar voia s-o „necăjească" pe maică-sa. Odată, demult o făcuse chiar pe mortul. Învăța pentru examenul de admitere la *iatece* și o auzise venind tiptil, chipurile, să nu-l tulbure... îl tot îndopa cu... „harlechini". Atunci îi trecuse prin minte s-o sperie „o țîră" ! Maică, începuse ea, iaca ți-am adus să-mbuci ceva, că de cînd tot stai pe scaunu ista ăi fi-nlemnit de foame ! Zău, mai las-o-ncolo de-nvățătură, că n-o fi foc ! Nu mai cobori deloc la bucătărie, nici în livadă n-ai mai mers, o să te-mbolnăvești de-atîta buche, nu vezi ce țîr ai ajuns ? !... El însă stătea cu spatele la ea, nemișcat. Traiane, cu tine vorbesc. El, nimic. Atunci maică-sa îl atinse pe umăr, vrînd să-l scuture, poate c-a adormit. Dar el, buf, căzu ca un butuc la podea. Nu mai mișca, nu mai respira. Îl jucase pe mortul murit de mult și „descoperit" într-un tîrziu. Ilina, maică-sa, ieșise îngrozită și începuse să strige prin curte, apoi pe uliță : Băietu mieu, veniți, ajutor, moare, o murit... oameni buni, ajutor, băietu mieu, văleleu, fugiți, chemați un doctor... moare... moare... o murit... mereți degrabă... Oamenii se adunaseră și intraseră buluc pe poartă, în curte, în casă. Între timp el se ridicase și se așezase la masă, ca și cum nimic nu se întîmplase. Cînd îi văzuse pe consăteni dînd năvală, îi întîmpină cu mirare și cu supărare. De-atunci maică-sa începuse să fie privită cu alți ochi de luncani. Iar ea nu se dumirea de ce, că doar îl văzuse pe fiul ei cum căzuse la podea lat, ca un mort. Era bucuroasă că înviase, că-și reve-

Scanned with OKEN Scanner

nise, dar rămăsese cu îngrijorarea în suflet că ceva-ceva tot are feciorul ei, vreo boală ascunsă și netămăduită.

II

Asta își aminti acum, cînd Traian o întrebase de cartea aceea. Nu bănuia că lui, chiar și în starea de prostrație în care era, îi făcea plăcere — o plăcere aparent monstruoasă — să se joace cu naivitatea ei. O folosea ca pentru un experiment, cum o folosise de multe ori în „exercițiile" sale de... comportament. Voia să-i vadă reacțiile, să i le ghicească, să i le anticipeze. În general, avea o plăcere parcă diabolică să intre în „jocuri" periculoase cu semenii, să provoace din umbră un fel aparte de discordii, să-și controleze psihic partenerul sau partenerii de „joc", să facă glume riscante, care să pericliteze chiar sănătatea fizică a unor oameni... Acesta-i riscul cunoașterii, zicea el. Și cine nu riscă, nu cunoaște. În facultate, la o oră de actorie, profesorul îi dusese în sala de proiecție și le dăduse un film italian cu mari vedete, cu patru, de fapt, care jucau rolul unor buni prieteni, de nedespărțit. Scopul unor astfel de lecții „practice" era să-i vadă la lucru, cum le tot spunea, pe marii actori, să învețe de la ei, fapt întotdeauna rizibil pentru Traian, care nu credea în așa ceva. La un moment dat, cei patru prieteni ajung la gară. Se fîțîie pe-acolo, cască gura, pînă ce trenul, care se afla tras la linia întîi, se pune în mișcare. Atunci se întîmplă ceva miraculos, neașteptat, nemaivăzut : prietenii, de jos, de pe peron, încep să sară și să-i pălmuiască pe călători, care priveau pe fereastră cu capetele îndrep-

tate spre gară, adică spre cei care îi conduseseră și le făceau semn de rămas bun. Stăteau la distanțe nu prea mari unul de altul și-i pălmuiau pe rînd pe călători cu o seriozitate nebună. Și pînă la sfîrșitul filmului scena respectivă se mai repeta de două ori. Era o defulare ? Nu, nu era de acord cu interpretarea asta dată de colegii lui și de profesor. Și nici un complex de superioritate nu era, chiar dacă ei se simțeau superiori proștilor acelora de la ferestrele vagoanelor, care nu se așteptau la asemenea „cadouri", „luări de rămas bun" și care, ca în niște cuști, cum priveau de acolo, păreau niște cobai perfecți. Reacția lor era... nulă. Stupefacție totală, de tîmpiți. Și chiar dacă ar fi avut vreo ripostă omenească, tot n-ar fi putut face ceva, căci trenul era în mișcare, nu mai puteau să coboare, să-i învețe minte pe infami, pe huligani. Unii mai apucau să le strige atari cuvinte... da, dar ei nu erau nici huligani, nici neciopliți, nici monștri. Erau copii. Adică erau serioși. Copiii sînt singurele ființe de pe lume care fac absolut totul cu seriozitate, iar acest „totul" nu-i nimic altceva decît joc. Ei știu să se joace. Iar cei patru prieteni cu părul încărunțit nu uitaseră să se joace. Aici stătea superioritatea lor față de toți ceilalți semeni... față de toate celelalte personaje din film.

În ziua aceea, cînd a înțeles acest lucru esențial, pe care el îl practicase atîta vreme fără să-l priceapă, a fost cel mai fericit om de pe pămînt. A încercat să-i convingă pe cîțiva colegi să meargă la gară și să repete pe viu figura. N-a reușit să-l înduplece pe nici unul, nici măcar pe colegul lui de cameră. Ce fel de actori vreți să fiți voi dacă nu știți să vă jucați și să riscați ! ? Fugi, bă, de-aici, filmu-i film și viața-i viață ! i-au replicat ei. A doua zi a mers singur la gară. Erau mai multe trenuri

Scanned with OKEN Scanner

trase la peroane. Trebuia să aleagă. Se opri în dreptul unui personal. Îi privi pe cei care stăteau la ferestrele coborîte. Aveau fețele amărîte, obosite și nerase. Păreau navetiști. Să-i „pălmuiască“ pe ei ? Nu. S-a îndreptat către un tren internațional. Aici călătorii parcă erau aleși, spilcuiți unul și unul. Pe ăștia trebuie să-i aștept la cotitură, își zise. Și se puse să aștepte. Numai că, după un timp, văzu că cineva, de pe peron, îl „fila“. Ce să facă ? Da, era tren internațional și probabil era bine supravegheat. O putea încurca. Se și vedea la miliție dînd explicații. Dar ce explicații să fi dat ? Că făcea „exerciții de comportament“ ? Nu, își risca prea tare pielea. Sînt totuși riscuri și riscuri. Dacă îl „pălmuiesc“ pe cine știe ce atașat cultural, să zicem, sau pe vreun alt grangur politic sau pe vreun milionar hamburghez, cine știe în ce conflicte pot intra, poate chiar periclitez, mai știi, bunele relații între țara lui și a mea ! Nu, trebuie să aleg un tren obișnuit, cu oameni obișnuiți, cu excursioniști, da, e cea mai bună idee, cu excursioniști, ăștia sînt bine dispuși, nu se pot supăra ! Numai că ei nu sînt cobai perfecți. Ei vor pricepe jocul și totul se duce de rîpă, nu mai are nici un haz....

III

O noapte întreagă a stat în gară și a urmărit toate trenurile, chiar a încercat o dată să fie spontan, sărind s-o execute pe o cucoană grasă, care ronțăia stiksuri, dar însoțitorul ei, care se afla pe peron și-i făcea semne de adio cu mîna, îl văzu — o matahală de om — și se luă după el, dar scăpă de mardeală, fiind mai sprinten de picior. A calculat

toate şansele unui joc ideal, dar n-a găsit nici una care s-o egaleze pe aceea din film. Aceea din film era inimitabilă. Trebuia să găsească şi el ceva asemănător. Sau nu ! Trebuia să ia doar spiritul unui astfel de joc şi să-l aplice conform firii lui, seriozităţii sale şi împrejurărilor concrete. De-atunci a fost „naşul“ a zeci şi zeci de „jocuri“ care de care mai riscant, şi a adunat un car de amintiri, să umple cu ele memoria atîtor oglinzi singuratice. Cele mai multe şotii le-a făcut în perioada primelor călătorii, cînd îi plăcea să joace rolul „străinaşului“. Îşi lăsase barbă, se îmbrăca hippy şi uza cu plăcere vrăjitorească de franceza cam şchiopătată pe care o ştia. Vorbea repede, să nu se bage de seamă că unele cuvinte le inventa. Nazaliza frumos şi jongla cu cele cîteva zeci de expresii uzuale pe care un bătrîn profesor de liceu i le îndesase în cap cu obstinaţie. Se mîndrea cu faptul că nu putuse să fie niciodată deconspirat ; îşi juca aşa de bine rolul, ca o adevărată viitoare vedetă, încît printre „cuceririle“ sale, printre „victimele“ pe care le racola mai ales vara pe litoral, se număra chiar şi o... profesoară de franceză ! Probabil trecuse prin facultate ca raţa prin baltă. Sau poate că juca şi rolul... uite, abia acum, cînd o privea pe mama lui cum se aşeza pe un scaun, alături, îi trecu ideea asta prin cap, rolul... unei profesoare de franceză şi deci era firesc ca el, cetăţean francez, să ştie mai bine decît ea limba... maternă ! „Boala“, pasiunea pentru rolul acesta delicat, l-a ţinut cam toată facultatea. Însă nu intră în pielea personajului său decît atunci cînd călătorea, cînd se afla în postura de globe-trotter, de „străin“ solitar pornit să colinde lumea, avînd aspect de hippy, cu sacul de dormit şi cu rucsacul în spate. Cînd se vedea în afara marelui oraş, care-i devenise adevărata casă, prindea realmente curaj. Doar

o singură dată îi fusese teamă. Era cît pe-aci s-o încurce. Se afla prin Nordul Moldovei, vizita mănăstirile. Toată lumea era amabilă cu el, grozav de ospitalieră. Nu stătea mult într-un loc și nu „profita" decît de miopia nătîngă a unora, de avariția și lipsa lor de demnitate, care îi făceau să se poarte urîcios, ca niște străini la suflet, cu „compatrioții lor", și să facă sluj în fața unui... „străin" ca el, a unui „turist-străin", pe care-l tratau ca pe un adevărat prieten, de parcă îl cunoșteau de cînd lumea! Deghizamentul acesta al lui, ca al lui Henric al V-lea cînd a intrat în pielea unui simplu soldat, înainte de bătălia de la Azincourt, ca al tuturor regilor drepți, care, voind să cunoască adevărata stare de spirit a poporului lor, își luau înfățișarea omului de rînd sau a străinilor în treccere pe *acele* meleaguri, îl ajuta enorm să-și cunoască semenii, firea lor curată sau dedublată, mascată la suflet, mai rea decît „camuflajul" său, care, în fond, era pur exterior. „Invenția" sa, care descuia toate porțile și tainele, era că își „suspendase" nu numai straiele, ci și propria limbă și „împrumutase" una soră. Nu-și „abandonase" de tot graiul, el avea nevoie de conversație, de comunicare, și chiar cînd unii nu știau o boabă franțuzește, ca să se dumirească în vreo problemă, să se orienteze sau să primească informații precise despre un drum sau altul, despre un loc sau altul, se mai înțelegea și prin semne și chiar pe românește, căci mai strecura un cuvînt-două „de-acasă", pocindu-le nițel, chipurile ca străinul deștept, ca turistul experimentat, care a „prins", în trecerea-i prin țara vizitată, cîteva expresii uzuale, absolut necesare, fapt ce nu putea da de bănuit, dimpotrivă, le făcea plăcere gazdelor sau celor întrebați că un străin a învățat cîteva vorbe românești. Avea nevoie de dialog. Fi-

indcă el era un cuceritor, nu un martir, ca Andrei Rubliov, care se autopedepsise la tăcere pentru păcatele semenilor și din nevoia de a-și cunoaște mai bine eul tainic, sau ca acel indian din „cuibul de cuci", care o făcea pe mutul pentru a supraviețui „sistemului", pentru a scăpa din jungla unui „ospiciu" despotic și totalitar, pentru a reda lumii speranța că libertatea n-a murit.

Și nici un monstru nu era. În jocurile lui, Traian mergea pînă la limita riscului, a periçolului. Stările-limită, pe care le căuta precum Diogene căuta cu lampa lui *un om,* Omul, făceau parte din meseria sa, erau doar esența teatrului, a dramei, forma cea mai perfectă de exprimare estetică a geniului uman, cum spusese un critic mare, nu mai ținea minte cu exactitate care, parcă Ibrăileanu. Orice șotie, știa asta, era regula pe care căuta s-o respecte cel mai mult, să-i prevadă și să-i controleze efectele, nu trebuia să degenereze în răutate, să pericliteze viața sau soarta „pedepsiților". Naivii, nevinovații care se lăsau trași pe sfoară, rămîneau tot naivi, tot „nevinovați", poate doar că se îmbogățeau cu o experiență de neuitat, cu amintirea „aventurilor cu un străin", cum aflase dintr-o scrisoare pe care i-o trimisese la Institut una din păcălitele sale, una din multele ușuratice gata să sară de gîtul primului străinaș care-i iese în cale, o maramureșancă get-beget parcă, căreia îi spusese că-i student străin, că venise să învețe teatru la București. Prin șotiile lui, Traian doar punea întrebări lumii, dădea lecții naivilor, îi trezea, poate, la realitate. Făcea totul ca în filmele cu balauri și zîne, ca în jocurile curate de copii. Pe cînd monștrii, în schimb, fac totul ca în viața de ospiciu, ca în jocul vinovat, conștient, al distrugerii semenilor în numele eului lor absolut, al personalității lor apocaliptice

Scanned with OKEN Scanner

și hotărît „predestinate". Sînt răi, sadici, merg pînă la capăt ca să-și atingă scopul, adică nu se dau în lături de la nimic, „jocurile" lor degenerînd cel mai adesea în viciu și crimă, cum au făcut un Richard sau un Andronic Comnenul și-atîția alți monștri ai istoriei. Sub un ambalaj uman, acțiunile lor sînt toate inumane. Lucru valabil și în alte domenii nu numai în arta dramatică ! Nu-și mai amintea cine-i spusese, oricum, se afla la o sindrofie unde fuseseră invitate numai persoane din lumea bună, mondenă a Capitalei, numai indivizi siguri pe ei, actori și regizori foarte cunoscuți, care trăiseră „șapte vremi" și știau multe, multe „jocuri" de culise, că unul din puținele noastre genii fusese un astfel de monstru deghizat, un fel de Salieri. Își luase odată secretarul cu mașina, la o conferință, undeva în provincie. Începuse să plouă. Cică individul a făcut o observație care nu i-a plăcut „șefului" și ăsta i-a zis șoferului să oprească și l-a poftit pe însoțitorul său să se dea jos din mașină, lăsîndu-l în plin cîmp, în ploaie, fără nimic, fără nici un bagaj, doar cu cămașa de pe el. Nenorocitul s-a îmbolnăvit de pneumonie și peste cîteva zile s-a prăpădit. Altădată, tot așa, i-a cășunat pe un coleg fiindcă n-a fost de acord cu nu se știe ce idee de-a lui. Și ce credeți c-a inventat, ca să-l distrugă ?, relata aceeași persoană în vîrstă, un bătrînel scund și simpatic, cu ochi sclipitori și cu un accent graseiat inconfundabil. Omul își bătea lucrările la mașina de scris a Institutului patronat de geniul nostru, care i-a permis să și le bată și, aproape zilnic, îl întreba, ei, bate bine mașina, bate bine ? ! Într-o zi l-a chemat și i-a spus : Domnule, am găsit la mine pe birou, uite, niște anonime împotriva guvernului. Și, după cum vezi, sînt bătute la mașina de scris pe care o folosești numai dumneata. E clar ca lumina zilei.

(Și i-a făcut o demonstrație foarte științifică în acest sens!) Pînă la urmă, să știi, securitatea tot o să dea peste o asemenea fițuică. O să se facă anchetă și vina o să cază asupra dumitale, că la noi nimeni nu mai bate la mașina asta. Așa că, ascultă-mă pe mine, cea mai bună soluție ca să ieși basma curată e să-ți dai demisia. Și de teamă, de frica unei încurcături atît de mari, după ceasuri și zile de coșmar, omul și-a dat-o...

IV

Mamă, ce crezi că sînt oamenii decît fîntîni de neînțeles, oglinzi cînd tulburi, cînd străvezii? Mamă, i se adresă din nou Traian și o privi cum stătea pe scaun, în fața lui, cu mîinile în poală, ca în atîtea dăți cînd el venea acasă și ea îl asculta, îi sorbea cuvintele, chiar dacă unora nu le înțelegea sensul, ți-am povestit vreodată cum era să fiu dat de gol? O întrebase ca și cum pînă atunci ea fusese un martor al gîndurilor lui, ca și cum participase la călătoria sa lăuntrică prin labirintul unei „paraoriginale metateorii a jocului", cu o expresie pe care și-o însemnase pe spatele oglinzilor aflate în holul apartamentului său. Ea stătea ca năucă, nu știa ce să creadă, băiatul ei s-a însănătoșit sau bate cîmpii?, că uite ce-o întreba!... Era demult, pe vremea cînd făceam autostopul, cînd știam să mă joc ca niciodată, cînd nu pierdusem nici o țîră (ce tîmpit cuvînt, gîndi) din obiceiul acesta sublim, pe care, pentru a fi fericit și a rămîne copil, e nevoie să-l practici încontinuu, mereu, e ca și învățătura, ca și cartea, ce nu trebuie, dacă ai vreun ideal, dacă vrei să ajungi cineva, s-o lași niciodată

Scanned with OKEN Scanner

din mînă ! Ei bine, mergeam spre mănăstirea Arbore. Era spre înserate. Drumul părea pustiu. După o bucată de mers însă, apare un microbuz, o dubă nenorocită. Fac semne. Șoferul trage pe dreapta și mă ia. În mașină erau vreo zece persoane, toți localnici, mutre de navetiști. Printre ei se afla și un milițian. Băi, nea Sandule, îi zice unul cam cherchelit, prinzînd curaj, după ce o vreme, de cînd mă urcasem eu și-mi auziră ciripitul de străinaș, nimeni nu scoase o vorbă, deși păreau oameni normali, adică vorbăreți, bă, ia cere-i actele bărbosului ăsta, să vezi așa o fi, îi de pe alt meleag, că ce limbă parolește n-am prea-nțeles... Că tu ce limbă... parolești, bă ? ! rîse milițianul, apropo de cherchelealа lui, făcîndu-se că nu ia în seamă ce-l îndemna să facă. După un timp, interveni și altul, căci piatra era aruncată și toată lumea se animă deodată. Da, plutoniere, ia să te vedem, ai curaj să-i ceri actele !?... Într-o asemenea situație-limită nu mai fusesem niciodată. Tremuram tot, nădușeam, nu știam ce să fac să nu se vadă. Toți mă priveau și o clipă m-am bucurat în sinea mea că am barbă, că poate să-mi acopere roșeața din obraji. Ce mă fac ? Cum să procedez ? Oare are dreptul să mi le ceară ? O să mă fac că nu înțeleg... asta la început ... dar pe urmă ? O să le explic că le-am pierdut. Eram în mare încurcătură !... Cere-i, măi, buletinu, insistă iar cherchelitul... Da ei n-au buletin, se agăță milițianul de idee, se simțea că nici el nu era în apele lui, că-i era peste mînă să facă ceea ce-i cereau ei, au pașaport !... Vezi, bă, n-ai curaj ! Și

Scanned with OKEN Scanner

ce dacă are pașaport ?! Tu ești legea aici, poți să-l controlezi !... Da de ce, mă, că ești tu deștept ?! Ce motive am ?... Păi să vezi de-i străin și nu-i vreun escroc... c-am mai auzit eu din ăștia de-o fac pe străinii, mama lor de belferi !... Fugi, bă, de-aici, nu vezi că-i străin, se vede !... Ba nu se vede deloc, zice altul, nu te uiți ce prăpădit e, cu haina ca vai de lume pe el, cu rucsacul jerpelit... Da are barbă !... Și ce dacă are barbă ?... Uite, începe să ne ceri nouă actele, îi trăsni iar prin cap una cherchelitului, să creadă că ești în control ! Pe urmă o să vină și el la rînd... Ei îmi vindeau pielea și eu nu făceam nimic, mă perpeleam pe banca mea, din spatele șoferului, privind undeva în lungul drumului și, normal, neînțelegînd nimic din sfada lor, prefăcîndu-mă că sînt indiferent și doar, din cînd în cînd, zîmbeam amabil, privindu-i prostește. Mă întrebam de ce, cînd i-am văzut că-s mulți, nu le-am vorbit românește ! N-aș fi putut, intrasem prea mult în pielea personajului și trebuie să recunosc că-mi plăcea, mă îndrăgostisem deja de el, de felul său de joc, de comportament. Nemaivorbind de avantaje. Ca „străin" cîștigam timp în orice împrejurare. Or, pentru un Cuceritor timpul e totul, fiecare clipă e prețioasă, e ca o bătălie în plus cîștigată. Evident, nu trebuiau scoase din calcul surprizele ! Cum era surpriza cu cherchelitul, care o ținea una și bună, să-mi ceară milițianul actele. Ar fi trebuit să-mi placă jocul, dar de data asta conținea un risc prea mare, mi-era teamă să nu se transforme în vină penală...

Of, scoase un suspin adînc Ilina, maică-sa, de cele ce auzea. Mamă, tu ce-ai fi făcut în locul meu ? Era doar un joc nevinoyat ?!... Să le fi spus adevărul oamenilor ălora, asta trebuia să faci ! îi vorbi ea repede, cu o claritate a participării care-l ului.

Scanned with OKEN Scanner

Și totuși, îi replică el aproape violent, nu asta era regula jocului, înțelegi, nu eu trebuia să mă deconspir ! Nu puteam să dau înapoi, eram nevoit să merg pînă la capăt. Nu puteam să mă umilesc într-atît, mamă, ce dumnezeu !, altfel n-aș mai fi îndrăznit niciodată să mă privesc în vreo oglindă (de cuceritor, completă în gînd) ! Trebuia să inventez ceva ! Dacă mă dădeam singur de gol, dacă aș fi făcut cum zici, cu bunul simț ăsta al dumitale total nefolositor în lumea mare, mai ales în împrejurări limită, dacă m-aș fi pus să le ciripesc pe românește, să le spun cine sînt, să încep să le explic de ce procedez așa, etîcî, etîcî, n-ar fi fost o vitejie, cum poate crezi tu, ci o tîmpenie ! În starea în care se aflau ei, atît le mai trebuia, să afle că sînt păcăliți, că mi-ar fi rupt oasele înainte de-a mă duce la miliție să dau socoteală ! Și-atunci, ce crezi c-am făcut ? Maică-sa se uita holbată la el, neștiutoare, așteptînd să-i spună. *Silvuple, je veu desandre isi,* asta le-am spus. *Isi, stop, silvuple.* I-am făcut semne șoferului și a înțeles. Nu opri, bă, Culaie, se răţoi cherchelitul. Nu vezi, ăsta s-a prins că vrem să-i controlăm actele și vrea să coboare. Unde mă-sa să coboare aici, în cîmp ?! Dar șoferul opri. Bă, se repezi atunci cherchelitul la mine, pe cine vrei să prostești tu, bă ! Actele, pașaportu, auzi ? ! Dar milițianul îl îndepărtă printr-un gest. Dă-i pace, zise. Atît. Nimic mai mult. Am coborît. „Duba" a plecat mai departe. Am privit în urma ei cum se ridica praful drumului. Ar fi putut să fie chiar o dubă adevărată ! Brrr !, m-am scuturat ca de friguri c-am scăpat dintr-o treabă așa de urîtă. A fost un joc ratat, printre puținele jocuri în care am dat bir cu fugiții. Fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă ! Pe dracu! Nu-i demnă de un Cuceritor ! Lasă urme ! Te macină la suflet. Atunci mi-a sunat apusul, m-am „ma-

turizat", puah, și mi-am zis pentru prima oară să mă las de tipul ăla de joc. Și nu peste multă vreme m-am lăsat.

Of, bine-ai făcut! zise maică-sa, ca un *amin*... De ce bine? Crezi c-a fost bine!? Ce searbădă-i viața fără jocuri, fără aventuri, fără riscuri și călătorii!... O privi o clipă cu coada ochiului. Ea își netezea ușor, cu mîinile, ca într-un tic, poala rochiei negre. Și cum, mamă, strigă Traian, aproape speriind-o, n-ai găsit printre lucrurile mele o revistă, așa, ca un fel de carte?... Vrea să mă necăjească, își zise ea, sau ce vrea? Nu-i de-ajuns cîtă supărare am?!... Nu te supăra, mamă, făcu el parcă înțelegîndu-i deruta și întreg gîndul! Pricepi vorba mea? Nu te supăra că mai rău te necăjești!... Nu mă supăr, să nu mă necăjesc mai rău!... Ce mai faci, mamă?, îi adresă Traian, în sfîrșit, o vorbă omenească. Iar ea, drept răspuns, privindu-l tăios, îi spuse: O vin't brigadieru și ți-o adus umbrela... O spus că ai uitat-o pe cîmp, acolo, la măru pădureț!... Da, își aducea aminte tot! Dar nu-și uitase umbrela, nu, o lăsase el într-adins. Știa că cineva i-o va aduce acasă. Și cartea? Revista secolului ics ics, nu mi-a adus-o încă nimeni? întrebă iar Traian, spre exasperarea maică-si. Măi, băiete, îi vorbi Ilina ca de la suflet la suflet, văzînd că fiul ei are un fix cu revista ceea, de ce nu ieși tu pe-afară, să te duci să vezi lumea, că asta poate ți-o ajuta!?...

Îi vorbise de parcă îl știa pe de rost. I-o ajuta la ce? Și ce să văd? Cum moare eternitatea în Lunca?, o întrebă Traian în felul lui ciudat, care pe maică-sa, deși îi știa meteahna asta, o nedumerea și o încurca întotdeauna. Să vezi... să vezi ce mai e nou prin sat, zise ea cu voce moale, să mai afli de una, alta, să te mai întîlnești cu oamenii!

Scanned with OKEN Scanner

Că n-ai vin't aici să zaci, să nu primești pe nimeni și nici să vezi, că doliu ăsta nu-i doliu tău !... Ce vrei să spui ? ... Dar ea ocoli întrebarea. O vin't și Torica pe cîteva zile acasă !... Bine, o să ies ! La vorba asta a lui, Ilina se ridică și plecă mulțumită. Uite, își zise el mirat, cum a reușit să mă îmbrobodească !?... Torica ?! Ce știe ea ? La ce s-o fi gîndit ?! Și ce talent are să zgîndăre rănile, să-mi trezească amintirile ? Și cine n-are talentul ăsta aici? El plutește prin aer, e ca o țesătură nevăzută, ca un ghem de relații care se deapănă fără veste, tainic și deodată iute și cuprinzător. În timp ce se îmbrăca, „adulmeca" mai departe cu gîndul : Aici locul e stăpînit de un duh al tainelor în perpetuă învăluire și dezvăluire, vizibilitate și invizibilitate, dezlegare și nedezlegare, aflare și neaflare. *Orice fapt divers, la a doua mînă, devine legendă.* Orice informație e răstălmăcită și ajunge repede dezinformație, capătă contur nou, necunoscut chiar, cu destinații atît de personale, de subiective, încît nu mai știi cine-i emițătorul și cine receptorul, înșelatul și înșelătorul, scena și sala, actorul și spectatorul. Ciudatul duh nu-i altcineva de fapt decît cumătra Bîrfă, Marea Cocoană care mistifică și demistifică totul, care hrănește și se hrănește, trăiește și face să trăiască atotputernica ignoranță ! Iar Bîrfa e motul ei, deșteptăciunea cu tichie ! Mai mult, ea e însăși moralitatea sacră a acestei colectivități patriarhale, judecătorul unic care menține echilibrul etic al oamenilor, care le ține cumpăna virtuții și a abjecției, a cinstei și ticăloșiei, căci orice abatere de la legile ei nescrise este prompt demascată, cum au făcut cu Torica, arătată cu degetul pe ulițele satului, bîrfită, terfelită, rușinată. E prejudecata sfintă care le dă „dreptul" să fie nemiloși cu cei care au o altă „morală" decît a lor ! Oh, cît au bîrfit-o

pe Tora pentru că și-a îngăduit „libertatea" să facă ceva inimaginabil pentru luncani, pentru prejudecata lor scumpă, căci au considerat nedemn ca o fată din Lunca să bată cu „bețele-n tobe", să dea la o facultate de unde să iasă „tobosăriță" ! Dacă ar fi fost fată cuminte cică n-ajungea să se ducă la oraș după țiitoru ăla al ei, un muzicant de-a întreținut-o, i-a dat bani, i-a făcut toate poftele și-a aranjat-o să intre și la facultatea aia de bețe și tobițe !... O legendă-ntreagă, ce mai ! Desigur, mă puteam lua de mînă cu ea. Tata dăduse tonul și oamenii, chiar dacă erau mai îngăduitori, cu actorii, fiindcă îi făceau să se distreze cînd priveau și ei la televizor, totuși nu admiteau, bașca să se mai laude cu una ca asta, faptul că un luncan de-al lor a „decăzut" într-atîta încît să trăiască din scamatorii ca de bîlci, din panorame de stîrnit ciinii ulițelor și puradeii ălora de pe Coastă !...

V

Coborî în curte. Soarele se grăbea de asfințit, unind umbrele pomilor și ale caselor și îngropîndule în pămîntul atoateprimitor. Ilina era în bucătărie. Vorbea aprins cu cineva. Vru să intre, dar se răzgîndi. *Vocea* persoanei cu care era maică-sa îl opri. Sigur e *el*, își zise. Tot aici a rămas ? Nu i s-a mai încredințat vreo nouă misiune prin alt loc ? ! Tot în admirația mamei e, iar el a harlechinilor ei ? Tot remi și remi, seară de seară, la părintele Vasileodor, unde poate să afle toate știrile, fiindcă are popa o muiere, o „fină a satului", cum alta nu-i în Lunca ! ? Și face niște harlechini !... Și are și-un vin !... Numai că acum și-o fi schimbat rețe-

Scanned with OKEN Scanner

dința, l-o fi onorînd mai mult cu prezența pe popa Turturică ! Însă nu-l văd eu pe ăsta să joace remi, iar pe nevastă-sa să facă harlechini !... La ce noutăți s-o fi gîndind maică-mea cînd spunea să mă duc să mă mai întîlnesc cu oamenii și să mai aflu ce s-a mai întîmplat prin sat ?! Și cu ce oameni să mă întîlnesc, cu unu ca Trăsceanu ăsta, care te privește de sus, îți zîmbșete din colțul buzelor lui subțiri și scoate o vorbă la o oră și cînd o scoate are o voce de scapete, că parcă ar fi bătător special făcut să te calce pe nervi ? !...

Vru să plece, să iasă pe poartă, nu voia să dea ochii cu el. Dar pașii îi scîrțîiră pe pietrișul curții. Ei simțiră ceva și se opriră din vorbă. Cine-o fi ?... Nu aud nimic ! Poate vreo pisică... Traian încremeni, își ținu chiar și respirația. Ce soartă ingrată, primul om pe care mi l-a hărăzit să-l întîlnesc să fie și cel mai nesuferit ! Dar dacă soarta a hotărît să-l *aud,* eu am să fac în așa fel să nu-l *văd.* Și se gîndi să păsească „pe" vorbele lor, să se strecoare tiptil-tiptil din curte, că tot au pomenit ei de-o pisică ! Dar Trăsceanu nu „trăsnea" nimic, tăcea și o asculta pe Ilina care vorbea destul de înflăcărat despre un fel de ședință, de judecată publică a unui ins, pare-se inginer agronom, care făcuse și drese lucruri din cale-afară, încălcase legea sau așa ceva, iar *cuascu,* tot folosea cuvîntul acesta, *cuascu,* o fi poate *ceome*-ul lor, îl criticase aspru și a cerut să i se ia carnetul de partid și să fie dat afară din sat. Proastă-i și maică-mea asta ! A rămas tot o unealtă de-a lui Trăsceanu. N-am putut s-o dezbar de „slăbiciunea" ei. Dacă pare firesc ca părintele Vasileodor să-l primească în casă, căci „extremele" se atrag și o asemenea relație falsă nu dă nimănui de bănuit, pentru el e un fel de a se apăra de eventualele suspiciuni și de a le para cu o ase-

menea „acoperire" oficială, lăsîndu-l deliberat să profite de vinul și timpul lui (și de harlechinii nevesti-si), cu mama, în schimb, se petrece ceva necurat, de ani de zile ea e al doilea om din sat, nici tata n-a înghițit figura asta, cînd venea *el*, pleca unde vedea cu ochii, care îl primește în casă pe intrus, pe spion, pe politruc, pe sosia Mariei Manciulea din Tarău, pe fasolea țucără care se-agață scai de altoii făr de roadă, pe Gagamiță Dandanache, pe față roșie, pe scapete, cum îl botezaseră pe Trăsceanu luncanii, punîndu-și în treaba asta tot talentul bîrfei lor.

Era poate unul din puținele cazuri cînd Traian adera cu întreg sufletul la instinctul Prejudecății lor sfinte, care-i făcea să se ferească de Trăsceanu ca dracul de aghiasmă. De cînd venise în sat, fără să-l știe nimeni, un necunoscut, care nu se pricepea la nimic, n-avea nici o meserie, stătea la un birou și dădea telefoane, nu-l putuseră înghiți. Ilina era singurul om care-l privea cu simpatie, poate ca o reacție firească, „creștinească", la antipatia cu care-l priveau ceilalți. La acest capitol, Bîrfa făcuse ravagii. Cine putea fi acest intrus și ce misie avea el dacă i s-a făcut onoarea, de cum a vin't aici, să i se instaleze un telefon special, că în afară de telefonul de la poștă, care funcționa vreo două-trei ceasuri pe zi, și de cel de la ceape, altul nu exista!? L-au învăluit și l-au dezînvăluit în fel și chip pînă ce Trăsceanu, fără ca luncanii să se obișnuiască vreodată cu prezența lui pe ulițele satului, a căpătat proporții gigantice, fiind supranumit în anumite împrejurări „vocea secretă turnătoare"! El era deci marele Intrus care punea în primejdie — concurînd-o — însăși rațiunea de a fi a Bîrfei! Era omul cel mai ocolit, dar și cel mai puțin de evitat, căci se băga unde

Scanned with OKEN Scanner

nu-i fierbea oala, adică peste tot, mai ales unde era „fierberea“ mai mare, îl întîlneai la adunări, la șezători, la cîrciumă, la nunți, la cîmp, pe uliță, la biserică, oriunde se mișcau și se întîlneau oamenii. Și cel' mai mult îi supăra uitătura lui. Intrus-intrus, dar ce uitătură de codoș !, spuneau. Ăsta-i codoșu care sfidează gura lumii, fiindcă se adapă din ea !...

Păcat, domnu Trăsceanu, o auzi pe maică-sa adresîndu-i-se Intrusului, păcat că n-ați vin't la ședință să interveniți. Mare păcat că un om ca dumneavoastră stă deoparte cînd se pun la cale lucruri ce privesc soarta ceapeului nostru ! Nu știu de ce, mi se pare mie, da de v'un an încoa pă-' reți mai retras, n-ați mai vin't pe la ședințe, ați fost bolnav ? !... (Aha ! își zise Traian, l-au lăsat pe liber, l-or fi uitat pe-aici și nu i-au mai dat nici o misie !) Nu prea mă simt bine de-o vreme ! (Excrocul' ! E scos probabil din activitate și tot mare se dă, tot o îmbrobodește pe una ca maică-mea ! Unul ca ăsta a ajuns să mănînce coliva tatei ! Și sînt sigur că așa cum acum e nimeni, așa a fost mereu, dar ce-i mai trist sau comic, că-i tot aia, e că oamenii l-au privit și-l privesc ca pe-o persoană foarte, foarte importantă și foarte, foarte periculoasă ! Poate așa o fi ! Dacă mă înșelam eu ? ! iȘ totuși ce soartă au și „activiștii“ ăștia ratați, uitați ! Zău că mi se face milă ! Dar ce-i ciudat e faptul că luncanii au văzut în Trăsceanu cauza tuturor eșecurilor lor ! De aceea poate i-au și inventat „funcții“ atît de misterioase !) Îi vremea, domnu Trăsceanu, să vă așezați la casa dumneavoastră, intră Ilina în intimități... (Da, e vremea să se însoare ! N-o avea pe nimeni, săracu !) Dar băiatul dumitale ce mai face, se simte mai bine ? schimbă vorba Instrusul. Am citit în-

tr-o gazetă despre el. Îl cam ciupea criticu ăla. Spunea c-a-nceput să se cam repete în roluri !... (Scîrba dracului ! îi veni lui Traian aproape să strige, dar se stăpîni). Și despre Iorgovan n-or zis nimic, schimbă el vorba iar, văzînd că Ilina tace supărată. Păi cum nu, făcu ea mirată, însufleţindu-se deodată. Or zis că el îi capu răutăţilor, că omu, agronomu ista nou, o vin't aici să-și facă meseria și numai Iovan l-o încurajat în aiurelile lui, că de nu era el și n-avea nici un sprijin, nici o vorbă de încurajare, nu s-apuca de să cheltuiască banii ceapeului, de să-i bage în prostii, că și-așa colectivu-i în deficit, asta ne mai trebuia, mașinării, invenţii de scos miezul din nucă, de măcinat sîmburii de la struguri și de folosit cojile, tăte cojile cîmpului, tăte resturile și adunăturile la nutreţ, la făcut granule, parcă așa le zicea, ca să dea o vacă în loc de tri, șepte litri de lapte !... (Nu cumva o fi ajuns și pe-aici „oglinzile civilizaţiei ? ! Și Iovan ce rol are în toată tărășenia cu agronomul ? Vrea să-mi mai facă o surpriză ? Asta ar fi însă o lovitură de măciucă, nu o noutate !) Nu trebuie să vă mire nimic, deschise gura și Trăsceanu. Iaca, în locul unde mai ieri arai și puneai picioici sau sfeclă, acum au adus iarbă de Sudan !... (E bine, e rău ? Oricum, a decăzut rău de tot dacă a început să vorbească neutru, fără „noi", și să comenteze !) De, făcu mama lui Traian, ţăranca din ea, noi le dăm grîu și ei ne dau iarbă ! Bravos afacere !... Nu, nu le dăm grîu, îi replică grav Trăsceanu, le dăm altceva !... Da în nici un caz nu le dăm iarbă !... Nu... Da ei ne dau ! Ce ne trebă nouă iarbă, că tot pămîntu românesc e acoperit cu iarbă !... O avea ea niște proprietăţi speciale... Ce proprietăţi speciale, domnu Trăsceanu, c-am luat eu o mînă, de curiozitate, s-o dau la oi, da nici nu s-or

atins de v'un fir bietele dobitoace!... Poate n-o fi de mîncare, poate s-o extrage ceva din ea... Păi dacă nu-i bună de mîncare, nu-i bună de nimica !... O fi ea totuși bună de ceva-ceva, nu știu, o să văd, o să mă informez...

VI

Pe disputa aceasta aprinsă a lor în jurul „ierbii de Sudan", Traian reuși să se strecoare neobservat din curte. Cum se văzu în uliță, primul gînd care-l obseda și-l voia împlinit era să vadă sau să afle dacă-i adevărat ce spusese mama lui despre Iovan. Cu multe se putea împăca și obișnui din nou în Lunca, chiar și cu oamenii, care începură să scoată capul pe la porți și să-l privească atent, dar cu evlavie parcă, ca pe un înviat din boală (o „boală de sfîrșenie" pe care o atribuiau, desigur, durerii pricinuite de moartea tatălui său !), da, îl putea accepta pînă și pe Trăsceanu (dacă se gîndea bine !) și, vorba lui, nimic nu l-ar putea mira din ceea ce n-ar recunoaște pe-aici, nici chiar faptul că Didu Lazului ar putea fi... (nu, nu, gîndul ăsta îl cutremura de-a binelea, îl înnebunea chiar, era ca un fel de altă destinație — străină, rece, neașteptată și cu adevărat oraculară — a călătoriei !), oricum, s-ar putea obișnui cu multe imprevizibile, aproape cu toate, în afară de aceea a metamorfozei totale, absolute, a prietenului său (căci imaginea pe care o avusese despre el se modificase substanțial din clipa înțelegerii noului statut social al lui Iovan). Și totuși, ceva-ceva părea să fie adevărat. Ideea de alt Iovan îi încolțise, dacă era sincer, din momentul cînd prietenul său nepereche, fixat în tiparul unei imuabilități spiri-

C-da 143 Coala 8

Scanned with OKEN Scanner

tuale, nu i-a mai răspuns la scrisori. (Oh, și ce epistole minunate îi mai scria, le păstra cu sfințenie, cu aceeași sfințenie cu care credea în oglinzile lui !) Să fi fost acela semnul unui alt destin ? Poate noile griji, viața de familie, să nu-i mai fi dat răgazul să mai viseze, să mai însăileze acele perle metafizice atît de virgine și originale, care-i făceau deliciul multor clipe de singurătate și neuitare ? ! Sau trebuia să înțeleagă că rezultă de aici o atitudine clară, „antiiorgovană", față de el ? Nu, faptul acesta era exclus. (Ce-ar fi putut Iovan să-mi reproșeze, așa, deodată, cînd rămăsese singurul care acceptase să continue dialogul cu mine după ce-am părăsit Lunca ? !) Nu, nu, își spuse convins, sigur ceva din esența lui s-a alterat. L-o fi lovit și pe el viața, Somnambulul s-o fi trezit brusc la realitate, puritatea lui o fi început să miroasă a civilizație și-așa or fi apărut și-n comportamentul său și în obișnuințele lui milenar-moștenite discrepanțe, ca egoismul (că doar trebuie să-și hrănească familia !), lenea, indiferența, neglijența (asta este ! din neglijență nu mi-a mai scris !), simțul de proprietate (că doar o avea și el televizor, mobilă nouă, „domnească" !), lașitatea, comoditatea... O, dar atunci, dar atunci, își zise cu tristețe Traian, însuși adevărul că el e singurul păzitor al comorilor Radei ar putea fi o iluzie ! Nu, nu poate fi adevărat ! Dacă Iovan s-a schimbat, înseamnă că și Lunca s-a schimbat, înseamnă că tradiția însăși s-a schimbat !...

Unde se ducea ? Unde-l duceau pașii. Se lăsa în voia lor, în voia gîndurilor lui mai bine zis, pe care pașii i le purtau, așa cum îi susțineau trupul, brațele, gîtul, capul... Își intersectă drumul cu cîteva luncance cu sapele pe umeri, probabil veneau de la cîmp, mergeau deșirate pe de-a latul uliței ca un cîrd de gîște adormite. Le salută instinctiv,

iar ele atunci, tot instinctiv, se vîrîră una într-alta, își șoptiră ceva și chicotiră. Doar cea mai tinerică nu rîse și-i privi mirată. Mirată de ce ? Că-i întîlnește ?! Se cunoșteau de undeva ? Pe nici una dintre țărănci nu o recunoscuse, dar pe ea avu impresia că a mai văzut-o cîndva. Cîndva ? Nu-i prea mult spus ? ! Că doar nu acum vreo zece ani, cînd venise ultima oară pe aici și fătuca era o dulce copilă ! ? Nu, acum cîteva zile, și-aducea bine aminte ; cu aceleași priviri se mai întîlnise acolo, la mărul pădureț, la „groapa cu furnici" ! O să-i spună Vica, da, Vica, ea avea ceva din nevinovăția și totodată curiozitatea față de păcat a acelei navetiste, începătoare, întîlnită în tren, și care îl răscolise atît de mult. Trecură unul pe lîngă celălalt, aproape că-și atinseră mînecile cămășilor, și lui Traian i se păru că simte cum, pentru o clipă, trupul ei fraged ca de căprioară, neatins încă de ispite, se înfioară sub rochia mare, înfoiată, făcută anume pentru cîmp, să-i apere pielea de soare și s-o răcorească. Nu întoarse capul, dar rîsul lor exploziv și cuprinzător era semn că își dădeau ghionturi cu înțeles și că se răsfirau iar cît e ulița de lată. „Mărie, Mărie, leliță Mărie !..." strigă în urma sa una din ele, în timp ce alți oameni trecură pe lîngă el și se hlizeau prostește fără să știe de ce, fără să atribuie acelei întîlniri vreo semnificație, încă avînd aerul că-l cunosc, că-l admiră ca pe o vedetă de-a lor, că însăși prezența lui de pe micul ecran, unde l-or fi văzut mai ieri, pe ulițele satului natal e o întîmplare firească. Toate astea ar fi trebuit să-l bucure, dar îl întristau. Cum de nu recunoștea pe nimeni ? Deși aproape toată viața trăise aici, totuși, în ciuda aparenței, îi simțea pe luncanii care-i ieșeau în cale atît de puțin apropiați, ca pe niște străini ! Își dădea seama că, de fapt, se in-

comodau reciproc. Parcă erau întîlniri „istorice", care abia peste ani, cînd vor trece în legendă, vor căpăta un aer familiar. În orice caz, era limpede că începuse să vadă lucrurile în cu totul altă lumină. Pînă și faptul acesta era o problemă de obișnuință : să iei neobișnuitul drept realitate banală și firescul drept cutezanță nemaiîntîlnită, e ca și cum în plină „campanie agricolă" ai hamletiza sau ai spune, precum Polonius, că e un dram de adevăr în nebunia lui, adică a lui Hamlet, aflat între aparență și esență, între a fi și a părea, între realitate și vis, între monolog și dialog...

Da, gîndi Traian, totul în viața aceasta scurtă-lungă se reduce la o problemă de adaptare, adaptare care nu-i altceva decît un lanț nesfîrșit de obișnuințe și dezobișnuințe... E ca nu efort continuu de a ajunge la un limbaj comun, care, atunci cînd ai impresia că s-a realizat, e tocmai pe punctul de a se destrăma ca un fum. Căci ce-i omul dacă nu o ființă care se zbate între două nevoi, între monologul cu sine și dialogul cu lumea ! ?...

Traiane !, se auzi strigat. Ce faci ? Ai ajuns mare, dom'le, nu mai dai pe-acasă, ți-ai uitat prietenii de țărînă, ți-ai lăsat și mustață, hă, hă, hă..., făcu un ins gras, venind spre el, care își purta cu solemnitate mîndrețea de burtă. Ce bă, nu mă mai recunoști ? Eu mi-s alde Pontu, mă !... Nu, nu-l mai recunoștea. Se uita la el ca la un străin. Dacă-l pătrundea mai bine, parcă aducea cu un Pontu pe care-l știa el din copilărie, dar ăsta din fața sa era un zdrahon de om, buhăit, plin de patimi, un fel de negustor învățat cu coțcăreala, un tip încercat, trecut prin multe, înarmat cu un car de nesimțire, care se trăgea de brăcinari cu oricine i-ar fi ieșit în cale și nu se supăra cu una cu două chiar dacă nu-l mai recunoșteai sau te prefăceai că nu-l mai

recunoşti, că nu vrei să mai ai de-a face cu el. Drept să-ţi spun, îi vorbi Traian, nu te mai recunosc, şi asta e ca şi cum nu te-am cunoscut niciodată, nu-i aşa ?! Dar n-are a face. Putem să ne cunoaştem acum, să ne deprindem cu chipurile, cu gesturile, cu vocea, chiar şi cu poveştile fiecăruia, putem să ne revedem de trei ori pe zi, dimineaţa, la prînz şi seara, putem să ne spunem cîte-n lună şi stele, însă fără să ne lămurim neapărat, cum stăm, ce-am devenit, ce facem cu adevărat, să ne putem adică cerceta mai îndeaproape şi mai adînc... Bă, Traiane, bă, îl întrerupse cel ce-şi zicea Ponţu, ştii că-mi placi!? Şi pe deasupra ai rămas şi neschimbat, hă, hă, hă, eşti acelaşi tip trăsnit care ne răsuceai minţile la toţi cu ce-ţi ieşea prin mestecătoare ! Hai, bă, să bem ceva, şi-l luă pe după umeri pe Traian, şi să spunem poveşti, cum zici, să ne amintim !....

VII

Cîrciuma era cam pustie. Vreo cîţiva „clienţi" ici şi colo pe la mese. Majoritatea luncanilor beau acasă, puţini dădeau pe la fosta casă boierească a Oanei Chiriloaia, care folosea acum drept local pentru cîrciumă, aşa cum în fosta casă a chiaburului Uncuţ se instalase poşta. Ziua „localul sătesc", cum stătea scris pe firmă, era închis, doar seara funcţiona, căci mai intrau navetiştii care se întorceau acasă sau cîte un ţăran care venea de la cîmp. Ponţu comandă „habana club, nea Petrică, două mari" şi înainte de-a ciocni şi-a bea nu uită, fapt care-l mişcă totuşi pe Traian, să verse cîteva picături pe podea şi să îngîne „fie-i ţărîna uşoa-

ră"! Apoi bău și zise grav: Taică-tu o fost un prost că la bătrînețe s-o-nhămat de să facă navetă! Da despre morți numa bine... Așa i-o fost scris! Cine știe de ce-o să murim noi, poate mie o să-mi crape burdihanu, iar ție limba, hă, hă... că limbă ascuțită mai ai! Numa că tu ești învățat cu moartea, că-i fi murit pe scenă de sute de ori, te pomeni că te-o și vîrît în sicriu și te-o-ngropat, așa cum am văz't prin filme că joacă unii rolu mortului!... Ia spune-mi, îl întrebă în plin Traian, îl cunoști pe Iovan?... Cum nu?!... Și i-adevărat ce se spune?... O, s-o țîcnit de tăt! S-o-nhăitat cu ingineru agronom și fac niște lucrări colo, în capu satului, înspre grajduri. Cică asta-i treabă de viitor! Viitor, ce gogomănie! Cine mai crede în viitor!? Pentru mine numai prezentu contează, ce am amu să bag în burdihan, și se mîngăie pe gravidu-i pîntec. Că viața, frate, m-o-nvățat să nu cred în viitor! Uite, nainte cît muncea tata singur, putea hrăni tătă familia, cinci capete. Dădea treizeci la sută la stat și zece la sută ducea și la piață. Da de cînd cu colectîvu, tătu s-o stricat, orice rînduială, că și-atuncea cînd s-o-nființat, tăt așa se striga pe la porțile oamenilor: colectivu, fraților, e treabă de viitor! Veți ajunge de-o să trăiți ca-n rai! Aoleu, și cum am crezut cu tății în promisiunea asta! Și s-or găsi alții de-o să creadă și-n altă promisiune, tăt așe de gogonată! Da eu nu mai vreau să fiu prost!... Da, tu, Ponțule, copii ai? Am, mă Traiane, trei am!... Și lor nu le promiți nimic? Nu-i minți c-o să le faci, c-o să le dai?! ...Nu, nu-i mint, că eu ce le spui, o să le dau!... Bine faci... dacă poți! Ăi fi sau vreun milionar, sau le promiți lucruri de nimic, realizabile, de sărăcie, ca de pildă, că le-aduci mîine bomboane! Da ce te faci cu viitoru unui

Scanned with OKEN Scanner

popor ? Cum să meargă el înainte dacă n-are viitor, dacă nimeni nu-i dă nici o iluzie, nici o speranță, dacă nu i se promite nimic ! ?... Așa cum ne promit popii, hă, hă, că vom intra în rai de sîntem proști pe pămînt !... Nu, nu așa, deși regula-i cam aceeași, regula puterii, vreau să zic, sau secretul ei : să faci promisiuni ! Însă depinde cum ! Napoleon spunea că secretul dominării este să repeți la infinit promisiunile făcute poporului, promisiuni dragi lui, care au devenit adevăruri comune, prejudecățile lui ! Viața omului e făcută ca și istoria însăși, din lipsuri și promisiuni. În rest e doar... carpe diem !... Înțeleg, traduse Pontu pe limba lui, adicătelea fiecare se descurcă cum poate, ce nu cade, pică ! Hi, hi ! Bă, continuă Pontu, eu nu-s tare la filozofăraie de-asta ! Eu atîta știu, că aicea în Lunca, n-o mers figura cu repetatu de care spui, că viitoru-i colectivu ! Că doară știi și tu, nainte seceram grîu și-l adunam de pe jos spic cu spic, îl grijeam ca pe Dumnezeu ! Acu vine combina ceia și face vraiște, rămîne-n urma ei snopi, nu alta ! Da acu — acu e și mai rău, că n-are colectivu oameni și nici combine și nici tractoare ! Și cine are lot, îl ară tăt cu plugul și cu boii !... Și p-ormă strînsu ? ! C-o mînă de elevi ce să faci ? ! ! Că nici elevi n-ai, s-or împuținat ! Mi-o zîs domn învățător ! Că nainte-n Lunca se năștea șaptezeci de copii pe an și trăiau patruzeci, azi se nasc șapte numa și... ce să mai moară ! ?... Așa ? ! Nu mai spune ? ! se miră sincer Traian. Păi trebuie făcut ceva să nu moară satul, rosti el cu glas tare un gînd tainic, dar Pontu se gîndi la prostii, hă, hă, să-ncapă ele pe mîna mea, să vezi ce plozi le mai torn !... Nu moare, domnule, se băgă în vorbă un alt sătean de la o masă vecină.

Abia atunci își dădu seama Traian că oamenii, cîți erau acolo, participau în tăcere la discuția lor. Cel care vorbise era un bătrînel destul de vioi, subțirel, mic de stat, dar vînjos, nuia verde încă. Traian înclină din cap întrebător, semn că-l îndeamnă să-și spună părerea. Nu moare, domnule repetă bătrînelul, de se face aice o fermă sau v'o altă drăcie, cum am sîmțit eu că vrea agronomu de s-atragă napoi tineretu și pe tăți ăi plecați... Eu zic, se băgă în discuție și cîrciumarul, că n-or s-o dreagă decît numa-ntr-un fel! De-oi fi eu președinte, așa oi face! Oi pune-n capu satului o strajă și n-oi lăsa să mai plece nime', n-oi lăsa nici musca să mai iese din sat!... Ai vorbit și tu, bă, Petrică, îi zise bătrînelul, de parcă-ai dat cu oiștea-n gard! Or trebui o armată de să-i păzească să nu fugă! Și așe în tăte satele! De unde-atîtea armate!? Trebă ceva, bă, să-i atragă! Uite, te-ntreb eu, ce i-o atras acolo la oraș de-or plecat cu tăți, cînd or plecat?! ...Păi, ce să-i atragă, moș Ilie, banu, că banu-i ochiu dracului! zise cu temei cîrciumarul, ca pe un adevăr al lumii întregi. Și... și distracțiile..., sări Ponțu cu gura. Păi de-i așe, atuncea, să-i atragem tăt cu banu și cu distracțiile... Ușor de zîs! De unde bani, că ceapeu-i sărac, e-n deficit de ani de zile cu ceva milioane, iară cu distracțiile... hă, hă... de astea or mai fi... că mai sînt nunți... Să facem iară hore, șezători, se aprinse moș Ilie, să facem vicleeme și alte teatre cum era odată, că doară mai sîntem de-ăștia care n-am uitat și s-o facem pînă nu-i prea tîrziu!... Lasă distracțiile, bădie, interveni un al treilea, a cărui figură nu-i era chiar așa de străină lui Traian, întîi să ne lămurim cum îi cu păpica, cum mă atragi pe mine-aice, de să mă las de navetă și să lucru iar la pămînt?! Și ce faci

Scanned with OKEN Scanner

făr' de bani, că tăt s-o scumpit ! Am ajuns de ne explotăm între noi. Nainte dădeam doi lei pe litru de lapte de drigană, amu numa vecinu îmi ia zece !... De, zise Ponțu, de ți-ai vîndut vita și te-ai mîndrit să fii navetist ! ? Păi ce, eu am vrut m-or atras ei ! Banu înseamnă ceva !... Da' nu ți s-o mărit leafa ! ?... Da, da'... Înțeleg, zise Traian, că ideal ar fi să ai și lot și bani, să fii și țăran și orășean !... Da, făcu bătrînelul... da cum ? ! Cum să scoți caru-mpotmolit din groapă ? !... Păi luați și voi exemplu de la alții mai harnici ! Și caru-i plin cu bunătăți, nu ? ! Așa-i, da' n-are cin' să-l mai tragă ! Fiecare trage pe-a lui ! De-a fi colectivă puternică, ar pune mîna cu mic, cu mare !... Da cine să mai puie cînd tăți îs împrăștieți, care-ncotro ?...

VIII

Acum vorbeau aproape toți deodată, se înfierbîntaseră și spuneau lucruri care-i dureau și pe care le mai repetaseră poate în discuțiile lor, ori de cîte ori se întîlneau... Cum de-au ajuns oamenii aceștia, pesemne de prea mult ce-au fost așezați în matca și rînduielile lor de veacuri, să nu-nțeleagă că acum se petrece altceva, că „timpul nu mai are răbdare" ?!... Au fost luați poate prea iute?!... Dar ei nu știu că viteza e legea oglinzilor civilizației ? Traian stătea și-i asculta recunoscînd adevărurile lor, pe care el însuși le știa și le trăise, dar nu putea să-i aprobe în sinea lui. De altfel, a observat că întotdeauna cînd oamenii se adună și stau la taclale, reduc totul sau înalță totul la un singur mod de a vedea problemele, cel constatativ. Or lucrurile se cereau înțelese mai în adînc. Nu

Scanned with OKEN Scanner

ținea minte să mai fi fost prin circiuma satului, localul îi era aproape necunoscut, dar nu se îndoia de faptul că asemenea discuții au mai avut loc aici. Îi cunoștea sau mai bine zis îi cunoscuse prea bine pe luncani. Și-i imaginase întotdeauna ca pe niște făpturi pașnice, în afara unor astfel de probleme ; nu făcuseră niciodată zarvă și politică. Poate înainte de război sau în alte vremuri. Nu însă luncanii pe care-i știa el. Iar dacă acum făceau, era semn bun, se dovedea că s-a schimbat ceva și în *natura* lor, așa cum tot mai mult înclina să creadă că prietenul lui și Natura s-au schimbat. Înainte, zise cineva, firea luncanilor era alta... Iată ce vorbe mari auzea din gura lor ! Era tot o afirmație constatativă. Desigur, cunoașterea însăși este un act constatativ. Cel puțin inițial. Constați ce-a fost atunci și ce-i acum. Deci compari ! Da, înainte luncanii aveau firi tăcute, nu erau nici pe departe atît de turuitori ca azi. Ceea ce i se întîmplase lui numai într-un ceas, ar fi fost imposibil altădată ! Această familiaritate cu el și pesemne cu oricine, doza mare de indiscreție... cu greu ar fi putut cîndva să le observe la ei. Îi știa reținuți, tăinuitori, acum însă vorbeau ce gîndeau, spuneau totul pe față, iar pe el îl luau drept unul cu care stătuseră la taclale și ieri, și alaltăieri... ca pe un luncan *prezent,* care știe despre ce e vorba în propoziție, nu ca pe un om cu îndelungată absență din mijlocul lor apărut deodată acolo și care le-ar stîrni curiozitate, reticență sau un respect aparte... Nimic din toate acestea nu simțea. Dimpotrivă, simțea că ceva, în tot acest timp cît lipsise, s-a întîmplat cu ei și că „firea“ lor e alta sau cel puțin putea constata că „exteriorul“ avusese asemenea putere asupra lor încît le modificase esența, da, esența, căci esența omului nu este în el însuși, ci

în afara sa, altfel omul ar fi o simplă piatră fără suflet, n-ar *deveni*. Devii fiindcă îți cauți esența! Uneori n-o găsești niciodată, alteori o găsești fără s-o știi, pentru cei mai mulți însă esența este determinată de exterior, de împrejurări, după care își „adaptează“ firea! Crezuse că și acum, ca și altădată cînd revenea acasă, va trăi același *complex al reobișnuirii cu satul*. Zicea că-i cunoaște bine pe luncani, dubla lor fire, de oameni cu o față mereu invizibilă, neprevăzută, misterioasă. Totdeauna avusese impresia că îi scăpa ceva, că nu putea să le cunoască adevărata fire. Tot timpul trăise cu sentimentul că ei sînt și nu sînt ei, parcă fiecare avea o dublură, un fel de cascador invizibil care-l însoțea, și astfel numărul oamenilor părea de două ori pe atît, parcă erau în Lunca două sate, o Luncă vizibilă și una deductibilă. Cînd se întîlnea cu cîte unul pe uliță, își zicea : oare acum mă întîlnesc cu el sau cu dublul lui, cu omul concret sau cu cel ascuns și tainic? Iar ceea ce-l impresiona cel mai tare era siguranța lor, mîndria că sînt conștienți de firea asta a lor, de felul dedublat de-a-și căuta și afla esența. Și cum deducea acest lucru? Din comportamentul lor! Erau actori perfecți! Își jucau impecabil personajul aflat între Rol și Mască. Își trăiau „piesa“, scenariul ideal, precum cei mai lucizi autori. Sau cel puțin lăsau să se înțeleagă faptul că posedau un talent, nu, o *știință*, a manifestării, a comportării în colectivitate. Moșteniseră purtarea asta sau îi învățase viața, nu știa, cert era faptul că fiecare părea că-și vede numai de ale lui, că-și vede de drum, că nu se bagă în borșul altuia. Cît despre ceartă, nu exista așa ceva. Se dușmăneau pornind doar de la fapte ; ele le dictau atitudinea. Iar cînd vorbeau, o făceau scurt și cuprinzător, fără să se tragă de limbă, de parcă s-ar fi

Scanned with OKEN Scanner

spionat reciproc ! Pe față nu arătau că se interesează de viața celorlalți. De aflat însă le plăcea să afle, dar pe ocolite, de la „finele satului", cum era Garafina, mama lui Iovan care întindeau vorba mai ceva ca păianjenul firele sale. Luau de la ele, mai puneau de la ei și așa își făceau o imagine despre omul cutare. Și cu toate acestea, tot nu puteau spune că-l cunosc pe de-a-ntregul, chiar dacă faptele i le știau pe de rost. Știau că ceva le scăpa, căci prea se cunoșteau bine pe ei înșiși, prea se suspectau dacă au cu ei, *în clipa de față,* firea cea bună sau firea cea rea, dacă-s acolo prezenți cu firea lor cea omenească sau cu *cealaltă !* De aceea luncanii, cînd Traian îi vedea apărîndu-i în cale, păreau înconjurați de o aură de mister, de parcă purtau cu ei, aveau în ei... esența lumii întregi !... Această *natură luncană* era bunul cel mai de preț pe care-l luase cu el, pe care îl recunoștea ca fiindu-i organic întrupat și care îi pusese definitiv amprenta originalității, acea dimensiune adîncă, inconfundabilă, care-l făcuse să strălucească în meseria lui, atît de îndatorată unor date native esențiale, unei autentice și vii taine, ce trebuie să facă din fiecare apariție a actorului un spectacol răscolitor, o prezență memorabilă în sine și pentru sine... înainte de toate !... Desigur, „lucrase", „șlefuise" la această *natură luncană,* însă nu într-atît încît s-o schimbe, s-o facă de nerecunoscut, să ajungă în faza unor surprinzătoare constatări : înainte eram așa, acum sînt altfel...

IX

Nainte, îi auzi pe luncanii din cîrciumă parcă prelungindu-i gîndul, dar pe „ofurile" lor, pe care

și le spuneau — a cîta oară ? — cu aceeași patimă, fiecare dădeam statului cîte două capete a cîte două mii kilograme fiecare, azi tăt satu dă opt capete, opt viței, a cîte 500 kilograme... Nainte laptele era ca lacrima, azi îl mulg țiganii... Ce faci, bă, îi zic, cu mîinile de bălegar mulgi tu vaca ? !... Păi mama cînd mulgea își spăla mîinile pînă ieșeau curate ca ceara... De asta la Brașov s-or îmbolnăvit cinci sute de copii !... Le dă lapte muls de țigani !... Nu se poate, domnule actor !, i se adresă direct navetistul. I-o situație inadmisibilă !.. Îi vorbise de parcă Traian era Judecătorul și aștepta de la el dezlegarea. Unei mame, continuă cîrciumarul, i-o murit copilu în brațe !... Îi crimă, tovarășe actor, îi vorbi blînd și bătrînelul, ce se face acum, îi crimă ! Nu mai există omenie, ci numa' hoție !...

(Ce dracu m-a adus Pontu ăsta aici să-i aud cum se bocesc, cum sparg de auzul meu toate ulcelele și-așa sparte de sute de ori ! Ce-mi spuneți mie, fraților, parcă îi venea lui Traian să le strige, n-aveți organe ? ! Ce pot să fac eu ! ?... Și totuși știa că ceva putea să facă, să mai încerce, și parcă și ei știau că el putea să mai facă o încercare !...) Țăranii azi sabotează statu... și satu... da, da, domnule actor de versuri frumoase, i se adresă iar navetistul, dar de data asta cu un accent ironic acuzator, cu adresă, țăranu azi e un sabotor ! Păi eu, țăran, în loc să stau aici la lotu meu, să muncesc, să dau la stat și să duc și la piață, am fost adeș menit la oraș cu promisiuni, am dat de gustul banului, iar cu asta întoarcere nu mai este, și ce fac acum ? ! Uite colea în geanta mea pîine, zarzavaturi, fructe... Ce fac ? Cumpăr de la stat ! Cumpăr ! Păi nu-s sabotor ? !... Ești, mă, interveni iar Pontu cu tonul lui băscălios, da tăt îi bine de

tine, că recunoşti !... Auzi, Ponţule, mai bine ai tace ! se răsti navetistul la el. Tu nu ştii ce-i aia muncă cinstită !... Hopa ! Şi pe ce te bazezi ?... Tătă lumea ştie, da tace milc, n-are curaju să spuie !... Şi tu amu ai, fiindcă-l vezi pe prietenu meu aicea, nu ? Hai spune, mă, spune că-s în anchetă, spune !... Şi nu eşti ?... Ştii tu c-am furat eu hrană concentrată de la fermă, ai ?... Ştiu că mureau porcii pe capeţe, că n-aveau ce mînca. Tu şi cu a lui Rachiru şi alţii aţi cărat sacii la voi în curte ; îi luaţi de la Odlea şi în loc să-i duceţi la fermă, vă hrăneaţi porcii voştri !... Da i-o prins, se vîrî în vorbă şi cîrciumarul, şi se puse să zică mai departe ca şi cum Ponţu nu era acolo. S-o făcut un control, şi le-or găs't sacii prin pod. Controlu s-o făcut că între ei s-o iscat neînţelegere că partea unuia a fost mai mică şi ăsta i-o pîrît... Tu, vorbeşti, mă, prăpăditule, se repezi de la locul lui Ponţu, se duse spre tejghea şi-l apucă pe cîrciumar de guler. N-ai luat şi tu un purcel de la mine ?! De n-aş fi eu să vă vînd, aţi crăpa de foame ! Cît luaţi de la mine eram bun, amu aţi scos tăţi colţii !... No, vezi, făcu navetistul, singur recunoşti.... Nu recunosc nimic !... Toată lumea ştie că te-ai îmbogăţit de pe urma porcilor de i-ai vîndut astă iarnă prin sat... şi c-amu ai bani de maşină şi de casă la Pecaia !... Şi ce vă pasă vouă, mă, tu-vă-n grijania mamii voastre ! strigă Ponţu şi cu o mînă mătură vreo două pahare şi sticla care se aflau pe tejghea. Petrică se repezi să le prindă în aer, dar mai mult le ajută în cădere şi le privi cum se fac ţăndări. Cînd Ponţu era pe cale să se desfăşoare mai mult, îndreptîndu-se spre navetist cu chef de încăierare, în uşa cîrciumii apăru o fătucă, cu chip spălăcit şi în picioarele goale, care strigă spre Ponţu : Taică ! haida repede, că fată

vaca !... Ponțu se opri în loc ca magnetizat. Ce cauți tu, aicea, fă ?... M-o trimis mama să te chem că fată vaca !... Cum ? ! Te-am căutat și la nașu, da mi-o zis că te-or văz't intrînd acilea c-un domn actor !... Da ? ! Hai, meri tu, că vin îndată ! Aveți noroc, da și eu am, că-mi fată vaca și asta-i mai de preț ca voi ! Na, bă, i se adresă cîrciumarului și-i puse în față cîteva hîrtii de zece lei, na și pentru habană și pentru pahare, că Ponțu-i domn, bă. Apoi, din prag, uitîndu-se spre Traian, îi spuse : Să treci negreșit pe la noi ! Te-aștept, auzi ! Și să nu dai crezare la ce-ndrugă proștii ăștia, hă, hă, hă !... Ponțu dispăru și nimeni nu mai scoase o vorbă. Fiecare simți că starea de „confesiune" s-a destrămat.

X

Traian ieși, urmat de bătrînel. Nu-i vina lui că s-o neghinit, vorbi într-un tîrziu moș Ilie, după ce făcură ceva pași alături. Apoi, parcă fără vreo legătură, ca și cum gîndul lui era de fapt în altă parte, zise : Unde-s vremile cînd țăranu își făce singur pînea în cuptor ?... Unde-s zăpezile de altă dată ?, îl îngînă și Traian, dar cu mintea și cu sufletul în sfere mai baladești, vrînd parcă să spună : am mai auzit placa asta, bădie, însă dacă îți face bine să te răcorești, dă-i drumul, eu tot sînt în altă parte !.... Păi, da, ar face, da de unde grîu ? ! Are doar cîte un loc, locșor acolo, și pune și el ce-i mai de trebuință, fînețuri pentru vitele de le mai are... Și-s vite bolnave... Oi, la fel, are două-trei, și ciobanu îi aduce-ndărăt, la soroc, una sau două. Îi dai cinci oi și-ți aduce în primăvară două-trei. Zice că s-or îmbolnăvit, că le-or mîncat lupchii... Ce să-i

Scanned with OKEN Scanner

faci ? Să-l dai în judecată ? N-ai probe... Ești la mîna lui... Așe și cu brînza... La unu mai, că doară știi, se alege tăte oile, se face stină și de-atuncea începe să le mulgă și le-aduce toamna, cam pe la sfîrșitul lui sectembre, le-aduce în sat și oamenii merg de le-alege din cîrd, din turmă... și vede că le lipsește una, alta... cică le mîncă lupchii, da le mîncă ei și cică le plătește, da nu le plătește, că nu-s nici ei ciobani cinstiți ! Păi, unde-s ciobanii din alte vremi ? Amu-s hoți, ne trimit cîte-o țîră de brînză la trii luni o dată... S-o dus buna înțelegere. Tăți jăpcuiesc ! Că cine-i cinstit azi ? Păi deunăzi, să vezi, mare minune ! S-or găsit pești în lapte ! Ce crezi ? Cînd or trecut cu cisterna de lapte de la zootehnie, de la grajduri, unde s-adună laptele de la luncanii noștri, că-n loc de lapte, de statu-l vinde cu 4 lei și mai mult, le dă porumb și tărîțe... ălora de au vite mai multe..., ei, și cînd or trecut cu cisterna prin dreptu văii, or oprit și-or luat cu găleata apă din vale și or botezat laptele. Da, cînd or luat apa, or luat și peștii și așe i-or prins ! Blăstămații ! Asta-i, domnule, colectivu îi păcatu... Și-amu și ăștia tineri, ce să mai continue ei tradiția, să facă ce făce ta-su, cînd ta-su muncește la oraș ! ?... Cum ii, Tiuliță ! Tătă viața o avut motor, tăia lemne la tăți din sat, l-avea ajutor numa pe Didu Lazului, prostu cela, îl știi, da i-o luat motoru, cînd să-l învețe meseria pe fecior-su, și-amu ce crezi că face ? Îi marcator de teren de fotbal la Steagu roșu ! Pentr-o leafă de nimica face naveta toma-n capu lu Stalin cum îi zicea odată orașului. Capu lu Stalin, repetă moș Ilie și rîse. Știi pățania cu Ioachim a lui Diță, sărmanu, cîte-o pătimit pentru-o vorbă ?! O făcut ani de pușcărie, o mîncat bătăi... Ce-o fost ? S-o dus la Brașov cu ceva treburi și pe seară, așe, o tras la o cîrciumă și o băut pîn s-o ametit... Cînd o ieșit la

aer, l-or apucat nevoile... Și-atuncea o dat nas în nas c-un milițian și l-o-ntrebat de nu știe cum s-ajungă-n capu lu Stalin, că el, om rușinos, voia s-ajungă pe cîmp să-și facă nevoile. Milițianu o fi fost de pe alte meleaguri, n-o înțeles vorba lui, doar l-o măsurat pe bețiv. Ioachim o dat din mînă și-o pornit mai departe, dar el, cum nu știa străzile, o pornit chiar în direcția ceea care duce la statuia lui Stalin. Atunci milițianul o intrat la gînduri și l-o strigat : Alo, cetățene, unde te duci ?... Nu-ți zisei, zice Ioachim, mă duc să mă c... în capu lu Stalin !... Moș Ilie se bucură că-l făcu pe Traian să rîdă. Amu rîdem, feciorule, da atunci erau multe vorbe pentru care pătimeau mulți nevinovați... Cu greu am ajuns aici, da copchiii ăștia nu vor să știe nimic... Ce era odată-un tînăr și ce-i azi ? Amu ce să vre să-nvețe tinerii de la ăi în vîrstă ? Li-i peste picior ! Oho, cum s-or schimbat ! S-or schimbat, s-or puturoșit ! Ce s-o alege cu satu nost dacă ăștia îs de rîpă ? Am zis eu că nu moare, da dacă moare ? Tinerii e cheia ! Să-i atragi, nu zic nu, cu fermă, cu vreo idee drăcească, da ce te faci de-s așe schimbați și nu pun mîna ? Vor de la părinți totu de-a gata, mașină, casă și ei nu fac nimica. Nu muncesc, domnule actor, nu muncesc. Nimeni nu mai vre parcă să muncească. Tăți vor chilipir. Vor numa să aibe, da numa de-a gata, ca-n Vîrsta cea de Aur, să le cază covrigii în ogradă ! Vor perfecțiune, da nimeni nu muncește ! Mai trebă sudoare și s-o mai lăsăm mai moale cu vorbăraia și hoția ! Să le stîrpim ! Să stîrpim bășcălia și bancurile, cum le zice ! Astea mult rău aduc. Că-n loc să muncească, muncitoru zice bancuri. Și de-o mai ținem așe, o să se omoare oamenii între ei... că nici de fumăt n-o să mai fie, nici de beut și-atunce să vezi drăcie !... Ferească sfîntu să nu mai rodească pămîntu ! Zi dumneata, că ești

Scanned with OKEN Scanner

om învățat și umblat, unde-o să ducă tăte iastea ? Ce-o să se întîmple cu noi... cu omu ? ! Las de-o parte primejdia ceea atomică, no, că de-o fi să fie, n-avem nici o putere ! Alții mai mari hotărăsc ! Da cu-ale noatre ce-i, cu iastea mai mărunțele, cu prășitu, cu plivitu ? Ce putem *noi* face ! ?

Moș Ilie tăcu. Mergea înaintea însoțitorului său și-ai fi zis că vorbește de unul singur. Atunci lui Traian îi trecu prin cap să-i facă o șotie, să-l lase într-ale lui și el să se dea după un copac sau să stea pe loc, să se lase pur și simplu învăluit de beznă. Așa și făcu. Se opri. Moș Ilie nu sesiză, mergea mai departe, îngîndurat, așteptînd un răspuns adînc, savant. Traian îl privi cum dispare în noapte, se întoarse și, mîndru de scena asta, pe care mai tîrziu o regretă, căci bunăcredința bătrînului merita o strîngere de mînă, o luă în celălalt sens, gîndindu-se la mutra pe care o s-o facă Moș Ilie cînd își va descoperi singurătatea, cînd poate o să-și spună : „Mă, ce m-am ramolit ! Te pomeni că băiatu cela și-o luat sara bună și eu nu l-am auzit !“

XI

După un timp, Traian se opri din nou. Unde se găsea ? Încotro s-o ia ? Ieși luna. Abia atunci își dădu seama că cerul fusese acoperit de nori, căci i se păruse nefiresc întunericul serii în Lunca. O siluetă se apropia de el. Era, după mantaua militară, Didu Lazului. Cînd îl văzu, avu o tresărire. Didu, fără să se oprească, își scoase pălăria, apoi, după ce trecu de el, îi spuse : Puteți să vă plimbați în sat pe oriunde fără frică, că nu umblă nimeni,

Scanned with OKEN Scanner

decît numa hoții !... După care se depărtă. Ciudate vorbe ! Le spusese la prostie sau era conștient de tîlcul lor ! ? Altădată, cînd se întîlneau, Didu se oprea, îl privea direct în ochi și-l întreba ca un automat : „Ai vin't pe la noi, foarte bine, cît stai, forte bine, îți place-aici, forte bine, cum mai e pe la capitală, s-o terminat războiu, forte bine"... Pe urmă pleca, fără ca Traian să aibă timp să-i răspundă la vreo întrebare. De fapt, Didu nici nu aștepta vreun răspuns, cuvintele lui erau doar semnul că-i atent cu el, că l-a văzut și că-i politicos în felul său. Acum însă procedase altfel. Poate fiindcă se întîlniseră noaptea. Sau poate că se schimbase și el, ca și realitatea satului, pe care o definise cu o butadă originală. Și oare unde se ducea ? Unde se grăbea așa ? Niciodată nu avusese curiozitatea să afle, nici măcar să se întrebe, unde se grăbea atîta, și mereu, Didu Lazului ! ? Ce-ar fi să-i iau urmele ? își zise Traian. Și, înviorat de ideea asta, se puse să urmărească silueta în manta largă,. care se zărea sub razele lunii ca o stafie rătăcindă. În realitate însă, mersul ei era sigur, întins și orientat spre o direcție precisă.

Trecu din nou prin centrul satului, prin dreptul cîrciumii, care era deja închisă, nu mai răzbea nici măcar o undă de lumină de-acolo, o luă apoi spre valea Luncii, înspre cimitir, prin fața căruia curgea apa cea dulce a rîului ca prin fața porții raiului. Cînd ajunse la pod, unde ulița principală se intersecta cu o hudiță dosnică, Didu Lazului dispăru. Traian alergă iute ca să-l ajungă, să-i poată „mirosi" măcar ultima urmă. În ce curte se strecurase ? Da, poarta de la a doua casă din hudiță se mai mișca. Aici a intrat !, nu se îndoi Traian. Locul îi era cunoscut. Acolo locuia mătușa lui, Amăria cea amăruie, cu hîrca de fecior-su. Deodată sîngele i se în-

fierbîntă a necaz și un val de amintiri negre îl năpădi. Răul pe care ți-l face cineva se ține minte mai bine decît clipele frumoase ale vieții. Ca și prostia. Dintre toate „finele satului", Amăria avea un cusur : ea nu doar transmitea știrile, ci le și învenina, avea o plăcere diabolică din a fi mesagerul veștilor rele, cărora le savura efectul, din a-i vedea pe oameni năpăstuiți, din a-i scoate vorbe semenului și din a-i strecura în creier otrava discordiei. Nu-i ieșea din minte ideea cu „adevăru hăl mare". Dar acum nu voia să se amărască. N-avea chef de așa ceva. Numai mama lui putea să știe adevărul. Poate are s-o întrebe. Mai privi o dată spre casa unde sigur se strecurase Didu și apoi se îndepărtă. Ce căuta Didu acolo ? Vechea presimțire îl cutremură iarăși. Să fie o nălucire de-a mea, își zise, sau e doar răzbunarea mătușii mele, care a început să-mi arunce cu veninul ei din clipa cînd l-am dat afară din curte de la noi pe bețivălăul de fecior-su, pe tîndălăul ăla, care hîrcîie într-una, să te-apuce nebunia, o hircă, cum i-am spus eu atunci, un „infirm", ce mai, numai că pentru ea e un ales între aleși, nu are ochi să vadă că lumea îl evită, dimpotrivă, e mîndră de el, din „mîini de aur" nu-l mai scoate : ca băietu meu sînt unu la un milion, că ce face el, cu mînurile lui, matrițele celea, nu mai poa să facă nimeni, că-i mai artist ca artiștii ceia de scriu or pictează, că așa mîzgăieli poa să facă oricine, că mînuri ca a lor avem și noi... Avem pe dracu !, i-a zis atunci și tata, cînd ea venise să-mi ceară socoteală și să mă facă pe mine albie de porci. Nici tata n-a putut-o înghiți și nici pe hîrca de fecior-su, așa că nu i-a dat apă la moară și-a repezit-o și el scurt, scurt pe doi.

Scanned with OKEN Scanner

XII

Pașii l-au dus aici — fiindcă cimitirul era aproape — sau inconștientul i-a împlinit dorința de a merge din nou la mormintul tatălui său ? Se bucura că se afla acolo într-o clipă bună, cînd amintirea îi adusese aproape, cînd conduita vieții și cea a morții se uneau în același gînd, în aceeași repulsie față de Amăria și fiul ei. Sau poate că acesta nu era decît un pretext pentrú a întreba pămîntul ce-l acoperea pe tatăl său care-i „adevăru hăl mare“ ! Și chiar îi pusese întrebarea. Apoi luă în mînă un bulgăre și-l duse la ureche. Tăcere însă. Mormînt. Niciodată nu va afla de aici *taina*. Pămîntul respiră, dar nu vorbește. Da, spuse privind bulgărele, ca Hamlet craniul lui Yorick, ești tăcut ca întunericul și nu știu dacă ai fost un om vorbăreț sau mut, vesel sau trist, o pasăre cîntătoare sau prevestitoare, nu știu dacă vom semăna vreodată, pe ideea că omul e țărînă și în țărînă se întoarce, nu știu dacă stelele ne privesc sau vreun astronaut își îndreaptă spre scena asta aparatele sale, dar de un lucru sînt sigur : de puterea mea de a te sfărîma. Și încă ceva : cînd voi muri, cînd și eu voi fi sfărîmat, eu voi ști că mor, iar tu nu. De asta Cuvîntul meu e mai durabil decît Tăcerea ta. Ia-ți taina și întoarce-te la locul tău ! Și zicînd acestea, Traian strînse bulgărele în pumn și-l fărîmiță deasupra mormîntului.

Din spatele său, dinspre biserică, se auzi cîteva bătăi din palme. Bravo, dom' Traian, asta zic și eu predică. Era popa Turturică. Ce căuta la ora aceea acolo ? Traian se speriase și acum îl înjura zdravăn în gînd. Poftește, te rog, pînă la mine-n biserică să mai schimbăm o vorbă. Am o slujbă și-amu o

gat, mi-o picat două suflete păcătoase, ce să-i faci, tot sufletele Domnului sînt ! Prin slujbă și unire totu se armonizează și păcatu încetează de-a mai fi păcat !... Nu prea înțelegea Traian ce toț îndruga popa și dacă avea slujbă, cum zicea, nu înțelegea nici ce căuta acolo, în dosul bisericii, căci el nu-i știa meteahna, de-a ieși din timpul slujbelor și de-a se „ușura !"... Popa îl luă pe după umeri — să nu te spării cînd mi-oi vede fața la lumină, m-or înțăpat niște boale de albine cînd le-am schimbat apa la stupi și-s tăt umflat — și așa îl făcu să treacă pragul vechiului sălaș sfînt al Luncii, care acum nu mai părea atît de sfînt, fiindcă pereții îi erau cam golași, jecmăniți de icoanele și obiectele ce-l împodobeau odată, iar reprezentantul lui era „o țîră" aghezmuit sau poate că asta devenise starea lui naturală. În mijlocul bisericii se găseau patru oameni, doi tineri, un băiat și o fată, și în lături doi mai în vîrstă, o femeie lîngă băiat și un bărbat lîngă fată, stăteau aliniați, cu fața spre altar, iar într-o strană un fel de diacon buhăit, roșu la față de băutură, cu o carte bisericească în mînă, îngînînd pe nas niște versete.

Bucurați-vă, frații mei, le strigă popa Turturică, Dumnezeu e cu voi, că la nunta voastră se află aci, de față, un mare artist, fiu al satului, care prin sudoarea lui, sfidînd prostia, a ajuns artist mare, actor de frunte din teatrul, filmul și televiziunea română ! Fiți mîndri și să nu uitați cît oți trăi, că la nunta voastră ați avut norocu să vă fie martor un om cu care noi cu tății, din Lunca, poate că și ai voștri din Vinția, ne mîndrim tare ! Dom Traian, ia loc, amu termin, sau uite-te la altar să vezi ce zugrăveală am făcut cu degetele ăstea, și ridică în sus mîinile, mișcîndu-și palmele, cum am brodit veșmînturile și chipurile sfinților, mai ceva ca pictorii

ceia de le zice naivi ! Și spunînd acestea, popa Turturică reluă slujba, trecînd de-a dreptul la punerea pirostriilor pe capul mirilor, sărind probabil peste alte „etape", cum îi era felul, mai ales că acum avea libertate totală, doar oficia o nuntă „întîrziată" și pe deasupra tăinuită, căci fata, cum putu Traian să observe acum cînd înaintă spre altar, nu mai era demult fată, era prin luna a șaptea, cine știe, își zise, ce scenariu se află în spatele acestei căsătorii, tînărul ăsta pistruiat și spălăcit o fi autorul „rotunjirii" ei, sau e doar paravanul după care trebuie să se ascundă „cinstea" fetei ?! Mai tîrziu, popa Turturică avea să-i spună că nu s-or luat pînă amu, că-s săraci, n-or avut bani, vorbe prost ticluite, bineînțeles.

Bă, le strigă deodată popa celor patru dinaintea lui, ce stăteau pocăiți și înlemniți de parcă adormiseră cu rușinea pe fața lor, care din voi știe tatăl nostru, să-l zică. Cum, bă, nimeni ?! Aoleu ! și se luă cu mîinile de fălcile-i umflate, de parcă de durerea lor se văita. Ia zi-i tu, mă, Călane, i se adresă el diaconului, că trebă să-i învățăm pe ăștia amu ce nu i-o-nvățat mă-sa cînd erau țînci ! Dar diaconul tocmai trăgea o dușcă dintr-o sticlă pe care o ținea la piciorul stranei. *Tropar* sau *antifon ?* ! zise el prostit, în limba lor popească. Nu *glasuri*, mă, tatăl nostru, îi spuse iar Turturică. Iar voi repetați după el !... Și diaconul începu : Tatăl nostru carele ești în cer..., iar cei patru înghinau cuvintele sfinte și simple de parcă țineau în gura lor pietre prețioase sau mărgele și le era teamă să nu le scape. Îi vezi, dom Traian, oameni în tată firea și nu știu tata nost'. Fac plozi în păcat și nu știu o rugăciune-acolo cît de mică ! Te mai întrebi cum or să-și crească copchilașu... Păi, de, nu-i de mirare ce se-ntîmplă, că ajung aici ! Cine să-i învețe ?! Veniți, fraților, la

slujbă la mine, îi îndemn cu pe tineri cînd îi întîlnesc pe uliță, veniți și-o să aflați de toate. Uite, dumneata ca mamă, află care-i secretu cum se crește un copchil. Eu așe mi-i cresc ! Totu-i să nu-i vorbești, cum se zice. Copchilu nu trebă educat, se educă de la sine, că în el, de la natură, de la Dumnezeu, are toate cuvintele, nu trebă să-l înveți nimica, el singur știe de mamă, de tată, știe cuvintele aistea și așe cum orăcăie cînd îi de-o șchioapă tăt așe o să știe să și vorbească... Da de-l lași în pădure, se vîrî în vorbă diaconul, nu ajunge ca Tărzan ? Iar de-l dai la creșă nu poate să crească fără mamă și tată !... Nu, că el cînd îi mare tăt pe tata și mama adevărați îi cată și chiar de-ar fi Tărzan îi găsește dintr-o mie ! Da ce, mă, ați isprăvit rugăciunea ? ! Așe ! ? Bine ! Atuncea ia luați-vă de mîni și să facem uite-așa roată în jurul mesei !...

În timp ce se rotea împreună cu ceilalți și diaconul fornăia niște cîntări numai de el înțelese, popa Turturică vorbea cu Traian sau cu cineva imaginar, dacă nu chiar se adresa lumii întregi. Trebă făcută o mare schimbare, o sosit ceasu, că multe nereguli îs pe pămînt și multă neștiință. Eu, dom'le, nu pot accepta neorînduiala. Trebă făcute reforme d-ălea de să-i magnetizeze pe oameni, ca celea de le-o făcut unu, Jim Jones, cred c-ai auzit mata. Eu așe vreu să fiu în Lunca, ca atunce cînd le-oi porunci ceva țăranilor, tăți să execute ca într-un glas, ca ăia nouă sute de-or luat otravă din cazan la ordinu lu Jim Jones. Iară pentru asta, dom'le, trebă mare credință, un crez nebun ca a lui, da, să propovăduiești unirea raselor... Și-aici, în Lunca, îs oameni de tot soiu... Vreu să-ncep de-acolea reformele și minunile și p-ormă plec ca misionar în America. Florica mea-i de-acord, la-nceput, se cam codea, da a-nceput să creadă, dom'le, din momentu cînd ne-am pornit de

Scanned with OKEN Scanner

să-nfiem copchii, cum îi puiu cela de țigan de l-ai văz't întîiași dată cînd ne-am întîlnit... Avem șapte copchii amu... un sas, un ungur, un chinez, că se-aciuase pe-aicea și-o familie de chinezi, da or murit și le-or rămas copchilașu, așe că... Dascălul scoase un clopoțel și sună din el, semn că-l atenționa pe Turturică de faptul că prea o lungea cu rotirea în jurul mesei și că trebuia să treacă la altă „etapă" a spectacolului. Ca un regizor încercat, popa se opri automat și luă o cupă cu vin și un pișcot pe care-l înmuie în vin, apoi, bolborosind ceva, le dădu pe rînd mirilor să muște din el. În timp ce executa „ritualul" acesta — cu gesturi stîngace, ca un începător, deși slujea de cîțiva ani, însă după cum era îmbrăcat, cu haine de curte peste care își aruncase o cîrpă cu însemne bisericești, un fel de anteriu răpciugos, și după cum arăta, cu fața tumefiată și cu părul vîlvoi, nepieptănat, pe alocuri ca lins de-un bivol, nu puteai să-l iei în serios și nici ce făcea n-avea nimic din aerul sărbătoresc al ceremonialului de nuntă — continua să vorbească pe limba lui reformatoare. Eu, dom'le, îs drept și neîngăduitor! Altfel nu poți ajunge la marea credință și schimbare! Chiar cu orice risc, și cu postu de-o fi să-l pierzi, adevăratu slujitor tot trebă să fie neîndurător cu ăi de-ncalcă legea sfîntă. Păi să vezi, să judeci și dumni'ta și să-mi dai dreptate sau nu. Nainte de-a vini aci, am slujit la Mitropolia dintr-un cartier dunărean de-i zicea „Lumea nouă". Acolo mai slujeau doi popchi mai în vîrstă mult ca mine. Și ăștia, dom'le, să vezi, nu era slujbă să nu citească ziarul „Scînteia" în altar și să nu amestece liturghiile și psalmii cu cele știri și neștiri. Rabd azi rabd mîne, da pînă cînd?! Am avut, dom'le, șase luni de răbdare. Da Domnu nu mi-o dat mai multă și n-am mai putut. Și unde mi ți-i iau bre, așe.

cum mă vezi, că eu mi-s vînjos, c-am încercat, știi, și la *icef*, eram tare la aruncarea pietroaielor, adicătelea a bilelor ălea rotunde, ei, zic, și unde într-o zi mi-i apuc zdravăn de piept și ți-i izbesc unu de altu și-i arunc cu un șut în dos pe ușa tainică afară din altar zicîndu-le : Aice, în sfîntu altar v-ați găs't voi să faceți politică dintr-asta de doi bani, bă ? ! În timpu slujbei, bă ? ! Afar cu voi !... Și ce crezi, păcătoșii ? În loc să se pocăiască, mă reclamă la protopopiat. Și protopopu, om salon, mă cheamă la el. Și ce crezi că face ? Mă bate pe umăr și zice : Bravos, părinte, bravos, frate ! Frate mi-o zis și bravos ! Păi, preasfinția ta, aude poporu că fac politică-n altar în loc de să se pregătească sufletește pentru slujbă. Și ce spune poporu credincios adunat în biserică ? Spune că-i diavolu-n altar !... Ei, și-atuncea m-or mutat aice, că protopopu mi-o dat dreptate, da mi-o zîs că nu-i bine să se audă de scandal, că să nu fie discordie în sînu bisericii, a popchilor, și-i mai cuminte să mă-ndepărtez, că ăia au și relații pe la „secu", pe la „secu", așa mi-o zis, și-s cunoscuți ca reclamagii, așe că... Se auzi din nou clopoțelul scuturat de diacon. Uite c-am isprăvit ! Amu să vă pun verighetele și gata, sărutați-vă. Hai, hai... așe... așe... Să trăiți, să fiți fericiți și pe prunc să-l aduceți tăt la mine de să-l botez și tăt la mine să-i pun cununia pe cap, că n-oi rămîne în America pe-o vecie în misionariat, m-oi întoarce, da totu-i începutu, iar ca să încep, ca să plec, îmi trebă bani, și banii de mi-i dați voi amu, păi pentru o treabă așa sfîntă-i adun, puneți, fraților, așe, aice cît puteți, că cine dă, Domnu-i dă, cine nu, Domnu-i ia, mai mult îi ia, așe, puneți să contribuiți și voi la o misie ca a mea, ce mi-o fost scrisă ! Așe, puneți, puneți , îi tot îndemna popa, nemulțumit. Bărbatul mai în vîrstă, pesemne nașul,

mai scoase cîteva sute și le puse pe masă sub ochii lacomi ai lui Turturică. Și de-o aveați și vreun năcaz, tăt la mine să veniți, nu înceta el să vorbească. Eu știu vindeca și cancerU, da, da, nu vă uitați așe, am și leacu ăsta ! Unu o vin't și-o vrut să-mi dea o Dacie de-i vindec muierea, era îmbrăcat în cămașă cachie, era ofițer, și-am crezut că mă-ncearcă, așe că... Da eu voi să-mi iau aro, că-i mașină de drum lung, cu ea să plec de să colind drumurile Americii !... Păi de-ajung acolo, acolo am ce să vindec, nu ca aice ! La mine la poartă vin vreo doi milogi, Didu și Ana nebuna, restu nu pot să-i atrag, se duc la Sărata, la vindecătoarele celea de gropi ! Or fi ele bune, nu zic nu, da tăt nu te vindecă de lumbago, să zic, că știu vindeca și asta și multe boli le știu vindeca. Și că tăt veni vorba de lumbago, o știți pe aia cu doftorii ceia de la sanatoriu de bătrîni ? Că ei cică știu ce-i aia lumbago după mersu omului, că erau specialiști în boale dintr-astea. Și unde văz ei un bătrîn că merge așe, cam pe vine... Uite, zice unu, vezi bătrînu ăla, sigur are sciatică, ba are lumbago, zice celălalt, ba sciatică, zice primu, ba lumbago... și tăt așe... Haida să-l întrebăm pe bătrîn. Moșule, ia spune, de ce boală suferi, ce ai ? Nu-i așe că sciatică, nu-i așa că lumbago, încep ei iară... Ba n-am, domnii moșului, nici una, nici alta. N-am știut, no, unde-i privata spitalului și, iaca, m-am băligat în cioareci, nu m-am putut ține !...

XIII

Încă și mai nedumerit și înciudat plecă Traian din preajma popii Turturică ! Ce se întîmplase ? Cum de putuse lăsa părintele Vasileodor biserica

Scanned with OKEN Scanner

și sufletele oamenilor pe mîna unui nebun ? Fiindcă popa Turturică, s-a convins, nu era nici un om credincios — îi spusese la plecare, cînd l-a condus pînă la poarta cimitirului, că el nu crede în nici o „cale sfîntă" și în nici o vindecare, și nici în vreo minune de-a lui Isus, că ar fi tămăduit vreun paralitic, dar c-o face în credința că, cine știe, lui o să-i reușească —, nici un șarlatan — ce putea să „aranjeze" cu icoanele, bunăoară, pînă unde putea să-i meargă ? Nu, el era bolnav mintal, schizoid. Însă un caz cu totul special, care, în deraierile lui, spune și lucruri cu judecată. Numai unul ca Turturică i-a putut spune atît de convins că prin credință dispare războiul atomic, că așe o fost și altădată, cînd oamenii și-au pierdut credința, au venit fasciștii și că tăți care sînt comuniști sînt într-un fel sau altul fasciști și de-i lăsăm pe fasciști să se-nmulțească, adică pe necredincioși, musai c-or să distrugă lumea !...

Trebuia să afle din gura părințelui Vasileodor cum s-au petrecut toate. O vizită la acea oră nu era deplasată, căci „patriarhul sufletelor" din Lunca, deși trecuse de optzeci de ani, trăia ca un intelectual adevărat, avea patima cititului nocturn, fiind singurul din sat care poseda o bibliotecă vastă, de unde se împrumutau și elevii ca de la biblioteca publică, singurul care se culca după miezul nopții, după ce se termina emisiunea la televizor și-i plecau toți musafirii, fiindcă nu era seară să nu se adune în fața televizorului lui ciorchine de oameni, vara mai ales, cînd rudele sale orășenizate veneau să-și petreacă în locul natal concendiile, se adunau și tăifăsuiau sau jucau remi cu o pasiune dusă uneori pînă la absurd, cu excepția momentelor cînd se transmitea cîte un film, cînd stăpînul casei impunea un respect total și in-

staura o tăcere de mormînt, doar muștele se auzeau bîzîind și cîteodată sforăiturile preotesei, care nu rezista la filme mai mult de zece minute, adormind pe scaun sau pe marginea patului de unde de obicei privea, altfel la bîrfă și mai ales la remi era neîntrecută, dacă cineva, Trăsceanu în special, i-ar fi propus să facă o piatră, putea rezista și pînă o strigau găinile în zori să le dea grăunțe.

Într-adevăr, Traian găsi poarta deschisă, iar din camera de la față răzbătea o lumină difuză, semn că toată suflarea se afla în fața televizorului. Intră, dădu „sara bună", nimeni nu se agită prea mult de venirea lui, erau în plină vizionare, părintele îi spuse bine-ai venit, măi, Traiane, atît, și-i făcură și lui un loc în îngrămădeala aceea, se așeză chiar între preotească și o nepoată de-a ei, una din multele ei nepoate cărora le împărțea pe furiș, fără să știe popa, giuvaericale și le dădea bani, și pe care le aștepta o vie dispută pentru moștenire, căci bătălia era cu nepoții preotului, iar ea făcea pe dracu în patru ca să-i vorbească pe ei de rău, iar pe ele de bine, să i le vîre în grațiile lui. Urmăreau cu sufletul la gură un episod din serialul Dallas. E sîmbătă, constată Traian uimit. Aoleu, nu mîine, poimîine trebuie să fiu la București ! Cînd au trecut zilele ? ! Un copil se foia pe-acolo și le tot trăgea pe femei de poalele rochiilor. Dar tu cine mătușă mai ești ?, o întrebă el pe una. Tinculeana năsuleana, răspunse tot șugubățul băiețel, căruia însă nu-i dădea nimeni nici o atenție, atît de absorbiți erau cu toții de film. Of, scoase un sunet prelung cineva. Ce bun e Bobiță !... Săraca Lucica... Cine-i Lucica ?, se trezi din moțăială preoteasa. Muierea lui Rai, îi răspunse „Tinculeana" doct, care se vede că urmărise cu atenție și celelalte episoade ale serialului. Ticălos e Je Re ăsta, mai spuse alt-

Scanned with OKEN Scanner

cineva într-un trziu. Da nici cu Cristina depravata nu mi-e rușine, făcu un bărbat așezat într-o margine a camerei, privind la televizor dintr-un unghi aproape mort și probabil că nici nu urmărea ce se petrecea în film, părea unul dintr-aceia care știu fără să vadă. Joc e ta-su, nu ?... Da, și-i bolnav, am citit în ziar... Ba o și murit, o anunțat. Asta o fi dublura, că ăia au dubluri o mie !... Vai, ce frumoasă-i, tu, Mărie, Sue Elena !, șopti o voce plîngăreață. Săracii, bine că s-or împăcat ! „Tinculeana“ scoase o batistă și-și șterse discret lacrimile. O fost frumos și-n seara asta, că ei s-or împăcat !... Stai, uite că mai urmează... Da, da, păi să facă legătura, vezi ? ! Într-adevăr, fusese un sfîrșit optimist de secvență. Episodul continua. Destrăbălată e și sor-sa asta a lui Mite, zise din nou același bărbat din unghiul lui mort. Da are trup bine, Mițule, nu poți zice nu, i se adresă pesemne consoarta lui sau, în orice caz, sora lui mai mare, o bătrînă îmbrobodită în negru, care se afla la jumătate de metru de ecranul televizorului, ca să distingă cît de cît ceva cu ochii ei cuprinși de albeață. Da Takapa ăsta cine-i ?, întrebă iar preoteasa cu un glas venit parcă din mlaștinile somnului. Nu ți-am mai spus, mamaie, interveni o adolescentă destul de arătoasă, vreo altă nepoată de-a ei poate, ce stătea țeapănă la locul său, pătrunsă de toată povestea și oftînd ori de cîte ori apărea. Bobiță, alias Patrick Duffy, care, se observa de la o poștă, era actorul ei preferat, cu a cărui poză sigur dormea sub pernă, nu ți-am spus că nu-i un om, e un ținut, un pămînt pe care Joc a dat bani grei și din asta Sufocu va da faliment ! ?... Și de asta vrea ea, amu la bătrînețe, să-l lase ! ? Măi să fie ! Ce muiere ! zise și părintele Vasileodor, cu nu ton revoltat, acuzator. Ba să-l lase, nu vezi ce umflat îi ?... Păi de viața

care-o duce !... Păi nu v-am zîs că el o murit ! ? Am citit în ziar !... Și-aci e viu ! Păi cum l-or fi filmat ? L-or îmbălsămat !... N-ați auzit că asta-i dublura, făcu Mițu enervat. Ba eu zic că l-or drogat, că America-i țara drogurilor, ca să-l ție-n viață și să termine serialul !... Și-amu c-o murit ?... O s-o schimbe ei ! Nu vezi c-o și băgat chestia cu divorțu !... Banu-i ochiu dracului ! Îl ia pe om din groapă și-l învie, dacă-i nevoie să faci bani !... Și-amu el ce face cu banii ? Îi dă la vermii de-l rod !... Or fi avînd moștenitori, zise cu gîndul probabil la problema ei, nepoata preotesei. Nu, cred că n-are nici un ban, i-o păpat pe toți, nu s-a găsit nimic, ca la Preda, vorbi iarăși Mițu informat. Uite-o pe Luela, sări „Tinculeana", unde-ai fost, dragă, pîn-acum ? ! Ți-l ia secretara ! Și asta se dă la Je Re ! Ce muieri destrăbălate și-n America asta !... Că-n sat la noi n-or fi ! ?... Or fi, da nu le dă la televizor !...

Traian, din locul unde se afla, îi putea cuprinde pe toți cu privirea. Erau vreo douăzeci. Dar numai cîțiva îndrăzneau să vorbească, rudele mai apropiate și mai școlite. Pe unii îi mai ținea minte. Nu se schimbaseră. Iar părintele Vasileodor părea mai tînăr ca oricînd, cum își putu da seama mai ales după ce se termină episodul și se aprinse lumina, și-i văzu mai bine fața ca de prunc, albă și netedă, întreținută de lăptișorul de matcă, preparație proprie, cu care se dădea de ani de zile după fiecare ras. Comentariile pe marginea filmului continuau, însă pe traiectorii tot mai surprinzătoare. Însuși Vasileodor întreținea flacăra digresiunilor. Acum atacau problema transfugilor, luînd-o cu frații și surorile, șaisprezece la număr, ale Tinculenei, pe care nu i-a cunoscut, fiindcă atunci cînd ea a apărut a șaptesperezea pe lume, toți se risipiseră deja, unul

în Ohio, altul în Suedia, o soră în Argentina, și ajungînd la ultimele noutăți în materie, comunicate de preot, pe care le auzise la radio „Șanț". Marea surpriză pentru Traian era această schimbare, nu la față, ci la... substanță. Nu și-l putuse imagina pe acest om evlavios și cultivat, cu Biblia într-o mînă și cu Tolstoi în alta, preocupat deodată (sau poate de cînd îi predase lui Turturică sfînta cădelniță și-și luase în loc televizor) de lucruri atît de lumești și de neserioase. Ce vedea și auzea acolo, nu erau decît niște cancanuri de prost gust pe care Traian le mai accepta doar din gura manichiuristei lui. Ce suflet punea ex-patriarhul sufletelor din Lunca să-și aducă aminte cum se numește ultimul scriitor din Franța sau fiica cutărui actor, a actorului ăla urît, domnule, cu nas turtit și pometii ieșiți, l-am văz't mai ieri la televizor, într-o piesă, no, ăla de bea mult turț, cum îi zice, no, Traiane (uite, frate, și-or adus aminte și de mine !), că tu trebă să-l știi, mă, că-i din lumea voastră !... Drăculescu !... Așe, domnule, fiica lui Drăculescu ! Preoteasa le întinse o farfurie cu scorojelele rămase de la *harlechini,* pe care distinsa adunătură le privi cu dispreț și pe care, în cele din urmă, de foame, le devoră în scîrbă. Îl îndemnară și pe Traian să ia, dar el dădu să plece și, ca să-l mai facă poate „să uite de durerea lui", îi puseră în mînă un pahar cu vin acrit, pe care îl lăsă repede pe masă. Un nepot din partea popii, unul Ghică, despre care îndată își aminti că-i un beț iv notoriu, îl luă și-l dădu pe gît. În sticlă nu mai rămăsese nici un strop. Cineva susținu că vinul părintelui Vasileodor, făcut din struguri proprii, e-o bunătate de băutură, că la București n-o poți cumpăra cu o sută de lei litrul. Dar Ghică, ca expert, îi dădu dreptate lui Traian și zise că-i acrit

Scanned with OKEN Scanner

și că singura soluție ar fi să fie servit cît mai repede posibil cunoștințelor și chiar să înceapă acum, coană preoteasă, ia mai scoate vreo două sticle, că altminteri, o să se transforme în poșircă otrăvitoare, că știu eu, părinte, o familie, și dumneata îi știi, de-au murit așe, din vinul de-l țineau la beci drept licoarea Domnului, la 92 de ani el, iară ea ave 98.

XIV

Traian se sculă, în sfîrșit, își luă sara bună și, fără să stîrnească mari regrete, ieși. Nici părintele nu se osteni, ca de fiecare dată, să-l conducă pînă la poartă. Ce adunătură ! își zise. Ce fum ! Totu-i întors pe dos ! Trase după el poarta cu ciudă, făcînd-o să pocnească din toate încheieturile. Unde erau discuțiile acelea teribile, luptele acelea aprinse ale ideilor, noapte de noapte aproape, cînd pleca amețit, uneori în zori, cu atîtea revelații în suflet din casa părintelui Vasileodor ? Nu, popa s-a senilizat de tot ! Încă o dată își dădu seama că oglinzile civilizației, cum e televizorul, bunăoară, pot fi nemiloase, neiertătoare cu oamenii slabi. *To distroy or not distroy !* Și totul trebuie început cu tine însuți ! Cu mine însumi să fiu neiertător ! Să-mi distrug orice nostalgie ! Așa cum, sînt sigur, căci în discuțiile acelea vechi, interminabile, se află secretul decăderii bătrînului, am reușit, strop cu strop, să-i distrug credința ! Pare a nu mai avea nimic sfînt. Tristă priveliște ! Și mai trist poate e să ajungi să te bucuri că timpul distrugerii ți-a dat dreptate ! Dar asta e o altă față a nostalgiei ! Pe mine și pe el ne desparte o viață și totuși eu am

Scanned with OKEN Scanner

reușit să intuiesc atunci această schimbare a feței sale lăuntrice. De cîte ori îi spuneam adevărul lumii mele noi și-i clătinam credința în Dumnezeul lui, de atîtea ori ieșea din impas replicîndu-mi că sînt naiv, că atunci cînd mă voi maturiza am să învăț să mă apăr de oameni, cu alte cuvinte, să nu mai fiu sincer față de ei, mai mult, față de nimeni, adică să nu mai am încredere în nimeni, în nici un om, ci numai în el, să mă îndoiesc de tot și de toate, numai de Dumnezeu nu! Însă eu am continuat să mă *joc de-a sinceritatea*. Iar sinceritatea e haina adevărului. E singura cale a autenticului cuceritor. Acest joc e descoperirea mea. Jocul de-a sinceritatea este jocul jocurilor. Un joc periculos, cel mai periculos, fiindcă, mai ales în cazul unui actor ca mine, e un joc care se joacă fără pauze, continuu chiar și în vis! El arde tot în jur, distruge, e adevărul mereu viu care nu iartă și care, pînă la urmă, chiar pe mine însumi mă va mistui. Diferența dintre cei care nu-l practică și mine este că eu sînt conștient de această mistuire finală. Între conduita morții mele și conduita sincerității e o legătură perfectă. De aceea toată arta mea, prin care m-am impus și mi-am creat un portret de furios sui-generis, a avut, are și va avea la bază această conduită a celei mai aprige și distrugătoare sincerități. De ce să-mi fie milă de felul în care a ajuns singur, de bună voie i nesilit de nimeni, „patriarhul sufletelor“ din Lunca? Dacă deschizi ochii cuiva și el îi închide la loc, tu ești vinovat de „căderea... lui în păcat“? Nu, desigur, ci orgoliul său nemăsurat care-l face să se creadă buricul lumii, care-l face, cum l-a făcut pe părintele Vasileodor, să nu accepte să primească „lecții“ de la un naiv! Oglinda credinței sale se va sparge în mii de cioburi înlăuntrul său, chiar dacă

Scanned with OKEN Scanner

fața îi e îngrijită cu laptișor de matcă și arată fragedă ca a unui prunc !... *A fi sincer sau a nu fi sincer*, aceasta-i întrebarea în lumea neiertătoare a oglinzilor civilizației mele ! Eu am ales prima cale, care-i cea mai potrivnică nostalgiilor, iluziilor deșarte, zăpezilor de altădată, tuturor aparențelor. Dovadă că un patriarh al sufletelor a putut fi înlocuit cu un bufon al sufletelor ! Și la urma urmelor, ce sînt aceste cioburi față de Marile Oglinzi, ce-mi pierd eu timpul cu nimicuri cînd mă așteaptă lumea largă, ce-mi trebuie mie să aflu ce pricini au făcut ca un om ca Vasileodor să decadă atît și să fie înlocuit de unul ca Turturică ? Ăstea-s sentimentalisme ! *I'm a Conqueror*, un om al viitorului !... Traian se opri. Parcă auzi pași în urma sa. Uite, făcu înciudat, de ce-a trebuit să mă opresc acum ? ! Ce mă interesează pe mine ce-i în urma mea ? ! Porni mai departe. Am făcut-o din teamă ? Unui Cuceritor nu trebuie să-i fie teamă. El știe că în urma lui întotdeauna se află ceva, că vine cineva. El nu trebuie să se uite înapoi, să aibă de-a face cu ce-i în urma sa, cu ce lasă în urmă ! Asta-i legea infernului ! Trebuie rupt cu trecutul !... Și totuși cineva venea din urma lui. I se auzea și respirația. *Totul e să nu mă las depășit !...*

Și cu toate precauțiunile acestea, oare în căutările lui, în înaintările sale, nostalgia nu avea nici un rol ? Nu era în aceste „întoarceri în urmă" fără voia sa, în această imposibilitate a eului său artistic de-a o „rupe total cu urmele", de-a fi insensibil la Euridice, ceva mult mai tainic, mai insondabil, nu era oare un fel de nostalgie după permanențe, după esențele pierdute, consecință a simțirii sale incontrolabile, a faptului că în lum a oglinzilor lui orice parte era prea dependentă de necunoscut, orice mișcare prea nesigură, că nici un

Scanned with OKEN Scanner

sfînt nu mai putea trăi izolat, totul parcă aluneca într-o civilizație fără criterii, fără chip, și că patina pe o materie neștiută, că se afunda în labirintul unor fenomene care-l făceau să-și piardă identitatea ? De ce simțea nevoia de Iovan Iorgovan ? Oare poți înainta fără să-ți cunoști originile ? Dar mulți le cunosc și totuși nu înaintează. Oare cum se descurca Iovan ? Trebuie să dezleg misterul ăsta, își zise hotărît Traian. Ca și cel cu „adevăru hăl mare". Puah, eu nu știu cine mi-e tatăl adevărat și vreau să știu care-i viitorul ! ?...

XV

Simți că cineva din spate îl atinge pe umăr. Vru să nu se oprească, dar mîna îl apăsă tremurătoare. Se întoarse. Nu mă mai cunoști ? Sînt eu, Tora. Torica, te-am văzut la părinte. Eram și eu acolo, c-am venit vreo cîteva zile pe-acasă și-am trecut și pe la părinte, dar nu m-ai recunoscut. Sau poate nu m-ai remarcat. Am vrut să-ți transmit condoleanțe. O asculta fără să-i vadă prea bine chipul în noapte. Doar căldura aburului gurii ei îi trezi poate acel fel straniu de nostalgie. Oare uitase totul ? Cum de n-o recunoscuse în casă la Vasileodor ? Pentru că, probabil, era de nerecunoscut. „Fata care bate la tobe" trăia uneori atît de viu în ființa sa încît se crease o prăpastie între făptura ei reală de-acum, peste care trecuseră ani cam mulți și o experiență, dacă era să dea crezare Bîrfei, cam nesănătoasă, și imaginea feciorelnică, păstrată în amintire. Se oferise să o conducă pînă acasă. Cînd ajunse în dreptul unui stîlp luminat, putu să o privească mai bine. Într-adevăr, era de nerecunoscut.

Cum de ajunsese aici! Fetița asta, îi sunară în urechi vorbele Bîrlei, nici nu mai ținea minte prin gura cărei „fine a satului" le auzise, o plecat la București pentru ca să învețe la o școală de muzică. N-o găs't gazdă, ei zic așe, ai ei, nu s-or interesat, cum, doamne iartă-mă, în tăt Bucureștiu să nu găsească, ia, nu se poate! Și s-o dus la un consătean, care era văduv și l-o întrebat dacă știe de gazdă. Atunci ăsta o hotărît s-o ia. „Stăi la mine" și stat o fost ani de zile. Bătrînu ave 60 de ani, iară ea să fi fost de 20—22. De prima dată, de cînd or dus-o, o stat la el și moșu ăsta s-o agățat de ea, sărăcuța, că ăsta o fost un porc, s-agăța și de țigănci, s-agăța de cine-i venea în cale. Lumea vorbește că ea o avut interesu banului, că în chestia aia, știi, el nu mai putea face nimica, numa o mîngîia, dă-o-n păcatele ei, că și-o stricat tăt prestigiu-n sat, că atunci cînd vine, nimerea nu-i mai dă atenție, nici copchiii nu-i mai dă importanță. Că ăla era și pocăit, avea o credință șuie, slujea o sectă, așa ceva... Și fetița asta o stat la moș pînă o auzit lumea din sat și s-or dus părinții după ea ca s-o scoată de-acolo. S-o aflat cînd o văzut-o lumea cu lucruri de-ale nevestii, că nevasta lui era moartă... Și nici nu s-o ferit de oameni că o stat la el, la Gheorghe Tudor, c-așa-l cheamă... Cică el îi zicea Bombonica mea, Floricica mea, Fetița mea... Păi dac-o stat atîția ani la el o avut vreme s-o dezmierde-n fel și chip... I-o dat bani și lucruri și bijuterii de-ale nevestii... Și rudele lui s-or sesizat de ele. O păcătoasă, ce mai! S-o dus la bărbați de cînd s-o dus la București... Apoi cîți o fi avut pe lîngă bătrîn, că bătrînu numa ce-o patrona, un ticălos și el, că-n tinerețe nu i-o plăcut acolo unde lucra, la deparazitări, deparazita cariile. Pe urmă

o ajuns director și o făcut avere mare pe timpu legionarilor... Și-amu are bani mulți și ea umblă să-i scurteze viața, că, ai ei spun, el i-o făcut testament pe numele ei... Așe-i zice, Bombonica mea, Floricica mea, Fetița mea...

Mai ții minte, Traiane, atunci cînd ne-am cunoscut? Stăteai colo pe deal, cu ochii spre soare, vorbi Tora ca să-l scoată dintr-ale lui, fiindcă-l vedea atît de îngîndurat, nici nu bănuia la ce se gîndea, era cu puțin înainte de-a se însera și eu te-am întrebat ce faci, veneam de la cîmp... Privesc soarele în față, îi răspunse Traian acum ca și atunci, încercînd să uite, să-și îndepărteze din minte vorbele neverificate ale Bîrfei. Cine privește soarele cu o jumătate de oră înainte de-a asfinți și pînă ce asfințește, în toate zilele fără nori, o vară întreagă, acela devine o ființă a soarelui și lumea se va minuna de măreția lui!... Era un joc, nu?... Un joc adevărat. Ca și cel cu curcubeul. Cine poate să ajungă cu o luminare în dreptul curcubeului, după ploaie, și să-l sară apoi de trei ori, acela devine din băiat fată și dacă-i fată devine băiat... Superb, făcu Torica, vrînd parcă să-i sară de gît, cu o emfază teatrală care-l dezgustă aproape pe Traian. Nu putea suporta femeile care nu se lăsau cucerite și se aruncau singure în laț. Probabil că aveau multe să-și spună, căci li se întîmplaseră multe, însă pe Traian nu-l interesa să afle nimic. Îi părea chiar rău că se reîntîlniseră. El voia să rămînă cu imaginea ei de-atunci. Numai femeile se pricep să strice anumite clipe frumoase, fiindcă ele au credința că o pot lua mereu de la capăt, că farmecele lor nu se ofilesc niciodată. Dar era o nouă încercare a Călătoriei lui. Cum te poți care rupe de nostalgia primei iubiri? Cum să uit ziua aceea cînd Tora a venit să mă ia să strîngem fragi și eu,

Scanned with OKEN Scanner

ca un nebun, pînă să ajungem la pădure, i-am cîntat arii din opere, zeci de arii, fiindcă știam o mulțime ? Și ei îi plăceau tare mult. Încă nu știam că eu o să ajung actor și nici ea că o să fie tobosăriță, ba chiar se părea că eu o să devin cîntăreț de operă, iar Tora o suavă păstoriță, cum spunea ea, îndrăgostită de mine și venind pe un măgar călare să mă vadă. Nu ne țineam de mînă. Nici nu ne dădeam seama dacă eram îndrăgostiți unul de celălalt. Mai ales că eu aveam mai multe prietene și chiar de una din ele, Maria o chema, era din Recaia, îmi plăcea în mod deosebit, mă gîndeam la ea cu dor, voiam s-o revăd, îi scriam întruna scrisori, îmi imaginam unde se află, ce face, cu cine vorbește... Nu, la Torica nu mă gîndeam în felul ăsta. Pentru mine, era fata alături de care mă simțeam bine, în siguranță, și atît. N-aveam nici o emoție cînd mă găseam lîngă ea. Nu doream s-o iau de mînă și niciodată nu mi-a trecut prin cap să o îmbrățișez și s-o sărut. Ne întîlneam fără să vorbim dinainte și ne despărțeam la fel de firesc, fără ceremonii, fără să ne dăm întîlniri anume, fără să-i sărut mîna sau s-o mîngîi pe păr la plecare. Prezența și absența ei îmi erau egale. Absența sa nu-mi pricinuia adică o neliniște mai mare decît bucuria prezenței ei. Așa credeam că gîndește și Tora, doar aveam încredere unul în altul, nu ?! Deci nu mi se părea nici un curaj că merge singură cu mine în pădure. Era ceva firesc. Doar mai merseserăm de cîteva ori. Că lucrurile nu stăteau așa, aveam să aflu de la Aurica, o verișoară de-a mea, care mi-a spus că Torica ține la mine mai mult decît țineam eu la ea. Ținea în felul în care țineam eu la Maria. În ziua aceea mi se păruse mie că Torica era mai neliniștită ca de obicei, iar eu mai prins de ariile mele. Îi cîntasem ca niciodată. Între mine

Scanned with OKEN Scanner

și ea comunicarea venea de la sine. Nu trebuia să-mi caut cuvintele, să-i fac cine știe ce mărturisiri, să-i divulg cine știe ce secrete, cum că aș avea o prietenă sau altele de felul ăsta. N-aveam nici o obligație față de ea. Și nici ea nu-mi arătase vreodată că ar fi avut vreuna față de mine. Era o regulă pe care o respectam amîndoi. Ca un legămînt reciproc. Însă jocul cu ea era diferit de cel cu Maria, căreia îi spusesem de Torica ; ea știa de taina mea de-aici, de-acasă, pe cînd Toricăi nu-i vorbisem niciodată de Maria. Și atunci, în drum spre pădure, pentru prima oară, da, o vedeam cu coada ochiului, ca și acum cînd o conduceam spre casă, Tora voia să strice jocul, taina pe care o brodasem cu migală luni și luni de zile. Dacă o s-o apuce să-mi mărturisească cît ține la mine, jocul se va strica, fiindcă eu nu mai puteam să joc cinstit. Ori îi mărturiseam și eu adevărul și-i vorbeam de Maria, dar și în cazul ăsta jocul se strica. Aș fi putut să aleg calea de mijloc, să mă prefac, să nu mai joc cinstit. Dar asta nu mai era o taină, un ritual, era o viclenie care nu-mi stătea în caracter. Însemna să o înșel și să mă înșel, să nu-i mai dăruiesc puritatea pe care pînă atunci mi-o ceruse, să renunț la conduita sincerității și a firescului impusă de fecioria ei. O clipă însă îmi trecu prin minte că Tora ar fi fost în stare să accepte și această schimbare, să primească înșelăciunea și să se prefacă la rîndul ei că nu observă nimic, și chiar să mă facă să cred că nu observ nimic la ea, nici o schimbare. Ciudat ! Însemna să creăm o nouă taină, să intrăm în alt joc, în alt riual !... Dar îmi convenea oare ? Asta nu putea să aibă consecințe nefaste față de cealaltă taină, de jocul meu la fel de pur cu Maria ? Nu, nu eram un dedublat. Conduita sincerității — de care atunci nu-mi dădeam

seama, doar o trăiam, conceptul ei nu apăruse încă în mintea mea — e o conduită complexă, pentru că poți fi cu cineva sincer într-un fel și cu altcineva în alt fel. Adică tu ești la fel de sincer, numai că, vezi, purtarea e alta! Dacă schimbam regula jocului cu Tora, însemna să intru pe o cale nesinceră, adică eu să știu, să fiu conștient că la mijloc, între noi, se afla o prefăcătorie. O simțeam și pe ea că nu era în apele ei, că mă tulburase și pe mine, fiindcă eu cîntam ca să-mi acopăr slăbiciunea. Iar Tora încă se abținea și asta ca să-mi facă mie plăcere, ca să nu cred eu cine știe ce, să nu bănuiesc ce nu trebuie, pînă cînd o veni momentul să-mi vorbească, să-mi spună că mă iubește. Da, Tora mă iubea, poate mă mai iubește și-acum! Ar trebui să mă simt măgulit și totuși nu sînt! Dimpotrivă! De ce? Pentru tot ceea ce i s-a întîmplat între timp? Nu știu! Nu cred. Pur și simplu nu-mi dau seama de ce iluzia s-a spulberat!... Da, Tora mă iubea. Știam că din clipă în clipă o să mi-o spună, dar eu nu voiam să schimb jocul, încercam să opresc orice spovedanie, prefăcîndu-mă că nu iau în seamă „neseriozitatea" ei, cîntînd, cîntînd cu furie. Pentru că jocul o dată stricat, intram pe o pantă care mai devreme sau mai tîrziu avea să se abată de la conduita sincerității. Și nu voiam să se întîmple așa ceva. De ce să stricăm prietenia noastră? De ce ea nu avea tăria să continuăm, să fim ce sîntem acum (adică ce eram atunci!), să rămînem în aceleași relații ca mai înainte? De ce avea în priviri mărul discordiei și, uite, îl are și în clipa asta, cînd nu știu de ce a plecat de la părintele Vasileodor și s-a ținut după mine, desigur, tot ca să strice ceva sfînt, o taină ce o credeam pentru totdeauna pecetluită!? Da, atunci Torica nu era în toanele ei. Stătea ca

pe ghimpi, o simțeam cum amenință prietenia noastră, relațiile și tipul de comunicare cultivate îndelung de noi și care îmi conveneau de minune și credeam că și ei îi făceau aceeași plăcere. Căci prietenia noastră era o taină care nu se suprapunea cu alte taine ale vieții personale. Și nu voiam să încurc tainele... Fiecare cu tainele lui, în afara Tainei celei mari, ce-o comparam cu Natura și viața secretă a locurilor pe care le colindam împreună cu Iovan, prietenul meu adevărat, singurul cu care am reușit să păstrez pînă azi acest joc dublu al tainelor, între eu și noneu, între monologul cu mine însumi și dialogul cu el, care era tot un fel de monolog, un monolog în prelungirea Naturii, înainte de a deveni dialogul propriu-zis cu lumea! Cu Tora am dorit să-mi păstrez aceeași independență și dependență totodată, care-i adevărata prietenie, să fim noi înșine, să ne respectăm tainele proprii, sentimentele, ceea ce nu vrem să știe celălalt, ceea ce nu e nevoie să știe și să fim ceva din celălalt, să simțim cu porii ființei lui, să-i cunoaștem grijile. Da, Tora voia să rupem firele nevăzute ale jocului nostru, acea tainică punte de legătură... Și nu numai jocul nostru era amenințat, ci și jocul meu cu Maria, căci eram nevoit să-i vorbesc mai departe Mariei despre Tora ca despre aceeași ființă pe care ea o cunoștea: ființa consecventă de pînă atunci! Însemna deci s-o trădez pe Maria, căci nu poți să-i spui unei iubite că o înșeli cu o altă iubită. Nici tu atunci nu mai știi care-i iubirea adevărată. Care-i Prima Iubire. Oare eu știam? Nu. Doar pe urmă aveam să știu. Cum știu și-acum. Prima Iubire nu-i oare suma sentimentelor primelor iubiri neîmplinite, căutate, tot ce aduni din taina multelor iubite știute și neștiute, a multelor întîlniri văzute și nevăzute

Scanned with OKEN Scanner

și pui în icoana singurei Iubite, Iubita Ideală ? O, ispite, se trezi Traian cîntînd acum ca și atunci pe o arie din Donizetti, cum vă strecurați voi în sufletul și mintea mea, cum le amestecați pe una cu alta și vreți ca sufletul să fie gînd și gîndul suflet, și vreți ca inima să vorbească în locul rațiunii și sîngele în locul cugetului logic, pur și echilibrat, cum vreți voi ca gîlgîitul sentimentelor să ia locul veghei și să adoarmă rațiunea, și-un somn continuu, și-un abandon continuu să fie totul, o, ispite, ispitele mele... Ce-ai spus ? Ce spui ? Ce vorbe sînt astea, nebunule, nebunule ?! făcu Tora acum, ca și atunci, de parcă și în ea se dădea o luptă asemănătoare, un război al amintirilor pe care cuvintele cîntate, lălăite ale lui Traian, le exprimau. Traiane, stai, oprește-te, nu mai cînta, îi zise apoi Tora, cînd simți că el voia din nou să cînte, ascultă, vreau să-ți spun ceva !... Se apropia oare clipa ? își auzi iar Traian ecoul gîndurilor. Se năștea ceea ce presimțeam ? Cuvintele ei încă nerostite, ca niște grenade gata să explodeze, erau atît de aproape de granița tainei noastre, de regula jocului, a jocurilor, încît simțeam cu toată ființa că peste puțin timp se va căsca o prăpastie, că cercul se va sparge, că vom păși într-un alt cerc (poate mai larg, poate mai strîmt, de unde era să știu ce m-așteaptă !), că vom păși într-o altă vîrstă a vieții, a creșterii, a trecerii (oare cît de necesare ?), că noi nu vom mai fi noi cei de pînă acum, și că nici eu nu voi mai fi cel de pînă azi, cel de pînă în clipa de-acum, și că nici Tora nu va mai fi Torica, nu va mai putea fi cea de pînă acum o clipă, cea din zori, cea de ieri și de alaltăieri, cea de dinainte de a se naște !... Dovadă că însăși Tora cea de azi, cea de mîine, cînd ajunseră în dreptul casei ei, probabil ca să-l consoleze, să-l scoată din cercul tainei lui

Scanned with OKEN Scanner

și să-l introducă într-un cerc al altei taine, poate un cerc mai strîmt, poate mai larg (chiar dacă acum Traian știa ce-l așteaptă !), îl luă de mînă și-l vîrî în curte, iar el, pierzîndu-se parcă pe sine, se lăsă dus ca un mielușel. Ca un om beat. Ca o absență.

XVI

Casa lui Iovan era alcătuită din două rînduri de clădiri. Casa nouă avea vreo șase camere, la început avusese doar două, i le făcuseră lui Iovan ai săi ca să-i dea cheia cînd s-o însura, fiindcă trăiseră în așteptarea asta, dar cum anii treceau și el nu se mai însura, părinții, grijulii, și gîndindu-se pesemne că o casă mare e o momeală bună pentru o muiere gospodină, se apucau și-i mai făceau cîte o odaie și tot lăți-lungeau casa intrînd în livadă, tăind din pomii fructiferi ca din ei înșiși. Traian se gîndea deseori la casa asta, ori de cîte ori îi apărea imaginea lui Iovan, și pînă mai ieri și-o închipuia cum stătea goală, cu pereții albi, neîmpăienjeniți, căci era văruită de-ai lui în preajma sărbătorilor, gata pentru a-i primi pe nesperatul Mire și pe-a lui multcăutată Mireasă, pentru a-i lăsa să-i pă.ească pragul și să calce pe dalbele-i podele, pe care Garafina le freca, săptămînă de săptămînă, cu ceară, să amiroase și să strălucească de curățenie. Casa veche, unde poate mai locuiau și azi părinții lui Iovan, și unde și el mai dormea probabil uneori, în odaia pe care Traian știa, o încăpere scundă și întunecoasă, cu o mică fereastruică, loc bun de izolare și reculegere, părea îngropată în pămînt, atît era de veche, una din pu-

Scanned with OKEN Scanner

ținele case din Lunca rămasă ca în secolul trecut, făcută din bîrne și acoperită cu stufăriș. Era un contrast mare între cele două rînduri de case, aflate unul în prelungirea celuilalt, casa cea nouă, falnică, de cărămidă și piatră, cu acoperiș de tablă, în continuarea celei bătrînești, căzută în brînci, dar existînd ca unicat, ca operă de muzeu, cu un exterior pe care nu-l putea concura decît interiorul casei Radei Iorgovana. Ceea ce aveau încă în comun cele două case atît de diferite și în exterior și în interior era faptul că pe nici un perete nu se afla vreo oglindă. Așa știa cel puțin Traian, că Iovan și ai lui nu aveau oglindă, pereții erau ori goi, ori, ca în camera cea mică a lui Iovan, acoperiți cu nuiele înverzite de iorgovan, de diferite mărimi și rînduite în fel și chip ca niște panoplii vii. Poate de cînd s-a însurat să-i fi impus nevasta, ce-o fi venit cu alte obiceiuri, o astfel de necesitate necunoscută lor și altor luncani, dar, din cîte îl cunoștea Traian, nu credea că Iovan putea fi așa de ușor corupt cu ceva atît de fără rost și amăgitor, cum îi spusese el odată că i se părea oglinda, adică ceva care n-are decît un rol diavolesc, să te facă să-ți pierzi timpul, să te provoace să-ți modifici mereu exteriorul, să te dedubleze și nicidecum să-ți îmbogățească esența, să-ți înfrumusețeze interiorul. Nu, nu voia să audă de nici o oglindă, voia să trăiască așa cum trăiseră și străbunii lui și străbunii străbunilor lui.

XVII

După întîmplările neplăcute din seara precedentă, ce-i lăsaseră un gust amar și-i șocase, nici el nu știa cît de profund, conduita sa de cuceritor,

Traian se hotărî, a doua zi, să-i facă o vizită prietenului său, pe care, fiind duminică, se gîndea că o să-l găsească chiar de dimineață acasă. Simțea că în preajma lui își va recăpăta puterile, că numai el îi va hrăni nevoia de echilibru și de noutate. De ce să întrebe ici și colo ce se întîmplase cu Iovan și să nu meargă să-l întrebe chiar pe el? Îmbucă ceva, din ce-i pusese maică-sa pe masă într-un blid acoperit c-un ștergar, ca să nu se urce mîțele sau să nu se pună muștele pe mîncare, căci Ilina plecase dis-de-dimineață la biserică, apoi ieși pe poartă și o luă pe hudița de jos, care se afla drept în prelungirea casei lor, după ce treceai ulița principală. Nu era prea devreme ca să-l tulbure dintr-ale lui pe Iovan, deoarece știa că primul lucru pe care-l făcea cum se scula, după ce se spăla pe ochii-i negri, era să meșterească la nuielele lui, să le curețe, să le ascută vîrfurile, să le șteargă ca pe niște arme, deși păreau tocmai ceva opus armelor, dar îndeletnicirea asta îi amintea de înaintașii lui și că-i urmaș de iorgovani. Parcă îl și vedea cum... *Dimineața se scula, / Pe ochi negri se spăla, / / Armele că le-ncingea. / Dar ce arme că avea? / / Tot pistoale ferecate, / Săbioare atîrnate, / Curele încrucișate. / Dar cuțite ascuțite, / Păzește-mă, Doamne sfinte! / Cruciulițe de argint, / Ce n-am văzut de cînd sînt!...*

N-avea să uite niciodată acea dimineață posomorîtă de sfîntul Haralambie parcă, pe vremea tinereții lor, cînd fusese martor — se afla tot pe hudița asta — la un „spectacol“ primitiv, violent și păgîn. Iovan, ca de obicei, meșterea la nuielele sale. Pe pat și pe o măsuță, singurele mobile din odaie, se aflau înșirate mai multe nuiele, de diferite mărimi, cărora le ascuțea pe rînd vîrful. Cînd termina de ascuțit o nuia, o „încerca“ pe limbă și

Scanned with OKEN Scanner

apoi o răsucea în gură, udînd-o cu puțină salivă. Asta le-o spusese luncanilor o fină a satului, care trăsese o dată cu coada ochiului pe ferestruică, fiindcă murea de curiozitate să vadă cu ce-și face Iovan atîta de lucru în fiece dimineață, acolo, în bojdeuca lui. De aceea umbla vorba prin sat, după zvonul ăsta, că „armele" lui Iovan, pe care le folosea în orice împrejurare ca să se apere, aveau vîrfurile otrăvite ! Și cum stătea el atunci, în clipele acelea de singurătate (iarna avea mai multe asemenea clipe), cufundat în munca lui, obișnuit să vadă în clarobscurul cămăruței sale, de parcă acolo noaptea se îngemăna continuu cu ziua, deodată ușa se dădu de perete și năvăliră înăuntru mai multe femei, care, se repeziră la Iovan și începură să-l dezbrace. El nici nu avu vreme să pună mîna pe vreo „armă" și parcă nici nu avea de gînd s-o facă, așa rămase de paralizat, ca și cum invazia asta a lor neașteptată îi luase toată snaga. Nemișcat, ca un mort, dar nu din pricina puținului ger de afară, se lăsă în voia muierilor dracului, care îl dezgoliră iute, lăsîndu-l doar în chiloți, niște chiloți largi și lungi, aproape pînă la genunchi, ce le făcură să chicotească. Dintre toate, numai una, cu o față mai vrăjitorească, de care se speriau copiii, ghebușată de ani, dar cu nume frumos, Călugăra Domnica, era tăcută, împietrită într-un ungher și le făcu semn, bătînd cu un toiag în podea, să înceteze. După ce operația dezbrăcării se termină, intră în rol Călugăra Domnica. Se apropie de Iovan și-l privi în ochii săi mari, ficși, rămași așa, larg deschiși, de la început, uitîndu-se în gol. Îl privi insistent pînă ce ochii, ca într-o vrajă, i se închiseră. Apoi, cu grijă, luă de pe masă o nuia verde de iorgovan, adusă pesemne de el cu o zi în urmă sau chiar în noaptea aceea din călătoriile lui

Scanned with OKEN Scanner

somnambule, o îndoi, o răsuci, și o legă la capete și i-o așeză ușor pe vîrful capului. Vreo două femei își dădură coate și iar chicotiră, căci Iovan, cum li s-o fi părut și lor poate, arăta ca un răstignit, mai bine zis, ca o parodie a răstignirii.

Între timp, cîteva femei mai bătrîne, dar cu mîini vînjoase, pricepute, făcură din vestmintele lui, rupîndu-le și răsucindu-le, punîndu-le și niște propteli, un fel de păpușă uriașă. Cînd, la un semn al Călugărei Domnica, dădură ușa în lături, o lumină puternică, orbitoare parcă, inundă încăperea. Iovan clipi din pleoape și deschise ochii. Dar nu vedea nimic. Se uita undeva în gol. Femeile despuiară pereții și luară cu ele, înainte de a ieși, toate nuielele de iorgovan, le înșfăcară și pe cele de pe masă, de pe pat și de prin unghere. Păpușa fu și ea luată în brațe și scoasă afară. Aici, alte femei stăteau și așteptau cu un fel de targă, pe care puseră păpușa și o fixară, cu niște ace mari ca niște andrele, în poziția șezînd. Apoi targa, cu paparudă cu tot, fu ridicată, scoasă din curte și purtată pe umeri de mai multe femei pe hudița din fața casei. Se plimbară așa, încoace și încolo, destul de multă vreme, le ieșeau aburi deși și subțirateci pe gură, semn că bolboroseau ceva, mai ales unele cu niște broboade pe cap. Garafina, maica lui Iovan, stătea rezemată de peretele vechii case și, cu fața acoperită, acoperită de palmele ei mari și noduroase, murmura : *Nani-mi-te, liu liu-mi-te,/ Pui de șearpe sugă-mi-te,/ De sub talpa casei noastre !...*

Cu alai mare, cortegiul de femei ieși în ulița principală și porni prin sat. Bărbații nu erau acasă, iar ele abia așteptaseră ziua aceasta prielnică, de sfîntul Haralambie, legată de un obicei păgîn, vrăjitoresc, adus cine știe de ce hoarde prin Lunca. Se

înțeleseseră să meargă la cîmp și să ducă pacostea din sat, să scoată blestemul din Iovan, care cică era strigoi și lua măduva de la vaci pentru a o da alor lui, și laptele li-l lua și tot la driganele lor îl dădea și era de-ajuns să pășească pragul grajdului cuiva sau chiar să i se uite peste gard, că vita-i și rămînea stearpă, nu mai făta, nu mai dădea lapte, se umplea de boale și omu' n-avea ce face și-o tăia sau chiar o dădea la abator... Păpușa se clătina ușor și babele uitate de moarte, o puteau vedea de la ferestre cum plutește deasupra pămîntului. Femeile se roteau în jurul ei, unele se schimbau pe rînd la targă, altele continuau să șușotească, să bolborosească tainic, neauzit, ca de vrajă... Străbătură așa tot satul, cu o grămadă de curioși și de copii în urma lor, pînă ajunseră la marginea lui dinspre Sărata. Din apropiere se auzea duduitul unui motor de tractor. Pe un petec de miriște, rămas de anul trecut, nearat, cîteva femei scurmară cu mîinile, deși pămîntul era puțin înghețat, și săpară cu nuielele lui Iovan pînă ce făcură o groapă. După care aduseră păpușa, purtînd-o pe mîini cu grijă, ca pe o statuetă scumpă, și o așezară în groapă. Puseră apoi pămînt deasupra ei și începură să dănțuiască pe „mormînt“ un dans ciudat, macabru, care însemna sfîrșitul „ritualului“ și vindecarea lui Iovan de blestem și de vrajă. (Oare o fi simțit vreo „eliberare“ sau furie cînd s-a văzut pe frigul acela aproape gol și fără nici o nuia ? Doar Garafina, martora treziei lui, ar fi putut ști taina schimbării sale la față !)

Cîțiva bărbați, care treceau pe drumul din apropiere, dinspre Măgura Upii, venind probabil din tura de noapte și scurtînd-o pe acolo, le văzură pe femei isprăvind dansul și, cînd ajunseră în dreptul lor, în timp ce ele se împrăștiau pe cîmp, Traian

Scanned with OKEN Scanner

îi auzi spunînd : Ni s-au țîcnit muierile, fraților ! zise unul. Vor să scape satu de blăstem, îl informă altul, care se vede că știa de la nevastă-sa ce-a-veau de gînd femeile să facă în ziua aceea. De care blăstem, mă, că Lunca noastră-i blagoslovită cu rod fără sfîrșit !... De sămînța rea a lui Iovan, a lui Iorgovan. Umblă vorba că de-a lui isprăvi și vitele-or înțărcat !... Fugi, mă, că rîd și curcile de tine ! Nu-ți mai dă ție lapte vaca fiindcă n-o hrănești sau i-o vin't sorocu și te-i găs't să dai vina pe bietu băiat !... Băiat, zici ? ! Ce, cumetre, n-ai auzit de isprăvile muieraticului ?... O, își zise acum Traian, cîte nu s-au pus pe seama *isprăvilor* lui Iovan ! Cum s-o fi luptat el apoi cu limbile de șerpi înveninate, cu capetele nesfîrșite ale Bîrfei ? Și, deodată, același glas din adîncul lui îi șopti : *Iovan Iorgovan,/ Brat de buzdugan./ Sabia scotea,/ În vînt o-nvîrtea/ Pe șerpe-l lovea,/ Trupu-i zdrumica,/ Dărabe-l făcea/ Capul tot fugea,/ Valea sîngera,/ În Dunăre-și da,/ Dunărea-l primea/ Și îl ascundea/ În peștera rea./ Aci se-mputea/ Viermii să-nmulțea,/ Muște slobozea/ Și-n veci nu pierea/ Musca tot ieșea,/ Mare rău făcea,/ Căci caii mușca,/ Boii otrăvea,/ Plugurile-oprea !...*

XVIII

Traian intră în curte la alde Iovan. Nu mai fusese acolo de-o veșnicie parcă și totuși, răscolit de evenimente, i se păru că asta se întîmplase mai ieri, cînd tata, își zise, mă trimisese să-l chem pe nea Gheorghe, tatăl lui Iovan, să vină să strîngă din livada noastră merele căzute, că stăteau ciorchine pe jos, se adunase o grămadă, și să le ia cu sacii, că era

Scanned with OKEN Scanner

păcat să se strice și să le dea la porci. Era tot într-o duminică dimineață și, nevăzînd pe nimeni în curte, începuse să-l strige pe paracliser, cum o făcu și în clipa asta, numai că acum îl strigă pe Iovan. Iovane! Nea Gheorghe! Dar nu se arătase nimeni, nici măcar nevastă-sa, poate erau la biserică, deși taică-su îi spusese că abia ce-l zărise prin curte și știa că el se ducea mai tîrziu, fără ea, care mergea mai rar, „îi de-ajuns un tămîitor în casă", cînd începeau să se adune și oamenii, că atunci părintele Vasileodor avea nevoie de paracliser, să le ia lumînările, să le aprindă și să le pună în luminatoare și sfeșnice. A mai stat ce-a mai stat și pe urmă a dat să plece. Dar, cum se mai întîmplă, tocmai atunci a auzit voci venind din casa veche. A ocolit moștenirea lui Iovan și a ajuns acolo. A bătut la ușă, însă nu i-a răspuns nimeni. A deschis-o. Pragul ușii nu era înalt și, ca să intre, trebuia să se aplece mult, căci casa se afundase vreun metru în pămînt. A pășit într-o mică tindă. Alături se afla, a recunoscut-o îndată, după nuielele pe care le văzuse prin ușa crăpată, cămăruța lui Iovan. El nu era acolo. Nu a mai înaintat. Vocile alor săi l-au oprit. A privit pe un gemuleț. Părinții lui Iovan stăteau la o masă, față în față, și vorbeau. Femeia, Garafina, vorbea scurt și repede. Bărbatul, paracliserul, scotea cuvintele tărăgănat, după lungi pauze. „Poate o avea mai mult noroc acolo. Aci umblă teleleu. Nu mai e-n zilele lui. Nu-i mai arde nici de cîmp și nici de casă. Eu singură trebă să curățesc la vite. De-abia în două zile o putut strînge fînul, altădată îl strîngea nici în două ore. Nu-i în apele lui, îl văz eu, de cînd l-o lăsat și ultima aleasă, bătu-o-ar Dumnezeu s-o bată! O aduna de pe drumuri, netoata, și-o aștepta și-o casă nouă ca un palat și tot o fugit, dă-o-ncolo, că era și ciupită

de vărsat !“ „De ce-o lăsat-o să fugă ?“ „Tu nu știi, mototolule, că ficioru nost’ nu are noroc ! ?“ „Da eu am avut ?“ „No, așe ! Vorbești de parcă n-ar fi și bucățica ta !“ „Tu știi, eu nu știu ! Eram pe front atunci !“ „Vorbești cu păcat !“ „Păcătos nu-i ăl de vorbește, ci ăl de făptuiește !“ „Chiar de fapta-i curată și vorbele-s spurcate ?“ „Bine, Garafino, bine, să n-o luăm de la cap ! !“ „Tu ai început !“ „Și spui că părintele a vorbit cu cineva la oraș ?“, a schimbat el vorba. „Cu o nepoată de-a nevesti-sii, a făcut ca desumflată. că-i doftoriță cică acolo la un cabinet ! I-o găsit post și părintele Vasileodor zice c-o să fie bine !“ „Numa de-o vre să meargă !“ „Da ce-i pe el !? s-a aprins din nou Garafina. O mere, c-aci s-o sfîrșit. Tăt tineretu a plecat la oraș, numa el se-ncăpățînează să stea în sat. Nu-i de-ajuns că m-am spetit eu, măcar el /să-și cate norocu-n altă parte. De ce să nu se ducă ? O mere acolo printre alți oameni și i-o prinde bine. O scăpa și de vorbe. Așe, o lăsa în urmă vorbele și-o începe acolo cu faptele, cu altfel de fapte !“ „No, crezi tu, proasto, că acolo-i altă lume ? Îi tăt lumea iasta de-aci care se mută acolo !“ „De se mută însemnează că-i fain. Tăt se schimbă.“ Da aci-i baiu, că se schimbă-n rău !“ „De unde știi tu, ai fost, ai văz’t, că tu ieși o dată la zece ani din sat !“ „Da am auzît de la oameni zdraveni la minte, și-i tăt aia !“ „Las de să se ducă, mă, unde-i schimbare nu poa să fie rău, ascultă-mă pe mine !“ „Să se ducă, ce, îl țiu eu, că ta-su nu-i *mai* poate vrea răul !“ „Și nu se poate de să nu se schimbe și el, s-a făcut că nu aude Garafina, că s-or găsî ei oameni și din altă parte de să-l înțeleagă și de să-l poarte și pre el cu ghinișorul !“ „Da pe el, zîc, l-ai întrebat, vrea, că o mai fost vorba și-a alte dăți să se ducă și tăt n-o mers ?!“ „O mere-amu că

n-are-ncotro, că l-or părăsit tăte de pe-aice și-i musai de să-și găsească muiere! Și p-ormă s-o întoarce, că doară aci-i casa și muma lui!“ „Și de nu s-o mai întoarce?“ „Că prost mai ești tu, Gheorghe! Cum să nu se-ntoarcă!? Așe rău îl cunoști tu pe Iovan!? Da bine-i ca omu să se ducă, înțelegi, mă, cum vine vorba mea?“ „D-apăi să se ducă, ce-atîta vorbă, că și eu m-oi duce, că m-o fi așteptînd părintele și oamenii să aprinz și să sting lumînările sfinte!...“ Și, deodată, paracliserul s-a ridicat de la masă și s-a îndreptat spre cuier să-și ia pălăria și să iasă, Traian abia a avut vreme să se strecoare în odăița lui Iovan, ca să nu fie văzut. Îi era rușine, nu, îi era frică de ceea ce auzise.

Și-acum tot în cămăruța lui Iovan din casa veche se găsea. Nici nu știa cum ajunsese acolo. Parcă îi mai țiuia în urechi vorba ciudată de-atunci a lui Gheorghe: „D-apăi să se ducă, no, că ta-su nu-i *mai* poate vrea răul!“ Sigur, Iovan își adusese nevastă de la oraș! Dar de ce n-o fi ieșind în curte, se întrebă, că doar l-am strigat de mai multe ori? Să fie cu toții oare, cu copii cu tot, la biserică? Traian se uită atent în jur. Nimic, nici o oglindă. Mai mult: totul aici era părăsit, năpădit de ierburi și plin de plase dese de păianjen. Ieși în tindă și văzu cum buruiana creștea peste tot. Iar în camera părinților lui Iovan nu mai părea să locuiască niměni. Nici urmă de viață omenească nu se mai păstra. Și nici o oglindă atîrnată undeva. Dimpotrivă, pereții erau acoperiți cu cîrpe negre. Camera arăta îndoliată. Sigur, părinții lui au murit! Simți o mișcare. Ascultă. Poate era vreun șarpe, „șearpele de sub talpa casei noastre“! Dar nu, era o broască, tocmai sărise pe masa mucegăită, în pu-

trezire, și-l privea cu ochii holbați, iar cu gușa umflată răsufla din greu, ca un animal bătrîn, dar plin de curiozitate.

Ieși în curte. Ajunse în spatele casei. Aici văzu ceva uluitor. Mai multe mecanisme ciudate, de diferite mărimi și în diferite faze de construcție. Se aflau scule risipite prin tot locul, semn că cineva lucra, că atelierul în aer liber era viu. Privi atent mașinile. La ce-or fi folosind ? se întrebă. Par un fel de mecanisme rudimentare, cum am văzut prin desenele lui Da Vinci, sau mi-amintesc de industria manufacturieră de prin Anglia secolului 18 !... Acum ochii îi fură atrași de un fel de șopron, aflat ceva mai încolo, înspre livadă, care adăpostea, nimic mai mult decît o... crescătorie de iepuri în toată regula. Iepurii, împărțiți în cîteva cuști, erau de diferite vîrste și aveau o culoare de-un argintiu artificial parcă, aparținînd unei rase pe care n-o mai văzuse. Spectacolul era rar, iar faptul că toată această minune, construită științific, prevăzută cu canale de scurgere, cu instalații de hrană și apă, cu tot felul de butoane automate și chiar cu fișe aflate în dreptul fiecărei cuști, ca într-un mic laborator experimental, se găsea în curtea lui Iovan, a vechiului său prieten, nu putea decît să-l umple și mai tare de uimire ! Oare ce văd eu aici, să fie ultima schimbare la față a lui Iovan, să fie pricina vorbelor ălora de prin sat ?!... Măriuțo !? auzi el în clipa aceea o voce de bărbat strigînd dinspre poartă. Măriuțo, unde ești ? Măriuțo, n-auzi ! ? Traian fu cît pe-aci să fie văzut, dar se dădu iute după peretele șopronului, căci omul intrase în curte și o căuta probabil pe stăpîna casei, nevasta lui Iovan. Sub braț ținea un fel de tablou înfășurat într-un ziar și legat cruciș cu o sfoară. Atunci apăru din grădină, cu șorțul plin de verdețuri și

Scanned with OKEN Scanner

legume, o femeie voinică, rotundă la față, plină de viață, care-i strigă : Ei, ce-i, mă, aicea-s ! Ce vrei ?... Omul îi întinse pachetul de sub braț și-i vorbi așa : Iovan mi-o spus să-i cumpăr o oglindă și să ți-o dau ție, că el, îl văzui, se ducea spre grajduri. Uite, ți-am adus-o !... Zău ! ? făcu ea. Iaca minune ! Haida, mă, Dumitre-n casă, să bem un păhărel, că-i zi de sărbătoare azi !...

XIX

Livada casei lui Iovan, ca toate livezile satului în vara aceea, era plină de rod. O bogăție multicoloră, ca o minusculă cale lactee sau ca o pînză imensă țesută din multe curcubee, ca o bucurie a cerului și pămîntului sau ca un vis împărătesc, dar pentru care Traian, buimac de cele ce văzuse și auzise în dimineața aceea, nu avea nici o vibrație. Nici nu mai ieși pe poartă, ci o luă prin fundul livezii, ca în copilărie, cînd fugea împreună cu Iovan pe-acolo, ca să ajungă mai repede și mai pe furiș pe deal. Numai că acum el o tăie într-adins prin acel loc, nu atît pentru că nu avea chef deloc s-o cunoască pe nevasta prietenului său, ci mai ales pentru că era nerăbdător să vadă ce alte „noutăți“ îl mai așteptau la marginea Luncii, înspre grajduri, unde cică se dusese Iovan, adică la locul unde auzise că se construia noua vîrstă a satului, „drăcoveniile“ pentru care inginerul agronom fusese odinioară criticat, fiindcă risipea banii ceapeului. Pe aici, prin spatele livezilor, ajungea de-a dreptul și evita să se întîlnească și cu luncanii. Ciudat era că nici cu Iovan nu se mai întîlnise. Și acum o dorea, murea chiar de nerăbdare să-l vadă, să afle chiar

Scanned with OKEN Scanner

de la el care era adevărata față a schimbării lui și a satului. În prima zi cînd venise, îl întîlnise pretutindeni, li se încrucișaseră drumurile de mai multe ori, dar Traian evitase să dea ochi în ochi cu el, însă acum era de negăsit, parcă îl înghițise pămîntul. Și-l mai mira încă un fapt : că Iovan, care știa de sosirea lui, nu venise, așa cum o făcea întotdeauna cînd el ajungea acasă, să-l vadă, măcar și pentru un minut. Să fi fost oare atît de ocupat sau îi era rușine să i se arate sub noua lui înfățișare ?

Traiane !, se auzi strigat de după un gard. El privi într-acolo. După o clipă apăru un cap. Era Amăria. Ce căuta ea acolo, în fundul livezii ? Îl aștepta ? Parcă știa că o să treacă pe aici. Să vii, mă, să-ți spui care-i adevăru hăl mare, că numa eu și mumă-ta-l știm, da ea n-o să ți-l spue niciodată ! Să vii, auzi, că simțesc că mi s-apropie sorocu și nu voi să plec făr de să-l știi, că-i păcat să mă duc cu el în groapă, adevăru ista îi musai să rămîie aicea pe pămînt !... Du-te dracului, ciumă ! zise el în gînd și grăbi pasul. Vino amu !... Nu pot, am o treabă... Să vii atunci diseară !... Bine !... Uite ce ghinion avea, unde era să dea față cu mătușă-sa ! Destinul nu-i orb, cum se crede, e ca o obsesie de care vrei să faci abstracție și ea ți-apare în cale cînd nu te aștepți, o nălucă precum Ana Ghiordănel. Nu pe-aici, își aminti, îi apăruse atunci lui Iovan în cale ? Da, da, ăsta-i locul. Pe vremea aceea prietenul lui i se destăinuia întru totul. Oare acum are s-o mai facă ? Cît îl chinuise năluca Anei Ghiordănel, cîțiva ani buni i-a mestecat tinerețea ! Și înfruntarea cu Rusalin, dușmanul său de moarte, despre care credea că-i sufla toate fetele cîte-i erau hărăzite lui ? ! De-aceea rămînea el neînsurat, fiindcă Rusalin i se punea de-a curmezișul, îi sfida

Scanned with OKEN Scanner

bărbăția și-i fura toate iubitele pe care el se căznea să le vrăjească ! Dar cel mai mult îl obsedase Ana Ghiordănel, care-i apărea în cale ca o nălucă și pe care tot Rusalin i-o răpise ! Și cît a iubit-o ! Și cît se perpelea așteptînd-o noapte de noapte în fața porții ! Ai fi zis, văzîndu-l, că era întruchiparea eternei așteptări. Iovan vorbea rar, dar în perioada aceea parcă amuțise, tăcerea lui, care era ca o mare taină, un fel de grai ales, ca paginile unei memorii străvechi, care-l fascinase întotdeauna pe Traian, devenise atunci altar sacru pîngărit. Și în fiecare seară, din curtea vecinului, a dușmanului său de moarte, auzea același cîntec, cîntarea cea mai frumoasă pe care Rusalin o zicea ca nimeni altul : *Sora cea mai mică / Ca ș-o porumbică, / Ana Ghiordănel, / Nume frumușel, / Le-ntrece pe toate; / / Ea e stea de noapte, / Luceafăr din zori, / Floarea florilor...* Odată, îi povestise, cînd stătea el acolo la poartă în așteptare, ascultînd cîntecul, ea se ivi din bezna nopții. Fata răsări parcă din fiorul acelei cîntări. Apăru din întuneric ca o lumină, ca o rază și trecu prin fața lui lăsînd în urmă o dîră din parfumul cărnii ei feciorelnice. Însă deodată ea, raza, stătu pe loc și se întoarse din mers, oprindu-se dinaintea lui. Îl privi luminîndu-l. El devenise stană de piatră. Nu știa ce să facă. Nu putea să schițeze nici un gest, iar buzele și le simțea încremenite. Parcă întoarcerea asta a ei din cale îl prinsese nepregătit. Așteptase, așteptase și iată că tot nepregătit era ! Ca și cum nu trăise ! Ana Ghiordănel făcu un pas spre Iovan și, de parcă ar fi voit să aprindă vreascurile unui foc, suflă spre el. Aburul gurii ei îi încălzi fața de gheață. Mai suflă o dată și cîteva șuvițe din părul lui se mișcară, apoi însăși ființa lui întreagă tresări. Ca o făptură a nopții, atunci plămădită, Iovan se ridică în picioare,

Scanned with OKEN Scanner

masiv, interminabil, cum chiar el îi spusese, căci amintirea de-acum a lui Traian nu inventa nimic. Ana nu se feri, nu se înfioră. Privi luna doar și se simți și mai pătrunsă de puteri magice. Alunecătoare, stăpînită de-un farmec venit din adîncurile firii sau de-acolo de unde sălășluiește toată prestiința Lunii, ca o ursitoare aleasă întinse mîna și-l atinse ușor, apoi se făcu că vrea să intre pe poartă, la el în curte. Dar în clipa aceea cîntecul lui Rusalin se ridică iar deasupra satului cufundat în tăcerea nopții. Ea atunci rîse, rîse cristalin, ca o făptură a pădurii împrimăvărate, luă mîna de pe poartă, se întoarse și fugi către partea cealaltă a hudiței, spre o poartă care se deschise și în pragul căreia apăru, s-o întîmpine, Rusalin. Amîndoi se uitară o clipă spre el, apoi Rusalin o cuprinse pe după umeri și o aduse în curte. Iovan se lăsă moale pe bancă și strînse puternic pumnul în care se afla nelipsita nuia de iorgovan, din care începu să picure o substanță lipicioasă, verzuie otrăvitoare, căci în locul acela a doua zi iarba era uscată. Se pregătea pentru o nouă așteptare. Veșnic înșelat, el aștepta de fapt Șearpele Pădurii să-l dezlege!

XX

Dar nu, de o altă întîlnire dintre Iovan și Ana Ghiordănel își amintise Traian, o întreagă întîmplare la care el însuși fusese martor. Se afla pe-aici. pe undeva, recunoștea locul, prin apropiere de o potecă ce ducea spre pădure și pe unde obișnuia Iovan să-și caute urmele, urme de-o viață, pe care le lăsase de atîtea ori și pe care nu se îndura să le părăsească, revenea mereu prin aceleași locuri

Scanned with OKEN Scanner

că să le împrospăteze, să le „calce" iar, să nu-l uite, să nu le uite. Fiecare călcătură însemna ceva anume, avea un înțeles ascuns, el nu pășea ca toți oamenii cu mers nepăsător, mișcările toate păreau că respectă o lege nescrisă a naturii. Tot atunci, pe aceeași potecă, dar din partea opusă, se ivi (ca din pămînt, ca din trunchiuri de arbori, ca din ierburi sau florile cîmpului !) Ana Ghiordănel. Pășea altfel decît Iovan, parcă sărea, parcă plutea ca o căprioară. El o zări, dar se făcu că n-o bagă în seamă și își văzu mai departe de... urmele lui ! Ea însă îl observă de departe și acum, rîzînd, se îndreptă spre el într-adins. Înaintau așa, unul spre celălalt, fiecare în felul firii lui. Salturile ei făcură ca distanța să se micșoreze. Erau tot mai aproape. Traian, din locul lui, murea de curiozitate să vadă ce-o să se întîmple cînd vor ajunge față în față. Ce va face el, se va da la o parte, îi va face loc să treacă ? Dar tot atunci se întîmplă ca din iarbă să se ivească un șarpe, pe care Iovan îl privi ca pe un fel de Rusalin transformat în balaur, care le tăie calea. Era un șarpe interminabil parcă. Trecea printre ei, trecea... Și el, și ea n-avură încotro atunci și trebuiră să se oprească, să stea locului și să se privească. Ea se uită la el puțin speriată, dar își reveni și, deși șarpele trecuse, se întoarse, chicotind și rîzînd, și, cu salturile ei vesele, o luă din nou spre pădure, de unde venise. Apoi dispăru. Își bate joc de mine, îi mărturisi Iovan altădată lui Traian, sau i-a fost frică de șarpe, s-a speriat și n-a mai rămas să ne vorbim ! ?... Și, furios, își părăsi propriile-i urme și porni pe urmele șarpelui.

Din acest moment, Traian nu mai văzuse ce s-a întîmplat în continuare. Dar își aminti aproape cuvînt cu cuvînt ce-i spusese Iovan, fapt care-l miră din cale-afară, pentru că nu se credea în stare de

Scanned with OKEN Scanner

așa ceva (el n-avea decît memorie de cuceritor !), poate locul însuși unde se găsea să fi fost înzestrat cu o memorie afectivă nevăzută, care lucra tainic și i se transmitea cu forța unui uriaș centru nervos magnetic și cu rapiditatea unor vibrații cosmice ! Ce se întîmplase ? Iovan, cu pași mari, atletici, ajunse șarpele din urmă și cu o mișcare nemaipomenit de iute se aruncă asupra lui, îndreptîndu-și nuiaua puternică și suplă de iorgovan spre capu-i mare și alungit, din care ieșeau parcă mai multe limbi ascuțite, roșii-verzui, umplînd aerul de șuierături tăioase asurzitoare. Nuiaua străpunse ca o săgeată de trăsnet craniul stîncos al șarpelui și pătrunse adînc în pămînt. Iovan, respirînd din greu, se așeză apoi pe un trunchi fulgerat care se afla în preajmă. Șarpele, cu capul înfipt în nuia, fixat acolo ca bătut în scoabe, se rotea în loc și lovea pămîntul cu coada și trupul, mătura iarba și florile, cosindu-le parcă, omora gîzele și tot ce se găsea în cercul lui. Se zvircolea ca ieșit din minți, răscolind pămîntul, arîndu-l cu coada ca un dragon. Aveai impresia că și copacii și cerul se clătinau. Numai Iovan privea impasibil la mișcările furibunde ale șarpelui-procletului, ca la șarpele lui predestinat, căruia, iată, îi venise de hac ! Căci sosise timpul ! *Acum, înainte de a pleca !* (Oare ce voise să spună cu aceste cuvinte, care în clipa asta, cînd și le reamintea, aveau un cu totul alt înțeles ? Oare nu se referea la prima lui schimbare la față, pe care Traian, fiind departe, nu i-o văzuse ? Adică fapta și cuvîntul lui nu precedau momentul cînd acceptase să meargă la oraș și să-și găsească acolo nevastă ? Sigur, la plecarea asta se referise, în clipele acelea el se hotărîse, alesese o nouă cale, noile sale urme !) *Sosise timpul să-și încheie socotelile !* Desigur, nu se petrecuse totul ca în visul lui, unde

Scanned with OKEN Scanner

făptuirea era legată de salvarea Anei Ghiordănel. El ar fi vrut să se întîmple așa : să-i ia urmele șarpelui, da, dar la chemarea ei. Adică lucrurile să se fi desfășurat după cum urmează : Ana Ghiordănel se rătăci prin pădure. O trimiseră ai săi cu treburi peste munte și rătăci drumul sau drumul o rătăci pe ea într-adins. Nu știa încotro s-o apuce și unde era poteca cea bună. Ce să facă ? Și văzînd ea atunci un cuc pe-o cracă, îi zise : *Cucule, voinice, / Scoate-mă d-aice, / Scoate-mă la țară / La drumul de cară / Că ți-oi fi soție / Pînă voi fi vie !...* Dar cucul îi răspunse : *Nu știu, puica mea, / Scoate-te-oi ori ba, / Că eu nu-s jecior / Să pot să mă-nsor / Ci-s o păsărică, / Nu știu de ibovnică...* Nici nu-și termină cucul bine vorba că : *Atunci de p-o piatră / O hală s-arată, / O hală cumplită, / Jos încîrlogită. / Fata, cum vedea, / Ea îl cunoștea / Că șerpe era ; / Spaima o prindea / Tare că-mi fugea / Și tare țipa...* Țipătul Anei Ghiordănel i se înfipse lui Iovan în inimă ca o nuia de iorgovan. De-acolo de unde se afla, din miezul urmelor sale, azvîrlit de ele în sus ca de niște arcuri nevăzute, o lua din loc și începu să alerge cît îl țineau puterile în direcția de unde venea țipătul. Alerga el cu tărie mare, dar în timpul acesta nici șarpele nu sta. *Șerpele curea, / Fata tăbăra / Și mi-o ajungea, / Și mi-o apuca, / Coada-ncolăcea, / La brîu o strîngea ; / Fata să-ngrozea, / Mai tare țipa, / Codru răsuna !...* Iovan nu mai auzi apoi nici un strigăt. Țipătul se stinse înăbușit. Sau poate că Ana doar leșinase ! Trebuia s-o caute. Liniște însă. Iovan se văzu singur... pînă cînd se zări într-o urmă... de-a șarpelui ! Îi luă astfel urma și începu din nou să alerge. Șarpele însă îl presimțise și căuta să-i rătăcească urmele. Fugea încolo și încoace, mai șerpuitor ca niciodată,

întrecîndu-se pe sine. Dar Iovan se luă după vînt, după cum îi vorbea el, se luă după frunze, după cum îi șopteau ele, se luă după stele, după cum îl călăuzeau și ele. Cînd mai adie o dată, Iovan îl ajunse pe șarpe și i se puse în cale. *Iovane, Iovane, / Braț de buzdugane, / Cu ce fel de bine / Vini tu azi la mine?*, începu șarpele mieros, lucru care-l dezgustă pe Iovan de la început, căci *nu cadra un astfel de ton* (expresia — s. n. — îi aparținea lui Iovan; de multe ori, chiar și în scrisorile pe care cîndva i le trimitea, Traian observase eforturile prietenului său de a-și adapta limba sa vie, țărănească, la un limbaj mai evoluat, așa cum el îl stăpînea și-l provoca și pe Iovan să-l învețe, ademenindu-l pe diferite căi; dar din amestecul acesta dintre arhaic și modern rezultau uneori asociații comice; desigur, nu era nimic de rîs dacă te implicai în destinul lui Iovan, cum o făcuse Traian, care nu se distanțase niciodată ca acum, cînd își reamintea, poate de vină să fi fost și influența ce-a avut-o, ani de zile, asupra personalității lui și a relațiilor cu Iovan, rolul profesorului, pe care-l jucase cu atîta credință, din *Pygmalion*) cu o arătare așa de fioroasă. Îi știa el vicleșugurile, dar o hală nu se miorlăie, era prea de tot. Numai să nu plîngă, își zise. Și-l ascultă mai departe. *Au doară gîndești / Să mă prăpădești? / Te rog, viu mă lasă / Și te du acasă. / De mi-i omorî, / / Mort mai rău oi fi: / Căpățîna mea / Se va despica / Și vă va-mputi, / Viermii s-or spori, / Muște-or slobozi, / Care-n veac vor fi.* Atunci Iovan nu mai rezistă și, mînios foarte, îi spuse: *Șerpe-afurisite / Încă ai cuvinte? / Țara-oi învăța / Eu, cu mintea mea. / Și ea m-asculta, / Fumuri ca să facă / Și de muscă scapă. / Dar tu mort vei fi / Căci am auzit / Cum ai prăpădit / O frumoasă*

Scanned with OKEN Scanner

fată / cu gura-ți spurcată !... Și, cu o mișcare iute, Iovan ridică buzduganul, îl învîrti de cîteva ori, apoi îl îndreptă spre șarpe gata să-l sloboadă în capul lui. Dar tîrîtoarea-zburătoare se încîrligă speriată în ea, în timp ce se dezvinovățea așa : *Iovane, Iovane, Brat de buzdugane, / Cînd am văzut bine / Că tu vini la mine, / Fata am lăsat-o, / Și n-am vătămat-o ; / Te rog, viu mă lasă / Și te du acasă ; / Jur pe capul meu, / Mort voi fi mai rău !...*

Șarpele din realitate însă se zbătea încă acolo și din capul străpuns de nuiaua lui Iovan îi mai șiroia un sînge negricios, otrăvitor, ca o lavă arzătoare, pîrjolind totul de jur împrejurul lui. Iovan se ridică de pe trunchiul pe care stătea, veni lîngă șarpe și înfipse și mai adînc nuiaua în pămînt. Apoi plecă, fără să se mai uite înapoi. Ceva îi atrăgea din nou pe drumul urmelor sale, al căutărilor lui nesfîrșite. Și-atunci, în realitatea din visul său, sau nu (aici Traian nu-și mai amintea bine, începea să încurce planurile !), în visul pe care nu-l trăise încă sau poate în realitatea pe care încă n-o visase, da, era ceva aievea ce-i depășea însuși visul, închipuirea, o văzu, apărîndu-i drept în cale, pe Ana Ghiordănel. Se afla acolo, în fața lui. Putea să întindă mîna și s-o atingă. Avea rochia ruptă, sfîșiată, ca după o luptă. Dar respira, zîmbea. Îi zîmbea lui, cum n-o făcuse niciodată, îi zîmbea în semn de recunoștință. În desișul pădurii zîmbetul ei părea ca o rază de lumină în calea Rătăcitorului. Căci el era atunci Rătăcitorul, nu ea, deși îi văzu buzele mișcîndu-i-se duios, rugător, și-i auzi vorbele ca rostite de o pasăre măiastră : *Iovane, Iovane / Brat de buzdugane* (Nu era nici o asemănare între aceste cuvinte de început ale Anei și ale șarpelui-procletului ; distanța părea ca între puritate și spurcăciune, ca între ziuă și noapte, ca între viață și

moarte!, *Scoate-mă la țară / La drum de cară, / Că ți-oi fi, soție / Pînă voi fi vie!... Nu, nu se* poate! Ce-i auziră urechile? O, minune, minune a pădurii! O rugă să-i mai spună o dată ce-a auzit, și încă o dată, și încă o dată... Și cu cît ea repeta, repeta, ca într-un ritual al Numelui, cu atît el se lumina, se lumina și fața și-o schimba, și-o schimba, și din rătăcire se-ntorcea, se-ntorcea! Și cu o putere a cuvîntului pe care nu crezuse s-o aibă în el, căci nu se știa în acest fel, nu se căutase înapoia gîndului, în umbra întregului, cu toate că naturii lui adînci îi aparțineau izvoarele cuvîntului, rosti așa: *Alei, fetișoară / Ca s-o zînișoară, / Vreau să-mi fii soție / Pînă vei fi vie, / Căci a ta frumusețe / Nu are pereche!...* Și-apoi, făcînd din urmele sale cele mai tainice *drum de cară* nerătăcitor, bogat și luminat, veșnic neumbrit, și cum iar nu știa și cum nimeni nu-i spusese încă, nici din lăuntrul său nu aflase, nici din celălalt lăuntru, de la Garafina din pîntec, deodată, ca un zburător... *El mi-o-mbrățișa / Și mi-o săruta.*

XXI

Traian ajunse din urmă un șir de care și căruțe încărcate cu fîn, arătînd ca niște căciuli uriașe pe rotile, ce se îndreptau spre grajduri, unde se afla și cîntarul ceapeului. Mergea în urma lor, voia să-și mute gîndul în altă parte, zicîndu-și că nu numai actorii muncesc duminica cel mai mult, cînd unii au cîte trei spectacole, ci și țăranii, în perioada strîngerii fînului, din moși strămoși, muncesc de zor, să nu-l apuce ploile nestrîns pe cîmp, însă mai nou la țară duminicile se muncește cel mai mult,

fusese prin cîteva sate cu filmările și văzuse în zilele ăstea de sărbătoare purcoi de lume, căci atunci și cei care lucrează la oraș sînt acasă și dau o mînă de ajutor, da, numai că mereu și mereu gîndul îi revenea tot la Iovan. Nu-și închipuia cum va arăta întîlnirea dintre ei. Avea emoții. Și nu înțelegea de ce, pentru că, încet-încet, firele tainice care-i legau se rupseseră. Odinioară avea chiar putere asupra lui Iovan : comenzile gîndurilor proprii îi înrîureau comportamentul, își putea ușor da seama cum căpătau răspuns în privirea, gesturile sau vorbele prietenului său. În anii depărtării însă firele trainice s-au subțiat, au devenit ițe fragile, pînă ce n-au mai rămas deloc. Asta o putea spune poate pînă mai ieri, numai că de cînd revenise aici și se umpluse din nou de misterul locului, de aerul încă pur al Luncii, simțea că multe din firele pe care le credea pierdute înviaseră, capetele rupte se înnodaseră de la sine. E lucru știut, își zise, că există un timp afectiv diferit de timpul care se scurge văzînd cu ochii, uitîndu-te în calendar sau pe cadranul ceasului electronic. Între clipele primului timp și clipele celui de-al doilea există deosebiri atît de mari uneori ca între cunoa terea eului și cunoașterea lumii, ca între monolog și dialog. Toate obstacolele și toate oglinzile care mi se părea că se interpun în calea monologului meu cu Iovan, toate blocajele și realitățile care mi se părea că mă îndepărtau de limbajul dintîi, adică de comunicarea cu el, și care mă urmăreau pînă și aici și mă tulburau în mijlocul celei mai virgine naturi, nu erau, față de acest timp afectiv, decît aparențe, nu reușiseră decît să înstrăineze pentru o vreme memoria de la lucrarea ei adevărată : menținerea esenței legăturilor tainice dintre mine și el, care nu trebuia să se altereze ! Eram conștient

Scanned with OKEN Scanner

că o parte însemnată a talentului meu, că amprenta cea mai vie a originalității mele, că acea particularitate inconfundabilă a *mimesis*-ului propriu își trăgea seva tocmai din această esență. Chiar dacă însăși Lethe acționa, acoperind-o o vreme cu vălul ei. Căci ceva insondabil, ca un izvor al permanențelor, îmi hrănea puterea închipuirii, arma cea mai de preț cu care luptă un cuceritor. Însă... o vreme am spus, doar o vreme ! Cum să împac cele două stări contradictorii (oare nu se exclud una pe alta ?!), aceea care îmi spune s-o rup cu trecutul și care pune stăpînire pe mine acolo, în ținutul oglinzilor, și aceea care îmi spune să nu uit originile, să revin pe urmele ce-mi hrănesc puterea închipuirii, urmele lui Iovan însuși, și care pune stăpînire pe mine aici, ori de cîte ori vin acasă ?! Atunci de ce să mă mai mir că am emoții cînd îl caut pe Iovan ? Și de ce să mă mir că mă țin ca un scai, parcă fără voia mea, de urmele lui ? Dar dacă n-am să-l găsesc ? Și doar e musai, căci mîine plec. Trebuie să-l găsesc azi, acum, neapărat ! Și dacă a murit ? îi trecu această idee ca un fulger prin minte și ființa i se cutremură din toate mădularele. Dacă l-o fi înghițit șarpele său predestinat ? Și deodată, cum privea spre claia de fîn ca spre un ecran mișcător, Traian avu o proiecție ciudată : îl văzu pe Iovan rătăcind și pe șarpele său zorind în căutarea sa, pe urmele lui. *Șearpele unde-mi mergea ? / În buricul pămîntului / La mijlocul cîmpului, / Pe cel drum cam părăsit, / Cu negură-acoperit, / Cu troscot verde-nvelit. / În buricul pămîntului, / În inima cîmpului, / El aci se-ncolăcea, / Pe Iorgovan aștepta / Ca să-i mănînce carnea, / Să-i scurteze viața ; / C-al lui era dăruit / De cînd era copil mic.* Iovan parcă nu mai era Iovan. Se răsucea în loc, se încurca în propriile-i

urme și urmele îl rătăceau pre el. Apoi se opri și privi fix într-un anume punct. *Foaie verde siminoc / Văzu două scîntei de foc. / Alea nu sînt scintei de foc, / Ci sînt ochii Șearpelui, / Șearpelui procletului.*. Iovan părea neputincios, ca un animal hăituit și încolțit. Își duse mîinile la ochi și se frecă de cîteva ori, vrînd să vadă mai bine. *Ori cîmpul mi-e înflorit, / Ori e șearpe-ncolăcit / Și cu capul pus pe trup / Și soarele îl pripește, / Ochii-n cap că-i strălucește ?!* Da, acum nu avea nici o îndoială : era El, Obsesia obsesiilor în care se mistuia pre sine, care îi lua toată puterea, îi imobiliza brațele și armele i le făcea neputincioase. Simțea cum se contopea cu propria-i predestinare. *Dar Șearpele ce-mi făcea ?* (Și ceea ce Traian nu voia să se întîmple, se întîmplă.) *Pe Iorgovan îmbuca, / De la tălpi că mi-l lua, / Îl îmbucă pe jumătate, / Jumătate nu mai poate, / De curele-ncrucișate, / De pistoale ferecate, / De săbioare-atîrnate, / De cuțite ascuțite, / Șearpele nu poate să-l înghită. / Și din drum el că-l trăgea / Și-ncepu a mi-l sugea.* Pe chipul lui Traian se prelingeau mari broboane de sudoare. Parcă avea în loc de creier un șarpe încolăcit care îl mistuia, nu-i dădea pace, îl sugea și pre el ! Iovan fusese o pradă prea ușoară. Doar o nuia de iorgovan mai îmbobocea în mîna lui aproape moartă. Nu putea să îndure ideea că Iovan ar putea muri. Chiar și înghițit de șarpele lui predestinat ! Ce dacă îi era predestinat ? De ce nu s-a apărat ? Asta îi despărțea pe ei : faptul că unul credea, iar celălalt nu credea în predestinare ! Iată ce aduseseră oglinzile lui ! Oare mai putea să-l salveze ? Să încerce. Și, folosindu-se de o oglindă, ca odinioară Arhimede împotriva invadatorilor Siracuzei, ajunse la locul crimei și-i puse șarpelui în ochi razele de foc ale soarelui. Tăria focarului de-

Scanned with OKEN Scanner

veni atît de mare încît îl orbi și trupul i-l pîrjoli. Apoi îl smulse pe Iovan din gîtlejul și colții șarpelui, îl luă în brațe și-l duse pînă la o tîrlă pe care o află în apropiere. Își lăsă prietenul jos pe o blană și iute se puse și mulse *trei turme de oi și de capre*. Tot laptele îl turnă în jgheabul fîntînii care se găsea acolo, lîngă stînă. Iar acum îl aduse pe Iovan și-l puse în jgheab. *Și cu lapte mi-l scălda / Pînă carnea i-o-nălbea, / Păcură din el curgea! / De ce nu-și căta treaba? / Lapte de capră lua / Pe unde cu lapte da, / Carnea în bucăți cădea / Osul alb că rămînea, / Oasele și vinele, / De-și trăgea păcatele. / Sui soarele la prînz, / Trăgea moarte cu mult plîns; / Veni soarele la amiazi, / Trăgea moarte cu necaz; / Iar cînd fu pe la chindie, / Trăgea moarte cu mînie. / Soarele mi-o scăpătat, / Iorgovan a răposat.* Nu, nu se poate! Nuuu!... Trebuie să te înveți de-acum încolo să trăiești și fără el!... Nuuu!... Cine-mi spune asta? Cine vrea să mă pedepsească? Nu pot! De ce trebuie?!... Trebuia oare de-acum încolo să facă așa ceva, să învețe să trăiască fără el?!...

XXII

Noli tangere circulos meos. Rosti aceste cuvinte cu glas tare și cei din jur îl priviră mirați. Oamenii crezură că se referea la mașinăriile și instalațiile, aflate în lucru, din fața lui, căci ajunsese la locul numit „grajduri“ și se uita spre ele, dar nu le vedea. Stătea locului ca împietrit cu acel „Nu“ prelung pe buze și în creier. *Să nu vă atingeți de Iovan al meu,* bolborosi el, *să nu vă atingeți de* I O V A N (pronunță numele literă cu literă) *al*

Scanned with OKEN Scanner

meu !... Această invocație îl trezi. Privi în jur. Într-o parte stăteau în șir vreo douăzeci de care și căruțe încărcate cu fîn, pe care le urmase, dar nu-și dădea seama cum de era aici și nu se găsea în spatele lor, stăteau în fața unei cabine și a cîntarului de tracțiune unde se trăgeau carele încărcate și se cîntăreau. Un brigadier se afla acolo și dirija totul, era brigadierul de pe cîmp care îi adusese umbrela acasă. Oamenii erau adunați lîngă cîntar și-și așteptau rîndul și în timpul ăsta căscau gura la Traian și la „mica industrie" în devenire, care se înjgheba pe acel loc. Uite, bă, colea minunile agronomului și-ale lui Iovan al nost' !, zise cineva. Bă, pînă-o mere drăciile ăstea și-o da niscaiva randament, făcu un altul, eu mi-oi lua tractor !... Păi nu le dă fonduri, din ce să facă, fac și ei cu țîrîita, din ce pot și cum pot ! Așa-i la-nceput ... Las c-așe am fost noi mereu, se băgă în vorbă și brigadierul, gospodari la noi în curte, s-am eu mai mult ca vecinu da pentru sat să pun umăru, mai greu !... Apăi, dom brigadier, așa-i, da vine ceapeu să-mi strîngă mie fînu ?... O veni, mă, de-i veni și tu la el ! Dar asta-i, că fiecare trage pentru el ! Îi dezbinare... Ai vi'nt tu, mă Pătruță, să dai o mîn de-ajutor aice. tovarășului inginer, să gate instalațiile astea, care-s de folos pentru tăți ? N-ai vin't. Tăți așteaptă să-și rupă singur gîtu și p-ormă să-i auzi : am zîs eu că nu iasă nimica, am zîs în ședință să-i ia lucrarea, de ce nu m-or ascultat, iaca, așe le trebă !... Bă, Toadere, tu ai spus-o, nu noi ! Văz că gîndești cu glas tare. Noi n-avem timp, bă, de drăcii, noi știm una și bună, că sîntem țărani și nu lăcătuși sau de ce-or ave ei nevoie aice !...

Care e ti, mă, la rînd, strigă brigadierul ieșind din discuție. Lisandru a lui Ondruț, se auzi o voce. Hai, mă, de trage caru, că ne-apucă sara acilea !

Scanned with OKEN Scanner

Și dă jos de-acolo copchiii, că n-am să ți-i pun la socoteală !... Păi, zise alde Lisandru, îți spui eu cît cîntără fiecare !... Lasă, lasă, fă cum ți-am spus !... Era o șmecherie aici, o știa și Traian de cînd avea vîrsta plozilor ăstora cocoțați în carele cu fîn. Parcă a fost ieri cînd și taică-su îi spunea să se urce în vîrful clăii și să stea pitit acolo, să nu se vadă de jos, și să nu scoată o vorbă, ca să tragă mai mult la cîntar. E drept că odată l-au uitat acolo, l-au căutat o după-amiază întreagă, dar el a stat îngropat în fîn, a tăcut chitic, bucurîndu-se că-i poate păcăli ! Probabil că nimeni n-ar fi apelat la șmecheria asta, însă o parte din fîn se dădea și ceapeului și puțini gospodari veneau cu mai multe care, așa că kilogramele acelea contau, măcar și pentru hrana oilor pe-o săptămînă ! La fel făceau și ăștia acum. Copiii lui Lisandru se dădură jos, doar unul mai rămase acolo, se vîrîse în fîn și cei-lalți îl astupară, și neștiut și nevăzut rămînea dacă un alt copil din carul ce urma nu se punea să strige : Îl văd, îl văd ! Nene, nene, uite-l colo, e îngropat în fîn !... Bă, strigă și brigadierul cînd auzi, fiindcă numai de la înălțimea clăii se putea vedea, dă-te jos, ieși de-acolo, n-auzi ?!... Un cap de omuleț cu părul încîlcit de paie, apăru din acea uriașă căciulă. Ta-su îl ajută să se dea jos, în timp ce-l boscorodea pe brigadier, după care trase carul pe cîntar. Dă-o-ncolo, vorbi un țăran mai în vîrstă, c-o măsură mai mult sau mai puțin, ce brînză-i ? !... Păi ți-o conveni, bade Coma, îl luă la rost un tinerel. Cîte care ai ?... Păi, să tăt fie... no, c-am uitatără !... De, ți-o dat o țîră de-ajutor și ficiorul de la oraș !... Și-o rupt v'o două zile din concediu... O săptămînă, vreai să zici !... A, iasta-i ! Tu nu mă știi, mă, harnic și voinic !?... D-apăi cum, bade, că doară ți-ai îngropat pînă-amu două muieri zdravene, hă, hă, hă,

Scanned with OKEN Scanner

interveni un altul ce părea a fi picat tocmai atunci și Traian îl recunoscu după „formă“ și rîs pe Pontu. Fugi, mă, drace, d-aci !... No, ia zi mai bine cînd îți vine ficiorul ăl mic acasă, că doară practica studenților s-o terminat ?... No, la ei la construcții e altcum... Păi de termină la anu să-i zici să vie aci-n sat la noi, că-i trebuință, să nu fugă ca alții, ca ficioru matale hăl mare, la oraș sau prin alte locuri !... Păi ce să cate, mă, acilea, un inginer ca el, să se prostească ? Acolo-i de el, la oraș, că pentru-acolo o-n'nvățat !... Ba amu-i invers ! Se vede că nu citești ziarele și tragi cu urechea numa la „șopîrliță“ ca tăți moșii de p-acilea, hă, hă, hă, rîse iar Pontu. Amu, badeo, o să mutăm orașul la sat !... Și-n sat la noi, zise altcineva, o să se facă o făbricuță, uite-o colea, c-o și-nceput să se construiască !... Să se facă și p-ormă om vede !... Dar făr' de ficioru matale nu se poate !... Păi cu alde Iovan cum se poate !... Și de s-o face, atunci... Atunci, nici atunci ! zise bătrînul cu subînțeles și mulți dădură din cap aprobator. Ia spune, bade, îl zgîndări din nou Pontu, ce faci, bre, cu atîta fîn, că după cîte știu babă n-ai, bivoliță n-ai, nu mi-l vinzi mie ?... Mă, împielițatule, decît ție, mai bine l-oi da la niscaiva fete mari de să-l bată la iarnă la război, să facă un covor fermecat unde să-ți puie limba de să ți-o ducă-n iad, nu-n rai, să nu-l spurci !... Numa de s-o mai găsi prin Lunca vreo fată mare, hă, hă, hă, îi dădu iute replica Pontu, că-i era la îndemînă, pe potriva firii lui, dar și alții de pe-acolo rîseră bătîndu-l pe umeri și împingîndu-l apoi, ca să se ducă într-ale lui. Și Pontu, într-adevăr, plecă, însă nu se duse prea departe, spre carul lui cu care venise la urmă, ci se vîrî în vorbă în alt grup. Lui Traian i se păru ciudat că nu venise să-l ia și pe el în primire. Să nu-l fi văzut ? Sau poate că atunci, cînd se întîl-

Scanned with OKEN Scanner

niseră pe uliță, era beat și avusese curaj, iar acum pesemne că se rușina de ce se întîmplase în cîrciumă cînd îl dăduse navetistul de gol. Oricum, Traian nu voia să mai aibă de-a face cu el, n-avea chef și nici timp de bufonerii, și se îndepărtă de acel loc (mai ales că și alții, aflați în preajma sa, îl priveau agasant și se țineau să intre în vorbă), îndreptîndu-se spre „ziua de mîine“ a Luncii, adică spre instalațiile și mecanismele de lîngă vechile grajduri, ce aveau să fie poate o parte din viitorul ei.

XXIII

„Grajdurile“ arătau ca noi, reparate, cu acoperișurile schimbate, văruite proaspăt și fără să se simtă, chiar cînd era aproape de ele, vreun miros de bălegar. Și nici nu avea cum, căci, după ce păși într-unul, își dădu seama că erau pe cale să li se dea o altă întrebuințare. În cel în care intră el, se instala un fel de bandă rulantă, avînd la un capăt un mecanism simplu, ca unul din cele văzute în curte la Iovan. Probabil că acesta era rostul lor, ca și al celor pe care le văzuse aici, în fața grajdurilor, însă de dimensiuni mult mai mari. În afara unui om care meșterea la acel mecanism, nu se mai afla nimeni. Se apropie și dădu bună ziua. Omul răspunse, dar fără să-l privească, fiind ocupat cu lucrul. Nu părea să fie un ins prea voinic. Avea o figură slăbită, cam surmenată, poate și pentru că era neras, iar barba îi accentua cearcănele de sub ochi. Îl caut pe Iovan, spuse Traian într-un tîrziu, văzînd că individul nu se oprește nici o clipă, continuînd să lucreze intens, fără să-l bage în

Scanned with OKEN Scanner

seamă, ca și cum el nu era acolo. Cînd însă auzi că cineva întreabă de Iovan, întoarse capul și-l privi foarte atent pe „intrus“. A, exclamă omul ca și cum făcuse o mare descoperire, înseninîndu-se deodată la față, dumneata ești Traian ! Se ridică apoi în picioare și veni spre el, întinzîndu-i muncitorește, în semn de salut, un braț, căci mîinile îi erau pline de unsori, braț pe care Traian îl strînse ușor. Mi-a vorbit Iovan atîta despre dumneata, continuă el, încît vă cunosc mai bine decît poate credeți ! Numele meu e Haralambie, Dincă Haralambie, și sînt inginer agronom aici, în Lunca. Îmi pare bine că vă cunosc, zise Traian. Și eu am auzit vorbindu-se de dumneavoastră... Sînt sigur... Mi-au ieșit atîtea vorbe de cînd sînt aici încît mă întreb ce-o să mai fie ! Dar să știți că sînt pregătit, antrenat vreau să zic. M-am obișnuit. Am mai încercat și în alte sate să-mi pun în practică ideile, de vreo zece ani tot încerc ici și colo, dar de fiecare dată, m-am ales numai cu înjurături și dări afară. N-apucam să stau decît vreo trei-patru luni. Cînd plecam, îi lăsam fericiți pe toți. Iată însă că aici, ating ca mîine anul. De, e o performanță !... Dar am auzit, interveni Traian, că și cei de-aici vor sau au vrut să scape de dumneavoastră ! ?... Da, însă acum nu prea le dă mîna ! Fiindcă realitatea e de partea mea. Înainte păream anacronic, un aiurit care vine cu idei împotriva cursului istoriei, vorbe mari, ce mai, care le-am auzit de atîtea ori. Dar acum, de cînd cu schimbarea opticii, știți și dumneavoastră, de cînd și-au adus aminte și de sat, oamenii ca mine încep să aibă căutare ! Nu prea înțelege nimeni, nici președintele ceapeului de-aici, nici cuascu, care m-au tot criticat, dar nici cei de la județ, cum vine povestea asta cu „mica industrie“, pentru care eu mi-am bătut gura de pomană aproape o viață de

Scanned with OKEN Scanner

om, de, dacă m-au trimis la o specializare în vest și mi s-au deschis ochii!?... Mare bucluc, cred, pe capul ălora care v-au trimis!... Dar nu asta-i pricina „bolii" mele, ca să zic așa. Și eu mi-s țăran, de peste munți. Alta-i. Nu se poate, mi-am spus, ca satele să piară. Vedeam, pe unde umblam, sate tot mai părăsite. Cum, bre, ăsta-i cursul adevărat al istoriei, să rămînă pustie matca? Nu se poate! Unde-i statornicia? Cine ține cîrma dreaptă? Și unde-i cîrma, de nu aici, unde-i pămîntul care ne hrănește?!... Uneori, cînd vedeam că nimeni nu-mi dă dreptate, că toți o iau hăisa, începeam și eu să mă îndoiesc în credința mea. Dar asta nu ținea mult, chiar dacă ei erau toți, la oficiali mă gîndesc, și eu unul. Credința că țăranul nu piere, că satul nu moare, că aici e adevărata statornicie, era mai tare în mine ca tot cursul istoriei! E adevărat, am mai întîlnit eu pe vreo unul-doi care îmi dădeau dreptate, dar o făceau cu jumătate de gură. Ăștia erau dintr-ăia care mai trăgeau cu urechea la vorbele țăranilor, căci dacă-l întrebai pe țăran, pe ăl care-a îmbătrînit muncind pămîntul, apoi aflai îndată care-i cursul istoriei, dialectica ei. Și-aici în Lunca am avut mult de furcă, și-o să mai am. Dar aici e pentru prima oară cînd am întîlnit un om fanatic în aceeași credință ca și mine. Și ăsta-i prietenul dumitale, Iovan.

Omul acela aproape necunoscut îi vorbea ca și cum ar fi continuat o discuție lăsată baltă, din cine știe ce motiv, acum o oră sau de parcă vorbea cu sine însuși. Era o altă mare surpriză a călătoriei lui. Poate cea mai mare. Și totul venea de la Iovan. Deci Iovan nu-l uitase. Dar de unde-l știa așa de adînc, de unde știa ce-l frămînta pe el acum? Avusese dreptate agronomul cînd îi spusese că îl

cunoștea destul de bine. Traian părea un interlocutor perfect și tocmai preocupat de asemenea probleme, chiar dacă nu se gîndise la partea practică a lucrurilor, important era însă faptul că îl înțelegea, că vorbeau aceeași limbă. Or, să găsească aici, în satul ăsta, satul lui, aflat în fundul lumii, sau poate că-i chiar buricul ei, un limbaj comun, să poată comunica așa de firesc, era o adevărată bucurie în mlaștina durerii sale și a atîtor surprize neplăcute !... Luîndu-se cu vorba, se găseau în fața grajdurilor, la soare. Era o zi minunată. Haideți, îi zise agronomul, să vă arăt ce avem de gînd să facem aici !... În timp ce-i vorbea, se uita la acest bărbat cu admirație. Pe stradă sau în alte împrejurări, era sigur, ar fi arătat ca un ins șters, neinteresant, dar aici părea înflăcărat ca un erou, ca un erou al zilelor noastre, își aminti Traian expresia bătătorită a ziariștilor, căci și pe el îl întrebase unul, cu prilejul unui interviu, dacă i-ar plăcea să joace în rolul unui „erou al zilelor noastre". Nu mai știa ce-i răspunsese, dar acum își dădea seama că n-ar putea, decît cu mare efort, să creeze un personaj atît de autentic, inspirat de un model ca acela din fața lui. Și nici nu i-ar surîde. Îl admira pe acest Haralambie Dincă și atît. Dar nu-l invidia. Și nici nu părea să semene cu el în vreo privință, nu simțea că are afinități cu acest om, că ar fi tentat, înnebunit să-i dea viață scenică, bunăoară. În schimb, i-ar plăcea să întruchipeze un personaj care să semene cu Iovan. Iovan da, era un model pentru talentul lui artistic. Simțea că-i putea reda vraja, atmosfera, comportamentul. Ce diferență între gesturile lui Iovan și ale lui Haralambie Dincă ! Ale lui Iovan erau ritualice, ale lui Haralambie erau mici, agitate, înghesuite, semn al unei firi neliniștite de om care acum e aici, dar se gîndește la cîte treburi

Scanned with OKEN Scanner

îl aşteaptă. Totuşi, ceva comun aveau ei. Poate idealul, credinţa de care îi vorbise Haralambie. După cum şi cu el, cu Traian, acesta părea să aibă în comun limbajul... necesităţii ! În rest, Iovan era o fire închisă, care, după cîte îl ştia Traian, iubea mai mult singurătatea şi meditaţia. Haralambie, se vedea de la o poştă, i se citea pe chipul aspru, bătăios, era omul acţiunii, iubea mai mult fapta decît vorba, deşi cînd cineva se arăta interesat de pasiunea lui, precum Traian, i-ar fi vorbit şi-o oră în şir. Aşa făcea şi acum. Vorbele şi privirile îi erau înflăcărate de un sens şi o lumină în care credea, deşi, din cînd în cînd, în momentele scurte de tăcere, i se deslușea în ochi o sfioșenie ciudată, neobișnuită pentru un om ca el, ceea ce însemna că totuşi viaţa îl pusese la grele încercări. Umerii săi, puţin încovoiaţi, păreau însă că pot duce la nesfîrşit crucea răbdării. În acel om simplu, obișnuit, modest, cum avea să-şi spună mai tîrziu Traian, se afla, de fapt, un Sisif modern. În cinci ani, poate şi mai repede, îşi făcea planuri agronomul, pe locul ăsta viran o să vedeţi o mică industrie, un sector de prelucrare şi valorificare a produselor şi subproduselor agricole. În final, mica noastră industrie va produce 20 milioane lei anual, adică 50 la sută din valoarea producţiei globale a ceapeului din Lunca. Dar cîştigul cel mare va fi în oameni. Căci dintr-o mînă, cîţi sînt acum aici, or să revină la vatra lor şi-or să se strîngă circa 600 de statornici. O avere, nu ?

Şi începu să-i arate pe rînd, cu migală, tot ce a realizat pînă acum şi mai ales ce urmează să realizeze. În visul lui se releva ceva din „miracolul“ japonez. Haralambie Dincă, tocmai îi vorbea de „asigurarea materiei prime“, condiţia de bază pe care trebuie să se ridice această mică în-

dustrie. Numai că adevărata materie primă este mintea omenească, asta-i marea „descoperire“ a japonezilor, care au demonstrat că prin ea un popor poate să renască din cenușă ca pasărea Phoenix, să uimească cu oglinzile lui nemaivăzute lumea și să ajungă în avangarda civilizației. Adevărata materie primă din care să se nască Lunca viitorului pot fi aceste idei simple din mintea lui Dincă și Iovan, aceste proiecte „artizanale“ cărora ei încercau să le dea viață prin construirea, cu forțe proprii, a mecanismelor și instalațiilor aflate acolo în lucru, fie în vechile grajduri devenite „secții“, fie în afara lor, pe care Haralambie tocmai i le înfățișa. Cînd Traian l-a întrebat, fără să vrea aproape, cine sînt inventatorii acestor ingenioase mașinării, Haralambie i-a răspuns simplu : Nevoia. Ea ne-a învățat să creăm din mers tot ce vedeți și-o să vedeți !... Dar Iovan unde-i, nu-i aici cu dumneavoastră ?, îi puse Traian, într-un moment de respiro, această întrebare care îi stăruia pe limbă de cînd a venit, mai ales că Dincă, folosind pluralul, se referea indirect la el. L-am trimis la Sărata, spuse agronomul, ca să mai ia o dată măsurătorile, fiindcă vrem să valorificăm din plin terenul ăla. Aici, în secția asta, și îl duse într-unul din grajdurile aflate înspre dealul Săratei, o să prelucrăm toată răchita pe care o s-o aducem din bălțile de-acolo. O s-o numim „Secția împletituri-artizanat“. Sînt o mulțime de terenuri mlăștinoase, vreo 80 de hectare cred, o să le plantăm cu răchită și o s-o valorificăm la export sub formă de coșuri și mobilier. Și Dincă îi arătă cîteva exponate care se aflau la vedere acolo, într-un fel de vitrină, făcută probabil ca să-i convingă pe șefii lui sau pe cei de la județ, care încă nu erau prea entuziasmați de idee. Știu precis că e o afacere în mare

Scanned with OKEN Scanner

cîștig pentru noi. Materia primă, răchita, e suficientă, mînă de lucru o să avem, că-i vom plăti pe oameni cu leafă ca la oraș... așa că... Uitați-vă, uitați-vă la un coș dintr-ăsta, se face repede și-l putem vinde cu bani frumoși. E o treabă sigură. Am fost, am văzut. Marfă ca asta lux are căutare... Voiam să vă întreb ceva, îl întrerupse Traian. Ce anume ? făcu Dincă, căscînd ochii și privindu-l pentru prima oară fix pe Traian, ca și cum atunci îl descoperise cu adevărat. Am văzut în curte la Iovan un șopron unde se găsea o mică crescătorie de iepuri... A, e o crescătorie experimentală, pe care o s-o aducem aici. Veniți, veniți încoa' să vedeți. Și-l duse în altă viitoare „secție", în cel mai mare fost grajd aflat în centrul „sectorului". Observă mai multe suluri de plase de sîrmă rezemate de pereți și în mijloc cîteva cuști deja construite, asemănătoare cu cele pe care le văzuse la Iovan. Aici o să fie realizarea realizărilor noastre, spuse inginerul strigînd de fericire. Crescătoria de iepuri în sistem intensiv. Prima de acest fel în țară la un ceape ! Sistemul este franțuzesc și-l vom adapta aici după modelul crescătoriei de la Cisnădie. Vom produce 60—70 mii de iepuri pe an... Din ce rasă provin, întrebă curios Traian, fiindcă mi s-au părut extraordinar de frumoși, parcă erau artificiali, blana le strălucea ca o oglindă ?!... Rasa ? E un dublu hibrid alb, olandezo-neozeelandez, un iepure care ajunge pînă la 2—3 kg, pe numele lui științific „superpunirom"... Și cu ce se hrănește ?... Cu granule, lucernă, paie. Și totul se va produce aici, în secția pentru granulare și furaje. Asta va fi o altă minune de-a noastră. Materie primă berechet ! Tot felul de subproduse agricole, uree, coji de roșii, tescovină, ciocălăi de porumb, ciorchinii de la struguri... Produsul se numește uroprot sau uree retar-

dată. Au venit aici niște cercetători, chimiști, așa ceva, le-am arătat produsul, că l-am și experimentat. Păi cu acest aliment o vacă poate să dea zece litri de lapte pe zi !... Da, e ceva !... Se tot vorbește, pe la toate consfătuirile pe unde am fost, că există o criză în ce privește hrana furajată pentru animale ! Da de unde, domnule ! Dacă se strîng toate subprodusele aflate peste tot în agricultură, tot ce acum se crede că-i gunoi și nu-i bun de nimic, vă asigur eu, Dincă Haralambie, că hrana animalelor e asigurată. Și ăsta-i viitoru ! Așa se procedează în vest, de mult !

Și tot cu același entuziasm, noul inginer agronom al satului său natal, unde se perindaseră și alți ingineri pînă la el și care reușiseră să-l aducă la sapă de lemn, îi vorbi de alte planuri perfect realizabile, de secția de prelucrare a strugurilor, de uscătoria de semințe de struguri, de secția de confecții de blănuri de iepuri, de secția de conserve din frunze de viță de vie și de conserve din carne de iepure, de secția pentru prelucrarea fructelor și legumelor, de ideea de a-i școlariza aici și a-i profesionaliza pe tineri, ca să nu mai plece din sat, căci mica industrie le asigură calificarea în diferite meserii, de ideea de a le da luncanilor filme gratuit, și de multe alte idei minunate, pe care le vedea ca și puse pe roate, concretizate. Se găsesc posibilități nelimitate cînd omul stăruie, spuse Haralambie ca pentru el însuși și se reapucă de treaba pe care o lăsase cînd venise Traian, ca și cum pauza pentru el se terminase și calculase parcă totul ca să-i poată prezenta lui „Sectorul“, cum o fi făcut-o pesemne cu mulți alți „tovarăși“, și să revină aici, de unde plecase.

Da, Haralambie ăsta știe ce vrea, gîndi Traian în timp ce ieșea din „secție“, după ce își luase la

revedere de la el și-i spusese că merge la Sărata să-l caute pe Iovan, dorință care totuși era mai mare decît aceea de a-l asculta pe agronom, cu toate că-i făcuse o deosebită impresie. Da, omul ăsta a stăruit și stăruie mereu. Auzi ce idee ? Să cumpere spectacolele cinematografice, să le plătească probabil ceapeul și luncanii să intre gratuit la film ! E ca un dar făcut oamenilor, ca o răsplată. Să ajungă cultura oare aici, în Lunca lui, un act de sărbătoare, ca în visul lui Rousseau, ca în spectacolele libere ale viitorului ? Dar răsplata cea mai mare e că un om ca el, un străin de sat în fond, luptă ca el să nu dispară, să-i facă pe fiii lui să se întoarcă la vetre. Iar eu, care sînt fiul satului, ce fac ? Omul ăsta parcă într-adins m-a umilit. Cu oameni ca el și ca Iovan, am spus-o, satul nu moare ! Dar oare în ce fel s-o fi schimbat Iovan ? Probabil că nu s-a schimbat deloc, pentru că un om ca Haralambie ăsta nu face decît să consolideze permanențele, nu să le schimbe. Și eu, ce fac ? Bocesc, îmi caut tatăl adevărat... Oare Dincă m-ar înțelege ? Poate are și el familie, probleme... Dar nu se vede. Nu, nu, ăsta pare a fi un om singur, un fel de nou Iovan. Dar Iovan însuși este nou, are familie !... Nu știu ce să mai cred !... Oare Haralambie e fericit ? Probabil. Cred că așa trebuie să fie un om care face totul pentru semenii săi. Dezinteresat, din ardere, din pasiune. Ca un adevărat creator. Extraordinar, nu credeam să mai fie pe aici oameni dezinteresați ! Ciudat !... Ciudat !... Ce e Lunca pentru el ? Ce fel de rudă ? Soră ? !... Putea să fie alt sat. Dar nu, n-ai auzit, c-a fost în atîtea locuri și numai aici i s-a împlinit destinul, i se *va* împlini ! ? E oare întîmplător ? Nu, fiindcă numai aici exista Iovan ! Dacă nu-l întîlnea pe Iovan poate că, sînt sigur, rătăcea mai de-

parte, mai călătorea și azi ca și mine, dar în credința lui. El spune că și roata istoriei i-a fost favorabilă, dar eu zic că Iovan i-a fost favorabil lui și „roții" sale... Sînt convins de asta, cum sînt convins că peste cîteva minute mă voi întîlni cu prietenul meu, așa cum sînt convins că nu peste multă vreme am să-i ajut *altfel* pe acești martiri, de care mi-e milă totuși, care se chinuie ca pe vremea primelor invenții și cred că 20 de milioane e ceva nemaipomenit, ah, măcar de-ar bănui că numai un regizor ca Balaurul, de pe urma tantiemelor care cresc în funcție de aranjamente, de cît dai ca rețaua să raporteze „cifre false", se joacă ușor cu milioanele !...

XXVI

De-acolo, de pe deal, putea vedea satul ca în palmă, cu uliță, cu valea Luncii care-l străbătea pe din două, cu casele umbrite de livezi. Deodată însă își închipui în loc de uliță, străzi asfaltate, și în mijlocul văii un bloc turn, de la balcoanele căruia luncanii își făceau semne cu niște crenguțe de iorgovan înflorite. Balcoanele însele erau pline de tufe de iorgovan, iar terasa turnului părea acoperită de o pădurice tot din același fel de arbuști. Blocul însuși arăta ca o uriașă perdea verde în mișcare precum pădurea de la Dunsinane. Și văzu apoi cum cineva coboară de acolo, avînd în mînă o ramură înverzită de iorgovan, ca o torță, ca o lumină. Venea spre el alergînd, asemenea unui maratonist, înconjurat de o aură strălucitoare, ca un olimpian... Se apropia, se apropia, începea chiar să-i simtă răsuflarea adîncă, sacadată, un fel de adieri care băteau în valuri, valuri. Ajunse la cîțiva pași

Scanned with OKEN Scanner

de el. Abia acum îl recunoscu pe Iovan. Cînd se opri, lumina care îl înconjura parcă se stinse. Îi deslușI pe chip, în priviri, o dorință extraordinară de a comunica, de a transmite un mesaj. Dar se chinuia să vorbească, fuga îl epuizase și acum nu mai avea suflu să-și îndeplinească misia, să rostească vestea. Sau poate că uitase ce voia să spună. Nu, nu părea că uitase. Mai degrabă părea că se răzgîndise. Nu mai avea pesemne încredere în el, deși Traian era singurul care îi înțelegea limba, căruia, ,de mic, îi încredința taine, fel și fel, fără teama că s-ar putea face de rîs, că ar rîde de vreo „prostie“ de-a lui. Atunci avea încredere în el. Ba chiar învățaseră să comunice între ei perfect, încît nu mai aveau nevoie de cuvinte, se puteau înțelege prin semne, din priviri, după urme. Cu anii, Traian ajunsese să-i priceapă și gîndurile. Să-l conducă, să i le stăpînească. Acum stăteau unul în fața celuilalt și parcă nu se cunoșteau. Nici o legătură nu se stabilea între ei. Nici un mesaj nu se transmitea. Iovan se liniștise, nu mai respira greu, și cu toate astea continua să tacă, să nu-i dea nici o veste. Traian căuta să-i citească gîndurile. De ce m-a ocolit zilele astea ? Sigur, s-a schimbat, nu mai are nevoie de mine. Și ce nevoie să aibă cînd îl are pe agronom ?! Dar atunci de ce-a venit aici și ce vrea să-mi spună ? Poate că deja mi-a și comunicat ce avea de comunicat și eu nu l-am înțeles ! Cum o făcuse și altădată de atîtea ori, cînd mă considera ceva ce el nu poate fi, ce și-ar fi dorit să fie și nu putea. Cînd ne întîlneam și constatam că nu mai avem ce să ne spunem, căci pînă atunci asta chiar făcusem : ne comunicaserăm stările și gîndurile de mii de ori.

Numai că, de data aceasta, Traian simțea că stăteau față în față ca doi străini. Era neapărată

nevoie de cuvinte. Nu mai putea spune ca în alte dăți : deși nu vorbim, comunicăm ; deși nu ne-am aflat pînă acum ochi în ochi, am vorbit de atîtea ori încît parcă am continua o „tăcere“ abia întreruptă. Nu. Nu mai era un dialog mut, adică un monolog în doi, erau două monologuri care își așteptau intrarea în replică. Nu, Traian nu-i mai auzea gîndurile. Îi scăpa fluxul lor. Nici nu-l mai putea *ghici* măcar pe schimbatul său prieten. Trebuia deci să intre în replică. Cu ce să înceapă ? Avea atîtea să-i spună, avea, mai ales, atîtea să-l întrebe ! Să-i spun ce mult mi-a lipsit ? Aș minți ! Să-i spun că l-am uitat ? O, ce prostie ! Sau să-i vorbesc despre faptele, despre succesele și spectacolele mele ? Dar el știe tot. Adică știe tot ce-l interesează ! Și nu cred să-l intereseze prea mult noua mea viață ! Dacă l-ar fi interesat, mi-ar fi scris. De ce nu mi-a răspuns la scrisori ? Nu, n-am să-i pun nici întrebarea asta, să nu creadă că mi-a fost dor de metafizica lui, să nu-mi prindă slăbiciunea ! Mai bine tac. Să înceapă el. Și parcă pricepîndu-i gîndul, Iovan își mișcă deodată buzele, ca și cum ar fi voit să vorbească. Dar rămase o clipă cu gura deschisă și se răzgîndi. Și tăcu mai departe. Așteaptă prea de multă vreme, își spune Traian. S-a dezobișnuit să-mi mai vorbească. Deși nu cred să aibă vreun complex în privința asta, era un bun vorbitor, ca mulți de pe-aici. Pe deasupra însă avea și un sistem de gîndire propriu, un fel mai aparte de a înțelege lucrurile, lumea, natura, care m-a fascinat întotdeauna. Ca și privirile lui. Vezi, și în clipa asta se uită cu aceeași fixă privire, mereu întrebătoare, mereu adîncită în necunoscut ! Am nevoie de el ? Mai am nevoie de el ? O asemenea întrebare deslușI Traian în privirile lui și se cutremură. Suna a revoltă. Ochii îi

Scanned with OKEN Scanner

ieșeau aproape din orbite. Acum cred că mă urăște. Simțea că-i pe cale să explodeze. Părea ca un șarpe la pîndă gata să se arunce asupra prăzii, asupra mea, asupra lui însuși de fapt, asupra dublului său. Voia să-și distrugă dublul. Nu. Dimpotrivă. Eu (el) nu mai (e) sînt dublul său (meu). Simte că am alte gînduri, alte planuri cu Sărata. De aia mă urăște acum. Am să fac totul fără să știe. Să-l ia prin surprindere... Uite-l cum mă ațintește. Ca două scîntei de foc. *Alea nu sînt scîntei de foc, / Ci sînt ochii Șearpelui, / Șearpelui procletului.* Traian îl văzu cum își vîră mîna în sîn. Cămașa îi era umflată. Abia acum observă acea umflătură, cînd el își duse mîna acolo. Ce avea ascuns în cămașă ? Poate un pietroi, un pietroi cu care vrea să mă lovească ! Sau poate o oglindă pe care vrea să mi-o pună în față, să mă orbească ! Iluzie ! E un pietroi. Trebuie făcut ceva. Și Traian găsi salvarea ieșind din tăcere. În Cuvînt.

XXV

— Cum poți trăi pe pămînt fără oglindă ? De cînd te știu, pe tine și pe-ai tăi, nu v-am văzut niciodată privindu-vă în vreo oglindă. Iar pereții casei voastre au fost întotdeauna lipsiți de o asemenea podoabă !...

Și Iovan căzu în cursă. Pe asta scontase. Era ceea ce dorea. Să-l provoace la un dialog despre adevăr. Da, Iovan își dezlegă limba și vorbi.

— Oglinda mea e-acest ram de iorgovan, e cerul, rîul, sînt fîntînile și boabele de grîu și de rouă. Oglinda mea e palma mea în care mă uit și mă văd pe de-a-ntregul,

— Și cum te razi, tot privindu-te în palmă ?

— Privindu-mă într-o frunză pe care a căzut roua.

— Dar iarna ?

— Într-un fulg de nea îmi văd chipul întreg.

— Dar oglinda te ajută să te cunoști pe tine însuți ! schimbă Traian atacul.

— Eu nu-mi imaginez soarele, spuse la fel de calm, de olimpian Iovan, privindu-se într-o oglindă ca să se cunoască.

— Dar oglinda te ajută să te cunoști mai repede !

— Mai prost, vrei să zici.

— Crezi ?!

— Lumea fără oglindă e fără vîrstă. De ce vrei să te uiți în oglindă, să vezi cum îmbătrînești ? Natura are oglindă în ea însăși. Ca și tinerețea. Ca și moartea. Esențial e să trăiești după ritmul naturii, nu după chipul oglinzilor !

— Oglinda te învață să nu minți, te arată așa cum ești !

— Te arată așa cum te vezi ! Cum vrei să te vezi. Să te amăgești.

— Nu. Pentru mine lumea fără oglindă e un nonsens, e opacă, oarbă, fără ideal. Lumea fără imaginea ei e ca un străin care rătăcește printr-un labirint și nu mai dă de lumină.

— Dimpotrivă. Ai fost vreodată martor cînd cineva se uită într-o oglindă ? L-ai văzut ce caraghios e, cum se prostește, cum se amăgește pe sine, ce mîndru e de el, cum se umflă în pene, cum își vede strîmbătatea drept măreție, cum își ia ghebul drept podoabă, cum pășește apoi în lume plin de sine, de orgoliul său nemăsurat ? Oglinda, crede-mă, oglinda l-a prostit pe om și l-a rătăcit ! Oglinda, puzderiile de oglinzi au sulemenit lumea de azi în

Scanned with OKEN Scanner

așa hal încît, de s-ar scula inventatorii lor din groapă, n-ar mai recunoaște-o !

Traian tăcu o clipă, era surprins de contraatacul atît de argumentat al lui Iovan, de parcă își pregătise de mult cuvintele, căci ideile, nu se îndoia, le trăia, le avea în el de cînd se născuse, apoi preciză :

— Dar tu amesteci lucrurile, fiindcă amesteci oglinzile și le consideri pe toate o apă și-un pămînt. Să știi însă că sînt oglinzi și oglinzi. Sînt oglinzi cu care s-au cîștigat mari bătălii ! Nu mă refer neapărat la războaie. Gîndește-te, ce este știința, dacă nu oglinda ideală, suprema creație a omului ?

— Suprema creație a naturii este omul. Iar suprema creație a omului este să se păstreze pe sine ca om. Adică să nu mintă, să nu trădeze Natura.

— Și ce, oglinzile l-au împiedicat să facă asta ? îl întrerupse furios Traian.

— Nu știu, răspunse Iovan la fel de surprinzător. Oricum, ele i-au înlocuit omului credința. În loc să mai creadă în sine, el crede în oglindă !

— De-aceea lumea este după chipul și asemănarea sa.

— Lumea este imaginea într-o oglindă a omului. Adică lumea este tot mai dependentă de oglinzi. Fiindcă la început n-a fost așa. A fost pe măsura imaginației omenești. Dar oglinzile au invadat imaginația și i-au limitat omului puterea închipuirii. De-aceea ziceam eu că oglinzile au adus lumea în așa hal încît n-o mai recunoști de-i lume și zici că-i o paparudă, o sperietoare, o mască. Oglinzile. toate oglinzile ăstea în care crezi tu, au artificializat lumea, i-au luat sufletul ei viu. Nimic nu mai e natural, firesc. Da, da, de prea multe oglinzi lumea s-a rătăcit pe sine în imaginea ei. Da, de prea

Scanned with OKEN Scanner

multe oglinzi zburătoare lumea și-a pierdut oglinda dintîi și care-i sufletul viu al naturii, unitatea vieții. Viața însăși e în pericol !

— Ce tot spui acolo ! Dar tu negi progresul ! Vrei ca lumea să dea îndărăt, să se întoarcă la preistoria ei ? !

— La morala ei ! Lumea oglinzilor tale e imorală ! Noi, aici, la sat, trăiam înainte bine și fără oglinzi. Nici un luncan n-avea trebuință de oglindă. Oglinda lui era vecinul, ăl de trecea pe uliță, casa și vita lui, glia și plugul, pînă și cimitirul, moșii și strămoșii și gîndul senin al morții, care pe-atunci îi erau atît de-aproape. Dar acum a intrat oglinda-n Lunca, s-o molipsit tot omul de moda oglinzilor, că-i plin satul și de mașini și de televizoare. De ce crezi că nu mai e statornicie și oamenii fug din sat ?

Lui Traian îi veni să rîdă.

— Dar *satul* nu e Lunca, ci planeta însăși. Ai auzit de satul planetar ?

Însă Iovan îi răspunse imperturbabil :

— Satul este Lunca. Cum e Lunca așa e și planeta. Dacă e derută în Lunca înseamnă că e nesiguranță și pe pămînt. Dacă e statornicie în Lunca, așa e și în lume. Cum să statornicim din nou viața în Lunca, asta-i ce ne frămîntă pe noi acum și căutăm să facem !

„Noi“, adică el și inginerul agronom, își zise Traian. Poate și brigadierul și încă vreo cîțiva. Cum să statornicim din nou viața în Lunca ? Păi e simplu. Și-și spuse gîndul următor cu glas tare :

— Prin civilizație. Prin civilizația oglinzilor.

Iovan tăcu. Ezita, de parcă nu vrea să recunoască acest adevăr. Era o cale inevitabilă. El însuși își dădea seama de necesitatea acestui fapt ! Atunci ce

era cu toate aceste gînduri, „întoarceri în urmă", cu nostalgia după o lume fără oglindă ! Vrea poate să se convingă înfruntîndu-se cu Traian, nu era oare suficient de convins ? !

— Păi prin oglinzile voastre, spuse deodată el, făcîndu-se că nu i-a auzit vorba, vezi tot ce se petrece la vecin ! Ce, asta-i viață ? Să spionezi totul ? ! Oglinda nu poate aduce decît rău ! Păi cum erau fetele de altădată aici în sat și cum îs cele de azi ! Astea-s sulemenite, urîte, iar cele de odinioară aveau fața ca roua și ca bujorii !...

Cum se mai încăpățînează, ce le mai întoarce, își spuse supărat Traian. Unde-i ultima sa schimbare la față ? Credeam că s-a dat pe brazdă, că-i complet schimbat ! Că, nu-i așa, ar trebui să mă bucure. Dar nu. Nu vreau să-l aud cum vorbește (cum gîndește ! ?) ca un bătrîn înțelept, ci ca un tînăr înțelept. Să accepte lucrurile cum sînt și de aici să meargă mai departe !

— De ce nu iei lucrurile așa cum sînt ? îi vorbi el direct, necruțător, cu gîndurile pe față. Oglinzile există, înțelegi, *există* ! E un fapt, e o realitate ! Nu le poți distruge ! Lumea *nu mai poate* trăi fără ele ! Azi o lume fără oglindă e un nonsens, ți-am spus, e ca un om fără umbră !

— Un om fără umbră nu-i ceva nemaivăzut ! E un om urît. E un vrăjitor care a făcut ca în lume să nu mai existe umbre și lumini, care a făcut neclare valorile, le-a netezit...

— Ce prostie ! Poate valorile l-au nivelat pe el !

— Prostie, zici ? De ce atunci lumea asta, dacă are atîtea oglinzi, e așa de urîtă ?

— Fiindcă așa o vezi tu ! Cu ochelari de cal, după criteriile tale înguste !

— De ce e ca un Turn Babel ?

— Pentru tine frumosul trebuie să încapă numai în tiparele geometriei euclidiene.

— De ce e ca un paradis în derută ?

— Ai auzit de geometria neeuclidiană, de spațiile boole, de teoria relativității, de...

— De ce pare de parcă și-a pierdut busola ?

Ce se întîmpla ? Nu mai vorbeau aceeași limbă ? Unul o luase într-o parte, altul în cealaltă. Vorbeau în neștire.

— Lumea ta rătăcește în ceață, e cu farurile în ochi, de prea multe oglinzi umblă ca beată, nu mai știe încotro s-o ia, e turbată ca un cîine otrăvit, e mereu în criză, e plină de pete, de boli, e tot timpul ametită...

— Dacă n-ar fi oglinzile, n-ar fi iluziile, n-ar fi arta, ar pieri actorii... O lume fără oglindă, e o lume fără actori...

— Lumea și-a pierdut oglinda adevărată, oglinda cea vie... L-a pierdut pe om, oglinda oglinzilor...

— Omul și-a găsit adevărata sa natură în oglindire...

— Omul nu mai e oglinda lumii... și nici frunza, și nici ramul, și nici Prudența, și nici Înțelepciunea...

— Oglinda l-a ambiționat pe om, l-a făcut să învețe ce sînt Riscul și Curajul, l-a făcut să treacă granițele Necunoscutului, să fie un Don Quijote al civilizației, care se luptă cu morile de vînt ale limitelor ființei și neființei, văzutului și nevăzutului...

— Nu ! strigă deodată Iovan și văzduhul parcă încremeni în loc, și gîza și pasărea, și iarba și norii, și apele și Traian nu mai scoaseră un murmur și-l ascultară numai pre el. E prea oarbă lumea să-l mai vadă pe om, să mai știe de izvoare ! Bine că satul n-a murit, că e viu. Să nu-i stricăm chipul adevărat. Noi n-avem nevoie de amăgire, nici de

Scanned with OKEN Scanner

ghicească, să ne ghicim viitorul privindu-ne în oglindă ca să zicem ca în poveste „oglindă, oglinjoară...“ sau să ne vindem sufletul diavolului ! Oho, ho, ho ! Frumos ne-ar sta, frumos le-ar sta luncanilor să se privească de dimineață pînă seara în oglinzile spînzurate pe pereți și să se întrebe : cine-i cel mai tare, cel mai bogat, cel mai frumos, cel mai sătul, dar cel mai slab, cel mai pîrlit, cel mai hîd, cel mai flămînd ? O să trăim cu toții sau o să murim cu toții ? Cînd vine apocalipsa, mîine, poimîine ? Nu ! strigă el din nou la fel de puternic, de răscolitor. Noi aici stăm fără de așa întrebări. Statornicia noastră se hrănește cu sudoarea frunților, din grija cu care o luăm mereu și mereu de la capăt cu arăturile și semănăturile. N-avem vreme de căutări deșarte, de ispite ce călătoresc în mașini de lux, ce azi îs, mîine nu-s ! Uite-te la feciorii și fătucile ăstea, care dorm cu oglinjoarele sub perină, care nu pot trăi făr de ele, uită-te și spune-mi ce-au ajuns, ce-or să ajungă ? Da, îi atrag oglinzile orașelor, ale depărtărilor ! Și unii ajung de să trădeze satul, chiar țara ! Vor cu toții să se vadă în vitrine, să se admire. Și în loc de a fi sau a nu fi, ei zic, a avea sau a nu avea mașină, să privești lumea în viteză și s-o vezi pe dos, prin oglinzi retrovizoare ! O lume cu atîtea oglinzi e o lume întoarsă pe dos, e o lume fără busolă. De-aceea lupt eu să nu se piardă oglinda vie, oglinda neamului ! Și pînă atunci sînt în stare să mă fac frate cu dracul ! Totu-i pînă trec puntea !...

— Minți ! strigă de data asta Traian, întrerupîndu-l. Parcă se trezise din morți. Îl uimiseră vorbele lui Iovan, căci își dăduse îndată seama pînă unde mersese ultima schimbare la față a fostului său prieten. Deci totul nu era decît o stratagemă, o „împăcare cu dracul“. O, dar era cumplit ! Mai

bine să se prefacă, își zise, că nu a înțeles ! Minți ! făcu el din nou și îi vorbi acuzator. Dar mica industrie la care lucrezi ? Dar oglinda pe care ai cumpărat-o ? Am fost la tine acasă, de-acolo vin, te-am tot căutat. Și-am văzut cum un vecin i-a dat nevestei tale o oglindă pe care a cumpărat-o la dorința ta ! Deci și tu ai nevoie de oglindă !

— Vreau să văd, răspunse Iovan calm, așa cum îi vorbise la început, cît de jalnic poate să te amăgească o oglindă, pînă unde poate să-ți arate imaginea uitării. Oglinda este semnul uitării, iar tu ești robul ei. Ești actor, te înțeleg. Hamlet nu-și mai răzbuna tatăl dacă se privea într-o oglindă și-i cerea părerea. Tu însă îți vei uita tatăl înainte chiar de a afla cine ți-e părintele adevărat ! Îl vei uita, cum ai uitat și *Secolul douăzeci !* încheie el, parcă profetic.

Și Iovan scoase din sîn, de-acolo de unde i se vedea cămașa umflată, revista *Secolul 20* și i-o întinse. Apoi se întoarse și plecă. Dispăru în desișul urmelor sale, numai de el știute.

XXVI

Traian nu-și venea în fire. Așadar, nu-și închipuise doar că vorbise cu Iovan, ci chiar vorbise de-adevăratelea ! Se întîlniseră aici, lîngă Sărata, și tot ce și-au spus, și-au spus acum, adineauri. Doar blocul-turn, doar vilele din jurul văii, doar Lunca civilizată și băile, doar stațiunea modernă și turiștii străini erau închipuire, în rest... În rest fuseseră cuvintele. Cuvinte de fapte nebănuite încă. Căci ce aflase Traian din „faptele de vorbă“ ale lui Iovan ? Parcă un mister și mai de nepătruns îi în-

Scanned with OKEN Scanner

conjura gîndurile de dincolo de cuvinte și fapte ale prietenului său regăsit și pierdut ! Și totuși, ceva-ceva a înțeles ! Mica industrie, oglinda, erau punți de trecere, etape necesare, inevitabile, către adevărata „oglindă“ prin care Iovan va statornici din nou viața în Lunca ! Dar oare nu acesta era însuși mersul dialectic al lucrurilor către permanențe, către aceeași Permanență ? Cum va arăta noua lui statornicie, poate era greu de imaginat. Oricum, trebuia să treacă prin imaginația inginerului agronom. Și printr-a lui Traián, care vedea noua față a satului în oglinzi mult mai spectaculoase. De ce să nu profiți de materia primă pe care ți-o oferă locul ăsta din plin ? își zise, privind de-acolo de unde se afla, de pe deal, toată valea Săratei cu gropile ei miraculoase, vindecătoare. Inginerul vede minunea asta cultivată cu răchită și transformată în coșuri pe care să le vîndă cu trei dolari bucata, poate. Eu văd însă totul la proporții gigantice. Trebuie curaj. Un mare salt în gîndire. Cunoștința mea, directorul care se ocupă de turism, o să înțeleagă. Se pot scoate bani grei de-aici și se poate vindeca nu doar o mînă de babe, ci o mulțime de oameni de pretutindeni.

Plecă spre casă, ametit. De revelația adevărului pe care credea că-l aflase sau de foame ? Auzea cum îi ghiorăiau mațele. Nu știa dacă trebuia să se bucure că îl descoperise pe „ultimul“ Iovan sau să se întristeze că-l pierduse pe „primul“ ! Abia cînd dădu ochii cu mama lui realiză că starea care îl domina era întristarea. Văzînd-o, își aminti de vorbele lui Iovan (care dintre ei, „primul“ sau „ultimul“ ?), cum că fiind robul oglinzii își va uita tatăl și asta chiar înainte de a afla cine era ! Așa de slab îl credea sau voise să-l provoace, să-l jignească ? Oricum, dacă și Iovan, în felul lui, i le spusese,

Scanned with OKEN Scanner

înseamnă că tot satul cunoștea taina, „adevăru hăl mare", numai el nu. Mamă, se trezi aproape strigînd, izbind cu cartea pe care o ținea în mînă de masă, căci o furie fără margini îi năpădi ființa și sîngele îi clocotea în vine, urcîndu-i-se la cap năucitor, spune-mi adevărul, nu mă mai chinui, sînt om în toată firea, ce dracu ! Și jur că nu te voi urî, chiar dacă adevărul mă va supăra amarnic ! Și nici pe el ! L-a pedepsit viața destul și poate că și viermilor le e silă să se nască din carnea lui otrăvită ! Te rog, mamă, spune-mi care-i adevărul ! Sînt pregătit să-l aflu ! Și cum mi-l vei spune tu, așa va fi. Restul n-are să fie decît bîrfă. N-am să mai iau nici o vorbă în seamă. Răutatea lumii mă va face doar să zîmbesc. Hai, te rog ! Numai tu știi care-i adevărul, nu ? De ce să-i cred pe ei, cînd trupul tău mi-a fost acoperămîntul dintîi, cînd tu ești cea care mi-ai purtat viața încă nenăscîndă și m-ai lepădat apoi în lumea asta mare ?

Ilina se chirci în ea și se rezemă de perete. Se aflau în bucătărie, căci acolo o văzuse Traian luînd dintr-un tubuleț o pastilă minusculă. Veselia îi dispăru de pe chip și uluită, dezgolită parcă, speriată de năvala de întrebări ale fiului ei care nu aștepta decît un singur răspuns, simplu, scurt, își duse mîinile la piept, rugător. Se uita la el cu niște ochi mari, îngroziți. Dar toate stările acestea ale ei nu țînură decît cîteva clipe. Deodată parcă deveni alt om, omul prefăcut pe care îl știa ascuns în ea și care trăiește de fapt în toți oamenii cînd caută să iasă din stări limită, din situații ce nu le convin. Hai de mîncă ! Ce tot vorbești acolo ? Ce tot spui ?... Dar el nu o lăsă. Spun ce spune toată lumea, că răposatul tău bărbat n-ar fi fost tatăl meu !... Măi, copile, ce vorbești ! Doamne, făcu ea și se închină, cin' ti-o mai vîrît în cap si prostiile istea ? Te-o fi

Scanned with OKEN Scanner

slăbit zăceala, nici n-ai prea mîncat ! Șezi și mîncă !... Mamă, de ce te joci cu sufletul meu ? Ajută-mă să scap de obsesia asta ! Și jur că nu se va întîmpla nimic ! Dar pe crucea ta să-mi spui adevărul !... Ilina însă știu să evite încă o dată răspunsul, totuși îi sugeră ceva. Tu n-ai apucat nopțile de sînziene cînd flăcăii satului se îmbrăcau în zburători și intrau pe hornurile caselor la cine avea fete de măritat !... Și-atunci, se apucă Traian de vorbă, într-o noapte din aceea... Ce-ți veni, păcatele mele, că tata era un om aprig și-apoi ultima oară cînd s-o mai ținut obiceiu ista în Lunca eu mi-eram măritată !... Și pe mine mă zămislisei sau încă nu ?- Ea tăcu. Cu cine ?... Cu cine, cu cine ? făcu Ilina. Cu taică-tu, măi băiete ! Haida, lasă vorbele și nu mai dezgropa morții ! Mai bine ia de mîncă și du-te de te culc-o țîră, că o trimis vorbă părintele Vasileodor și te-așteaptă diseară pe la el să-ți spună nu știu ce, să-ți mai potolești și tu mintea, să mai vorbești cu lumea bună de-acolo, că o să vină și Trăsceanu, poate jucați o piatră, ceva. O să vezi, o să-ți treacă surmenaju ăsta și-o să zîci... Dar Traian n-o mai ascultă, știa că i-a scăpat din clește, că a pierdut-o și că turuiala e semnul încrederii în forțele ei aparente. Bine, făcu el, întrerupînd-o, dacă așa stau lucrurile, atunci am să încerc altfel. Eu știu să lupt. Și am izbutit întotdeauna. N-am să mă las pînă n-am să aflu care-i adevărul !

Și, fără să se mai uite în urmă la mama lui, Traian ieși val-vîrtej, trîntind ușa și apoi poarta, cu putere. Hă, hă, crede că-i o ambiție prostească, bolborosea el de unul singur pe uliță, ca un apucat. Se pune cu viața ! Așa fac toți ratații ! Poate vrea să ajung și eu un ratat ! Dar o să vadă ea, o să mă pomenească !... Mergea repede, fără să se uite în stînga sau în dreapta, fără să vadă pe nimeni, deși

pe uliţe era mişcare, iar tinerii mai ales, care treceau încolo şi încoace, în promenada de duminică, în grupuri-grupuri, îl priveau cu respect şi-l salutau. La fel de vijelios, cum plecase de-acasă, intră în curte la Amăria. Se hotărîse să-i calce pragul. De ce îl împinsese maică-sa la aşa ceva ? Dacă ea ar fi fost om de înţeles, chiar şi în ceasul al doisprezecelea, n-ar fi recurs la ajutorul babei ăsteia, care, nu se îndoia, se va bucura nespus de umilinţa lui ! Dar nu-i păsa ! Aştia sînt oameni mici, îşi zise, în timp ce urca scările verandei, care îşi găsesc satisfacţii de-o viaţă în cîte o răutate ce-o fac sau o spun cuiva ! Pentru mine însă aflarea acestui adevăr este o experienţă care întrece în adîncime orice joc secund şi care îmi poate schimba destinul ! Cu cumpenele vieţii nu-i de glumit. O greşeală într-un asemenea moment îţi poate marca tot restul zilelor !...

Bătu în uşă. Nu-i răspunse nimeni. Mai bătu de cîteva ori. Nu părea să fie nimeni acasă. Se aşeză pe o treaptă a scării verandei hotărît să o aştepte oricît pe mătuşa lui, ce se lăudase că deţine „adevăru hăl mare“, care pentru experienţa lui de actor, aşa cum presimţea, putea să însemne foarte mult. De sub scară ieşiră doi căţeluşi dolofani, să fi avut vreo cîteva săptămîni, care, gudurîndu-se, urcară cu greu vreo trei trepte, apoi se lăsară pe lăbuţe şi-l priviră tăcuţi, aştepînd parcă ceva anume, ştiut numai de ei şi de cel care îi învăţase cu obiceiul „acela“. Aveau ochii umezi şi puchinoşi. Timpul se scurgea pe nesimţite în aşteptarea aceea, în care se simţea ca o necuvîntătoare. La un moment dat, căţeii scheunară. Simţiseră vreo mişcare ? Într-adevăr, uşa se deschise şi din casă apăru un bărbat care trecu repede pe lîngă Traian şi ieşi pe poartă. Cum de putea umbla pe o ase-

Scanned with OKEN Scanner

menea căldură în mantaua aceea lungă, militărească ? Asta îl miră pe Traian și nu alt fapt. Nici măcar nu se simțea jignit că nu i se răspunsese, ba chiar i se părea firesc. Mătușa Amăria îl strigă din prag : Haida-n casă, mă, băiete ! Te-așteptam !... Pentru psihologiile elementare, își zise el, totul pare simplu, cum e-acest ciudat „te-așteptam“, numai alde noi complicăm totul, găsim mecanisme ascunse, labirinturi înapoia oricărui lucru evident, încărcăm fenomenele și manifestările obișnuite ale vieții cu tot felul de explicații misterioase și le dăm semnificații imposibil de înțeles și de dedus pentru o minte normală, învățată să ia viața așa cum e și s-o trăiască după cum îi dictează legile unei morale nescrise.

În același chip cețos își îmbrăcase Traian și călătoria spre „adevăru hăl mare“. În preajma Amăriei însă, care cică îl stăpînea, faptele se desfășurară mult mai firesc. De-a dreptul chiar. Atît doar că în timp ce ea răscolea printr-un scrin vechi, mîncat de molii, pe care se aflau doar o călimară și o pană, și-i dădu să soarbă dintr-o ceașcă de cafea parcă anume pregătită, îi vorbi de fecior-su, dar așa, informativ, cică are o fetiță, că o astupat gura lumii, care spunea că-i nevolnic. În rest, nu-l întrebă nimic de soarta lui. I se păru că și Amăria e grăbită să isprăvească odată cu „taina“ asta, care o obosise și pe ea. E greu să păstrezi o taină. Te poate măcina și chiar pierde. În sfîrșit, dădu de documentul mult căutat (la un moment dat chiar se sperie — scoase un „oi !“ — că nu-l găsește !). Îi întinse o scrisoare și-i spuse să o citească. Mi le trimitea mie, să nu afle tac-tu, completă ea. El deschise plicul și scoase hîrtia uzată, îngălbenită de vreme. Era o scrisoare trimisă de pe front, din Galiția. Două pagini, rupte dintr-un caiet de dic-

Scanned with OKEN Scanner

tando, umplute cu un scris mare, lăbărțat, ca să fie citibil. Însă erau scrise cu creionul și scrisul abia se mai deslușea. Părea așternut pe hîrtie la lumina unei lămpi chioare. Cine știe în ce tranșee !... Citi cu greu, cuvînt cu cuvînt, citi totul. La sfîrșit, cel ce-o scrisese semnase : Didu Lazului. Poți s-o iei, îi spuse într-un tîrziu Amăria, văzîndu-l că tace. E scrisul lui. Nu-i greu să verifici. Întreabă-l pe poștaș. Traian împături hîrtiile, le puse în plic, se ridică și ieși din casa întunecoasă a Amăriei, cu tavanul jos, apăsător, încît abia acum, cînd se afla afară, realiză de ce se simțise acolo așa de înghesuit, de chircit, de sufocat. Luna, ca un martor viu, îl privea chiorîș de după un horn.

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A PATRA

Plecă abătut chiar în noaptea aceea din Lunca, fără să mai treacă pe-acâsă. Plecă mai răvășit decît venise, mai bine zis *fugi*, dar nu ca atunci, ca în primii ani ai tinereții, cînd „evadarea“ de-acasă însemna călătoria spre un necunoscut fericit, plin de vise, jocuri și promisiuni. Fuga de-acum era ca o povară, ca un coșmar. Pentru el, aflarea „adevărului hăl mare“ sau confirmarea lui (Ilino, ai grijă de copilașu nost, de Trăienuț, așa scria acolo, în scrisoarea pe care o avea la piept), semăna cu drama unui mare creator, atunci cînd descoperise că era fiul servitoarei din casa mamei sale, adică a mamei sale vitrege, servitoare pe care o tratase ca atare, deși observase că se purta cu el mai „mămos“, fapt care i se păruse însă firesc în condițiile date. Gîndul îl înnebunise și se transformase în ură, în dispreț, în răzbunare, în atitudine neiertătoare și mai ales în acea supremă hotărîre de a nu se mai uita în urmă și de a-și dedica toată viața doar Operei. O, cît îl înțelegea ! Ceva adînc, lăuntric, îl îndemna pe Traian să procedeze la fel. Adunase în sine atîta decepție cu privire la părinții lui încît salvarea nu putea fi decît în Operă. Dar el nu era decît un actor, prin ambițiile sale de

„vedetă“ nici măcar un actor cu Á mare. Dar putea deveni, desigur. Schimbîndu-și poate „programul“. Însă tot nu era o cale sigură spre Operă. Căci *urmele* lui erau dirijate de alții, în funcție de cum se lăsa distribuit și manevrat. Nu-și permitea încă să refuze, deși într-un anume pisc ajunsese. Iar ce depindea strict de talentul lui nu izbutise, deocamdată, să arate, decît în teatru, în cîteva creații în care își pusese și sufletul, și gîndul, și corpul, și timpul, și tot, ca în acel Heggins din *Pygmalion*. Fiindcă se întîmplase să-i meargă mănușă, să întîlnească și niște regizori adevărați. În rest... în filme mai ales, făcuse roluri de care îi era rușine. Doar Diavolul Galben, cum îi spusese Gorki zeului Money, îi luase mințile și-i justifica lipsa de scrupule, indiferența cu care accepta orice rolișor, orice colaborare, independent de „firmă“. Acestea nu erau *urme*, semne de orientare, dîre pilduitoare, ci ruine, zgîrieturi, balast, zgură. Și nici despre acele cîteva mari creații nu știa dacă puteau fi adevărate urme, pentru că aveau ceva din soarta aburului, în fiecare seară erau și nu erau, se nășteau și piereau, trăiau cîteva ceasuri după care deveneau amintire și uitare. E drept, se consemnase și se scrisese mult despre el. Dar Opera vie nu mai dura, nimic din ce era prezent și viitor nu mai rămăsese, totul se evaporase și doar praful amintirii și al arhivelor mai putea sta mărturie a morților și reînvierilor de pe scenă (căci după fiecare spectacol slăbea cu cîteva kilograme, se simțea vlăguit, sfîrșit, dar și fericit, înălțat, descătușat, ca într-o reînviere !). Nu, la altfel de urme se gîndea Traian. De fapt nu se gîndea atît la ele, la un asemenea lucru, cît la aceea că trebuia să se „răzbune“, să facă ceva ca să scape de coșmarul unei origini rușinoase, a cărei față adevărată credea că

Scanned with OKEN Scanner

o descoperise în seara de-atunci. Cum să se cunoască mai bine pe sine ? Cum să scape, cum să se elibereze ? Jucînd-o pe Hecuba, cum făcuse actorul care îl impresionase atîta pe Hamlet ? Ce înscenare putea să pună el la cale ? Da, putea să se „răzbune“ pe luncani și pe sine făcîndu-le un bine, și chiar o să le facă, o să se dea peste cap ca să se reia lucrările la Sărata. Însă asta era altă poveste. Pe el îl măcina drama lui, adevărul tragic și tainic care nu putea fi spus în gura mare ! Și nici uitat, îngropat nu trebuia ! Tocmai atunci îi venise ideea cu Opera, cu urmele ! Da, putea găsi o cale de răzbunare, de eliberare ! Însă nu prin orice fel de urme. Nu trebuia ceva explicit. *Altceva.* Care să fie numai al lui, dar, în același timp, care putea să fie al tuturor. Poate niște urme ca urmele dintîi ale lui Iovan, înainte de prima lui schimbare la față ! Simțea că era în stare, că avea puterea să se încumete să creeze acest „altceva“ pe măsura unui subiect atît de cumplit-lăuntric, ca un fel de cunoaștere a sinelui. Marele creator n-o făcuse de-a dreptul, deși avea har pentru așa ceva. S-o facă el, care nu era decît un actor fără A mare ? ! Să încerce ! O tărie viscerală parcă îl îndemna să încerce ! Și-apoi cunoștea actori care au fost mari poeți. De fapt, nu cunoștea decît pe unul. Dar care făcea cît toți la un loc, actori și neactori. Pe Marele Will. Îi era de-ajuns. Tot era Traian subjugat de arta lui... De ce să nu încerce ? Sau poate, se gîndea, să facă un fel de roman al Eului, sau un eliptic poem cinematografic și să i-l dea regizorului Han Pira, prieten de-al lui, care lucra la o Casă experimentală de filme. Și titlul, se înfierbîntă, să fie „Oglinda“, sau nu, „Lumea fără oglindă“, sau și mai bine, „Dumnezeu cel mic“, deși „Sîngele și apa“ ar fi cel mai potrivit, sau poate „Rudele“, dar

acesta era titlul unui roman foarte cunoscut... Oricum, titlul la urmă, avea să se mai gîndească, important era pentru el să pornească, să înceapă să învețe să lase urme.

Primele cuvinte, asocieri de cuvinte, stări de idei, începeau să i se înfiripe în minte. Dorea cu disperare un creion și un petic de hîrtie, să și le noteze, să nu le uite. De-ar fi fost în clipele acelea la volanul mașinii sale, ar fi mers cu o sută șaizeci de kilometri la oră, numai să ajungă mai repede acasă. Mintea îi era parcă un cazan în clocot, o locomotivă sub presiune. Iar cărbuni, cuvintele. Îl năpădeau din toate părțile, ca o invazie de lăcuste. I se amestecau în cap, i se combinau în fel și chip și-i făceau fierbințeala din creier cumplită. Pînă și fruntea îi ardea de parcă avea temperatură. Nu era ceva logic, ci doar frînturi de gînduri, versuri, eresuri.

Cînd și cum ajunsese în capitală nici nu mai ținea minte. Doar atît știa că era hotărît să încerce marea, unica, adevărata aventură, marea, unica, adevărata călătorie. În cutia de scrisori găsise mai multe somații pentru amenzi, ziare și o carte poștală prin care era chemat la Miliție. Se grăbi să-și rezolve toate problemele pămîntești. Își dădu jos geamurile și rama metalică de la balcon. Plăti amenda la Miliție și ceru să i se dea ceva la mînă ca să-și poată aduce mașina, pe care o văzu acolo, la Udriște (se ținuse de cuvînt Omul din ceață !), în fața blocului, în parcare, căci i se reținuse permisul de conducere și nici nu-i păsă, parcă nici nu-l mai interesa capitolul acesta, nu făcu nimic, nu dădu nici un telefon special ca să și-l ia înapoi ; își reluă cele mai stricte repetiții și, evident, spectacolele. În restul timpului se izolă în apartamentul său cu oglinzi. Nu mai invita pe nimeni, termină cu prieteniile și

Scanned with OKEN Scanner

corupătoarele lui, nu mai ieșea, nu-și mai pierdea vremea prin restaurante și nu mai voia să audă de micile afaceri cu televiziunea sau cinematografia. Blocă telefonul !... Se apucă să-l recitească pe Shakespeare și toată colecția de poeți moderni pe care o avea în bibliotecă. Își cumpără apoi un pachet de 500 de coli albe, vreo zece paste, și noapte de noapte se puse să mestereasca la o nouă artă, să deprindă talentul de a-și potoli nevoia de eliberare și de a povesti ceea ce i se întîmplase printr-un mijloc foarte individualizat și individualist, foarte secret, rupt de ceea ce făcuse el pînă atunci — „artă colectivă", rupt de orice dependență ! Scria, scria, încă nu simțea libertatea aceea de care vorbeau poeții și scriitorii, prietenii lui, pe-acolo pe la Uniune, pe la Casa Sadoveanu, unde obișnuia și el să mănînce din cînd în cînd, probabil că asta se obține cînd stăpînești bine tehnica scrisului ; însă ceva tot simțea Traian și anume că prin cuvînt ai o posibilitate mult mai concentrată de a te ridica la idee, de a putea exprima lucruri atît de abstracte și atît de absconse ca acest complex al tatălui pe care îl trăia el. Se chinuia, se chinuia din răsputeri, încă nu-și pierduse nimic din ambiție, din voința lui de fier, și asta îi dădea curaj. Se gîndea cît de greu asimilase matematica în liceu și totuși fusese primul pe clasă. Și scrisul i se părea ca un fel de matematică. Trebuia să învețe să construiască un poem, apoi să dovedească ceva, ca într-o demonstrație riguroasă. Poezia se naște prin știința combinării cuvintelor. Dar nu-i o știință seacă, pur demonstrativă. Dimpotrivă, nu poți ajunge la efect dacă nu ești inspirat. Și el se simțea. Se simțea în formă. Da, trebuia să ai talent. Ce-i talentul ? Și el avea. Avea totul. Talent și voință. Voință de cuceritor. A fi cuceritor înseamnă a învinge, a-ți

Scanned with OKEN Scanner

pune talentul — ce-i talentul ? — în slujba cauzei pentru care lupți. Cauza sa era să scape de chinul complexului, pe care îl simțea ca o sabie înfiptă în inimă mai ales cînd — și asta i se întîmpla cam des — pe dinaintea ochilor îi defilau, sub înfățișări hamletiene, tatăl și mama lui, mătușa Amăria și Didu Lazului... Și era sigur că o să scape, că o să învingă. *Voi mă chinuiți în vorbe,* își zise Traian, ca un fel de deviză nouă, *eu o să vă chinui în scris !* În seara cînd îi trecu prin minte această deviză se afla în culise, înainte de a intra în scenă. Sări în sus de bucurie și era chiar să încurce momentul intrării dacă nu-l atenționa regizorul tehnic aflat, ca de obicei, în preajmă. Cînd ajunse acasă, ca în vremurile începutului, cînd căuta îndemnuri pentru succesele sale, își însemnă această deviză pe una din oglinzile de la intrare. Începu să-i placă tot mai mult această muncă de rob al literei. Era ca un joc, dar un joc secund, mult mai acaparant ca toate jocurile pe care le practicase pînă atunci. Un cuceritor trebuie să fie, implicit, și un mare jucător. Însă jocul de-acum era plin de neprevăzut, de surprize, de chinuri plăcute și satisfacții dureroase, o întreagă *facere,* o labirintică *urmă* de cunoaștere a eului. Ținta cuceririi deci se schimbase, se lăsa tare greu atinsă. (Și nu prea mai semăna cu ceea ce crezuse el a fi cucerirea, succesul !) Aruncase la gunoi cîteva zeci de coșuri de coli rupte, de încercări abandonate. Trecuseră cîteva luni fără ca nimeni să știe ce face. Colegii și prietenele lui erau uimiți de o asemenea schimbare la față, punînd-o pe seama durerii pricinuite de pierderea tatălui său. Parcă era altul. Nimeni nu-l mai înțelegea, cu nimeni nu mai reușea să comunice ca mai înainte. El miza totul pe ideile lor închipuite, pe opinia imaginară pe care și-o făceau despre el

Iar pentru cunoscuții oarecare trecea drept o ciudățenie, dar de înțeles, căci un actor e un om mai altfel, mai trăsnit. Superioritatea lor față de actori îi era cunoscută. Nu i se întîmpla prima oară cînd puritanii îl trataú ca pe un bolnav. Important era să-l lase în pace. Să zică orice, dar să nu-l mai acosteze pe stradă. Traian obținuse, aproape fulgerător, fără voia sa, totul : devenise pentru toți de nerecunoscut. În laboratorul său secret însă, știut numai de el, răsărea, pe zi ce trecea, un personaj pe care nici o oglindă nu putea să-l creeze : se regăsea pe sine și se descoperea în alcătuirea unui limbaj nou, care îl mistuia și-l înălța totodată. După atîtea și atîtea ore de nesomn reuși, în sfîrșit, să fie mulțumit de începutul poemului sau, acum era sigur, al romanului eului său. Pentru prima oară căută să facă ceva să se distanțeze. Își puse o casetă cu Bob Dylan și un pahar de whisky cu gheață. Apoi îl reciti.

Mie nu de moarte mi-e frică, ci de ceața asta interminabilă. Moartea mi se pare mai prietenoasă, mai dulce chiar în hotărîrea și rostul ei decît pîcla oarbă și incertă care mă înconjoară, care mă ține într-o continuă stare de îndoială, și pentru care, simțurile, gîndirea și logica mea cea mai elementară sînt ca și inexistente...

. . . . . .

Începuse să simtă din nou — primele zile mai rar, apoi tot mai persistent — mîncărimea din talpă și călcîi. Călcîiul drept. Călcîiul vulnerabil al lui Ahile oare la ce picior era ? Va trebui să recitească *Iliada*, să caut neapărat pasajul unde se pomenește de acest amănunt. Poate că aici, în spațiul acesta trac, își zise, ceva vulnerabil se continuă. Eu, bunăoară, moștenesc vulnerabilitatea lui Ahile. M-o fi ținut

Scanned with OKEN Scanner

și pe mine mama de laba piciorului drept cînd, abia născut fiind, m-a vîrît în vreo apă secretă a Luncii, în vreo groapă de-aceea vrăjită de-a Săratei, pentru a fi invulnerabil! Și-acum, locul slab se răzbună. O să mor de mîncărime, o moarte mai cumplită decît cea dată de săgeata lui Paris. Săgeata te străpunge în punctul nevralgic și gata. Dar mîncărimea asta modernă te mistuie încet-încet, ca o lentă otravă. Uneori o simțea atît de puternic, de acut, ca o durere nervoasă cuprinzătoare, încît i se părea că amorțește, că intră în transă. Și ce-i moartea dacă nu o cădere în transă ?! Ca o existență în ceață. „Să dormi, să mori...“ Gîndul, toată ființa se concentrează numai într-un singur punct, în călcîi, răspunde doar la acest unic stimul și așa intri pe calea morții, a stării de murire, totul în jur devine inert, nu mai contează, ca și cum ar dispărea. Și dacă ar fi să-l apuce mîncărimea pe stradă, n-ar fi exclus să-l calce vreo mașină. De acest lucru trebuia să fie conștient, să se ferească, să se apere ! Ciudat ! Cît se aflase în Lunca, în acel loc vindecător, unde văzuse lumina zilei, nu mai simțise mîncărimea. Călcîiul îi era ca de nou-născut. Și chiar crezuse că o să-i treacă, da, că o să-l lase cu totul. Dar aici, la atingerea asfaltului, iritația îi revenise ca un semnal. Ce trebuia să facă ?

Ei bine oglinzile, da, oglinzile, mai ales cele retrovizoare, deși mie îmi plac orice fel de oglinzi, pătrate, concave, convexe, hexagonale, plate, cu două sau mai multe volete, batante, multiple, casete, poligonale, rotative, eliptice, bombate, incendiare, metalice, din sticlă solare, isiace, pitagoreice, arhimedice și toate celelalte oglinzi artificiale ale lumii, care îmi dau o viziune catoptrică a ei, o viziune muzeistică, scenică, cinemato-

Scanned with OKEN Scanner

grafică, da, ele, oglinzile, în care zilnic mă răsfrîng de cîte ori mă machiez sau demachiez, pentru a apărea sau dispărea în lumina reflectoarelor, da, oglinzile, cu însușirile lor clarvăzătoare, a căror revelație aveau să mi-o dea deplin oglinzile retrovizoare ale mașinii mele, prin ea, prin a doua obișnuință aveam să le cunosc întregul efect și să spun că într-un fel orice oglindă este retrovizoare, da, ele, îmi dau o siguranță nemărginită pentru că mă fac să mă simt ca o ființă cu mai mulți ochi, cu mai multe simțuri, o făptură nouă, care vede în mai multe direcții deodată și se orientează în tot atîtea sensuri!

Făcuse o descoperire uluitoare. Dracul parcă îl împinse să citească din nou scrisoarea lui Didu Lazului, însă în planul pe care și-l făcuse cu meticulozitate privind scenariul tristului „complex al tatălui", avea nevoie, în țesătura dedublării, de introducerea unui element surpriză, care să provoace confuzie, să mărească misterul asupra înțelesului, și-l căuta, îl căuta, sperînd să-l găsească oriunde, chiar și în paginile îngălbenite scrise de mîna omului pe care, nu știa de ce, acum îl ura cel mai mult și pe care aici, deși soarta se răzbunase destul pe el, avea de gînd să se răzbune cel mai tare. Și iată că în plicul pe care i-l dăduse Amăria, alături de cele două foi răpciugoase, uitîndu-se mai bine, descoperi un petic de hîrtie, un bilețel de fapt, pus parcă acolo într-adins pentru el. Era scris de o altă mînă și cu o pană de gîscă (fapt pe care îl recunoscu de îndată, căci pe ei, viitorii actori, la Institut, îi învățaseră să scrie cu tot felul de instrumente, ca să știe în eventualitatea că vor juca în piese din toate epocile). Pana de gîscă! Îi trecu iute pe dinaintea ochilor imaginea călimării și a penei de pe scrinul

vechi, mîncat de molii (îl obseda mereu Marele Critic!), al Amăriei. Era scrisul ei. Anume îi pusese bilețelul în plic ca să-l *amărască* și mai mult. Ce bazaconie scria acolo! N-o s-o ia niciodată în seamă. Tot o răutate diavolească de-a ei. Hîrca hîrcii dracului! „Mătușa oarecare"! Auzi drăcovenie: *„Iovan îi fratele lu băiatu lu Didu. Cînd Gheorghe o fost pe front cu Didu. Gheorghe știa. Didu mi-o spus. Garafina, tîrîtura, l-o trădat cu Ion, cu ta-su lui, soțu Ilinei care numa pe Didu l-o iubit. Sînteți frați. Așa să știi!...* Ce pocitanie! Ce scorneli! Dar, cutremurîndu-se deodată, își aminti apoi de discuția ciudată pe care o auzise în postură de incognito, acolo, în casa veche, între Garafina și paracliser. Și vorba lui Gheorghe care îi răsări în minte ca o sămînță a răului ce aștepta de ani de zile să încolțească acum: că *ta-su nu-i mai poate vrea răul!* O, era o prorocire! De unde știa că tatăl lui, nu Didu, Ion, tatăl vitreg, de unde știa că o să moară? Acesta să fie tîlcul vorbelor lui? Dar numai Iovan avea un asemenea har, un asemenea simț în plus de a ghici viitorul. De unde-l moștenește? De la Ion, tatăl meu, nu Didu, de la tatăl meu vitreg? Atunci de ce nu-l am și eu, harul acesta? Nu-l am pentru că nu-l are nici Didu! Dar de unde știa? Didu își pierduse mințile pe front. Își pierduse mințile, dar nu harul! Un har nu se pierde niciodată. Dimpotrivă, dacă îți lipsește văzul sau auzul sau altceva, puterea lui e parcă și mai mare (N. B. Vezi Pythia, Themis, Tiresias, Beethoven, Hölderlin, Borges...). Atunci dacă Iovan îl avea, numai el, înseamnă că Iovan e fiul lui Gheorghe, indubitabil. Iar ce scrie aici Amăria sînt bazaconii curate, răutăți de hîrcă! Cum să aibă puterea asta un om simplu, ca Gheorghe, să anihileze *(ananta)* durata, să eludeze *(relativus)* cele

Scanned with OKEN Scanner

două timpuri, să vorbească atunci, pe neînțeles, știind că abia *acum* vorbele lui vor căpăta un înțeles !?

Numai că atunci, în dimineața aceea de vară, pentru prima oară ceva mult mai concret, mai palpabil, dar în același timp abscons, necunoscut — ceața interminabilă —, venea să-mi ia toate simțurile, toate văzurile, să mă reducă la zero, să facă din mine un nonsens, o gînganie oarbă, aiurită. Simțeam cum însăși superioritatea mea nefirească, pe care mi-am dobîndit-o în ani cu atîta trudă și care, o dată cu mașina, adică după ce mi-am cumpărat-o cu banii strînși de pe urma unor roluri principale jucate în cîteva filme, a ajuns să fie modul meu firesc de a fi, începea să se clatine din temelii, să semene cu o fantoșă, să fîsîie ca un balon spart. Îmi venea să urlu, să urlu, așa cum făceam ori de cîte ori mă apuca disperarea, iar mașina era locul ideal, carapacea perfectă, mă urcam în ea ca un om normal, dar acolo, în interiorul ei, alergînd zănatic pe străzi, în vacarmul de mașini și de zgomote ale marelui oraș, strigam cît puteam, ca din gură de șarpe, înjuram ca un nebun și blestemam pe toată lumea, numai că privit din afară, cred, revolta mea părea absurdă sau poate chiar o dulce cîntare. Atunci însă îmi pierise orice suflare, ceața însăși îmi stătea în gît ca un nod de spînzurătoare.

O simțea mai ales cînd se afla în fața foii albe, la masa de scris. Durerea mîncărimii, ca rana lui Filoctet, îl săgeta necruțător și durabil. De revăzut în Sofocle, Eliade, Dicționar mitologic etc. la care picior, dreptul sau stîngul, a fost mușcat de șarpele

Scanned with OKEN Scanner

său predestinat !... Și uneori cu o mînă scria (cu dreapta) și cu cealaltă (cu stînga) se scărpina în neștire, iar o dată se întîmplă să ajungă cu unghiile la carne, să-și ia pielea, să se zgîndăre pînă la sînge. Își dădu seama de asta cînd își puse mîna (stîngă) pe foaia pe care scria, lăsînd o pată de sînge ca o semnătură faustică în urma unui pact cu diavolul.

Dacă aș fi putut să strig, poate m-aș mai fi eliberat, mi-aș mai fi dat curaj, dar așa mi-era o frică de moarte, spaima mi se cuibărise cu totul în oase, iar piciorul drept, cu care țineam apăsată pedala de accelerație, îmi înțepenise, nici nu-l mai simțeam. Era pentru prima oară cînd, aici, acasă, în locuința mea mobilă, mă vedeam singur, părăsit, abandonat, cînd credința în puterea oglinzilor mele nu mă mai apăra, nu mă mai ajuta. În zadar tot coboram geamul portierei din stînga mea și tot ștergeam de aburi oglinda exterioară ! În van mă tot holbam să văd cu ochii aceia în plus dincolo de bezna ceții, să deslușesc vreo lumină, vreo rază de soare ! Sau măcar o altă mișcare, vreo mașină care venea din sens invers ! Mergeam de două ore aproape în această întunecime apoasă și interminabilă și nu văzusem nici o altă ființă, nu mă întîlnisem cu niei o altă singurătate. Poate de aceea frica îmi bîntuia prin oase și făcea să mă simt tot mai singur și tot mai în nesiguranță. Mi-era teamă pînă și să mă privesc în oglinda interioară, să văd dacă mai eram acolo, la volan, dacă mai existam, dacă nu cumva mașina mergea singură, în absența mea, condusă de o forță nevăzută. Dar nu, mai existam, căci din cînd în cînd, ca singurătatea să-mi fie

Scanned with OKEN Scanner

și mai înfricoșătoare, cu coada ochiului zăream în oglindă jerba mortuară aflată pe bancheta din spate, cu panglicile ei negre și înscrisul alb, alcătuită din șaizeci de garoafe abia înflorite, ce păreau, prin strania lor frumusețe, ca singura oază în pustiu.

Era uluitoare Amăria ! Cum putuse să-i treacă prin cap așa ceva ? Ca să facă rău, mintea omului inventează cele mai diavolești lucruri și mai ales vorbe, bîtele bîrfei, care, pe un om sensibil, repede îl ucid. Secretul supraviețuirii liniștite e să nu fii sensibil. Dar eu, ca actor, cum pot să fiu indolent și să mă iau după „înțelepciunea" populară, reprezentată de un individ ca paznicul Teatrului nostru, care spune că nu se mai poartă sinceritatea ! Ca și cum sinceritatea e o modă și o poți schimba precum o cămașă demodată sau murdară ! Întotdeauna artiștii adevărați au fost anacronici față de mentalitatea generală, fiindcă întotdeauna ei au luptat cu dușmanul numărul unu al lumii și al sensului ei drept, cu prostia. Ei luptă cu armele sincerității, iar prostia cu armele bîrfei, ale răutății viclene, cum procedează Amăria. Un om educat știe acest lucru, știe ce rol mare are prostia, cît ajută ea la teoria cunoașterii, cum îi ambiționează pe artiști și savanți și fără de care n-ar fi existat atîtea capodopere și nici progres, da, omul învățat știe toate astea, dar nu are o carapace atît de groasă încît să-l apere complet de otrava răutății (o, e atîta răutate pe lume, cîtă prostie !). Și e suficient un singur loc să-i fie vulnerabil, ca un strop să pătrundă în cămara sufletului său și omul sensibil se pierde, vorba dracului îl roade, îl macină strop cu strop, devine faptă de tortură, obsesie de neînlăturat, pînă ajunge de nerecunoscut. Ca să re-

Scanned with OKEN Scanner

nască, să revină la echilibrul pierdut, trebuie să lupte din răsputeri cu lumea și mai ales cu sine, cu interiorul său tulburat, scos din matcă, dereglat. Și totul se adună, se adună, și deodată auzi că a căzut, că a alunecat, că l-a luat în primire Doamna fără sex, inevitabila pînditoare. O, prostia are o rezistență mult mai mare, seamănă cu șobolanii care supraviețuiesc oricărei catastrofe! Carapacea ei, răutatea. Tot ce i se opune, i se pare inofensiv, nu face decît s-o călească. E invulnerabilă ca rîsul său prostesc. Cel mai tare rîde ea de omul sincer și simțitor, pe care-l crede depășit de realitate, adică naiv, care mai crede în cai verzi pe pereți! Și ce-i ciudat, marele paradox. e că un astfel de om își pune credința sa, munca și tot ce creează în slujba prostiei deghizate în spectator! Își pune bunătatea în slujba răutății! Vai, sfîntă necesitate! Vai!

Deci numai eu eram nebunul care circulam pe o așa vreme! Era de necrezut! Trăiam și parcă visam, vedeam că nu văd și totuși acceleram, înaintam de parcă aveam vizibilitate maximă! În starea în care mă aflam și cu imaginația mea actoricească, totul mi se părea ca o înscenare hamletiană, ca o farsă tragică medievală, unde ceața era chiar duhul tatălui meu care mă ademenea, care mă striga să vin, să alerg cît pot mai repede acolo, în sat, să-l răzbun, și tocmai în clipa acelui gînd, cînd nu știam de ce a murit, cînd nu știam ce să răzbun, nici cine-i vinovat de moartea lui neașteptată, cele șaizeci de garoafe abia înflorite ale jerbei mi se păreau că sîngerează, oh, și cînd mă gîndesc că puteau fi șaizeci de garoafe abia înflorite ale unui buchet aniversar! De ce oare nu m-am dus la

Scanned with OKEN Scanner

sărbătorirea zilei lui de naștere, ce se petrecuse cu cîteva săptămîni în urmă !? Avusesem spectacol ?! Nu știu ! Oricum, relațiile noastre încordate poate s-ar mai fi domolit, ar fi fost un bun prilej să ne împăcăm sau să-i mai înmoi cerbicia. Probabil că dacă aș fi făcut-o, i-aș fi salvat viața, cu siguranță că sosirea mea acolo, în acel moment sărbătoresc, pe care mi-o și închipuiam ca pe o minune, ca pe o apariție de vedetă, cu acel buchet de garoafe abia înflorite în brațe, buchet sau poate un coș cu flori, frumos împodobit, așa cum numai Stela știa să-l facă, florăreasa, care mă admira și mă văzuse de mai multe ori în toate spectacolele și filmele (tot ea îmi făcuse și jerba, nu prea se găseau flori pe piață, dar cînd i-am spus de vestea neagră ce-o primisem de-acasă mi-a făcut rost ca din pămînt de cele șaizeci de garoafe abia înflorite), așa, dacă m-aș fi dus în acea zi solemnă la el, cu siguranță că ceva însemnat s-ar fi petrecut, ar fi fost ca o renaștere, ca o prelungire a vieții lui, da, asta presimțisem, și nu știu de ce, dar în ultima vreme mă aflam într-o continuă stare de presimțire și mi se întîmplau tot felul de lucruri ciudate ! Cum era, bunăoară, cu aburul acela putred ca de Elsinor ivit din senin, căci nimeni nu-l prevăzuse, nici presimțirea mea și nici știința, știrile meteo, în care aveam încredere : anunțaseră vreme ideală pentru drumul lung la care trebuia să mă înham în zori.

Aseară, în preziua călătoriei mele, după ce-am fost gata cu toate pregătirile, am ieșit la o scurtă plimbare la șosea : bolta cerului era brăzdată de un hățiș de stele ca pavajul străzilor unui desen naiv. Nu se poate, mi-am zis, ca mîine

să nu fie la fel de frumos, deși știam că la capătul cursei mă aștepta o vale de lacrimi. Și chiar cînd am plecat de-acasă, cu noaptea în cap, căci trebuia să ajung la înmormîntare pe la orele unsprezece, cerul era la fel de senin. Dar n-am ieșit bine din oraș, să fi parcurs doar vreo cincizeci de kilometri, și, în loc de așteptatele zori însorite, care ar fi fost normal să mă întîmpine, m-am pomenit pe cap cu ceața asta interminabilă, m-am trezit chiar în mijlocul ei, căci nici nu mi-am dat seama cînd a apărut, așa, dintr-o dată, ca din iarbă seacă, cînd m-a înghițit și m-a învăluit în straiele aburului ei pustiitor. Și, de-atunci, cam de două ore, de cînd mă luptam orbește cu ea, mă tot mistuia, mă tot pustia. Mă simțeam zidit în ceață, de parcă un meșter nevăzut, ce voia să dea un anumit sens, prin lucrarea lui cea nouă și nemaipomenită, destinelor lumii, avea nevoie de jertfirea mea...

Era în tramvaiul care îl ducea spre casă. Avusese succes și în seara aceea. Publicul îl aplaudase de cîteva ori la scenă deschisă. Însă nu mai trăia astfel de „recunoștințe" ca altădată. Ciudat! De cînd deținea secretul unei munci atît de individualiste și era tot mai fascinat de tainele noului limbaj, în el, Cuceritorul, impertinentul, periculosul, omul cu cel mai mare tupeu, se dădea o luptă care amenința însăși rațiunea de a fi a meseriei de actor: simțea un complex în fața scrisului și vedea în munca asta nouă ceva mai serios și superior naturii de clown. Căci scrisul îl făcea să se simtă tot mai mult un bufon și să se rușineze parcă de visele de glorie de mai ieri, alaltăieri!... Stătea în picioare, ținîndu-se de o bară, cu gîndul la ce

Scanned with OKEN Scanner

urma să scrie în noaptea aceea. Cineva de pe scaunul din fața lui citea un ziar. Îi atrase atenția un titlu mare : „Presley". Citi : „200 milioane de discuri au fost vîndute de la încetarea din viață a marelui rege al rockului, mai multe decît a vîndut în întreaga sa carieră". Extraordinar ! „Se părea că va deveni șofer pe un camion..." Omul din fața lui întoarse pagina ziarului și începu să citească rubrica faptului divers cu interes. „160 de milioane de operațiuni într-o secundă, aceasta este capacitatea de lucru a noului supercalculator pus la punct în R.F.G." Uimitor ! Uite unde a ajuns civilizația oglinzilor, bătrîne, frate al meu, gînganie ! „Fiind unul dintre cele mai puternice calculatoare din lume, el poate efectua foarte multe operațiuni de calcul simultan." Ce minunat e omul ! „Destinația sa — astronautică. În fază de proiect se află un calculator și mai rapid, care va efectua într-o secundă 400 milioane de operațiuni". Ce să mai spun de-acești necunoscuți, de visele lor de glorie ?! Nemții, domnule, tot nemții, îl auzi pe om vorbind ca pentru sine, căci probabil citise și el aceeași știre, și japonezii, erau cenușă și-acum îs a-ntîia. Apoi dădu pagina și reveni la articolul de mai înainte. „La Memphis, în templul său grec de 18 camere, el se scufundă într-un adevărat delir megalomaniac. În costume extravagante organiza orgii în care turpitudinea se alătura cu nebunia. Bulimic, el ajunsese să cîntărească 125 de kilograme (și Robert de Niro, își aminti, a trebuit să devină din țîr un munte cînd l-a jucat pe Jack La Motta !), mîncînd ca aperitiv 30 de iaurturi sau șapte pepeni verzi... Mereu în pat, într-o stare de letargie... cumpăra gheață de 100 de dolari... la 42 de ani era într-o stare mintală infantilă... cumpăra droguri în valoare de 8000 dolari o dată... și la 16 august 1976

Scanned with OKEN Scanner

moare în urma unei crize cardiace, în camera sa de toaletă placată cu aur..." Ajunse acasă și vomită. În noaptea aceea nu mai putu să scrie nimic.

Nu-i oare totul prea eliptic, prea enigmatic? se întrebă. Dacă Han Pira ar citi acest text, fără ca eu să-i spun nimic despre „descoperirea" pe care am făcut-o cînd am fost ultima oară acasă, la înmormîntarea tatălui meu (al lui), și m-am întors cu ea precum un cuceritor învins, un fel de Don Quijote care ia durerea drept veselie sau care îi ia pe tîlhari drept năpăstuiții legii, oare ar înțelege ceva? Dar sînt mai multe feluri de-a povesti un lucru. Cineva a demonstrat chiar (nu și-amintea dacă Borges sau Unamuno) că însuși faptul de a rescrie o poveste cuvînt cu cuvînt, de a o copia deci, înseamnă a scrie din nou o altă poveste. Sigur, aici nu-i vorba de plagiat, ci de ceva mai adînc, de ceva extrem de subiectiv, care te privește numai pe tine, pe cel ce o faci, fiindcă n-o faci pentru a cîștiga bani și nici stima nimănui. *Iliada* mea e diferită de *Iliada* lui Homer, chiar dacă vorbele sînt aceleași. Totul depinde deci de timpul subiectiv al trăirii. Toate acestea și le spunea în timp ce se grăbea să ajungă la o înregistrare la radio. Acceptase colaborarea pentru că era vorba de o piesă de Pirandello, unul din autorii lui preferați. Și la televiziune mai acceptase o colaborare: se monta un Peter Handke și fusese distribuit într-un rol important. O adevărată bombă pentru această instituție despre care Szajna zicea că e un frigider al culturii care îngheață totul. Dar nu trebuia să se bucure prea tare, mai era pînă la vizionare. Ar fi păcat să nu iasă, textul e atît de interesant. Mușca dintr-un corn și citea piesa, o citea mergînd. Ajun-

Scanned with OKEN Scanner

sese la o adevărată tehnică de a citi din mers, de a cîștiga astfel timp. Nu-și pierdea vremea nici o clipă. Era chiar chinuit de ideea că pasul ăsta de-acum, nu, de-atunci, căci între timp îl făcuse, trecuse timpul lui, nu se va mai repeta, că își consumase o clipă care a fost și nu mai e, nu va mai fi niciodată în viața lui. Ca un cuvînt pe care l-ai scris și-ți consumă un timp irepetabil și ireversibil. Ce coșmar să fii conștient de fiecare clipă pierdută în gol ! Să știi că după fiecare pas, cu fiecare cuvînt, ai mai murit *o țîră !* De-aceea căuta să se consume în fapte trăite la o intensitate așa de mare încît să uite că trăiește, mai bine zis, că moare !...

Ceața devenea tot mai deasă, mai de nepătruns, iar motorul începea să tragă din greu, obligîndu-mă să trec din viteza a patra într-a treia și apoi în a doua, ceea ce însemna că urcam, că deja eram în zona munților. De o parte și de alta a șoselei, din care nu distingeam decît o mică porțiune, se întindeau, desigur, pădurile nesfîrșite, cărora doar le bănuiam prezența, căci de văzut nici măcar un copac nu vedeam, numai aerul puternic și un miros de verdeață și de conifere îmi confirmau parcă faptul că nu mă înșelam. Apoi serpentinele și pantele nu lăsau nici o urmă de îndoială asupra locului pe unde mă găseam. Foloseam întruna frîna de motor, dar drumul era atît de alunecos și înecat în mîzgă încît, la orice trecere bruscă în viteze inferioare, spatele mașinii mele se mișca precum o rîmă într-un cîrlig.

Scanned with OKEN Scanner

Cine era pentru el Mefistofel ? Și sufletul, de ce să și-l vîndă ? Merita să încheie vreun pact oricît de avantajos ? Merita ?! Nici pentru un veac de tinerețe ! Dar căsătoria cu cosmosul, Marea Călătorie, pe care o va săvîrși într-o bună zi, cînd intrarea în transă, în ceață, se va prelungi fără întoarcere, nu-i va da oare acea tinerețe veșnică al cărei început îl așteaptă cu o curiozitate de copil, acea nemurire necuprinsă în nici un pact, pentru că e naturală, firească, de la sine, vizibilă cu ochiul liber, inevitabilă ?! Da, repetă, nemurirea e *inevitabilă*, oricît ne chinuim noi să fim muritori ! Am ales nemurirea în momentul cînd am ales cunoașterea, cînd ne-am decis să mușcăm din fructul interzis, cînd am ales moartea. De, ne-ar conveni să terminăm, să sfîrșim, dar nu-i cum vrem noi, e cum s-a stabilit : trebuie să mușcăm, în ciuda oricărui Dumnezeu, și din Pomul Vieții, nu numai din acela al Cunoașterii și va trebui să cucerim totul, totul, va trebui să suportăm tot calvarul căsătoriei cu cosmosul, să trecem prin toate vîrstele prin care a trecut sufletul universal și pe care sufletul nostru nu le cunoaște încă, acum, dar pe care le va trăi o dată cu miile de forme ale morții eterne în combinațiile lor vitale infinite ! Poate de aceea dacii liberi renunțau așa de ușor la viață ? !

Mă apucase nebunia. O bornă îmi indicase într-un fel locul unde ajunsesem : nu mai aveam la dispoziție decît vreo trei ore și mă așteptau încă două sute de kilometri pînă în Lunca ! Iar pîcla fumurie nu se mai destrăma, oglinzile mele retrovizoare nu aveau nici o putere asupra ei și eram nevoit, ca și pînă acum, să mă descurc cum pot, să accelerez orbiș, să risc, n-aveam încotro, timpul mi-era limitat, trebuia

Scanned with OKEN Scanner

să înaintez în beznă la fel cum aș fi făcut-o pe lumină.

Alo ? Ghiuri ? Eu sînt, Traian ! Ce faci ?... Așa și-așa ! Știi, mi-o murit taica !... Ce să-i faci ! ? Asta-i viața... Cum se-nvîrte roata... Ne-o veni și nouă sorocu ! Ei, s-o-ntîmplat... Las că-ți spun eu altădată !... Auzi ! Da... da... Mulțumesc !... Vino mîine seară... Vii și cu puștoaica, cu Aghii ?... Îți fac rost de bilete... îți reții eu două... întrebi de mine ca de obicei la casă... Uite de ce te-am chemat... Ajută-mă într-o chestie... Tot povestea aia veche... ți-am mai vorbit eu odată... Da, cu băile ! E o treabă fainã, să știi... Nu, nu mi-a ieșit din cap !... Voi cu turismul puteți scoate bani frumoși... Treaba-i să duci ceva specialiști acolo... Să convingi forurile că-i o investiție de aur... Știi tu mai bine ca mine cum să procedezi... că doar ești și tu barosan și au și ei nevoie de tine... Totu-i să pornească morișca... Zău, se poate face o stațiune fainã... Am venit de-acolo zilele astea... E-un paradis... Zău, ar putea cîștiga și statu și tu și oamenii de-acolo și mi-ai face și mie-un bine !... O.K. ! Vezi ce poți !... Ține-mă la curent !... Da... și cu treaba aia așa rămîne, cum am vorbit ! V-aștept !... Numai bine !... Sărut-o pe Aghii !... Servus !

Omul care se află la volan, care apasă pe accelerație, nu mai este om, ci supraom, un om-mașină, care la cea mai mică atingere a pedalei parcă devine un uriaș, stăpîn pe zeci de cai putere. Cînd mă suisem prima oară la volan, tocmai acest sentiment suprafiresc mă cuprinsese : mă uimea puterea pe care, la o simplă atingere a pedalei de accelerație, o aveam, o putere într-adevăr supradimensionată față de făp-

Scanned with OKEN Scanner

tura mea cotidiană, a omului de pe stradă, ce poate nici nu bănuiește cîtă forță ar avea dacă și-ar depăși natura umană și s-ar transforma într-o creatură mecanică, numai că natura umană îl împiedică, să devină o asemenea creatură.

Începuse repetițiile la *Caligula*. Zilele trecute, un tînăr regizor — o pilă de-a directorului —, care venise să monteze piesa, îl distribuise pe el în rolul principal. Faptul acesta îl flatase și-l ambiționase din nou întru slujirea primei lui iubiri, cu care se întîlnise întîia oară încă din clasele elementare, cînd juca în scenete, în schițe de Caragiale, spunea monologuri, poezii, și nu era serbare să nu apară pe scena Căminului cultural într-un chip sau altul. Vreo două săptămîni, cît aprofundă piesa, nu mai lucrase la „Oglindă" aproape deloc. Doar își notă cîteva gînduri și împerecheri de cuvinte ca să nu le uite. Rolul îi mergea de minune, dar la ultima repetiție s-a contrat cu regizorul în cîteva puncte care priveau direct meseria lui. Îi era teamă să nu se deschidă un conflict și să se termine rău. Uite, așa ceva nu se poate întîmpla cu scrisul, își zise el ca un începător. Nu depinzi de nici un „regizor"! Nimeni nu te obligă să publici ce scrii, de, dacă ești scriitor și trăiești din asta, e altceva! Am un amic fotbalist care scrie poezii și toate revistele i le publică, unele chiar cu mîndrie. Dar ce, cu actorii nu se întîmplă la fel? Mai toți scriu poezii. Eu niciodată n-am să-mi public textul, n-am să profit de slăbiciunea nimănui pentru arta mea actoricească. M-aș rușina să public ce publică unii. E umilitor. Și ei se cred genii. Prefer să rămîn un geniu necunoscut și pustiu decît să mă afișez cu porcăriile! Mai bine mă însor. E-o treabă mai serioasă.

Scanned with OKEN Scanner

Nu degeaba îmi părăsisem satul natal și o apucasem pe o cale nebănuită de tatăl meu și de nici un moș sau vreo babă din sat, o cale pe care eu o simțeam cu toată ființa, iar civilizația marelui oraș mi-o adeverise și actoria (ca o meserie nouă, căci mă fascina la nebunie fi'mul, el mă atrăsese acolo ca un miraj) mi-o consfințise și mă făcuse să devin alt om, da, alt om, înrobit, ca un blazon de noblețe, de mașini, de ecleraj, de obiectivele aparatelor de filmat, pe care le simțeam binefăcător și în somn urmărindu-mă, de toate oglinzile artificiale, de acel cuvînt magic „motor!", rostit puternic, prin portavocea lui, de regizor, da, un cu totul alt om, de aceea tatăl meu, care nu mă înțelegea și nu-mi văzuse nici un film în care jucasem, mă renegase, el, dar și întregul sat, ba chiar și Iovan, prietenul copilăriei și adolescenței mele, da, pînă și el!

Între Caligula și eul său răscolit de cuvînt trăia toată gama stărilor sufletești. Și totuși trăia în afara lumii. Și-a dat seama de asta cînd i-a auzit pe colegii lui și pe regizorul cel tînăr și sfrijit comentînd un fapt pe care ei îl credeau mai deosebit decît repetiția din acea zi, ce n-a mai avut loc din pricina acelei știri. Dacă nu era o înscenare de-a colegilor lui, un *happening*, cum practicaseră ca studenți metoda asta de creație din plin, atunci la ce bun atîta agitație? De-atîtea sute de ani artiștii și oamenii de bine luptă pentru pace și războaiele n-au încetat de fel, au continuat și continuă, continuă cu nepăsare să tulbure liniștea lumii! De ce? Fiindcă politica e „ceva" refuzat de esența existenței umane sau fiindcă politicienii preferă în locul teatrului nostru să facă propriul lor teatru?

Scanned with OKEN Scanner

Mă îndreptam acum spre casă, dar nu ca un fiu rătăcitor, cum poate ar crede unii, ca unchiul meu care vrea să reînnoade firele, puntea ruptă, care se reîntoarce pocăit, umil și umilit, așteptînd iertarea tatălui, oh, a unui tată care nu mai era, care mă părăsise fără un cuvînt sau poate că lăsase el vreun cuvînt pentru mine mamei, vreo șoaptă de împăcare, nu, nu așteptam nici iertarea lui Iovan și nici a satului întreg, ci mă întorceam acasă, deși într-un moment trist, cînd moartea omului ce mă zămislise n-ar fi trebuit să-mi lase dreptul la nici o vorbă în plus afară de glasul tainic al pioșeniei, da, mă întorceam ca un cuceritor, mîndru și plin din tălpi pînă în creștet de orgoliu, de orgoliul învingătorului, un cuceritor care avea cu ce se lăuda, care nu se înșelase nici o clipă în credința lui!*

Alo? Eu sînt, Ghiuri!... Bine că te-am găsit! Te sun de cîteva zile și noaptea te-am sunat, ce dracu, ți-ai blocat telefonul?!... Voiam să-ți spun că lucrurile... afacerea noastră... poate e pe drumul cel bun! Au mers ceva specialiști în satul tău... S-au întors cu rezultat pozitiv. S-a descoperit și un izvor cu apă termală... A, sîntem în faza de deviz. Au înaintat repede treburile, vezi?... Suma?! Se mai discută. E o mare problemă, dar reușim să atragem o mare întreprindere canadiană interesată în a

* Cine-i acest „unchiul meu", îl întrebă Han Pira, după ce citi textul pe care Traian i-l dădu spre lectură. nu mi-ai vorbit niciodată de el?! E cumva un alter ego al „mătușii oarecare" ?...

Scanned with OKEN Scanner

construi pentru salariații ei, aici, la noi, o Stațiune de băi termale !... E fain, nu ? ! Pare utopic, dar e realitatea pură !... Te mai țin la curent !... Bine, bine ! Dar mai lasă și tu telefonul liber !... Cînd ai premiera ?... Succes !... Și Aghii îți ține pumnii ! Vezi să nu ne uiți !... Servus !...

*

Peste cîteva zile avea premiera. Își întocmi o listă nouă de invitați. Desigur, nu-i uită pe Ghiuri și pe dulcea-i fiică, pe Aghii, ce părea moartă după el, cît și pe prietenii lor, deci și ai lui, care făcuseră ca lucrurile să avanseze așa de repede, ca visul său precum o răzbunare să se împlinească și Lunca să devină o stațiune vestită în Europa și în lume ! Îl va juca pe Caligula cu gîndul la această nebunie realizabilă. Caligula voia luna de pe cer. Luna pentru Traian era să facă din lumea aceea fără oglindă; din Lunca, una din cele mai admirate și dorite oglinzi ale civilizației moderne ! Nu părea o himeră, o imposibilitate. Totul era perfect realizabil. Și dorit. Așteptat. Dovadă că la apelul lui, președintele ceapeului venise într-un suflet să vadă în amănunt despre ce e vorba. Deci oamenii doreau, visau ca el, nu erau împotriva unei asemenea întreprinderi. Ce mai conta acum, cînd roata se pornise, care era părerea unuia ca Iovan ?

*

Trebuia să lase deoparte aceste gînduri, orice fel de gînduri străine care l-ar putea distrage de la munca lui sfîntă ! Trebuia să se concentreze pe cuvînt, mult mai mult decît pînă acum. Singurul stimul al „muririi infinite“ să fie doar pagina albă. Să-și concentreze toate comportamentele într-unul singur, acela al conducerii — prin gînd —

Scanned with OKEN Scanner

a mîinii care scrie, care desenează în transă litere, care face din fiecare cuvînt un personaj și-i dă mereu alte roluri, după intensitatea trăirii și a sensului muririi, care își dăruiește toată puterea buricelor degetelor ce țin creionul pînă cînd, amorțind, simte că hîrtie și cărbune, într-o îmbrățișare hieroglifă, iau foc. Da, să-mi concentrez toată ființa numai acolo ! Asta poate îl va scăpa și de comedia cu mîncărimea și de obsesia ei, care mai mult ea îl face să creadă că, iată, nici n-a scăpat bine de o repriză de durere, și începe să-l rîcîie din nou. Ușor de zis, concentrează-te numai asupra unei singure oglinzi, cînd de jur împrejur altele te împresoară, te apasă, te multiplică, te fac să-ți ieși din minți. Era oare momentul să scape de ele ? O, ce-i trecea prin gînd, nu se mai recunoștea ! Și-apoi de unde știa că făcuse o alegere bună !? Nu, trebuia să mai verifice, să se dăruiască mai mult, să facă din scris o mare pasiune, cea mai mare iubire. Sau să ajungă să spună : Eu sînt instrumentul, iar Opera organismul ! Și-atunci făcu o descoperire : începu să scrie cu convingerea că fiecare rînd, fiecare cuvînt e ultimul pe care-l scrie ! Scria cu gîndul că tot ce scrie acum sînt ultimele cuvinte la care mai are dreptul sau pe care apucă să le mai scrie înainte de a i se întîmpla ceva. Scria ca și cînd un eventual cititor ar spune : care au fost ultimele cuvinte pe care le-a scris ? Și aceste ultime cuvinte trebuia să fie esențiale, să conțină adevărul ultim despre sine, să fie ca o ultimă mărturisire, ca o ultimă confesiune. Fiecare cuvînt pe care-l scrie, să fie încă o moarte de-a sa ! Da, cuvintele înlocuiau miile de morți posibile pe care le-ar putea avea. Cînd pleca de-acasă își zicea : dacă nu mă mai întorc, oare ultimele cuvinte pe care le-am scris aseară sînt cele mai profunde din

tot ce am eu de spus? Responsabilitatea pentru pagina scrisă, pentru orice rînd și cuvînt, ca pentru ultimul său cuvînt, ca și cum l-ar lăsa cu limbă de moarte, i-a fost salvarea.

*

Premiera a fost un triumf. Și o eliberare. Căci pentru o perioadă va fi iar liber să-și concentreze întreaga putere doar săvîrșirii Operei, să-și pună timpul și talentul în slujba stăpînirii noului limbaj, a beției de sine întru lăsarea amprentelor sufletului său și a tuturor urmelor pe care, cu fiece combinație de cuvinte, le desăvîrșește. Da, era ca o beție de sine, se simțea ca rătăcit într-un joc fără finalitate, ceva, într-un fel, mai presus decît lumea fenomenală și lumea noumenală, decît acea kantiană *Zwekmässigkeit ohne Zweck*. Poate numai Iovan să mai fi trăit, își zise, în acest sublim amețitor! Însă acum, cînd se gîndea la el, îi era milă că se coborîse la niște scopuri așa de mărunte și că era dependent de atîtea efemeride și capcane ale contingentului. Ce sublim părea cînd se afla în pura și totala sa libertate (*pulchritudo vaga*), în frumosul indicibil al urmelor sale nepereche pe care le pierdea și le căuta fără încetare, stăpîn pe labirintul lor tocmai pentru că nu urmărea nimic anume, abisul permanenței sale fiind atît de viu încît ar fi fost înclinat să creadă că undeva el se atingea cu esența oglinzii de la începutul și sfîrșitul tuturor lucrurilor, care domină universul și unește natura cu opusul ei, civilizația viitoare a libertății, ce atît de greu acum, accesibilă doar cuceritorilor, se naște.

*

Avu o senzație ciudată: se visa privindu-se în oglinzile apartamentului său și-l vedea pe Iovan.

Și chiar îl vedea. Oare Iovan are o dublură, se întrebă, o sosie, sau eu semăn cu el într-atît, sînt fratele lui geamăn? Această „imagine dublă" i se fixase în subconștient și începu să constate stupefiat cît de imperfectă e lumea. Privea oamenii pe stradă, copiii, și se mira că-i vede singuri, că nu sînt însoțiți, că nu au lîngă ei, alături, un frate sau o soră geamănă, o dublură. Nu întîmplător Platon văzuse iubirea perfectă ca o căutare a dublului, a perechii ideale, fiecare om fiind deci o jumătate a întregului, așa cum îi e tiparul în lumea suprasensibilă. Dacă toți oamenii ar avea dubluri, lumea ar fi mai unitară, mai fericită, căci nimeni nu s-ar mai simți singur și dialogul, limbajul comun, ar fi asigurat, adică cel mai vital element al ființării omului ca om. Și cum să nu te înțelegi, să trăiești în armonie, cînd de mic ai cu cine te juca, cînd ai cui să-i încredințezi o taină, cînd ai cu cine te compara și concura, cînd rațiunea ta de a fi este să ajungi opusul tău: dacă tu ești minus să devii plus sau invers. Căci lumea ca dublu este ca atracția între polii magnetici, ca diavolul și bunul Dumnezeu, ca Iovan și cu mine. De aceea poate, își spuse Traian cu uimire, ca pătruns de o revelație, au apărut oglinzile, din nevoia omului înjumătățit de a-și vedea dublul, imaginea întregitoare, de-a se regăsi pe sine în reflectarea sa (așa cum el e imaginea în care se recunoaște Celălalt). Oglinda îi dă iluzia că nu-i singur, îi suplinește absența dublului, a minusului (sau a plusului), îi fixează în instinct, în subconștient imaginea sa geamănă, pe care o poartă cu sine pe stradă, care îl însoțește la servici, pe stadioane, la spectacole. Nu-i oare semnificativ faptul că eu, și cred că orice om, simt permanent nevoia să cumpăr mai mult, să *am* mai mult, ca și cum aș avea întruna de hrănit o gură în plus, gura

Scanned with OKEN Scanner

celuilalt ? O, fericiţi cei gemeni ! Ei nu au nevoie de oglindă !

*

Şi totuşi ceva straniu, apăsător, ca un fel de criză care nu ţinu decît cîteva minute, cît citi cîteva pilule (erau lucruri pe care le citea în ziare, fiindcă îl relaxau, îl distrăgeau creator), îl făcu să-şi amintească cu nostalgie de cai şi boi, de drigane şi catîri, de toate animalele domestice înlocuite treptat de tractoare şi combine, de tot felul de maşini simple şi complicate, deşi în lume, cum scria într-o notă, oamenii, pe o mare suprafaţă a pămîntului, nu renunţaseră la ajutorul acestor credincioase dobitoace. Îl văzu apoi şi pe Iovan, tot atît cît îl ţinu nostalgia, înconjurat de ele fericit, fără vîrstă, ca eroii biblici, adică trecînd de 120 de ani, limita extremă a duratei vieţii unui om (urmărea cu sufletul la gură să afle dacă Shigechiyo Izumi, din Kagoshima, cel mai vîrstnic om al Terrei, care împlinise de curînd 118 ani, va reuşi să depăşească această limită !). Iovan, fratele lui închipuit (aşa cum Sora lui, doar el îi spusese, era Zîna, cu care voise să se însoare), era fără vîrstă pentru că Lunca îi dăduse, sau el ei, secretul vieţii veşnice : aerul pur şi miraculos, aerul hrănitor şi vindecător.

*

Presimţea sfîrşitul. Apoteoza. Un final paradisiac sau infernal ? Oricum, vedea realizarea scenariului său prin mijloace nemaiîntîlnite, ca un spectacol de stări şi lumini, de idei abstracte şi sunete stranii la început, apoi de-o seninătate deplină. Scenografia trebuia să înfăţişeze un suflet ca o oglindă vie, uriaşă, pulsînd visuri şi eresuri, unde artificiale şi ecuaţii de univers într-o înlănţuire ameţitoare de cunoscute şi necunoscute. Şi ultima

Scanned with OKEN Scanner

imagine : Nemișcare totală, Repaos absolut. Impresie de lume adormită, nu însă pustiită ca în apocalipsul atomic, ci plină de voluptate dedusă. Ce regizor va putea întruchipa această *armonie* dezarmantă, acest somnambulic *echilibru*, în care și emițător și receptor sînt una sau nici una, aici și pretutindeni, în nicăieri și în *tot* ?

No, atîta știu, atît, că Haralamb îi fericit, și dacă fericire nu-i, atunci nimica nu-i, nici punct, nici viață, nici legătura dintre fiu și tată, nici statornicie, nici iubirea zilnică pentru ceva, pentru cineva, nici cucerire, nici înfrîngere, nici celălalt, nimic, nici speranță, nici interminabila ceață, nici urmare, nimic.

O fericire de Statornic puse stăpînire pe el parcă pentru totdeauna. Nici nu mai înregistră ce-i spusese ultima oară Ghiuri la telefon, pare-se ceva în legătură cu sistematizarea satelor sau cu invazia mașinilor în Sărata Luncii. Așa ceva. Nu mai ținea minte. Nu-l mai interesa nimic. Era prea fericit. Nici oglinzile nu-l mai interesau. Sosise momentul : într-o noapte le luă de pe pereți, făcu în mijlocul apartamentului său o grămadă cît o stivă și le dădu foc. Își afumă toate oglinzile, întrucît, găsindu-le un înlocuitor pe măsură : arta combinării cuvintelor, se descoperi pe sine în al său altceva : deveni un fel de Iovan, dar pe altă treaptă evolutivă. Da, nu mai avea nevoie de ele ! Ce erau oglinzile față de statornicia pe care ți-o asigurau cuvintele ? *Fiecare cuvînt* i se părea ca o oglinjoară fermecată, ca o întreagă poveste surprinzătoare care îl putea reflecta pe Celălalt, ca un abis plin de înțeles și neînțeles, ca un semn. Își duse Opera la un legător și-i spuse s-o îmbrace în co-

perți albastre. Stătu lîngă om pînă îi termină lucrarea, căci se temea să nu se întîmple ceva cu manuscrisul lui. În stradă îl răsfoi, umblînd cu foile precum un iconar cu pensula pe chipul sfinților. Așa, între acele coperți, textul părea să aibă o altă valoare. Cîte semne, cîte oglinjoare înlănțuite, cîte gînduri și simțiri nebune care au prins viață prin acele materiale imateriale, ca niște cărămizi de vis cu care construiești o cetate vrăjită. Ce miracol e cuvîntul, ce descoperire, formidabil, colosal, extraordinar, bolborosea el întruna. Îți dai seama de valoarea lui doar cînd îl naști, îl descoperi ca de la tine însuți, cînd faci demiurgie, cînd îl eliberezi de toată zgura uzanței, a peticelilor orale, de toată povara istoriei vorbite și-i redai toată splendoarea originii.

Ieși iar în lume, începu să frecventeze din nou restaurantele, locurile părăsite pentru o vreme. Însă era și mai de nerecunoscut decît în starea gestației și a creației propriu-zise. Cei care l-ar fi știut pe Iovan ar fi spus, poate, văzîndu-l, că el e Iovan. Dar Traian era de nerecunoscut în primul rînd pentru că toți cei ce-l cunoșteau, și alții care îl recunoșteau, îl puteau vedea mereu, ca însoțit de un prieten nedespărțit, cu acel caiet cu coperți albastre sub braț. Ce avea acolo, ce ținea el așa de strîns, ce secret ascundea ? Eul, sufletul ? În al doilea rînd, că părea mereu în căutarea cuiva pe care nu-l găsea, ca un îndrăgostit care își caută jumătatea, perechea, dublul său ! Îl căuta însă fără grabă, vesel chiar, sigur că-l va găsi, fiindcă nu-l interesa *cînd* se va întîmpla acest lucru, ceea ce îi dădea o aură de adevărat cuceritor ! Senin, zîmbitoriu, glumind cu toată lumea, nu mai era încrîncenat, nu mai avea acea stare de om preocupat, care urmărește pas cu pas ceva, o țintă precisă, gloria, o iluzie, îngro-

zit că pierde timpul, că i se duce viața, că, iaca, a trecut un sfert de oră și n-a făcut nimic, așteptarea asta în stație îi dă planul peste cap pentru ziua de azi, și are atîtea de făcut, de realizat, planuri mărețe, nu glumă, adică nu mai avea acea figură trădătoare, prădalnică, de om egoist, interesat, pentru care clipa pierdută înseamnă un tren pierdut, echivalează cu o catastrofă, așa cum pentru pragmatici *time is money*, așa cum pentru un funcționar stresat, îngrozit de autoritatea puterii, orice ștampilă echivalează cu salvarea omenirii din criza globală! Acum era destins, relaxat, schimbat la față, ca un om eliberat parcă de-o povară, de-o mare obsesie. Trecătorii de pe Calea Victoriei, pe unde își făcea el drum zilnic, căci circulația mașinilor fusese oprită, îl puteau vedea cum mergea senin, ezoteric, cu nedespărțitul caiet albastru sub braț sau ținîndu-l în mîini ca pe o nouă biblie, înaintînd spre o țintă necunoscută, doar de el poate știută, ca spre o mare călătorie prin țara cuvintelor minune. Uneori i se întîmpla să calce într-o groapă, să se împiedice de vreo urmă lăsată în asfaltul moale de roata vreunei mașini de supraveghere, sau să se lovească de vreunul din „băieții" de pe „traseu" ca de o santinelă. O dată chiar trecuse strada neglijent și fusese somat, altă dată trecuse peste „zebră" cînd culoarea semaforului indica stop. Nici nu bănuia că devenise suspect și că începuse să fie urmărit. Dar nu-i păsa. Era fericit. O ciudată fericire pusese stăpînire pe întreaga lui ființă. O fericire de călător ales, de învingător eliberat de iluzii, care înaintează într-o lume plină de certitudini, suprema certitudine fiind cunoașterea acelui fapt inițiatic că dincolo de ceață e tot ceață. Da, evident, irefutabil, e tot speranță, însă speranța Celuilalt, a dublului său! Iar dincolo, și

dincolo, și dincolo de aburii pîcloși, ea, marea lui iubire, oglinda oglinzilor, Doamna fără sex, așteptîndu-l, nemaipîndindu-l, ea, inevitabila poveste, cu brațele larg deschise, în prag luminos de taină întîmpinîndu-l.

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A CINCEA

Fiecare din noi poate fi în fond, deopotrivă, și Iovan și Traian. Fiecare ar vrea, la urma urmei, să fie și țăran și orășean, și statornic și călător, și aici și departe, să se bucure și de civilizația satului și de cea a orașului, adică ar vrea să ducă o viață patriarhală, însă cu mijloacele și condițiile vieții moderne, să trăiască în mijlocul naturii, dar să aibă și confortul oferit de acest sfert de ceas al mileniului doi, cum bine zicea un savant. Iată de ce n-am înțeles înverșunarea cu care fiecare din cei doi „eroi" își apără punctul de vedere, felul său de viață, de existență! Poate o să mă lămuresc, gîndi mai apoi, continuînd să-și noteze în caietul de regie, după ce o să citesc scrisorile neexpediate ale lui Iovan. O întîmplare fericită și nesperată a făcut ca să ajung în posesia lor. Traian mi-a dat, într-adevăr, înainte de a fi reținut și anchetat, manuscrisul „Oglinzii" să-l citesc și m-am hotărît să fac filmul. Acum mă aflu aici, în Lunca, în prospecții și stau într-o casă de pe ulița principală. Într-o zi mă pomenesc la ușă cu o bătrînă ciudată. Am recunoscut-o, era Amăria, „mătușa oarecare". A auzit că fac un film despre aceste locuri și oamenii lor și a venit să-mi facă un cadou. „Poftim un dar, mi-a zis.

Scanned with OKEN Scanner

Poate v-o fi de trebuință.“ Și mi-a înmînat un pachet gros, învelit în hîrtie de ziar și legat cu sfoară. După ce-a plecat, am desfăcut pachetul și am dat peste un teanc de scrisori. Le-am răsfoit. Autorul le scrisese destul de citeț, cu cerneală albastră. Erau ale lui Iovan către Traian. Desigur, nu le expediase și i le dăduse în păstrare bătrînei. Dar de ce ei? Poate că i le dăduse lui Didu și Didu, Amăriei! Dar am să mă lămuresc mai bine cînd o să-mi fac timp să le citesc ca lumea.

Și acest timp și-l făcu acum, cînd începu să lucreze la scenariu. Și Han Pira se puse tacticos să ia scrisoare cu scrisoare și să le citească. Le grupă după conținut, în ordinea evenimentelor. Își dădu seama că nu erau toate, poate că pe unele apucase să le expedieze. Îi puse apoi fiecăreia chiar și un titlu, ca să-i poată fixa mai bine locul în eventualitatea introducerii ei în scenariu.

SCRISOAREA DEOSEBIRILOR

*Tot timpul ai căutat a mă ispiti cu oglinzile tale! Dar așa cum tu crezi în ele cu încăpățînare, așa și eu mă închin statornic la nuiaua asta verde de iorgovan precum chinezul la ceașca de ceai. Mă tot omori cu civilizația ta! Și mi-ai trimis vederi și scrisori de la Paris și Taşkent, de la toate festivalurile la care erai invitat și de prin toate părțile pe unde te-au dus călătoriile.**

Crezi, no, că de ai mașină și bani și ai văzut marile orașe, că de cunoști în lung și lat suprafața lumii ești civilizat, iară eu care trăiesc izolat ca un

---

* Pe marginea foii, Iovan însemnase ceva, cu un pix cu pastă roșie. Han Pira desluși:

„El crede că-i civilizat dacă umblă, și că eu îs un barbar, că am rămas un înapoiat dacă stau pe loc.“

Scanned with OKEN Scanner

pustnic, cum îmi scrii în ultima Scrisoare, n-am cum să mă numesc așa și că voi fi condamnat la necunoaștere, la un veșnic pas pe loc, la o privire joasă de se împiedică de copacii din apropiere și nu vede pădurea...

Așa-i, prietene, eu n-am zburat cu avionul ca tine și poate n-am să zbor niciodată. Nici Parisul nu l-am văzut și nici n-am să-l văd. Dar civilizația mea îi mai bogată ca a ta. Fiindcă ea e pură cultură. Eu nu cunosc ce-i panica, crizele, frica de moarte. Și n-am obsesia gloriei. A succesului care te macină pe tine! Pentru mine a fi civilizat înseamnă a avea sentimente vii, a trăi și simți adînc Tu și cei ca tine, voi, cu oglinzile voastre, ați urîțit lumea. Da, fiindcă ați sărăcit-o de sentimente, i le-ați smuls încet, încet, și, deodată, repede, și ați semănat în loc vid! O civilizație a golului, asta-i civilizația voastră... Cînd vă veți închina ca mine la nuiaua asta verde de iorgovan, ca la oglinda eului vostru, ca la sentimentele cele mai pure, ca la ideea de frumos și ca la suprema fericire (care este dobîndirea seninătății) atunci poate lumea voastră se va deștepta din nou și viața va rodi iar frumusețea sentimentelor pure, alese, senine....

No, te lauzi mereu, prietene pierdut, că pentru tine nimica nu contează, decît numai să fii cuceritor! Așa, cu ambițiile ăstea deșarte, ați cucerit totul, ați distrus lumea sentimentelor. Ca să puneți în loc nimicul. Și, culmea, vă priviți în oglinzile voastre și nu vă vedeți defel urîțenia. Ați uitat demult, se vede, care îi idealul vieții și al artei, pe care o proslăviți atît, și vă-mpăunați că numa voi aveți acces la ea, că pentru noi, țăranii etc. etc. Dar pentru cei ca mine, somnambulii, cum ne ziceți voi, fiindcă am rămas (noi zicem, mas) statornic și credincios viselor alor mei, arta, în afara simțului

comun și-a bunului simț, nu-i artă. Îi joc de cărți, amestec sec și viciu sau cum vreți să-i mai spuneți! Așa ați uitat care-i idealul vieții și al adevăratei arte, care nu-i altul decît frumusețea și seninătatea. Pentru voi, în schimb, civilizați cu forța prin oglinzi corupătoare, idealul îi înfrumusețarea urîtului și-a coșmarului, a bolilor de tot felul și-a cancerului, a crizelor, a morții, a nesiguranței, a cetii, relele lumii moderne, și a apocalipsului, a bombei cu neutroni, a rachetei cu rază medie de acțiune, a tot ce-i crîncen, decăzut, murdar, m i n c i n o s!

SCRISOAREA ASEMĂNĂRILOR

Ce fel de oglinzi (de cal) aveți voi oare? Deși zeificați tot ce-i pe dos, și pustiul, și lehamitea, și golul, totuși lumea continuă să se nască, ca și cum voi nici n-ați exista! Eu, țăran simplu, care gîndesc cît gîndesc, dar care simt mult, trăiesc toate stările pămîntului și visez cu ochii nevăzuți ai naturii: și nu-mi imaginez că poate exista vreo mamă care vrea să nască un copil* gheboșat. Toate mamele visează să aibă copii frumoși. Idealul vieții e frumusețea. De ce al vostru nu mai e geometria? Doar civilizația ce-o preamăriți s-a născut pe temeiul celei mai perfecționate oglinzi: știința, cum strigai tu mai ieri!**

Dar nu tu, Traiane, m-ai pus să-mi șlefuiesc limba țărănească și să-mi ascut gîndirea? Nu ție îți datorez, ca și pămîntului, ca și părintelui Vasile Vodor asimilarea unui vocabular mai dihai? De, stăteam mai prost cu scrisul (și scrisul pentru mine-i

---

*. Aici urma cuvîntul „monstru", care apoi a fost tăiat cu o linie.

** *„No, poate o rămas cu impresia sau crede că eu nu-nțeleg ce-i cu știința asta și-i neg orice folos!"*

ultimul lucru de care am trebuință). Cu punctuația. Dar eu zic că am deprins-o și pe asta. Am învățat-o o dată cu feciorașii mei, din cărțile lor. Și-amu mă muncesc să scriu cît mai nuanțat. Dar tu mă ierți, nu?, de n-oi reuși, eu îs doar un om din popor. Amestec cuvinte radicale cu unele de-ale noastre din pămînturi, mai pămîntene.

Apăi, no, nu de la tine am învățat, ori de cîte ori îmi povesteai de contrazicerile ce le-aveai mereu cu părintele, că lumea o aflăm întîi cu simțurile și că visul trece prin gînd, care-i materie cenușie? Și nu oare tu îmi trimiteai reviste, și nu oare de la tine am deprins obiceiul de-a mă abona și de-a citi tot ce și tu citeai? Și asta am făcut-o pînă într-o zi cînd mi-am dat seama că știu și singur să mă feresc de ispite și de oglinzile civilizației tale. Iar acum (am vrut a scrie amu, că tare-i frumos!) de ce crezi, no, că mi-am cumpărat Oglindă? Ca să învăț și mai bine a mă feri de iluziile deșarte, la care vă închinați voi!

No, vezi că-ți dau dreptate! Nu poți să te lepezi cu temei de ceva de nu-l cunoști dinlăuntrul lui pe de-a-ntregul. Nu poți să-l cunoști și mai ales nu poți să te folosești de el, în scopurile tale, în credința ta! Asta o am înțeles-o și mai bine de cînd l-am cunoscut pe El, pe inginer, și gîndurile lui Un om cu o credință mai înflăcărată n-am mai cunoscut! Haralambie cel nou îi numai suflet în idealul lui care-i la fel de frumos ca și statornicia mea, ca și ruga mea la nuiaua ha verde de iorgovan! Nu tu, ci el, Haralambie Dincă, mi-a deschis cu adevărat ochii ce-i Știința. Știința îi un mijloc, cum zice el, și nu un scop în sine, cum m-ai făcut tu să înțeleg și cum m-am convins cînd te-am întîlnit ultima oară, cînd am văzut în ce hal te-au adus oglinzile și călătoriile în lumea lor, în ce hal

te-a adus împătimirea astă... Tu crezi, no, că'naintezi și cînd colo poate te-nvîrți în loc sau dai îndărăt...

No, știința îi mijlocul de-a ajunge din nou, mai iute, la credința în nuiaua mea, de-a te întoarce mai grabnic la natură și de-al aduce pe om 'napoi la statornicia lui. Iată ce lucru mare m-o-nvățat Haralamb (cum mi-o zis să-i zic, că doar suntem prieteni a-ntîia). Pentru cîștigul ăsta îndoit pun eu atîta sîrg și-l ajut în credința lui, care-i calea cea mai dreaptă și curată spre credința mea, spre credința dintr-nceput a lumii, mai 'nainte de-a fi vreo credință sau de-a-și face Omul chip cioplit! Și amu-i sigur că i-am cucerit și pre mulți alții întru părerea noastră, cum necum, da au început să ne dea pace, or ăsta-i semn că ceva au întrezărit ei în fapta noastră, că au început să prindă în noi încredere și nu știu dacă nu chiar tu, prietene pierdut, n-o să ne faci vreun pocinog cu fanatismul oglinzilor tale, de f a n a t i s m u l ăsta mi-e frică, de orice fanatism, că prea ți-am ghicit gîndul rău din priviri și de sub cutele prea ivite din vreme a frunții tale!*

Dar sîntem pregătiți, eu și prietenul cîștigat, să te-nfruntăm! Te-așteptăm. Amu oi vedea dacă sentimentele mele or avea atîta tărie de să țină piept „civilizației" pe care tu ne-o pregătești. Asta nu știu, că n-am mai trecut printr-o așa încercare niciodată.

---

* Suspiciunea și încrîncenarea (fanatismul) lui Iovan, își notă Han Pira, sînt trădate și din însemnarea de pe reversul paginii :

„Amu, prietenul pierdut, îi în stare de orice : Răzbunarea oglinzilor lui e mai periculoasă ca oricînd."

SCRISOARE (NETERMINATĂ) A PREVIZIUNII

Puterea presimțirii o are cu adevărat numai cel care trăiește în sînul naturii. De mic copil mi-am dat seama că am un har al previziunii. Ca un simț de orientare în plus. Cum îmi scriai tu că vrei să ai unul sau ai ajuns să-l ai, nu mai știu, care te face să știi încotro trebuie să-ți îndrepți pașii, cum să te ferești de capcane, ce să ceri de la viață și ce-i posibil să-ți dea ea. Urmele mele sînt toate un rod al acestei puteri ascunse, dar mereu prezente în ființa mea, care mereu îmi pune la încercare fapta și gîndul, fiindcă știu dinainte ce mi se va întîmpla și ce mă va aștepta ; sunt cu un ceas mai devreme pregătit !

*No, asta nu înseamnă resemnare și că aș fi mai puțin un om de acțiune decît te arăți sau spui tu că ești ! Tu crezi...**

*A avea harul să distingi o urmă viitoare de alta înseamnă a avea puterea să alegi între acțiuni, înseamnă a nu face gesturi și fapte în plus, inutile, care să-ți macine în van energiile ; a presimți ce o să fie, înseamnă a te păstra, înseamnă a-ți conserva sentimentele durabile, a-ți păstra intacte permanențele și credința în ele ; și mai înseamnă a fi civilizat, a avea un bun simț nealterat. E adevărat că a presimți nu înseamnă și a ști ; ba, uneori, chiar presimt că tocmai această putere a previziunii mă poate pierde, că-mi poate rătăci urmele tainice ! Atunci sunt derutat, nu știu ce să mai fac. Și cu greu mă regăsesc. Sunt stările mele somnambulice. Da. Te invidiez cîteodată...***

---

* Textul care urmează era șters cu mai multe linii : *„A crezut întotdeauna că misterul care mă-nconjoară îi* un fel de a fi anacronic față de «civilizația» lui, că-i *semnul înapoierii mele, ca o rămășiță a trecutului !"*

**. Urmează iar o tăietură în text :

Da, te invidiez că n-ai nici un fel de teamă pentru ce urmează, că riști, că te avinți în gol. Crezi cu tărie în semnele ademenitoare ale oglinzilor tale care o iau razna înainte, care nu țin seama de nici o prevedere. Tu, cred, n-ai insomniile mele pentru ce va urma, dar ai (să nu zici că nu-i așa) mai multe regrete, repet, Regrete, chiar dacă nu vrei să le mărturisești. Mereu ești înfuriat pe greșelile pe care le-ai făcut și asta ori de cîte ori ai răgazul să te uiți în urmă. Să nu spui că nu este așa, presimt tot. Tu înaintezi cu ochii închiși, și-ți imaginezi că nu e ceață. Eu însă o fac cu ei deschiși și n-am nevoie să-mi imaginez ce-i dincolo de ceață. Poate că, pe undeva, ne întîlnim pe drumul acelorași Urme, dar tu rătăcești mai mult decît mine. Îi clar, deși sunt convins că tu crezi contrariul...

No, ideal ar fi să existe un om care să semene și cu mine și cu tine. Poate că Haralamb îi un asemenea om. Poate. Încă nu știu. Cu toate că fac eforturi să-l înțeleg, să-l ajut cît pot, cît mă pricep și să mă încarc de un nou avînt, să mă molipsesc de firea lui, de îndrăznelile lui. Să nu mai fiu așa de prevăzător.

Și-amu îți spun: de-aia poate ți-ai pus în gînd să te răzbuni, fiindcă ai simțit că eu fără tine am reușit să mă schimb în bine. Poate că nu ți-e pe plac, poate că voiai să rămîn la fel cum m-ai lăsat aici...*. Păi de, m-ai tot transformat după cum îți băteau de tare oglinzile!**

---

*„Îl invidiez cîteodată pe Traian care știe mai mult decît presimte. Descori nu presimte deloc. El nu crede în asemenea «prostii»!"

*. O nouă adnotare:

„...și cum mă închipuise în scrisori și cum mă modelase în imaginația lui de cuceritor."

** „Mă bucur că l-am întărîtat! Totu-i să văd ce pune la cale și cum oi reuși să mă p ă s t r e z din încercarea

Cam așa stăteau lucrurile cînd a început să circule Marele Zvon. De ceea ce mi-a fost teamă n-am scăpat. Îmi pun speranță în Haralamb, în experiența și încercările lui, fiindcă zvonul face parte dintr-o realitate care pe mine mă depășește, pe care n-am trăit-o încă, dar mai cunoscută de el, mai apropiată de căutările și urmele sale. Poate ți se pare ciudat, dar ne-ai luat pe nepregătite. Vreau să zic că noi eram pregătiți, dar totul s-a petrecut prea fulgerător! Și-apoi sîntem și foarte ocupați. De dimineață pînă seară robotim să terminăm cu „secția iepuri". Ai văzut-o. Mi-a spus Haralamb. Că și nevastă-mea mă ia mereu la rost, cică îmi pierd timpul acolo la sectorul agricol, că nu mai stau pe-acasă să mai fac vreo țîră de treabă, că las totul pe seama ei și nici vreun pește din bălți ca altădată nu mai aduc. Are și ea poate dreptate. Dar îi spun să mai aibă încă ceva-ceva răbdare și totul o să fie bine, o să vadă c-o să fie bine! Eu și Haralamb, care cunoaștem cum o să arate munca noastră în final, și ce-o să producă, nu ne îndoim c-o să fie fain. Dar unii, care așteaptă parcă să dăm chix, n-au de unde să știe; și-au pierdut și răbdarea. Și ce, avem vreme de ei? Noi muncim de nu ne vedem capul! Din cînd în cînd ne mai trimite primarul cîte un ajutor, dar totul stă în puterile noastre. În ziua aceea, cînd am aflat și noi de Zvon, tocmai ne întorceam acasă fericiți că terminaserăm treaba, pășind pe uliță ca niște învingători. Și tare aș fi vrut să mă vezi atunci, în clipele

---

asta. Fiindcă aici e hiba harului meu. Presimt. Și sînt pregătit. Dar realitatea uneori (Uneori!) mă paralizează. Îi mai surprinzătoare decît am prevăzut eu. Și nici mijloace n-am de-a acționa. De aia poate zicea el de r e s e m n a r e."

acelea, sau să te fi putut întreba dacă sentimentul trăit de mine se compară cu mulțumirile efemere (de unde știu că-s efemere? da, știu; cine nu știe?) pe care le ai tu cînd dobîndești cîte un succces. Te credeam departe, poate că nici n-o să mai calci prin Lunca, îmi spuneam. Îmi spun. Dar nici nu bănuiam cît erai (cît ești) de-aproape. Oglinzile tale scăpau previziunilor mele, nu încăpeau în orizontul nici unei presimțiri. Probabil că în lunile acestea trăite în afara naturii, ca în civilizația ta, în chiar sînul tehnicii și al invențiilor lui Haralambie, simțind că devin altul, înțelegîndu-ți mai bine lumea în care te reflecți, mi s-a mai tocit din sensibilitatea acestui simț în plus pe care îl am în mine de cînd m-am născut! Bă chiar — dacă ar fi să dau crezare bunicii mele Rada Iorgovana — de dinainte de-a mă fi născut.

Ploua ușor. Plouă ușor. Dar stropii ne bucură, sînt ca o binecuvîntare, fiindcă ne fac să ne simțim ca eliberați, să trăim acel sentiment pe care ți-l dă libertatea binelui săvîrșit! Ne întîlnim față în față cu Rusalin și Pontu. Ei rînjesc la noi și mi se pare că-s cam aghezmuiți. S-o zîs cu șandramalele voastre, face Pontu, hă hă hă. Gata, frate-miu, îl bate pe spate și Rusalin pe Haralambie, poți să-ți iai bocceluța! Ce vă uitați așe? Uite, bă, ăștia-s pe alte planete! N-ați auzît, c-o să se demoleze tot aicea, c-o să fie stațiune și-o să se estindă lucrărili și pîn la grajduri, de-o să se dărîme instalățiile celea puchinoase?!... Nu ne vine să credem. Da de ce nu ne-o spus primaru' nimica pînă acuma?... Păi el îi plecat la București, s-o dus și cu Trăsceanu, i-or chemat acolo să ia act de hîrtii, să vază cum îi socoteala. Cică Traian, bă, l-o chemat pe fir, mi-o zîs poștașu, Traian, bă, se umflă în pene Pontu, prietenul meu, așa-ți zicea, ați auzît voi de Traian al

nost', mă, el i-o-mpins pe ăi de la București, pe savanți, prieteni de-a lui, să vie de s-analizeze apa din Sărata și poziția și tăt locu ! Și s-o nimerit de să fie acolo și un congres de ape, așe ceva, de tratamente, și-or studiat conținutu eprubetelor de le-or luat unii mai zîlele trecute de aicea, și or văz't că-i minune și-atunce cică o contribuit și alții — mă, ce informați îs ăștia ! — de prin alte părți de să clădească mai multe băi aice, să facă cogea sanatoriu, cu totu-n regulă, de să-i vindece și pe ai lor de cancer și de alte boli rele !...

Nu mi s-a mai părut că spusele lor îs băute, prea era ceva greu pentru capetele lor. Și le și ieșeau ca trase cu cleștele din gură, ca să fi zis că le inventează. Și totuși un Zvon e un Zvon. N-or mai vin't savanți, n-or mai analizat, și ce s-o ales ?

Un singur lucru mă neliniștea : ce căuta acolo Trăsceanu ? L-ai chemat tu ? Nu cred. Știu că ți-era nesuferit. Atunci ?

DIN SCRISOAREA DESPRE NOUTATE

In zilele următoare aveam să iau seama că Zvonul se lăț-lungise și nu făceam doi pași alături de cineva să nu-l aud brodînd în jurul lui. Ba chiar Zvonul le dăduse un grai neasămuit, că rari erau ăia care, înainte ca duhul lui să fi stăpînit mințile luncanilor, să fi îndrăznit să se apropie de mine, să-mi rîdă în nas sau să-mi facă, no, confidențe (parcă așa se spune pe orășănește cînd strici o taină !) și să-mi vorbească de „sistematizare" și de „noua revoluție agrară" și de „sanatoriu". Auzi ce cuvinte noi intraseră în sat ! Lunca cea liniștită intră într-o adevărată derută și totul de la un Zvon ! Mica noastră industrie, chiar și făptuită, nu reușise să tulbure apele mai mult decît un pește într-un li-

Scanned with OKEN Scanner

ghean! Se agitaseră oamenii ceva-ceva la început, apoi se dumiriseră... Ei legau mica noastră (a lor, de fapt, cum le spunea Haralambie) industrie de ceapă, or asta era fatal pentru sat, pentru că ei nu mai aveau demult încredere în colectiv, și-așa și trebuia, că ne luase tot și ne lăsase cu o palmă de loc... Păi să vezi blăstămăție: partea din livadă ce ne-au luat-o s-a părăginit, pomii stau neîngrijiți, cu fructele stafidite pe ei, neculese, și nimeni nu îndrăznește, unii au păștit-o, mai an, să le culeagă la vreme, asta se numește HDPL, adică hoție din propria-ți livadă! Ei bine, cum zic și-am zis, nu era de mirare că însăși isprava noastră o priveau cu neîncredere (poate și eu în locul lor aș fi făcut la fel!), ca pe ceva rău sau în orice caz care bine nu le putea aduce, că nici pe Haralamb nu-l prea simpatizau, nu-l aveau la inimă, aveau ei ce-aveau cu inginerii, care, de cînd se tot perindau pe-aci, erau de vină că de ani de zile, cu ideile lor, vai de ele, nu le-au adus (într-adevăr, ți-o spun eu, mă crezi, nu?, nu ne-au adus) decît numai deficit d e f i c i t și satu-i de rîpă r î p ă!*

De aia lumea așteaptă să se întîmple ceva! Iar Zvonul îi acel ceva (era bun și el decît nimic!) și se leagă de Dînsul ca de un fel de scăpare, ca de o realitate plină de promisiuni și făgăduieli (fă-

---

* „Să-i scriu, ca să știe, că mai nou ceapeul ne pune să plătim grîul și porumbul pe care pînă atunci ni-l dădea în schimbul zilelor-muncă, vai de ele de zile-muncă, că unde-i mai greu punem mîna noi, bărbații, și de refuzăm o dată ne taie toate zilele din urmă, ne-amenință, frate, auzi, dar mie nu mi s-o-ntîmplat niciodată, eu gat repede, fac într-o oră cît zece-ntr-o zi, de, ei ar vrea să mă prindă încă un ceas-două pîn'se-ntunecă, numai că eu n-am timp, restul zilei și nopții îmi văd de urmele mele".

ră să le treacă o țiră prin cap că fățăduiala-i mica industrie, îi ca și-mplinită, zic !). Dar ei visează la ce nu-i, la Zvon. Văd în împlinirea lui, de care nu se îndoiesc, o realizare pe măsura lor (a unora, bine-înțeles !), a gîndurilor și sentimentelor lor tăinuite, care — îi simt eu, îi presimt — îi înfricoșează și în același timp îi extenuează. Ce-i cu Zvonul ăsta, de ce îi înfierbîntă și-i tulbură atîta pe luncani, de ce chiar și ăi mai potoliți se însufițesc și par ca atinși de un demon (ii totuna cu daimon ?).

Numai Haralamb stă liniștit, dintre toți, numai el stă liniștit, nu se agită, așteaptă de să se potolească spiritele, aștept să se potolească spiritele, zice el, ca să mă pot apuca iar nestingherit de treabă, mai sînt atîtea de făcut, ideile mă ard, simt că iau foc, pînă nu le dau viață nu mi le pot stinge nici pompierii...

Deși primele rezultate se văd cu ochiul liber și unii din șefii de la Județ îs mulțămiți, totuși, trebă să remarc (recunosc) că și pe mine Zvonul (pe care nu l-am presimțit) m-a paralizat, mă paralizează, (numai la gîndul că-i băgat și Trăsceanu în afacerea asta !), nici nu vreau să-mi mai dau frîu liber presimțirilor fiindcă, îți mărturisesc, mi-am reluat obiceiul de-a-mi regăsi urmele prin inima pădurii și a împrejurimilor, cu toate că, ce-am să-ți spui amu sigur o să-ți facă plăcere, nu pot spune că nu m-am simțit bine cît am lucrat intens cu Haralamb, parcă eram în pielea ta de Cuceritor, mă și vedeam trimis la specializare în unele țări ale lumii a-ntîia !

O poftă nebună de-a rătăci m-a apucat din nou ! Dar cînd mă întorc acasă din cîte o călătorie, nevastă-mea și copiii îmi strică toată plăcerea, că nu vorbesc (nu pot să nu-i aud) decît despre ce-o să se facă în Lunca, ce-o să se dreagă, ce auzeau și ei de

pe la porți, adică despre cum își închipuiau ai mei (ai lor) că va fi Zvonul pus în practică.

No, asta pînă-ntr-o zi liniștită, pînă-ntr-o seară cu stele, cînd am avut presimțirea întreagă a ce înseamnă de fapt Zvonul aista care ne tulbură pe tăți. Îi nevoie de nou, de schimbare. Noutatea — asta-i ideea care o intrat în fiecine și ne amăgește cu ispitele ei. Față de mica industrie a noastră, ea îi un necunoscut prea mare ca să nu-mi dau seama de p r o p o r ț i i, de ce înseamnă în fapt civilizația de ne-o pregătesc oglinzile tale și ale lumii pe care o aplauzi și-o slujești. Mie, pentru mine, ispita n o u t ă ț i i îi să văz dacă sentimentele mele vii, tainice, moștenite și păstrate, rezistă înfruntării, confruntării cu Zvonul pus pe roate, cu marșul triumfător și nemilos al invaziei oglinzilor cotropitoare!

Pentru ceilalți luncani însă, pentru ăi cu ambiții, cu planuri, și-aș fi fost sigur că și pentru Garafina, muica mea ce numa pre numele ista o strigam, o, de-ar mai fi trăit, o, de-ar mai fi trăit, ispitele noutății îs toate practice. Ne-om îmbogăți, spun parcă aiștea. O să vie străini, o să se facă vile, bloace, o să se perinde turiști, o să le vindem tăt ce-om sămăna, ba și iarba din grădini, și tăți o să aibe ce munci, iară tineretu o să se distreze he, hei! Și și doftori or să fie o mulțime, auzii mai deunăzi și pe-o muiere însărcinată din sat, o să se-mpînzească Lunca numa de halate albe, n-o să mai trebă de să ne sune ceasu pîn-s-așteptăm de să vie v'o salvare de la Upea sau Recaia!...

SCRIȘOAREA CU REȚETELE LUI TAGOE

Pentru bătrînii satului însă, vreau să spun pentru credincioșii Săratei, pentru cei care n-au vîrstă, care par virili și stejăroși ca livezile în floare, ce

n-au nevoie de nici o oglindă să-și vadă măreția, pe care și-o știu din cîntecul sevelor curgîndu-le prin fibre, Zvonul îi ca o adevărată lovitură de măciucă (să nu zic mai mult), ca un stricător de taină mare, ca o primejdie ce le-amenință tinăra bătrîneță și tăt ce ne-o dat Natura (ei zic Dumneazău) aici, viața din glod ales și apă sacră veșnic vindecătoare!

Ce ne trabă nouă sistematizare de-asta, sanatoriu, băi, sau cum le-o zice, părinte? îi spune cu minie-n glas, v'o cițiva moșnegi lui Vasileodor, mai deunăzi, că m-aflam și eu acolo, să-i aduc îndărăt o sculă, că la el în curte obicinuiesc ei să se-adune, mai ales spre seară, după ce-și fac somnul de-amiază, vin de-l mai informează cu una cu alta, pun țara la cale, fac politicale, istorie, mai îi spun ce trăsnăi o făcut muierea lui cutare, mai vin de-l consultă la v'o boală rară, unii să le spună din dicționarul de medicină, c-are dicționare de tăt felu popa bătrînu, ce medicamente să cumpere hăi tineri, ficioru sau nora sau fiica sau ginerele, de la oraș, că s-or îmbolnăvit ei sau copchiii lor sau copchiii copchiilor lor. Băile și tratamentele îs pentru bolnavi, așa ziceau, pentru ăștia mai tineri (și arătau spre mine), că noi n-avem nici o boală. Aha, vin cu cabinete, vin cu halate albe, vin să ne găsească boli, să ni le invente vin, vin să ne consulte, să ne oblige să mergem la controale vin, vin de să ne jecmănească, de să-i îndopăm cu ouă și bănet. Natura nu ne jecmănește, Gropile ei sfinte nu ne iau nimica, da ei or să ne ia, păi cum nu, vorbi și părintele, s-o-ntrebați pe preoteasă, c-are o nepoată doftor, păi o știm, Măriuca, da, și-i cară tăți cu sacii pentr-un concediu medical, c-amu îs legi stricte, văleu, legi și iară legi, azi bine-i doftor

să fii, păi asta-i, că de ne fac sistematizare, vin și halatele albe, vin să ne ciupească, vin să ne ciocănе, vin să ne scurteze viața vin !...

O, să-i fi auzit ce le mai ieșeau pe gură ! Îs convinși că așa o 'să li se întîmple, că în loc de ierburile cîmpului și de viermii lecuitori ai Sărătei, îi așteaptă injecțiile și doctoriile. Îi au doar de exemplu pe cei nici în car, nici în căruță, adicătelea pe navetiști, pe ăi de-au dat ochii cu oglinzile diavolești, cum îi combinatu chimic, ce i-or înghițit și schilăvit pre mulți, cum s-o-ntîmplat mai deunăzi cu Ion... S-or prăpădit unii luînd cu tuburile la medicamente și bînd lapte praf... Cică or să facă un bloc uriaș din sat și-or să ne bage pe toți în el, vai, și ce s-or alege de vitele noastre, sărăcuțele ? o spus cu mîhnire bătînd pămîntul cu bastonul în care se sprijinea un moșneag, îl știi, o trecut amu trii primăveri de-o sută de ani, Tagoe. Tagoe Tagoe și hăilalți bătrîni. ciudată treabă, mă uitam la ei și parcă așa-s'de cînd lumea, cum i-am apucat eu, bătrîni-bătrîni. Nu-mi vine a crede că or fost și ei tineri.

Vezi, ți-apar în față niște oameni necunoscuți și îi vezi la vîrsta 'la care ți-apar, așe, munciți, să zic, cu zbîrcituri, și-i iai ca atare, ca și cum în clipa aia s-or născut. N-ai avut și tu senzația asta 'cînd te-ai urcat într-un tramvai, de exemplu, și ți-o apărut 'naintea ochilor atîtea figuri noi, 'necunoscute ? O, cumplit trebă să fie într-un oraș așa mare 'cînd te-ntîlnești mereu cu atîta omenet străin, parc-ai fi într-o țară străină, parc-ai călători în necunoscut, că 'vezi oameni pe care nu i-ai mai văz't, îi vezi deodat așa, la diferite vîrste, ca o alcătuire nefirească, statică, adormită, ca și cum alte înfățișări n-au mai avut, și cînd ai coborît din tramvai au murit pentru tine și se nasc alții de pe stradă, dintr-un magazin, pe care nu i-ai mai văzut pînă atunci.

Tagoe Tagoc, cum ăi ſi arătat tu' prunc, băietan, amorez, soldat, însurat, cu plod în braţă, cu mustaţă, cu albeaţă, cu alt baston, cîte bastoane ăi ſi schimbat ?!...

No, am trăit cu leacuri băbeşti mai bine de-un veac de-omenie şi singurătate, zicea el atuncea la părintele Vasileodor şi-amu ăştia vor să mă vîre în turnu babel, la azil, la balamuc !... Păi de nu mai culege nimenea buruieni doară Marghiloaia, zina cea de la capu satului, le mai stringe, da stricata le-adună de să le facă farmece la bărbaţi, nu-i aşe, măi băiete, făcu părintele către mine, la ce se gîndea cu păcat, nu ştiu. De, dacă zici dumneata, aşa o fi ! răspunsei eu cum mi-era felul, că niciodată n-am întins vreo vorbă sau am dat apă la moară. Lui ce-i pasă, că-i tinăr, oftă un alt moş. Are vreme de vizite medicale, de analize, de doftori... Hăl mai bun doftor, vorbi foarte ţeapăn Tagoe, îl ştii, se impune mai ceva ca un patriarh cu vocea şi albeaţa bărbii şi-a părului ce-i iese de sub pălăria neagră, hăl mai bun doftor îi omu singur. Eu tătă viaţa mi-am fost mie medic şi m-om ştiut doftorici !... De la cineva tăt ăi fi-nvăţat dumneata !? îl necrezu Vasileodor, care cu ai lui optzeci de primăveri pare un flăcăiaş faţă de Tagoe-Tagoe. De la mama, de la cine, că ea iera hă mai bună doftoroaie din sat. Ce-mi vii mătăluţă cu pilule şi injecţii şi pastile şi tăte alifiile de nu ştiu vindeca mai nimica ?! Îs amăgire !! îs înşelăciune !! Ce iai tu, măi Petrache, cînd te doare capu ? îl întrebă el pe-un alt bătrîn mai tinerel de lingă dînsu, ce-i e şi vecin de gard şi mereu cînd trec pe-acolo, pe hudiţa lor, îi văd ciorovăindu-se, şi-aşa-i ştiu de cînd m-am născut şi i-am văz't prima dată. Iacă, ce să iau, ce mi-aduce fiică-mea de la oraş, ia, tată, că nu te-omoară, că iau şi eu şi tătă lumea, de la far-

macia din fabrică, de le dă lor medicamente, antinevralgic, algocalmin, extraveral... Uite, măăăă, ce-i iese ăstuia pe gurăăăă, cică de-o-nvățat cuvinte noi îi om civilizat, o uitat cum le zice la buruienile în care s-o născut și vorbește de transplant și de grefă, că el, de nu-i mulțămit de capu lui, își cumpără un creier nou și de nu-i bun nice ăsta, își cumpăr-un altu, asta zic și eu progres și civilizațiune, no, te doare capu, schimbă-l, în loc să pui numa niscaiva foi de izmă pe frunte și să vezi cum îți ia durerea cu mîna... Sau leagă-te la cap cu două-trii felii de cartofi cruzi, zise un bătrîn mai mucalit, parcă Goșcu îl cheamă, ce nume au și bătrînii ăștia!... Pe dracu! îi răspunse Petrache. I-auzi, nevolnicu, sări iar Tagoe. Nu mai vre să se uite-ndărăt, numa la dicționaru lu părintele se uită el. Da eu poci face o întrecere și-o să fac de rîs medicina ha mai savantă, că la tăte bolile am leac mai fain decît tăți rețetarii tăi, mă, Petrache! De ești constipat, să zic, ce faci? Tu te iai după dicționar și farmacie și bagi în tine tăte drăciile de medicamente, în loc să te dregi pe cale naturală, să faci colea un ceai de ștevie sau de măcriș!...

Și moș Tagoe Tagoe luă la rînd altă boală și-i puse să se uite în dicționarul de medicină pe care îl avea părintele Vasileodor în mînă, să citească cum se tratează, iar el le dădea leacul băbesc. Și-ncepe apoi să-nșire tot felul de leacuri din plante care se găsesc pe hotarul Luncii, de la afiniș, chimen și cimbru, la nalbă, soc, spînz sau porumbar, pe care și eu le puteam distinge și-n vis, leacuri pentru tot felul de boli, iar multe din rețetele lui le știam de la mama, o bună doftoroaie și ea, ca atîtea altele (cîndva) din sat. Din mătasea porumbului, din stigmatele celea de învelesc știuletele și ies în vîrf ca un smoc, se face ceai și se dă bolnavului de ri-

Scanned with OKEN Scanner

nichi sau ălora de au pietre la băşica udului; mămăliga caldă se pune pe pîntecele bolnave şi pe tăt felu de umflături; din flori de mac, tei, muşeţel, calapăr şi frunze de gutui se prepară ceai contra tusei şi pentru nervi, băăă, nervi, boala omului modern; din frunzele de frasin şi nuc eu şi-amu fac băi pentru romatism; de mă dor dinţii fac gargară cu ceai de muşeţel, asta şi-un prost ştie, îl întrerupse pe Tagoe mai tînărul (aşa părea, dar poate că-i mai bătrîn) Petrache, iar la ochi pun comprese, şi asta o ştie tăţă lumea, şi tăt cu ceaiu ista fac băi de şezut la hemoroizi; din frunzele de fragi fă, mă, Petrache, ceai pentru dezinterie, iară din mentă fă ceai pentru intoxicaţie; hreanu cu mierea de albine se foloseşte contra constipaţiei şi nădufului, ştiai asta, cum ai tu, mă, Strejere, făcu Tagoe către un altul aflat acolo, mai la umbră; rădăcina uscată de mentă pisată şi plămădită cu rachiu se ţine în gură pentru dureri tari de măsele; frunza de pătlagină îi bună de-o pui pe răni, tăieturi, bube şi alte umflături; din frunze şi rădăcină de pătlagină, de le fierbi, obţii un sirop bun contra tusei, răguşelii şi contra bolilor de piept cîte-s ele; la fel din frunzele de urzică, ălea de le culeg ţiganii pentru mîncare; din frunze şi coajă de nucă, amestecate cu măceşe, faci ceai contra diareei, băăă ciupercarilor, cum le zicea pe vremuri luncanilor, că tăt hotaru luncii era plin de ciuperci şi-i vedeai pe luncani, pe muiari mai ales, prin tăt locu cu coşurile sub braţ şi culegîndu-le, apăi vînzîndu-le prin satele vecine şi şi pe la oraş...

Da la căderea părului, ai vreun leac? îl întrebă încuietor Petrache, care încercase toate alifiile pe chelia lui. Ca să-ţi crească la loc n-am, rîse moş Tagoe de el, da ca să-ţi oprească, da. Tai trii cepe mari, le pui într-o sticlă de-un litru, cu rachiu în

ea. O ții așe o zi-și-o noapte într-un loc călduț, apăi strecori, amesteci cu zamă fiartă din rădăcină de brusture, cam o cană să fie, cu zama de-o obții îți speli părul de trii ori pe zi timp de-o juma de lună și căderea se oprește... Da la gălbinare, sări Goșcu, că era cam gălbejit, ce faci?... Păi la icter, c-așa-i zice-n cărți, nu, părinte?, fierbi plante-n-tregi de fragi cu frucie cu tăt, auzi măăă, și din ceaiu aista rezultat beî sau îi dai ăluia bolnav. Tot cu ceaiu de fragi poți spăla și pecinegii...

Măi Tagoe mă, da nu te știam așa doftor mă, îl întrerupse părintele Vasileodor, văzînd că el își descarcă toată desaga științei sale, cum n-o făcuse niciodată pînă atunci, parcă-i sunase ceasul, și chiar că sunase ceasul, că printr-un moment mai de cumpănă ca acesta Lunca n-o mai trecut. La mine viî mai tăți din sat, cu mic, cu mare, să le pui diagnostic, cum se-mbolnăvește unu, pîn să cheme salvarea, doctoru, ajung mai întîi la mine, la cărțile mele de medicină, și le spui ce boală au și cum s-o trateze după cum îmi descrie omu durerea; și cum bolile-s cam aceleași, le dau diagnosticu dintr-un foc, c-am căpătat și eu experiență!... Da, bătu Tagoe nervos cu toiagul în pămînt, da dumneata îi trimiți la farmacii, la doctorii și nu-i lecuiești cu puterile naturii. Te bucuri că de le dai diagnosticu, cum zici, gata, ăi crede sau omu crede că-i ca și vindecat. Da asta-i amăgire, părinte, ca și cu raiu, iartă-mă de spusă, da eu nu vorbesc cu păcat. Doftoroaiele noastre or ținut satu viu din veac cu leacurile lor bășești. Nu-s împotriva noului, da-s împotriva hălora de nu fac din ceai baza vindecării și o dau pe tăt felu de surogate și amăgiri, cum faci sfinția ta, cu cărțile cele bisericești într-o mînă și cu cele medicinale-n alta. Nu se cade, nu, nu se cade!

No, îi sări mustarul lui Petrache, numa că hăl de la oraș de unde s-aibe tăte ierburile istea de care vorbești și untură de porc la cămară... și ulei de in, îi suflă parcă Vasileodor, ținîndu-i isonul... și plante-ntregi de fragi.... și coceni de porumb.. și măcește...! și brustur.... și tăt tăt tăt ce are natura noastră pe-aice din belșug?... Păiii, băăă, nu-s farmacii, nu-s magazine de celea de plante, de ce nu se-ntereseză ei de leacurile istea băbești și să fie ceaiuri de tăt felu pentru tăte durerile, că n-ai dreptate dumneata, părinte, cu diagnosticu, că bolile-s cam aceleași, nu, eu zîc că-s atîtea boli cîți bolnavi îs și tăt atîtea ceaiuri pot fi că-s plante cu duiumu, iară combinările lor dau la leacuri de poți vindeca omenirea-ntreagă. De-aia zic eu pîn' nu ne-o lua Trăsceanu la-ntrebări de să ne unim, băăă, ăștia de-avem o țîră de minte, așa o zis, ăștia de-avem o țîră de minte și să ne ducem la stăpînire cu-o foaie-n protap de să ne opunem, de să ne facă un pustiu de bine, mai mult pustiu decît bine că-i musai, că-i musai! Da, clătinară și ceilalți din cap, îi musai. I-o prostie, no, ce vor ăștia să facă aice băăă să-l omoare pe Dumnezău, părinte, și natura noastră și casele, și biserica și să vie cu aparate și butoane și cabinete și medicamente și halate albe.. Or mirosît că aicea-i chilipir de scos valută forte, no hai să trîntim o casă de nebuni și să-i tratăm pe toți cu buline de robi sau drog, parc-așa-i spune!... Zis și făcut, îl întrerupe iar Petrache, eu te susții, da de-o fi să te opereze, să-ți scoată un maț sau ficatu sau mai știu eu ce nu funcționază bine, ce te faci cu leacurile istea băbești, cu tătă farmacia ceaiurilor tale, ce te faci fără chirurg, bade? Cu farmacia asta, a ceaiurilor, bă Petrache, poți lecui tăte bolile fără s-ajungi la cuțit, la bisturiu. Asta-i, să nu te lași s-ajungi aicea, să

fii preventiv, așa o zis, preventiv. Eu fac medicină preventivă, asta-i cheia vieții lungi, lungi, încolo îi numai ameliorare de boli, amăgire. Tătu-i să nu cazi pe mîna unui rețetar de ișteа în halaturi albe..

Cînd am plecat de la părintele Vasileodor, toată bătrînimea de-acolo o ajuns să fie de-acord cu moș Tagoe și chiar s-au pus să ticluiască o jalbă, cum o zis el, pentru stăpînire, ca să fie cică preventivi. De nu o fi prea tîrziu. Zvonul nu iartă.

DIN SCRISOAREA CU AMERICANUL

În plin Zvon se nimeri să se întoarcă din America un bătrîn care zice c-o venit să moară în satul natal, adică în Lunca, unde se născuse și-și petrecuse și tinerețea, dar cum pe-atunci era vremea căutătorilor de aur, o luat și el calea norocului, urmîndu-și frații, care și-au lăsat oasele prin ținuturi streine. Visul lui o fost însă, dară, să ajungă acasă să-și afle somnul de veci în glia străbună. Nu mai ave pe nimerea aci și căuta o cameră cu chirie, că plătește în bani americănești...

Și nu știu de ce, da nici măcar un sărăntoc (din ceia de pe Coastă, știi tu) nu-l luă, poate de frică să nu le moară un strein în casă sau să nu aibe grije de bătrînețea și bolile lui!

Atunci m-am oferit eu și i-am spus că de vrea, poa să stea în casa ha veche, casa moșilor și strămoșilor mei. El, cînd o văzut, zise că tocmai asta și căutam, că mai bun loc unde să-mi trăiesc restul zilelor, cîte le-oi mai ave de trăit, nici că puteam găsî, că locu mi-aduce aminte de casa alor mei, Casa ha Bătrînă, colo de pe luncă, unde-or fost lacurile Tereziei, da amu nu mai e, se vedea de

Scanned with OKEN Scanner

departe cînd vineai pe drumul Tarăului, era la intrarea-n sat, da amu nu mai e, am trecut, am văz't, or crescut în loc pomi, i-o livadă. (Vorbea, cum vezi, într-o luncănească tare curată). Aice, no, pot să-mi dau sufletu în liniște și pre limba mea, că omu cînd moare trebă să povestească pre limba lui dintîiu, de-aia acolo om tăt vorbit românește în familia noastră, da și cu alți români din Comunitate, că așa-s cu tăte națiile de vin în America, se-adună în cîte un oraș, în cîte un cartier și trăiesc laolaltă să nu uite limba, să nu uite să moară, să moară mai ușor, că mai ușor mori pre limba ta, și ca să simtă că trăiesc ca acasă!...

No, păi de trăiesc ca acasă, atunce de ce mai pleacă? îl întrebai eu nedumerit, în timp ce el își punea lucrurile prin cuier și într-un dulap cam dărîmat (i-am zis c-o să-i dau — i-am și dat — scînduri și un ciocan să și-l repare, să mai repare și ce-o mai fi de reparat și-o mai putea).

Pleacă după noroc, după bani și muieri, iară mulți pleacă fiindcă au „rău de muscă", îs puturoși adică, și fug de muncă și cred că acolo-i chilipir, că-i trai nineacă. Da și unii și hăilalți îs mînați de-o pornire de aventură.

Am un prieten, am avut un prieten, mă corectai eu, așa i-am spus, am avut un prieten, *no, știi la cine mă refer, care crede că adevărata statornicie îi să călătorești și să cucerești lumea, „satul planetar", cum vorbește el. Eu zic altcum, că adevărata statornicie îi să te întorci mereu acasă, că într-un fel sau altul tăți călătorim. Urmele mele nu-s risipite pe poteci prea îndepărtate, doar pe-aci, prin împrejurimi, pe care de mic le bat întruna, le călătoresc cum alții străbat lumea-n lung și-n lat și cred că fericirea se măsoară cu distanțele, cu depărtările. Numa că ei uită de casă, de credința*

dintîi, iară eu mă-ntorc mereu acasă, nu-ntîrzii prea mult în călătoriile mele, simt că de nu mă-ntorc o noapte, de să dorm în așternutul meu, mă-nbolnăvesc, parcă-s năuc.

Da a cui ești dumneata că mi se pare, nu știu cum, că te cunosc, deși ești un tinerel față mine?! L-oi fi cunoscut pe taică-tu or pe moșu-tău or poate te-oi fi visat chiar pe dumneata...

Is Iovan a lui Iorgovan. Și pe moșu-meu tăt așa-l chema...

Că bine-ai grăit, băiete! Minte sănătoasă ai! Ehei, greu înțeles are pentru unii statornicia asta! N-au minte, cum n-am avut nici eu sau le vine mintea prea tîrziu cînd s-a-noptat de tăt lumea pentru ei, mai spuse Americanu, că nici numele nu i-l știam, și oftă adînc...

Cum îi viața unui bătrîn acolo? încercai eu să-l descos, să văz cum o duc ai noștri aici.

Păi cum să hie, la fel. Bătrînețea-i la fel de grea peste tăt...

Ei, aici n-a nimerit-o, că bătrînețea pentru luncani îi ca-n rai. Fiindcă locu-i plin de-un miracol vindecător pentru oasele lor și și cînd mor, mor vindecați, fără să simtă dureri, mor de parcă ar trăi în somn. Însă mi-am zis să nu-l întrerup, să-l ascult mai departe.

Îi grea, domnule Iovan, grea, tare grea. Te doare ba ici, ba dincoace. Ba nu mai vezi bine, ba auzi prost, tăt mai slab, ba începe să te lase șalele, schinarea, picerele, și tătă ziua trebă să te freci, să-ți faci călduri, al'minteri aștepți, aștepți să treacă săptămîna, de să te duci duminica la biserică, să te rogi pentru sănătate... pomenești morții, plătești popa, de să-i pomenească și pe vii și pe morți... Stăm cuminți tăți bătrînii care sîntem acolo; șapte-opt femei, nouă femei fac cor și cu măicuța,

Scanned with OKEN Scanner

preoteasa, cîntă, hăilanți stăm în strană și ascultăm și părintele spune să fie pace... Cînd să plecăm, ne zice sănătate, poftă bună, îi sărutăm mîna, ne ducem, cei înstăriți vin cu cîte un kilogram de vin, și dă la persoane care bea. Părintele predică despre Lume să nu fie rea, să fie liniște, să nu se critice, să nu dea bombe, să fie viața frumoasă, să trăiască Maria, Lica, Viorica, Ana și fetele lor de liceu care s-au născut aici, în Lunca...

Cine, fetele lor? întreb.

Nu, mamele lor. Da le-au învățat și pe fete să vină acolo, la biserică, și cîntă. Pe urmă vin femei. Vine lume cu copii care îs bolnavi. Și părinții vine. Și pășește preotul. Unii fac urît și trebă să treacă nu știu cît timp, și preotul îi pășește. Ei stau așa, culcați, și preotul trece o dată, de două ori... de trei ori...

Și de unde ați luat toate obiceiurile ăstea?

Păi le-am luat cu noi cînd om plecat. Preotu-i român, și le respectă-ntocmai. No, aice cum mai e? Păi, îi zic, duceți-vă duminica, într-o duminică, la biserică, la slujbă, să vedeți. Avem un preot tînăr...

Cum, nu mai e părintele Vasileodor?...

Nu. O ieșit la pensie. Îl cunoașteți bine?

O, cum nu. Am copilărit și-am mers la cătănie împreună. Săracu, o ieșit la pensie! Că doar o fi îmbătrînit și el!... Eu, cînd am ieșit la pensie, am plîns, da, am plîns...

Da-n America se scoate la pensie sau...

Se scoate, da îi complicat... de la caz la caz. Depinde de patron. De nu ești la un trust mare, ca un fel de stat, nu iei nimica. E greu, tare greu să fii bătrîn în zilele noastre. Ajungi la azil. Acolo tăți bătrînii ajung la azil, la sanatoriu de bătrîni...

Umblă Zvonul că și aci, la noi, o să se facă Sanatoriu că o să ne bage pe toți într-un bloc să ne trateze.

Unde ?... Cum ?

O să vină cu mașini, cu materiale, cu buldozere, macarale... o să asfalteze, o să facă din Lunca oraș, stațiune...

No, ce s-o mai spăriet americanu ! O vin't aici la liniște, „acasă", în fundul lumii, unde să nu mai audă huruitul oglinzilor, să fie departe de vîjîiturile civilizației, și ce i-o căzut pe cap, ce-o căutat și ce-o găsit ! Da tu n-ai de unde să-nțelegi, nu-nțelegi așa ceva. Toate istea, dorurile, ultimul dor, îs sentimentalisme pentru tine, fleacuri ! Știu... *

DIN SCRISOAREA NUMELOR

Cît să-ți mai scriu, ce-să-ți mai scriu să te fac să renunți la ideea ta absurdă, să schimbi din rădăcini satul ? Ce ? Despre bucuria proștilor, poate. Despre Didu Lazului... Sper să nu te rănesc cu ceva ! Sau despre Turturică. Acum zice că renunță la America, nu se mai face misionar. Cică-i mană cerească de se face aici stațiune, l-a ascultat Dumnezeu cică, i-o ascultat Rugăciunile... No, zice, o să vină americanii la mine, or veni aici la băi și la mine la biserică (dac-o mai rămînea !), în pelerinaj, nu mă mai duc eu la ei !

Și Didu se mai bucură c-o să fie asfalt. N-o mers cică niciodată pe asfalt. Nici încălțat, nici descălțat.

Ana la fel. O să rămîie, zicea în gura mare, mereu grea, de să meargă la cabinete, s-o consulte doctorii tineri și frumoși, auzi la ea, o știi pe Ana, nu ?

---

* „Politica faraonilor, asta-l preocupă pe el. De ce nu s-o aplica și-n Lunca, nu-i așe ? Că doară timpu-i copt !"

Scanned with OKEN Scanner

No, mătușa Rada n-o mai duce mult. Cînd or auzit de Zvon, fiicele ei, mătușile mele, i-or spus i-or zvonit Zvonul! Ce se mai bucurau, scorpiile c-or să aibe ce vinde la streini, de-asta! Că le-or vinde lor lucruri vechi, cu multă căutare.

Și părintele Vasileodor... Umblă pe uliție, cică le dă nume noi. Că așa cică o să se facă. De se transformă Satul în Oraș, în stațiune, asta se face întîi, ca să ia impozit la oameni pe numere. Ulița principală o să poarte, zice, numele lui, că-i cel mai învățat din sat... Îți scriu ca să știi cum arată binele de ni-l faceți. Dă nume și la fîntîni și la pomii seculari. Umblă cu o droaie de copii după el și botează cu nume noi numele vechi. Bagă de seamă, nici o fundătură de hudiță nu poartă numele tău!...

SCRISOAREA SCRISORILOR

Ai dreptate. Aveam dreptate. Eu trăiesc (o să trăiesc) în moartea ta. Sunt povestea ta de după moarte. Moartea e altă poveste a vieții. Viața mea e altă poveste a morților morților mei. Ce trudă pe limba mea. Viața e o poveste. Un grai minune. O limbă povestitoare. Omul comunică povestind. Totul e o poveste și viața e o poveste și moartea și ce spun eu despre ele e o poveste. Și nici nu știu dacă oglinzile tale nu sunt povești. Povestea e la rădăcina tuturor lucrurilor. Ea e începutul și sfîrșitul. Alfa și omega. Archaeus. Oglinzile tale nu înlocuiesc povestea. Omul e povestea poveștilor. Nici o oglindă nu poate să-l înlocuiască. Să-i fie superioară. Nu s-a inventat o poveste antipoveste. Pentru simplul motiv că antipovestea este tot o poveste. O altă poveste. Chiar dacă gramatica e dată peste cap. Nici nebunii cînd comunică nu încurcă timpul. Nu-l încurcă pe atunci cu acum. Ai fost atent la vorbi-

Scanned with OKEN Scanner

rea lor? Tu, Actorule! Căci ai fi jucat în vreun rol de Nebun! Acum întreabă-te ce sunt oglinzile. Mai bine le-ai da foc să vezi ce spune fumul lor. Sau pune-le să se privească între ele. Să se oglindească unele pe altele. Să vezi ce poveste babilonică iese... La ce-ți trebuie ție oglinzi cînd cauți Adevărul? Adevărul e imaginea pe care numai mintea ta o reflectă. Oglinda în care cred e povestea vieții și a morții mele din capul meu. Atît. Între imaginea pe care mi-o dă ea și cea pe care mi-o dă o oglindă e o prăpastie. Toată povestea mea, tot ce cuvintele mele îmi spun despre mine, toată autobiografia mea milenară, tot abisul meu insondabil nu le pot afla în imaginea reflectată în oglindă, nici în imaginea vîrstelor reflectate în oglinda rece, normală, străină, lucioasă, artificială, care își datorează existența doar luminii. Ea nu poate să-mi povestească nimic despre moartea mea, care este un șir de vorbe nesfîrșite. Acolo, în oglindă, văd doar o ființă mută, negrăitoare. Și dacă aș vorbi? Mă voi vedea doar vorbind. Vorbind cu copia mea. Nu poți trăi și muri privindu-te într-o oglindă. Adevărata oglindire nu este vizibilă cu ochiul liber. Este invizibilă și o poate vedea numai ochiul minții. O, dar îți scriu degeaba. Mă simțeam dator și voiam să mă achit. Da, degeaba. Tu n-ai cum să înțelegi toate aceste lucruri. Ești prea înrobit oglinzilor tale. Salvarea ta e în mine. În povestea pe care am să ți-o continui dincolo de mogrte...

DIN SCRISOAREA DESPRE AȘTEPTARE

No, n-avea grijă însă, c-or să-ți facă chiar „statuie". Cînd or afla că tu ești cu ideea și cu forțarea lucrurilor. Că tu, cu oglinzile tale, și cu oamenii

tăi sau ai lor, că-i tăt aia, ești „capu' răutăților". O „statuie mare". O să-ți „facă" în capu satului. Acolo.

Luncanii noștri stau, stau și așteptă, așteaptă. Ți-am mai scris, nu?, că stau, că s-au pus pe așteptare. Nu mai fac nimic. Eu și Haralamb muncim singuri. Nu, nici eu. Haralamb muncește singur. Eu i-am fost imboldul, sufletul, zice. Acum totul merge, o să meargă de la sine. Eu îl mai ajut. Mai trec pe la el, vreau să spun, din cînd în cînd.

No, ei, bătrînii, cred în așteptare. Au trimis jalba la stăpînire, demult, ți-am scris. Așteptă rezolvarea ca să se oprească zvonul, lucrarea. Hăilalți așteaptă și ei. Cu gîndul la tineret, la viața lor nouă de aici. Așteaptă să vină schimbarea, așteaptă ca Zvonul să se-mplinească. Cred în asta ca într-un miracol. Așteaptă cu gîndul la altă minune. Să se pună asfalt și „locală", știi, mașină care să circule regulat, cu stații fixe, ca la oraș, de la noi la Upea și mai departe și înapoi. Zi și noapte.

Așteaptă cu tăți să vadă cînd or veni buldozerele. Să fie marțori, să aibă ce povesti nepoților. Viitorimii. Așteaptă să le intre mașinile în sat, ca elefanții, așteaptă să vadă cum le ridică blocuri (bloace, zic ei). Cum le face complex și poștă nouă. Și c-o să aibă și ei, și noi, cutii cu telefoane de ălea publice, cum ne povestea unu, Navetistu, că-s la oraș. Cutii, da. Așteaptă să se vîre în cutie de dragul vîrîtului, de să-l vadă satul, orașul adică, cum dă el telefon: vorbește acasă, să-i spună lui ta-su, tată, vin driganele, vezi de deschide poarta!

No, da ce drigane, că-i oraș de-amu?! N-or să mai fie nici drigane, nici grajduri de vite, c-o să fie fermă și numa benzi rulante, și motoare, și motoarele...

Atunci ce-o să vorbească el la telefon? Nimica. N-o ave nimica de comunicat. O sta în cutia ceea

Scanned with OKEN Scanner

de sticlă. C-o să fie de sticlă, nu? O sta și o da din gură, și din mîini, și din cap, și tăți or vedea că el vorbește, că transmite „mesaje".

No, parcă așa se spune.

DIN ULTIMA SCRISOARE NEEXPEDIATĂ (A SPERANȚEI)

Azi îi vînzoleală mare. Abia mai pot să scriu, mă grăbesc să-ți scriu. Am auzit, n-am văzut, cică o intrat primul buldozer în sat. Unii zic că-i buldozer, alții escavator; îs oameni bătrîni, îs oameni neumblați, nu știu să distingă, pentru ei toate mașinile îs otova. O intrat, asta-i principalul. Ei zic că n-au așteptat degeaba. Că n-au...

Cu punctuația asta-i o belea, o bătaie de cap. În viitor se zice că nici n-o să mai existe scris, ci numai gîndul. Omul gîndește și mașina înregistrează, ia impulsurile gîndului și scrie. Totu-i să ai ce spune.

Și peste toate, se vorbește în sat amu că tu ești fratele meu. S-a descoperit un document cică la moartea Amăriei, știi c-o murit, un document din care reiese, îl ținea în fundu unui scrin vechi, faptul ăsta irefutabil (ce cuvînt caraghios, încă nu m-am obișnuit cu el, trebă să-l repet întruna). Da, irefutabil. Eu n-am pus la inimă zvonul cu frăția. Zi-i zvon și pace! Dacă e să dai crezare la toate, să-ți faci sînge rău din toate cîte la vezi și auzi, ar trebui ca din orice clipă să te spînzuri, să mori de inimă, să refuzi să mai iubești, să mai dai viață...

Dacă-i orală, literatura are și altă valoare, cuvîntul are alte accente, după ton, după intonație. pot să spun bă sau băăă sau Dumnezeu sau dumnezeu. Vorba-i vie. Îs atîtea feluri de vorbe-gîndire,

Scanned with OKEN Scanner

cîți oameni sunt. Și-așa, pe calea asta naturală, s-au înțeles oamenii de cînd lumea, numai civilizația asta a ta i-o dresat să comunice prin invenții de tăt felu, artificiale, da ai să vezi că știința, la capătul ei, o să zică că să ne-ntoarcem de la complex la simplu, că s-o luăm de unde-am început.

S-or împărțit în două tabere. Oh, de i-ai vedea! Unii susțin și amu că mașina ce-a intrat prima în sat îi buldozer, hăilalți că-i escavator. Zvonul. Zvonul, i-or nebunit de tăt, frate! Auzt, frate, nici nu-mi vine să cred că ți-am spus așa! Eu nu pot să fiu frate cu tine, nu pot să schimb locul cu al tău. Chiar de lumea întreagă s-ar schimba și pe tăți i-or chema Traian și pămîntul s-ar numi Planeta Traian!

Și scrisul ne deosebește. Tu mă tăt provoci să-ți scriu, da eu nu simt nevoia asta. Eu mă mulțămesc cu urmele mele, ele-s iscălitura mea, pe trunghiuri de copac, pe frunze, pe aripile păsărilor și ale vîntului. Scrierile mele-s urmele mele.

Ce puternică-i promisiunea și iluzia și speranța și prostia că-i tăt aia! Ce puternice-s în om, ce bine-s înfipte! Mă uit la oamenii noștri și-i văd răbdînd, și-i văd așteptînd; stau la capul satului și așteaptă, unii, una, hăilalți, alta. Cum, de unde le vine puterea asta a răbdării, așteptării, cînd lumea lor i-așa de mică și n-au decît numa o viață? Parcă-s intrați de-amu în altă poveste, povestea de dincolo de moarte. Și dincolo tăt așa de răbdători or fi și-or aștepta alte făgăduieli?! De unde le vine? Poate din credința în povestea hailaltă? Cum de nu le pasă că-și petrec viața asta așa scurtă într-o necontenită răbdare și așteptare și lentoare, și-s încrezători, frate, c-o să fie bine, c-o să se-ndrepte lucrurile, că tăt năcazu, că tăt răul, că totul nu-i decît trecător încît pot să-i facă de ru-

Scanned with OKEN Scanner

șine pe înțelepți și pe savanții cei mai destoinici, de-au dovedit științific, cum că povestea hailaltă, de dincolo de viață, îi adevăr fizico chimic ? !

Într-o mare năpastă am ajuns dacă ne mulțămim să zicem bine că mai am cui scrie, să nu dispară omul, că atunci cui mai scrii și cui mai trimiți ?

Nu cred că bătrînii noștri is în stare să vadă adevărata cauză a răului și a neînțelegerii ce s-o iscat între ei așa cum muierile de se ceartă la un rînd, nu se-ntreabă care-i cauza lipsei, ci dau vina una, pe alta cînd n-apucă ceva !

Uite, îți scriu ție, nu știu dacă ție, poate îmi scriu mie, nu știu dacă celelalte scrisori le-ai primit, nu știu dacă ți le-am trimis, poate mi le-am trimis mie, nu știu dacă le-am primit, da ce contează realitatea contează, realitatea.

Realitatea, realitatea, potlogăria ce-ați făcut-o și oamenii ăștia care așteaptă, așteaptă, le-ai promis minunea, le-ai trimis întîi zvonul. Zvonul i-a înnebunit. Primarul le spune să nu mai aștepte, să treacă la muncă, președintele la fel, da nu ne-ai spus dumneata că o să vină, că o să vină să ne facă băi, pînă o veni, am spus, da, pînă o veni, hai, treceți la treabă, că vă tai zilele... Numa să-ndrăznești că ți-ai găsit nașu... Oameni buni, au zis c-or să vină cînd or avea forțe... Dar ei nu înțeleg. Stau, stau și așteaptă, și speră, stăm, stăm și așteptăm Și sperăm și așteptăm să vie minunea, să vie să ne facă dreptate.

De nu erai tu, eu n-aveam trebuință de această asemenea scriere.

Oamenii așteaptă să vie, de să le asfalteze ulițele și livezile să le dea de lucru, lor și alor lor, să se-ntoarne fiii satului în sat, să le dea salarii, bani mulți, să le dea posibilitatea de cîștig, să ia și să dea,

Scanned with OKEN Scanner

să dea și să ia, să aibe viitor, să uite c-o vin't, c-o vin't, o venit o mașină, am auzit, o mașină, o să mă duc s-o văz, nu știu, ce fel de mașin-o fi, poate or fi mai multe, mai multe coloane, nu știu...

No, știu doar că Haralmbie Dincă îi fericit. O trimis vorbă să viu, să mă duc la el. Mă duc. Era la crescătorie. Cînd mă vede, zice, hai iute, iute, omule, vino să vezi minunea, haida! O, ce fericit îi Haralamb, i-o fătat în ziua aceea o iepuroaică, i-o fătat! Îi prima naștere, prima și Maria, o știi, și ea o născut, tătdeodată, mare mirare, era ea grea, da nu s-aștepta așa de curînd. I-o fătat, zic.

Scriu. Încă mai scriu. De nu erai tu n-aș fi scris nicicînd.

Și-o pus data nașterii pe fișa ei de la capul cuștii, acolo, în capul satului Haralamb îi fericit și eu îs fericit de fericirea lui, o, acolo în capul satului speranța s-o-mplinit, în capul hălălalt.

În curînd nu voi mai scrie, cum vorbesc, numai voi vorbi, în tăcere, în gînd, tăcerea e.o scriere pură, cuvînt nealterat, în curînd fi-va tăcere, numa tăcere, poate doară tu să scrii povestea tăcerii mele, de-i mai apuca să fii, eu ca tine, precum și tu ca mine.

Da, în capu hălălalt, nu în aista pe unde cică o vin't mașina ceea, da, o aud, și o coloană, îi aud huruitu, îl auzi?...

No, atîta știu, atît, că Haralamb îi fericit, și dacă fericire nu-i, atunci nimica nu-i, nici punct, nici viață; nici legătura dintre fiu și tată, nici statornicie, ,nici iubirea zilnică pentru ceva, pentru cineva, nici cucerire, nici înfrîngere, nici celălalt, nimic, nici speranță, nici interminabila ceață, nici urmare, nimic.

Scanned with OKEN Scanner

După ce citi și aceste ultime rînduri, Han Pira scăpă pur și simplu scrisoarea din mînă și strigă : Formidabil ! Nu se poate ! Sfîrșitul e la fel ! Doar n-o fi scris tot el și scrisorile astea ! ? Sau poate, te pomenești, că Iovan o fi scris cărțoaia aceea pe care mi-a dat-o Traian la București s-o citesc, ca fiind a lui ! ? Incredibil ! Ce să-nțelegi ? Ce film o să scot eu de-aici ? Să fi intuit Traian atît de perfect ce urma să-i scrie Iovan ? Să se fi întîlnit ei într-o zonă a presimțirilor, pură ? Inimaginabil ! Dar, la urma urmei, Iovan oare există ? Eu nici nu-l cunosc ! Dacă Traian este chiar Iovan și toată povestea asta cu „prietenul din copilărie" nu-i decît rodul imaginației lui ?...

Dar atunci ce este cu scrisorile și cu Amăria ? Cu Amăria ? Dar parcă citisem că a murit ! Înseamnă că altcineva... că poștărița nu le-a expediat, că ea le-a dat în păstrare cuiva ! Dar cui ? Nu cumva Zînei ? Să mă fi vizitat oare Zîna ?... Nu, nu, simt că înnebunesc ! Îmi vuiește capul ca o moară hodorogită ! Și n-am decît o soluție, dacă vreau să fac acest film, care acum m-a înrobit, una singură : să ies din literatură, să aflu adevărul despre „adevăru hăl mare".

Nu-și termină ideea că de afară se auzi un huruit de mașină, urmat de vociferări, apoi de strigăte și chemări, cînd mai apropiate, cînd mai îndepărtate, care străpunseră liniștea patriarhală a satului ca țipetele unei păsări rănite. Han Pira nu mai stătu pe gînduri, își luă micul aparat de filmat, un „panasonic" portativ, o bijuterie a tehnicii, ultimul răcnet, și ieși în ulița principală. Lumea alerga bezmetic spre centrul satului. Cu mic, cu mare, lumea ieșeau din case, curgeau de pe toate hudițele, revărsîndu-se ca rîurile într-un fluviu. Luat de șuvoi, Han Pira ajunse în centru. Dar mulțimea nu

se opri aici, porni în sus, de unde venea huruitul, trecu pe lîngă „Căminul cultural" și se îndreptă pe ulița care ducea spre Sărata. Se auzi un foc de armă. „A început ?!" bolborosi speriat Han Pira. Oamenii se opriră, ascultară un timp încordați, apoi porniră mai departe. Ajunseră în capul satului. Aici Han Pira văzu un buldozer care stătea cu lama înfiptă în temelia unei case. „Îi casa lu' Drăghici !", spuse cineva. Drăghici și ai lui, cu bunici, copii și nepoți se așezară în fața buldozerului să-l oprească. Se auzi un nou foc de armă. Parcă cineva căzu. Luncanii se împrăștiară pentru un moment. Cine trăsese ? „Trăsceanu", răbufniră glasuri înăbușite. Lîngă el se aflau cîteva persoane în haine de piele, cu ochii sticloși, cu pomeți proeminenți, cu o expresie a feței sălbăticită. „Cine-or fi ?!" Nimeni nu le mai văzură pînă atunci prin sat. Parcă era pe vremea colectivizării. Trăsceanu ținea un pistol în mînă și îndepărta lumea, spunîndu-i totodată buldozeristului să pornească. Dar luncanii îndrăzniră să se miște. „Nu vă apropiați, că trag !" Mulțimea iar se opri. Și buldozerul începu să izbească în peretele casei lui Drăghici în țipetele și spre disperarea alor lui. Geamurile zdrăngăneau. Oamenii stăteau înmărmuriți. Nu știau ce să facă... Să se bucure c-or să le ridice „bloace" sau să plîngă fiindcă le strică tot ce-au agonisit de-o viață ?!... „Adu, mă, coasa", se auzi o voce șoptită. „Asta-i *adevăru hăt mare !*", își zise Han Pira și, dîndu-se după un gard, ca să nu fie văzut, să nu i se ia „arma", începu să tragă, adică să filmeze. Deodată, ca un miracol, un vuiet uriaș, neobișnuit, urcă din adîncuri și ieși la lumină. Gemea pămîntul prin piepturile oamenilor.

LECTOR : DOINA MANDAJ
TEHNOREDACTOR : CORNEL CRISTESCU

BUN DE TIPAR 22.02.1990 APĂRUT 1990
COMANDA NR.. 2926
COLI DE TIPAR : 12,25

Tiparul executat sub comanda nr. 143
la Intreprinderea Poligrafică Galați
b-dul George Coșbuc nr. 223 A
ROMÂNIA

Scanned with OKEN Scanner

DE ACELAȘI AUTOR :

DERUTĂ ÎN PARADIS, roman
Ed. Albatros, 1978

MITURILE ROMÂNEȘTI ȘI ARTA FILMULUI
Ed. Meridiane, 1979

PAZNIC LA TURNUL BABEL, roman
Ed. Eminescu, 1981

PERSPECTIVELE CREAȚIEI
Ed. Univers, 1982

LUMEA MODERNĂ ȘI CINEMATOGRAFUL
Ed. Meridiane, 1984

RUDELE, roman
Ed. Eminescu, 1985

LITERATURA ȘI CINEMATOGRAF
Ed. Minerva, 1986

ISBN 973-24-0091-9

Lei 12,50

Scanned with OKEN Scanner